كِتَابُ التَّوْحِيدِ

الَّذِيْ هُوَ حَقُّ اللَّهِ عَلَى الْعَبِيْدِ

ތަރުޖަމާކުރީ

މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް

كِتَابُ التَّوْحِيْدِ

الَّذِي هُوَ حَقُّ اللهِ عَلَى العَبِيْدِ

تأليف:

محمّد بن سليمان التّميمي

ترجمة:

محمد إبراهيم ސަދިރަދު

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

مقدمة

الحَمْدُ لله الوَاحِدِ القَهَّارِ، العَزِيْزِ الغَفَّارِ، المَانِعِ المُعْطِي النَّافِعِ الضَّارِّ، خَلَقَ الخَلْقَ لِتَوْحِيْدِهِ وَأَنْزَلَ الكُتُبَ لأَجْلِهِ وَجَاءَ الأَنْذَارُ، فَأَبَى المُشْرِكُونَ إِلاَّ التَّبَرُّكَ بِالطَّوَاغِيتِ وَالقُبَابِ وَالأَشْجَارِ وَالأَحْجَارِ، وَهَدَى اللهُ المُؤْمِنِينَ لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الحَقِّ فَوَحَّدُوهُ بِأَنْوَاعِ العِبَادَاتِ الَّتِي جَاءَتْ عَلَى لِسَانِ الْمُصْطَفَى الْمُخْتَارِ – وَأَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيْكَ لَهُ شَهَادَةَ مَنْ تَقَرَّبَ إِلَيْهِ بِمُعَادَاتِ أَعْدَائِهِ الكُفَّارِ – وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ الَّذِي جَدَّدَ الحَنِيْفِيَّةَ السَّمْحَةَ بَعْدَ الانْدِثَارِ، صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ المُهَاجِرِينَ وَالأَنْصَارِ، وَسَلَّمَ تَسْلِيمًا. أَمَّا بَعْدُ:

الله تعالى ހައްދަވައިފައިވާ މަޚްލޫޤުން ގުނައި އަދަދުނުކުރެވޭހާ ގިނައެވެ. ނަމަވެސް އެހުރިހާ މަޚްލޫޤުންގެ ތެރެއިން އެކަލާނގެ ބުއްދިދެއްވާފައިވަނީ މަލާއިކަތުންނަށާއި، އިންސާނުންނާއި، ޖިންނިންނަށެވެ. ދެން މިތިން ޤިސްމުގެ މަޚްލޫޤުންގެ ތެރެއިން އެކަލާނގެ އިޚްތިޔާރު ދެއްވާފައިވަނީ އިންސާނުންނާއި، ޖިންނިންނަށެވެ. މަލާއިކަތުންނަކީ ހަމައެކަނި الله تعالىގެ ޙުކުމްފުޅުތައް ތަންފީޛުކުރުމަށްޓަކައި އެކަލާނގެ ހައްދަވާފައި ވީ ބައެކެވެ. އެބޭކަލުންނަށް އެއްވެސް އިޚްތިޔާރެއް الله تعالى ނުދެއްވައެވެ. ދެން އިންސާނުންނާއި ޖިންނިން ދަންނަމެވެ. މިދެބައިމީހުންވެސް الله تعالى ހައްދަވާފައިވަނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމަށެވެ. ނަމަވެސް الله تعالى މިދެބައިމީހުންނަށް ވަނީ އިޚްތިޔާރުދެއްވާފައެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވަނީ މިފަދައިންނެވެ. ﴿إِنَّا هَدَيْنَٰهُ ٱلسَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا﴾ (الإنسان: 3)

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން الله އޭނާއަށް (ހެޔޮ ނުބައި ވަކިވާނެ) މަގުދައްކަވައިދީމެވެ. (އޭނާ އިޚްތިޔާރުކުރާނޭ މަގެއް އިޚްތިޔާރުކުރުމަށެވެ.) ޝުކުރުކުރާމީހެއް ކަމުގައިވާނެއެވެ. ނޫންނަމަ އިންކާރު ކުރާމީހެއް ކަމުގައިވާނެއެވެ." ބަޔާނީ ބުއްދިވެރިކަމި ތިމާއަށް ކިބައިވާ ބުއްދިން ރަނގަޅުގޮތް ވިސްނުމާ އެގޮތް އިޚްތިޔާރުކުރާ މީހާއެވެ. މިވާ ހެއްދެވިފައިވަނީ ހިތުހުރިގޮތަކަށް އުޅުމަށް ނުނިކުމެވި، ކުރުމެވެ. އެއްކަލްމުވެސް ވުޖޫދުން ގެނުވުމުގައި މަޚްލޫޤުވާކަން ދަންނަވަނިވިއަށެވެ. الله تعالى އަޅުގަތުން ހެއްދެވިފައިވަނީ ޢިބާދަތް ގޮތެއް އިބާދަކުރުމަށެވެ. ވަރަށްވެސް ބޮޑު މަޚްލޫޤުކަންދަކަށެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ އެއްކަލާނގެކަމަށް ގަބޫލުކުރުމެވެ. އަޅުކަންކުރުމުގައި އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމެވެ. ނަމަވެސް

ހިތްވަރުދީ ކާފިރުން އެއްބަޔަކާއިއެކު މިއަދު މުސްލިމުންގެ ތެރޭގައި ނަޞްރާނީންގެ
އެބައިމީހުންނަކީ ދީނާމެދު ހިތްވަރު ލިބިގެން ނުބައި ކަންތައް ފުރިހަމަކުރާ މީހުންނެވެ. ކާފިރުން މުސްލިމުން މިއަދު
ފަރުބަދަ ހަދައި، ވަގުތީގޮތުން އެކަމަށް ގޮތެއްދިނުމުން ދެމިތިބެނީ އެއްވެސް ނަފްސާނީ
މުދަލުގެ ސަބަބުން. މިއަދު ދުނިޔޭގެ އަޅުކަމާއި އަޚްލާޤާއި ހިތްގައިމު ތަޢުލީމުގެ
އަޚްލާޤެވެ. މިއަޚްލާޤު ހިނގަމުންދާ ގޮތަކީ މުސްލިމުންނަށް ދުއްތުރެވެ. މުސްލިމުންނަށް
ވެސް މިއަޚްލާޤު ހިނގާ މުސްލިމު އަޚްލާޤީ ބިރުވެރިކަމާ ދުނިޔޭގެ އިސްލާމީ ދީނުގެ ކަރުދާސް
އުސޫލުތަކާއި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް މުސްލިމުން ދީނުގެ އިލްމުތަކުގެ ސަލާމަތެއްނެތެވެ. އަދި އެކަމާ ބެހޭގޮތުން
ޝަރީޢަތުގެ ދީނީ ޢިލްމުގެ މުސްލިމުން ދަށުވެގެން ގިނަވެގެން ޖާހިލު ޝަރީޢަތުގެ ގޮތުގައި
ހަމައެކަނި އެކަމާބެހޭ ޢަޤީދާ ސަބަބުން ބައެއް ޢިލްމީ ތަޢުލީމުތަކުން ވަކިވެފައި
ދާތީއެވެ. މިފަދަ ގޮތުން ޝަރުޢީ އަޚްލާޤު ނުލިބުމެވެ. އަދި ބައެއް މީހުން ވަކިވެ ދިޔަ
ގަރާރުދޭތީއެވެ. އަދި ބައެއްމީހުން ދީނީ ޝަރުޢީ ޢިލްމުގެ ގޮތުގައި ބިދުޢަތް ގެންގުޅުމެވެ.
މިބައިމީހުން ދުނިޔޭގެ ޙަޔާތުގައި މިކަންތައްތައް ފެނުނީ ޖާހިލު ޢަޤީދާތަކެވެ. މިފަދަ ކަންތައްތަކާއި
ޝަރީޢަތުގެ އިސްލާމީ ދީނުގެ ޢަޤީދާއާއި ވަކިވެގެން މިނޫނގޮތަކަށް ދަނީ ދެކިގެންނެވެ. މިއީ ސަލާމަތަށް
ކަލާނގެއެވެ؟ އާދޭ! ދީނުގެ ޢިލްމު ތައުހީދުގެ ދަރުމަތްތަކުން ދުރުވެ ނުކުތުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.
ތައުހީދަކީ ކަލާނގެ މިސްކީނުން ދިވެހި ނުކުތުމެވެ. މުސްލިމު ޙައްޤުން ދީނުގެ ތެރޭގައި
ހަމައެކަނި ދެކެން الله تعالى އެއްކައުވަންތަކުރުމުގެ ބާރުމުން މުޙައްމަދުގެ ޤާނޫނުގޮތުއެވެ. الله تعالى ގެ
އަޅުކަމުގައި ނުހަނު! ޝަރީޢަތްގެ ކަމަކަށް ވިޔަފާރި މިނޫނިމީ ކަސްތޮބާކުރުމެވެ. ތައުހީދަކީ އޭގެ ވާޖިބު
ދީނުގެ ތަރައްޤީއެވެ. އަދި އެފަދައިން ސަލާމަތާއެވެ. އާޚިރަތުގައި ބެއްޔަކުގެ ކާމިޔާބު ކާމިޔާބީ
އެކުއްލެވެ.

ތައުހީދަކީ އަޅުކަން ކުރުމުގައި ޚާއްޞަކޮށް ސަލާމަތްވާނީ ފިޔަވައިކޮށް الله تعالى
އެއްކައުވަންތަކުރުމެވެ. ތައުހީދު ބައިގެންވޭ ތިންބައިކަށެވެ. تَوحِيْدُ الأُلُوهِيَّة، تَوحِيْدُ الرُّبُوبِيَّة،
تَوحِيْدُ الأَسْمَاءِ وَالصِّفَات:

تَوحِيْدُ الأُلُوهِيَّة އަކީ: އިންސާނާ އަޅުކަމުގައި الله تعالى އެއްކައުވަންތަކުރުމެވެ. އެބަހީ
ހިތާ އަޅުކަމާ الله تعالى އަށް ޚާލިޞްކުރުމެވެ. އެއްވެސް އަޅުކަމެއްގައި އެކަލާނގެއާ
އެއްވެސް ބައެއް ޝަރީކުނުކުރުމެވެ. ދުޢާ، އަޅުކަން ދޫކުރުމެވެ. އަޅުކަމާ الله تعالى
އެކަމެއްކުރުމަށް އަޅުކަންކުރައްވާށެވެ ބާރުގެ ކަމާއި އެކަމެއްކުރުމުގެ މައްސަލަ

ތަޢުޙީދުލްއުލޫހިއްޔާ ކޮންމެ ކަމެކެވެ. މިސާލަކަށް ނަމާދުކުރުމާއި، ޒަކާތްދިނުމާއި، ރޯދަހިފުމާއި، ޙައްޖުވުމާއި، ޤުރުބާންކުރުމާއި، ހެޔޮކަންތަކަން ނަދުރުކުރުމާއި، ނުބައިކަންތަކުން ވަސީލަތްތަކަށް ކަންތައްތަކެވެ. އަދި الله تعالى އަށްޓަކައި ކުރަން އަމުރުކުރައްވާ އެކަލާނގެއަށް މަގުތަކަން ތަޢުޙީދުލްއުލޫހިއްޔާ ކަމަކީ މިސާލަކަށް ނަދުރުކުރުމުގެވެ.

تَوحِيْدُ الرُّبُوبِيَّة އަކީ: الله تعالى ކުރައްވާ އެންމެހައި ކަމެއްގައި އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަކުރުމެވެ. އެއިން އެއްވެސް ކަމެއްގައި އެކަލާނގެއާ އެއްވެސް ޝަރީކަކު ޝަރީކްނުކުރުމެވެ. މިސާލަކަށް، ޚަލްޤުކުރެއްވުމާއި، ރިޒުޤުދެއްވުމާއި، މަރުދެއްވުމާއި، ދިރުއްވުން ފަދަ ކަންތައްތަކެވެ.

تَوحِيْدُ الأَسْمَاءِ وَالصِّفَاتِ އަކީ: ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުން ސާބިތުވާ الله تعالى ގެ އިސްމުފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތައް އެއްވެސް تَأْوِيْلُ ކުރުމަކާއި ވައްޓާލުމާއި ބަދަލުކުރުމަކާނުލައި އެކަލާނގެ ޝާނަށް ސާބިތުކުރުމެވެ. އެހެނީ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވަނީ ﴿ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ﴾ (الشورى: 11) "އެކަލާނގެއާ އެއްފަދަ އެއްވެސް އެއްޗެއްނުވެއެވެ." އެކަލާނގެ ބައެއް އިސްމުފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކުގެ إِثْبَاتُ ކުރުމުގެ متن ގައި ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. الله تعالى ގެ އިސްމުފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކުގައި ޝަރީޢަތުގެ ޤާޢިދާއަކީ: الله تعالى ގެ އިސްމުފުޅުތައް އެހެން ފަރާތަކަށް ނިސްބަތްކުރުމެވެ. ނަމަވެސް އެކަލާނގެ ސިފަފުޅުތަކުން އެހެން ފަރާތަކަށް ސިފަކުރުމެވެ. ނަމަވެސް އެކަލާނގެ އިސްމުފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކަށް އިންކާރުކުރުމެވެ. ނަމަވެސް ބައެއް އިސްމުފުޅުތަކާއި ބައެއް ސިފަފުޅުތައް ޤަބޫލުކުރުން އަދި ބައެއް އިސްމުފުޅުތަކާއި، ބައެއް ސިފަފުޅުތަކަށް އިންކާރުކުރުމެވެ. ނަމަވެސް އެކަލާނގެ އިސްމުފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތައް ތަޢުޠީލުކުރުމެވެ.

تَوحِيْدُ الرُّبُوبِيَّة، މައްކާގެ މުޝްރިކުންވެސް ޤަބޫލުކުރެއެވެ. އެބައިމީހުންގެ ގޮތުގައި އެންމެބޮޑުޖަދަލު އަދިއިރުންވެސް ހިނގީ تَوحِيْدُ الأُلُوهِيَّة ގައެވެ. لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ ގެ މަޢުނާގައި އެކަލިމަވާޖިބުކުރާ ކަންތައްތަކަށްނުލައި لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ ހަމައެކަނި ދުލުން ކިޔައިލުމަކުންވެސް ނޫނެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން މުނާފިޤުން ކިޔަމުން، އަދި ވާޖިބު އަދާކުރަންޖެހޭކަންކަން އެބައިމީހުންނަށްވެސް އިނގޭއެވެ. އެބައިމީހުން މިކަލިމައިގެ އިންކާރުކުރިޔަސް އެއްކަނިވެރިވެގެންނެވެ.

لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ ހަމައެކަނި ދުލުން ކިޔައިލުމަކުން ފުދުނީއަކީނޫނެވެ. އަދި ކިޔުއްމަ! އޭގެ މާނައާއި މަޤްޞޫދު ދެނެގަނެ އެކަލިމަ ވާޖިބުކުރާ ކަންތައްތަކަށް ޢަމަލުކޮށް އޭގެ ޝަރުޠުތައް ފުރިހަމަކުރުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ ގެ ޝަރުޠުތައް ހަތެކެވެ.

1- العِلْمُ المُنَافِي لِلْجَهْلِ. ޖާހިލުކަން ނަފީކުރާ ޢިލްމު. އެބަހީ ކަލިމައިގެ މާނައާއި މަޤްޞޫދު ދެނެގަނެ، އެއަށް ޖާހިލުނުވުން.

2- اليَقِينُ المُنَافِي لِلشَّكِ. ޝައްކުކަން ނަފީކުރާ ޔަޤީންކަން. އެބަހީ ކަލިމަ ކިޔުމަށްފަހު الله تعالى ގެ أُلُوهِيَّة އާ ދޭތެރޭ އެއްވެސް ޝައްކެއްނުކުރުން. އަދި ކިޔުއްމަ! އެކަލާނގެ أُلُوهِيَّة އާދޭތެރޭ ޔަޤީންކުރުން.

3- القَبُولُ المُنَافِي لِلرَّدِ. ރައްދުކުރުން ނަފީކުރާ ޤަބޫލުކުރުން. އެބަހީ ކަލިމަ ކިޔުމަށްފަހު އޭގެ މާނަ ހިތުން ޤަބޫލުކުރުން އަދި ދުލުން ކިޔައި ހިތުން ރައްދުނުކުރުން.

4- الاِنْقِيَادُ المُنَافِي لِلتَّرْكِ. ދޫކޮށްލުން ނަފީކުރާ ބޯލަނބައި ކިޔަމަންތެރިވުން. އެބަހީ ކަލިމަ ކިޔުމަށްފަހު ކަލިމަ ވާޖިބުކުރާ ކަންތައްތަކަށް ބޯލަނބައި ކިޔަމަންތެރިވުން. އަދި ކަލިމަ ދުލުން ކިޔައި އެކަލިމަ ވާޖިބުކުރާކަންތައްތަކަށް ޢަމަލުކުރުން ދޫކޮށްނުލުން.

5- الإِخْلاَصُ المُنَافِي لِلشِّرْكِ. ޝިރުކު ނަފީކުރާ އިޚްލާޞްތެރިކަން. އެބަހީ ކަލިމަ ކިޔުމަށްފަހު الله އާ އެއްވެސް ބަޔަކާ ޝަރީކުނުކުރުން. އަދި ކިޔުއްމަ! އެންމެހާ ޢަޅުކަމެއް އެކަލާނގެއަށް ޚާލިޞްކުރުން.

6- الصِّدْقُ المُنَافِي لِلْكَذِبِ. ދޮގުވެރިކަން ނަފީކުރާ ތެދުވެރިކަން. އެބަހީ ކަލިމަ ކިޔުމަށްފަހު ކަލިމައިގެ މާނައަށާއި މަޤްޞޫދަށް ތެދުވެރިވުން. ދޮގުވެރިނުވުން.

7- المَحَبَّةُ المُنَافِي لِضِدِّهَا. ލޯބިވުމުގެ އިދިކޮޅު ކަންތައް ނަފީކުރާ ލޯބިވުން. އެބަހީ ކަލިމައިގައާ މާނައާއި މަޤްޞޫދަށް ލޯބިވުން.

لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ އަކީ ތައުޙީދުގެ ބިންގަލެވެ. އެންމެހާ ޢަމަލެއް ބިނާކުރެވިގެންވަނީ މިކަލިމައިގެ މައްޗަށެވެ. ކަލިމައިގެ މާނައާއި މަޤްޞޫދު ދެނެގަނެ އޭގެ ޝަރުޠުތައް ފުރިހަމަކޮށްފިނަމަ ކަލިމައިގެ މައްޗަށް ބިނާކުރާ ޢަމަލުތައް ޤަބޫލުވާނެކަމުގައި ޝައްކެއްނެތްކަމެވެ.

مُصَنِّفُ – رحمه الله تعالى– ފޮތުގެ ނަމަކަށް " كِتابُ التَّوحِيد " މިނަންދެއްވައި ފޮތުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވަނީ ޝިރުކާ ބެހޭގޮތުންނެވެ. އޭގެ ޙިކްމަތަކީ އިންސާނާ ޝިރުކުން އެއްކިބާވުމަކީ ބަޔާންކޮށްދިނުމުގައި އެނާ ތައުޙީދަށް އިތުރުކުރެވެއެވެ. އަދި އެހެންނޫނަސް އެއްޗެހި ތަފާތުކޮށްދެނީ އެއްޗެއްގެ އިދިކޮޅުގެ ސަބަބުންނެވެ. އޭގެމިސާލަކީ އެއްގޮތަކީ " تُعرَفُ الأَشْيَاءُ بِأَضْدَادِهَا " އާދެ! އެއްޗެހި އޭގެ އިދިކޮޅު ތަކުން ތަފާތުކުރެވެއެވެ. މިސާލަކަށް ފެނަކީ އަލިގެ އިދިކޮޅެވެ. ހިތާމައަކީ އުފާގެ އިދިކޮޅެވެ. ތަނަވަސްކަމަކީ ދަތިކަމުގެ އިދިކޮޅެވެ. އަދިވެސް މިފަދަ މިސާލުތަކެވެ. އެހެން ކަމުން مصنّف – رحمه الله – ތައުޙީދާ ދެކޮޅު ޝިރުކުގެ ބާވަތްތައް ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި ހުރިހާ ބަޔަކު الله تعالى ގެ أُلوهِيَّة ގައި ހަމަޖެހިލައްވާނީ، ޝިރުކުކުރުމަކީ ކޮންކަމެއް ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. لاإله إلاالله ، ކަލިމައިގެ މާނަ ދެނެގަތުމަށް ޓަކައި ކިޔަވައިދޭ ފަރާތް ނެތިގެން ސިފަކުރެވޭ ކަމެއް ހުރެވިދާނެއެވެ!

އަޅުގަނޑު މިފޮތް ތަރުޖަމާ ކުރާއިރު ގަސްދުކޮށްފައިވަނީ އިޚްތިޞާރުކުރުމާއި އިބާރާތްތައް ކުރު ކޮށްފައި ލިޔުމަށެވެ. އަދި ބައެއް ތަންތަނުގައި އިތުރު ތަފްސީލު ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އޭގެ ދަށުން މިފޮތުގެ ތަރުޖަމާ އެހެނިހެން ފޮތްތަކުން ނަގާފައިވާ ފަހުގެ އަޅުގަނޑުގެ އަމިއްލަ ފުރުޞަތު އިޖުތިހާދުކުރައްވާފައިވަނަ، އޭގެ ކުރީގައި يَقُولُ المُتَرْجِمُ ނުވަތަ فَائِدَة، ނުވަތަ تَنْبِيه ލިޔެފައިވާނެއެވެ.

އޭ ދީނީ އަޚުންނެވެ! މިޔާބުން ހެޔޮކަމުގައި ބޭނުންކުރުމަށް الله އަށް ދުޢާކުރަމެވެ.

މިޔާބުން ކުރިން ފޮނުވާފައިވާ ބަސްތަކާ ކަމުގެ ހިޔާލެއް ހޯދުމަށް އަހަރެމެން ރަނގަޅުކުރަންވާނެއެވެ. އަދި އެކަމަކީ ދީނުގެ ބާރުގެ ކޮޅުމަތީގައި ހުރި ކަމެއްގެ ވެރިކަންވެރިކަމެވެ. މިޔާބުގެ އަސްލު ދުވަސްކޮޅަށް އާޚިރަތުގެ ބަދަލުގައި ދުނިޔޭގެ ކުރިއެރުމުގެ ވަސީލަތަކަށްވާ ކަމެވެ. الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ مَن كَانَ يُرِيدُ حَرۡثَ ٱلۡأٓخِرَةِ نَزِدۡ لَهُۥ فِي حَرۡثِهِۦۖ وَمَن كَانَ يُرِيدُ حَرۡثَ ٱلدُّنۡيَا نُؤۡتِهِۦ مِنۡهَا وَمَا لَهُۥ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِن نَّصِيبٍ ﴾ (الشورى: 20) މާނައީ: "އާޚިރަތުގެ ދަނޑުވެރިކަން (އެބަހީ އާޚިރަތުގެ ތަކެތި، އާޚިރަތުގެ ނިޢުމަތްތަކަށް) އެދޭ މީހާ ދަނޑުވެރިކަން ކުރަނީ. މިމީހުން الله އިތުރުކޮށްދެއްވާނެއެވެ. އަދި ދުނިޔޭގެ ދަނޑުވެރިކަން (އެބަހީ ދުނިޔޭގެ ތަކެތި) ހޯދާމީހާ މިމީހުން الله އެއްވެސް ނަސީބެއް ނުލިބޭނެއެވެ. އަދި އާޚިރަތުގައި އެއްވެސް ނަސީބެއް ނުލިބޭނެއެވެ."

الله تعالى ގެ ޙަޟްރަތަށް ދުޢާކުރަނީ މިފޮތުގެ ޘަވާބައިން ދިވެހި ދަރީންނަށް އަގުހުރި ފައިދާތަކެއް ދެއްވުމަށެވެ. އަދި މިފޮތް ދިވެހި ދަރީންނަށް އާޚިރަތަށް ދަތުރު ކުރެއްވުމަށްޓަކައި ދަތުރުޒާދުގެ ގޮތުގައި ވެއްވުމަށެވެ. އަދި މިފޮތް ކިޔަވައިދީ ކޮންމެ ދިވެހި ދަރިއަކަށް ތައުޙީދާއި ސުލޫކު ދެނެގަތުމުގެ ހެޔޮ ތައުފީޤު ދެއްވުމަށެވެ. އަދި މިފޮތް ނިކަމެތި އަޅާގެ ނަޖާތުގެ ޒަރީޢާއެއް ކަމުގައި ވެއްވުމަށެވެ. آمين.

كتبها الفقير إلى عفو ربّه

محمّد إبراهيم

10 ރަބީޢުލްއާޚިރު 1423 ހ.

22 ޖޫން 2002 މ.

بسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيْم

كِتَابُ التَّوْحِيْد

الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾ (الذاريات: 56) މާނައީ: "ޖިންނީންނާއި، އިންސާނުން، ތިމަން الله އަށް އަޅުކަންކުރުމަށް މެނުވީ ނުހައްދަވަމެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَٱجْتَنِبُوا۟ ٱلطَّـٰغُوتَ ﴾ (النحل: 36) މާނައީ: "އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ އުއްމަތަކަށްވެސް ތިމަން الله ރަސޫލަކު ފޮނުއްވީމެވެ. (އެއީ މިސްތަކުންނަން ތައުޙީދުގެ މި ދަޢުވަތު ދިނުމަށްޓަކައެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. އަދި ޠާޣޫތުން (އެބަހީ الله تعالى ފިޔަވައި އަޅުކަންލެވޭ ކޮންމެ އެއްޗަކުން) ދުރުހެލިވެ އެއްކިބާވާށެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّآ إِيَّاهُ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَـٰنًا ۚ إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ ٱلْكِبَرَ أَحَدُهُمَآ أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَآ أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٢٣﴾ وَٱخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ ٱلذُّلِّ مِنَ ٱلرَّحْمَةِ وَقُل رَّبِّ ٱرْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِى صَغِيرًا ﴾ (الإسراء: 23 – 24)

މާނައީ: "އަދި ތިބާގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ޤަޟާކުރައްވާފައިވަނީ ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް މެނުވީ އަޅުކަންނުކުރުމަށާއި، މައިން ބަފައިންނަށް ހެޔޮކަންތައްކުރުމަށެވެ. އެއިން އެކަކު ނުވަތަ އެދެމީހުން ތިބާގެ ގާތުގައި މުސްކުޅި އުމުރަށް ހަމައަން ފޯރައިފިނަމަ ފަހެ އެދެމީހުންނަށް އުއްފެއް ނުބުނާށެވެ. އަދި އެދެމީހުންނަން ހަރުކަށިބަސްވެސް ނުބުނާށެވެ. އަދި އެދެމީހުންނަށް މާތްބަހުން ބުނާށެވެ. އަދި އެދެމީހުންނަށް އޯގާތެރިކަމާއެކު ނިކަމެތިކަމުގެ ފިޔަ ތިރިކޮށްލާށެވެ. އަދި

އެބޭފުޅުންނަށް މިފަދައިން ދެއްކެވީމެވެ. އެހެންކަމުން އެބޭފުޅުން ތަވައްކަލުވެ ތިބޭނެތީއެވެ! އެބޭފުޅުން މިއަށް
ކުރިއަށްވުރެ ތަވައްކަލުވެ އަމަލުކުރުން ދޫކޮށްލާނެތީއެވެ. އެބޭފުޅުންނަށް ބުނެދެއްވުމުގެ ފުރުޞަތު ހުއްޓުވީއެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿وَٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَلَا تُشۡرِكُواْ بِهِۦ شَيۡـٔٗاۖ﴾ (النساء: 36)

މާނައީ: "އަދި ތިޔަބޭފުޅުން الله އަށް އަޅުކަންކުރައްވާށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއާ އެއްވެސް އެއްޗެއް
ޝަރީކުނުކުރައްވާށެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿قُلۡ تَعَالَوۡاْ أَتۡلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمۡ عَلَيۡكُمۡۖ أَلَّا تُشۡرِكُواْ بِهِۦ شَيۡـٔٗاۖ وَبِٱلۡوَٰلِدَيۡنِ إِحۡسَٰنٗاۖ وَلَا تَقۡتُلُوٓاْ أَوۡلَٰدَكُم مِّنۡ إِمۡلَٰقٖ نَّحۡنُ نَرۡزُقُكُمۡ وَإِيَّاهُمۡۖ وَلَا تَقۡرَبُواْ ٱلۡفَوَٰحِشَ مَا ظَهَرَ مِنۡهَا وَمَا بَطَنَۖ وَلَا تَقۡتُلُواْ ٱلنَّفۡسَ ٱلَّتِي حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلۡحَقِّۚ ذَٰلِكُمۡ وَصَّىٰكُم بِهِۦ لَعَلَّكُمۡ تَعۡقِلُونَ ۝١٥١ وَلَا تَقۡرَبُواْ مَالَ ٱلۡيَتِيمِ إِلَّا بِٱلَّتِي هِيَ أَحۡسَنُ حَتَّىٰ يَبۡلُغَ أَشُدَّهُۥۖ وَأَوۡفُواْ ٱلۡكَيۡلَ وَٱلۡمِيزَانَ بِٱلۡقِسۡطِۖ لَا نُكَلِّفُ نَفۡسًا إِلَّا وُسۡعَهَاۖ وَإِذَا قُلۡتُمۡ فَٱعۡدِلُواْ وَلَوۡ كَانَ ذَا قُرۡبَىٰۖ وَبِعَهۡدِ ٱللَّهِ أَوۡفُواْۚ ذَٰلِكُمۡ وَصَّىٰكُم بِهِۦ لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ ۝١٥٢ وَأَنَّ هَٰذَا صِرَٰطِي مُسۡتَقِيمٗا فَٱتَّبِعُوهُۖ وَلَا تَتَّبِعُواْ ٱلسُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمۡ عَن سَبِيلِهِۦۚ ذَٰلِكُمۡ وَصَّىٰكُم بِهِۦ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ﴾ (الأنعام: 151- 153)

މާނައީ: "(އޭ މުޙައްމަދު ރަސޫލާއެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިޔަބޭފުޅުން އަންނާށެވެ.
ތިޔަބޭފުޅުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ތިޔަބޭފުޅުންގެ މައްޗަށް ޙަރާމްކުރައްވާފައިވާ ކަންތައްތައް
ތިމަންކަލޭގެފާނު ކިޔައިދެއްވާނަމެވެ. އެއީ ތިޔަބޭފުޅުން އެކަލާނގެއާ އެއްވެސް އެއްޗެއް
ޝަރީކުނުކުރައްވާށެވެ. އަދި (މައިންބަފައިންނަށް ހެޔޮސުލޫކުކުރައްވާށެވެ. އަދިފަގީރުވުމަށް!)
މައިންބަފައިންނަށް އިޙްސާންތެރިކަން ކުރާށެވެ. އަދި ތިޔަބޭފުޅުން ފަގީރުވެދާނެކަމަށް ބިރުން
ތިޔަބޭފުޅުންގެ ދަރިން ނުމަރުވާށެވެ. ތިޔަބޭފުޅުންނަށާއި، އެދަރިންނަށް ރިޒްގުދެއްވަނީ ތިމަން
ރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި ތިޔަބޭފުޅުން ފާޙިޝް ކަންތައްތަކާ ކައިރިނުވާށެވެ. އެއީ ފާޅުގައިވާ
ކަމެއްކަމުގައިވިޔަސް އަދި ވަންހަނާގައިވާ ކަމެއްކަމުގައިވިޔަސްމެއެވެ. އަދި ޙައްޤެއްގައި މެނުވީ الله تعالى
ޙަރާމްކުރައްވާފައިވާ ނަފްސެއް ތިޔަބޭފުޅުން ނުމަރުވާށެވެ. މިއީ އެކަލާނގެ
ތިޔަބޭފުޅުންނަށް ވަޞިއްޔަތްކުރައްވާފައިވާ ކަމެކެވެ. އެއީ ތިޔަބޭފުޅުން ވިސްނާވާތީއެވެ. އަދި ކުއްޖާގެ

މެނުވީ ޔަތީމުންގެ މުދަލާ ކައިރިނުވާށެވެ. (އެބަހީ ތިޔަބައިމީހުންގެ އަތުގައިވާ ޔަތީމުންގެ މުދާ ހެޔޮގޮތުގައި މެނުވީ ހަރަދުނުކުރާށެވެ.) އެއީ އެކުދިން ބާލިޣުވެ ޖުވާން އުމުރާ ހަމައަށް ފޯރައިގަތުމަށް ގެންގުޅޭށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އިންސާފުވެރިކަމާއެކު މިނުމާއި ކިރުމުގައި ފުރިހަމަކުރާށެވެ. (އެބަހީ ފުރިހަމަކުރާށެވެ.) އެއްވެސް ނަފްސަކަށް އެނަފްސަކަށް ކުޅަދާނަވާމިންވަރާ މިންވަރަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތަކުލީފުނުޖެއްސަވަމެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ބަސްބުނާ ހިނދު އިންސާފުވެރިވާށެވެ. އެއީ ގާތްތިމާގެ މީހަކާ ދޭތެރޭ ބަސްބުނަން ޖެހުނުކަމުގައި ވިޔަސްވެސްއެވެ. އަދި الله ގެ ޢަހުދު ފުރިހަމަކުރާށެވެ. (އެބަހީ الله އަމުރުކުރެއްވި ކަންތައްކުރާށެވެ. ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން ދުރުވާށެވެ. އަދި الله ގެ ކީރިތި ރަސޫލާގެ ސުންނަތަށް ތަބާވާށެވެ. الله ގެ ބަހަށްކިޔަމަންވުމެވެ.) މިގޮތުން އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވަޞިއްޔަތްކުރައްވައިފިއެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން ނަސޭހަތް ހިފުމަށްޓަކައެވެ. އަދި މިއީ ތިމަން الله ގެ ސީދާވެގެންވާ މަގެވެ. މިމަގަށް ތިޔަބައިމީހުން ތަބާވާށެވެ. އަދި އެހެން މަގުތަކަށް ތަބާނުވާށެވެ. (ތަބާވެއްޖެނަމަ) އެމަގުތައް ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެ، މަގުން އެއްކިބާކޮށްލާނެއެވެ. މިގޮތުން އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވަޞިއްޔަތްކުރައްވައިފިއެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން ތަޤްވާވެރިވުމަށްޓަކައެވެ."

ރަޟިޔަالله ޢަންހު ޢަބްދުالله ބިން މަސްޢޫދު ހަދީޘް ރިވާކުރައްވައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.

" مَنْ أَرَادَ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى وَصِيَّةِ مُحَمَّدٍ الَّتِي عَلَيْهَا خَاتَمُهُ، فَلْيَقْرَأْ قَوْلَهُ تَعَالَى ﴿قُلْ تَعَالَوْاْ أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ﴾. إلى قوله: ﴿وَأَنَّ هَٰذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ﴾ الأية " މާނައީ: محمّد صلّى الله عليه وسلّم އެކަލޭގެފާނުގެ ސިއްކަ ޖެއްސެވިފައިވާ ވަޞިއްޔަތަށް ބަލަން ބޭނުންވާމީހާ، ފަހެ الله تعالى ގެ ވަޙީކުރެއްވި ﴿قُلْ تَعَالَوْاْ أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ﴾ އިން ފެށިގެން ﴿وَأَنَّ هَٰذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ﴾ ގެ ނިޔަލަށް ކިޔަވާލާށެވެ. (އާޔަތުގެ މާނަ އިސްވެ ހިނގައްޖެއެވެ.) رواه الترمذي وحسّنه.

އަދި ރަޟިޔަالله ޢަންހު މުޢާޛު ބިން ޖަބަލް ހަދީޘް ރިވާކުރައްވައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަހަރެން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ފަހަތުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ޙިމާރުގެ މަތީގައި ސަވާރުވެގެންވަނިކޮށް އަހަރެންނަށް ބުނެދެއްވިއެވެ.

" يَا مُعَاذُ ! أَتَدْرِيْ مَا حَقُّ اللهِ عَلى العِبَادِ، وَمَا حَقُّ العِبَادِ عَلى اللهِ؟". قُلْتُ: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: "حَقُّ اللهِ عَلى العِبَادِ أَنْ يَعْبُدُوهُ وَلا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً، وَحَقُّ العِبَادِ عَلى اللهِ أَلاَّ يُعَذِّبَ مَنْ لاَ يُشْرِكُ بِهِ شَيْئاً". قُلْتُ : يَارَسُولَ اللهِ ! أَفَلا أُبَشِّرُ النَاسَ؟ قَالَ: "لاَ تُبَشِّرْهُمْ فَيَتَّكِلُوا" (البخاري ومسلم)

މާނައީ: "އޭ މުޢާޛުވެ! އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށްވާ الله ގެ ޙައްޤަކީ، الله ގެ މައްޗަށްވާ އަޅުތަކުންގެ ޙައްޤު އެނގިތައްވާތޯއެވެ؟ އަހުރެން ދަންނަވައިފީމެވެ. އެކަން އެންމެ ރަނގަޅަށް ދަންނަވާގެންވަނީ الله އެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއެވެ. ބަޔާންފުޅުކުރެއްވިއެވެ. އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށްވާ الله ގެ ޙައްޤަކީ އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމާއި، އެކަލާނގެއާ އެއްވެސް އެއްޗެއް ޝަރީކުނުކުރުމެވެ. އަދި الله ގެ މައްޗަށްވާ އަޅުތަކުންގެ ޙައްޤަކީ އެކަލާނގެއާ އެއްވެސް އެއްޗެއް ޝަރީކުނުކުރާ މީހަކަށް ޢަޛާބު ނުދެއްވުމެވެ." އަހުރެން ދަންނަވައިފީމެވެ. ޔާالله ގެ ރަސޫލާއެވެ! އެހެންވީއިރު އަހުރެން މީސްތަކުންނަށް އެކަމުގެ އުފާވެރި ޚަބަރު ނުދެއްވާނަހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ ދެއްވަންތޯއެވެ؟) ބަޔާންފުޅުކުރެއްވިއެވެ. އެބައިމީހުންނަށް އެކަމުގެ އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރު ނުދެއްވާށެވެ. (ދެއްވައިފިނަމަ އެހެން އެބައިމީހުން އެކަމުގެ މައްޗަށް ބަރޯސާވެގެން އަމަލުކުރުން ދޫކޮށްލައިފާނެތެވެ.

އިސްވެދިޔަ ނައްޞުތަކާއި އަޘަރުތަކުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. ޖިންނީންނާއި އިންސާނުން ހެއްދެވުމުގައިވާ ޙިކުމަތް.
2. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުކަންކުރުމާ ބެހޭގޮތުން ބަޔާންގެ މުރާދަކީ الله އެއްކައުވަންތަކުރުމެވެ. ސަބަބަކީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި މުޝްރިކުންނާއި ދެމެދު އަރައިރުން ހިނގީ މިކަމުގައެވެ. (އެބަހީ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ ސާބިތުކުރުމުގައެވެ. އެންމެހާ އަޅުކަމެއް الله އަށް ޚާއްޞަކޮށް އެހެން ހުރިހާ ފަރާތްތަކުން ނަފީކޮށް ހަމައެކަނި الله އަށް ސާބިތުކުރުމުގައެވެ.)
3. ހަމަކަށަވަރުން الله އެއްކައުވަންތަކުރުމަކާނުލާ މިހާ ތަންނަނައެވެ. އާނާ الله އަށް އަޅުކަން ކުރުން އޮއިބާވެގެންނުވެއެވެ. އެހެންކަމުން މިކަމުގައި الله تعالى ގެ މިވަޙީބަސްފުޅުގެ މާނަވެއެވެ.

﴿وَلَآ أَنتُمۡ عَٰبِدُونَ مَآ أَعۡبُدُ﴾ (الكافرون: 5) މާނައީ: "އަދި މިމަންނަކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރައްވާ ފަރާތަކަށް އަޅުކަންކުރާ ބައެއްކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ނުވެއެވެ."

4. ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވުމުގައިވާ ޙިކުމަތް.

5. ހަމަކަށަވަރުން ހުރިހާ އުއްމަތަކަށްވެސް (الله تعالى ގެ) ރިސާލަތު ބާއްދުވެގެންވުން. (އެބަހީ ހުރިހާ އުއްމަތަކަށްވެސް އެއުއްމަތެއްގެ ހިދާޔަތަށްޓަކައި ވަނީ ރަސޫލުން ތަޝްރީފުވެފައެވެ.)

6. ހަމަކަށަވަރުން ހުރިހާ ނަބިއްޔުންގެ ދީނަކީ އެއްދީނެކެވެ. (އެބަހީ ހުރިހާ ނަބިއްޔުންގެ ދަޢުވަތުގެ ނުކުތާއަކީ އެބޭކަލުންގެ އުއްމަތްތަކަށް الله ގެ އެއްކަލާނގެކަމަށް ޢިބާދަތްކުރުމެވެ.)

7. ބޮޑު މައްސަލައަކީ، ހަމަކަށަވަރުން ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވުމެއް ނެތި الله އަށް އަޅުކަންކުރުން ޙާޞިލްނުވާނެކަމެވެ. އަދި ހަމަ މިމާނައިން الله تعالى ގެ އަންނަނިވި ވަޙީކުރެއްވުމެވެ.

﴿فَمَن يَكۡفُرۡ بِٱلطَّٰغُوتِ وَيُؤۡمِنۢ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱسۡتَمۡسَكَ بِٱلۡعُرۡوَةِ ٱلۡوُثۡقَىٰ لَا ٱنفِصَامَ لَهَاۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ (البقرة: 256) މާނައީ: "ފަހެ ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވެ الله އަށް އީމާންވެއްޖެމީހާ ދަންނައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ވަކިވެވުމެއްނެތް ވަރުގަދަ ގޮތެއް ހިފަހައްޓައިފިއެވެ."

8. ހަމަކަށަވަރުން الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރެވޭ ކޮންމެ އެއްޗަކަށް ޠާޣޫތު ކިޔެއެވެ.

9. ސަލަފުއްޞާލިޙުންގެ އަރިހުގައި ބޮޑާންވެގެން ދިޔަ مُحْكَم ތިން އާޔަތުގެ އަހައްމިއްޔަތުކަމުގެ ބޮޑުކަން. އަދި އެތިން އާޔަތުގައި الله تعالى ގެ ޙައްޤުތަކުން އަޅުތަކުންނަށް ދިޔަ ބުނެދީފައިވެއެވެ. އޭގެތެރޭގައިން އެންމެ ފުރަތަމަ ބުނެދިނީ الله އާ ޝަރީކުކުރުމުން މަނާކުރެއްވުމެވެ.

10. އިސްރާ ސޫރަތުގައިވާ محكم އާޔަތްތަކުގައި އަށާރަ މައްސަލަ ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. الله تعالى އެމައްސަލަތައް ފެށިގެންވަނީ އަންނަނިވި ވަޙީކުރެއްވުމުންނެވެ. ﴿لَّا تَجۡعَلۡ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتَقۡعُدَ مَذۡمُومًا مَّخۡذُولًا﴾ (الإسراء: 22) މާނައީ: "ތިބާ الله އާއި އެކުގައި އެހެން އިލާހަކު ނުހަދާށެވެ. (ހަދައިފިނަމަ) ތިބާ ތިބޭނީ ފާޑުކިޔުމަށްލިބި، ނަޞްރު ނުލިބޭ މީހެއްގެ ގޮތުގައެވެ." އަދި އަންނަނިވި އާޔަތުން އެމައްސަލަތައް ނިންމާލައްވާފައިވަނީ މި ވަޙީކުރެއްވުމުންނެވެ. ﴿وَلَا تَجۡعَلۡ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتُلۡقَىٰ فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَّدۡحُورًا﴾ (الإسراء: 39) މާނައީ: "ތިބާ الله އާއެކުގައި އެހެން އިލާހަކު ނުހަދާށެވެ. (ހަދައިފިނަމަ) ތިބާ ޖަހަންނަމަށް ބަދުނާމުވެ ފާޑުކިޔުން ލިބިފައިވާ މީހެއްގެ ގޮތުގައި ނަރަކައަށް އެއްލާލެވޭނެއެވެ."

الله تعالى މިމައްސަލަތަކުގެ އަހައްމިއްޔަތުކަމުގެ ބޮޑުކަން އަންގަވާ ހުށަހެޅުއްވީ ކުރައްވާފައިވަނީ އަންނަނިވި ވަޙީކުރެއްވުމުންނެވެ. ﴿ذَٰلِكَ مِمَّآ أَوۡحَىٰٓ إِلَيۡكَ رَبُّكَ مِنَ ٱلۡحِكۡمَةِۗ﴾ (الإسراء: 39)

މާނައީ: "މިކަންތައްވަނީ ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ވާޖިބުކުރައްވައިފައިވާ ޙައްޤުތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ."

11. الحقوق العشرة (ދިހަ ޙައްޤު) ގެ އާޔަތަށް ނަމަކަށްކިޔުން ނިސާ ސޫރަތުގެ އާޔަތް. الله تعالى މިއާޔަތް ފެށިގެންވަނީ މިފަދައިންނެވެ. ﴿وَٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا۟ بِهِۦ شَيْـًٔا﴾ (النساء: 36) (މާނައިސްވެ ހިނގައްޖެއެވެ.)

12. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަވަހާރަވުމަށް ކައިރިވެވަޑައިގެންފައިވަނިކޮށް އެކަލޭގެފާނުގެ ވަޞިއްޔަތްފުޅުގެ މައްޗަށް تنبيه ކުރެއްވުން.

13. އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް الله تعالى ގެ ޙައްޤު ދެނެގަތުން.

14. الله تعالى ގެ ޙައްޤު އަޅުތަކުން އަދާކޮށްފިނަމަ އެކަލާނގެ މައްޗަށް އަޅުތަކުންގެ ޙައްޤު ދެނެގަތުން.

15. ހަމަކަހަވަރުން މިމައްސަލަ އަސްޙާބުބޭކަލުންގެ ގިނަބޭކަލުންނަކަށް އެނގިވަޑައިގެންނުވައި ނުވެއެވެ. (ސަބަބަކީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم މުޢާޛުގެފާނަށް އެކަން ޚާއްޞަކޮށްދެއްވުމުން ބަޔާންނުކުރެއްވުމަށް އަމުރުކުރައްވައިފައިވާތީއެވެ. މުޢާޛުގެފާނު އެކަން އެހެނިހެން ބޭފުޅުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވީ އަވަހާރަވުމަށް ކައިރިވެ ވަގުތުގައެވެ. އޭރު އިލްމު ފޮރުވުމުގެ މިކަމުގެ ތެރެއިންނެވެ، ފާފަވެރިވެދާނެތީ ބިރުފުޅުގެންނެވެ.)

16. މަޞްލަޙަތަށްޓަކައި އިލްމު ފޮރުވުން ހުއްދަވެގެންވުން.

17. މުސްލިމަކަށް އެކަށް އުފާކުރަނިވި ހަބަރެއްދިނުން މުސްތަޙައްބުވެގެންވުން.

18. الله تعالى ގެ ރަޙުމަތް ފުޅާކަމުގެ މައްޗަށް ބަރޯސާވެގެން އަމަލުތަކުން ދުރުހެލިވުމުން ބިރުވެރިވުން.

19. ނޭނގޭ ކަމަކުން ސުވާލުކުރެވިއްޖެއްޔާ ސުވާލުކުރެވުނު މީހާ "اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ" (އެބަހީ އެކަން އެނގޭ މުޅިން ދެނެވޮޑިގެންވަނީ الله تعالى އެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއެވެ.) މިފަދައިން ބުނުން.

20. ބައެއްމީހުން (ބައެއް) އިލްމަށް ޚާއްޞަކޮށް އަނެއްބަޔަކު (އެހެންމީހުން) މަޙްރޫމުކުރުން ހުއްދަވެގެންވުން.

21. (رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ޙަދީޘުގެ އިޝާރާތްތަކުވެސް) ހިމާޔަތް މައްޗަށް ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި ޢަދި ޝަރުޢީގޮތުން އިސްލާމްކުރައްވާ ސަލާމަތްކުރައްވާ ގޮތުގައި އަކީދާގެ ތަޚްސީލުވެރިކަން.

22. ސަލާމިއްޔާގެ މުޅިމަސް ޢަބްދުލްވަހާބުގެ ހިތްވަރުގެ ދުވަސް

23. މާތްالله ރަސޫލުއްލާހު معاذ بن جبل ގެ މާތްކަން.

24. ތަޢުލީމުގެ މަސައްކަތުގެ ޢަމަލުތަކުގެ ތަޢުލީމުކަން.

2

ތައުހީދުގެ ފަޟީލަތާއި، މާތްކަން، އަދި ތައުހީދުގެ ސަބަބުން ފާފަތައް ފުހެވިގެން ދާނެކަން ނަންގަތް ބާބު

މާތްالله ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَلَمۡ يَلۡبِسُوٓاْ إِيمَـٰنَهُم بِظُلۡمٍ أُوْلَـٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلۡأَمۡنُ وَهُم مُّهۡتَدُونَ﴾ (الأنعام: 82)

މާނައީ: "އީމާންވެ، އެބައިމީހުންގެ އަމަލުތައް އަނިޔާއަކާއި، (އެބަހީ ޝިރުކަކާއި) މަސްހުނިނުކުރިމީހުން ދަންނައެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ އެއީ އަމާންކަން ލިބިގެންވާ މީހުންނެވެ. އަދި ހިދާޔަތް ލިބިގެންވާ މީހުންނަކީވެސް އެބައިމީހުންނެވެ."

އަދި މާތްالله ރުހިވެވޮޑިގެންވާ ޢުބާދަތު ބިން ޞާމިތުގެ ރިވާއިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްފުޅުކުރެއްވިއެވެ.

"مَنْ شَهِدَ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيْكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَأَنَّ عِيسَى عَبْدُ اللهِ وَرَسُوْلُهُ، وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ، وَالجَنَّةَ حَقٌّ، وَالنَّارَ حَقٌّ، أَدْخَلَهُ اللهُ الجَنَّةَ عَلى مَا كَانَ مِنَ العَمَلِ". (صحيح البخاري و صحيح مسلم)

މާނައީ: "الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރުން ޙައްޤުވާގޮތަށް އެހެން އެއްވެސް އިލާހަކު ނުވާކަމާއި، އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި، ހަމަކަށަވަރުން މުޙައްމަދުގެފާނީ އެކަލާނގެ އަޅާކަމާއި، ރަސޫލާކަމަށް، އަދި ހަމަކަށަވަރުން ޢީސާގެފާނީ އެކަލާނގެ އަޅާކަމާއި، ރަސޫލާކަމަށް، އަދި މަރްޔަމްގެފާނުގެ ބަނޑުގައި އެކަލާނގެ ލައްވާ " كُنْ " "ވާށޭ" މި ކަލިމަފުޅުގެ ނަތީޖާކަމާއި އެކަލާނގެ ރޫޙުފުޅު ފުރާނަފުޅުގެ ތެރެއިން ފުރާނައެއްކަމާއި އަދި ސުވަރުގެއާއި ނަރަކަ ޙައްޤު ތަނެއްކަމާއި، ނަރަކައަކީ ޙައްޤު ތަނެއްކަމަށް ހެކިވެދީފިމީހާ ދަންނައެވެ. الله تعالى އޭނާ ކޮންފަދަ ޢަމަލުތަކެއް ކުރިޔަސް ސުވަރުގެ ވައްދަވާނެއެވެ." އަދިވެސް ބުޚާރީއާއި މުސްލިމުގައި މާތްالله ރުހިވެވޮޑިގެންވާ ޢިތުބާނު ބިން މާލިކުގެ ރިވާއިން ރިވާވެގެންވާ ޙަދީޘްފުޅުގައިވަނީ:

"فَإِنَّ اللهَ حَرَّمَ عَلَى النَّارِ مَنْ قَالَ: لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ، يَبْتَغِي بِذَلِكَ وَجْهَ اللهِ"

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ވަޖުހު ހޯދުމަށްޓަކައި لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ ކިޔައިފިމީހާ ދަންނައެވެ. ދެން
މާތްالله އެފަދަމީހާ ނަރަކައަށް ހަރާމްކުރައްވައިފިއެވެ."(1)

އަދި މާތްالله ރުޟާވެވޮޑިގެންވާ أبو سعيد الخدري ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު
ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"قَالَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلاَمُ: يَارَبِّ! عَلِّمْنِي شَيْئاً أَذْكُرُكَ وَأَدْعُوكَ بِهِ. قَالَ: قُلْ يَامُوسَى! لا إِلَهَ إِلا اللهُ، قَالَ: كُلُّ عِبَادِكَ يَقُولُونَ هَذَا، قَالَ: يَامُوسَى! لَوْ أَنَّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعَ وَعَامِرَهُنَّ غَيْرِي وَالأَرَضِينَ السَّبْعَ فِي كِفَّةٍ، وَلاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ فِي كِفَّةٍ، مَالَتْ بِهِنَّ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ" (رواه ابن حبان والحاكم وصحّحه)

މާނައީ: "موسى عليه السّلام، الله تعالى ގެ ހަޟްރަތަށް ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ ހެއްދެވިބޮޑު ކަލާނގެއެވެ
ރަސްކަލާނގެ! ތިމަންނަ، ތިބާރަސްކަލާނގެ ހަނދާންކުރުމަށް އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެއަށް ދުޢާކުރުމަށް
ކަމެއް އަޅުގަނޑަށް ދަސްކޮށްދެއްވާނދޭވެ! الله تعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. އޭ މޫސާއެވެ. لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ
ކިޔާށެވެ ވިދާޅުވިއެވެ. موسى عليه السّلام ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ ހެއްދެވިބޮޑު ކަލާނގެއެވެ ރަސްކަލާނގެ!
ތިބާ الله ގެ އަޅުތަކުން އެބަހުރީ ކަލިމަ ކިޔަމުން ވިދާޅުވިއެވެ. الله تعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. އޭ
މޫސާއެވެ! ހަތްއުޑު، ތިމަން الله ފިޔަވައި އެއުޑުތަކުގެ އަހުލުވެރިންނާއި، އަދި ހަތްބިން ތިލަފަތެއްގެ
އެއްފަރާތުގައި ބަހައްޓައި لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ އަނެއްފަރާތުގައި ބަހައްޓައިފިނަމަ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ ގެފަރާތް ތިލަފަތް
ދެރަވެގެން ހިނގައިދާނެއެވެ. (އެބަހީ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ ގެ މާނައާއި އެކަލިމަ ބާރުގަދަކަންބޮޑުކަމެއް
މިފަދައިން ބޮޑުވެ ބަރުވެގެންވެއެވެ.)"

---

(1) يقول المترجم: ބައެއްމީހުން އެދިކަ ހަދީޘްތަކުގައި الله ގެ ވަޖުހު ހޯދުމަށްޓަކައި "لاإله إلا الله" ކިޔައިފިމީހާ
ނަރަކައަށް ހަރާމްވެއްޖެއޭ އޮތުމުން ވިސްނަނީ الله ގެ ވަޖުހު ހޯދުމަށްޓަކައި ކިޔާނީ ކަލިމަ ދޭތެރެއަށް ބަލާށެވެ.
އެއީ ހުރިހާކަމަކަށް ކަލިމަ ގެ މާނައަކީ ވިސްނާބަލަބާލާށެވެ. އާނއެ! ކަލިމައިގެ މާނައީ: الله ފިޔަވައި އަޅުކަން ވެވޭ
ހައްޤު ވެގެންވާ އެހެން އިލާހަކު ނުވެއެވެ. ދެން ކަލިމައިގެ މާނަކަމުގައި ވިސްނާ ބަލާށެވެ. އާނއެ!
ކަލިމައިގެ މާނަކަމުގައި "إِقْرَارٌ بِاللِّسَانِ" ދުލުން އިޤްރާރުވުމެވެ. "تَصْدِيقٌ بِالجِنَانِ" ހިތުން ތަޞްދީޤުކުރުމެވެ.
"عَمَلٌ بِالجَوَارِحِ" ގުނަވަންތަކުން އަމަލުކުރުމެވެ. (އެބަހީ الله ގެ އިލާހުވަންތަކަމަށް އެކަލާނގެ ކަމާއި
ފަރުދާނިއްޔަތް މާނަވެގެންވާނީ الله އެކަނިވެ އެކަލާނގެއަށް ނަމާދުކުރުން ކަމަށާއި އެކަލާނގެއަށް ކަމަކުން
ދުޢާކުރުމެވެ.) ދެން މިއީން ކަންތައް އެހެނިހެން ރިވާޔަތްތަކުގެ ހުރިހާ ދަލީލުތައް ނަމާދުކުރުން އެހެން
ހަރާމްވާ އެހެނިހެން ސުވާލުގެ މާނައެވެ.

އަދި حسن ސަނަދަކުން الإمام الترمذي ރަޙިމަهُالله ޢަންހުގެފާނު އަނަސް ބުން މާލިކުގެ ރިވާޔަތުން ރިވާކުރެއްވި ރިވާޔަތްތަކެއްގައިވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ހަދީޘް ޤުދުސީއަކުން އެކިޔެވެ. الله تعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

"يَا ابنَ آدَمَ! لَوْ أَتَيْتَنِي بِقُرَابِ الأَرْضِ خَطَايَا، ثُمَّ لَقِيْتَنِي لا تُشْرِكُ بِي شَيْئاً، لأَتَيْتُكَ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً"

މާނައީ: "އޭ އާދަމުގެ ދަރިފުޅާއެވެ! ތިބާ ބިންގަނޑު ފުރާފަދަ ފާފަ ހިފައިގެން ތިމަން الله ގެ ހަޟްރަތަށް އައިސް، ޝިރުކުނުކޮށް ހުރެ ތިމަން الله އާ ބައްދަލުވެއްޖެނަމަ، އެބިންގަނޑު ފުރާ ފަދަ ފުއްސެވުން ތިބާއަށް ދެއްވާނީމެވެ."

މިބާބުގައި އެނގޭ މަސްއަލަތައް:

1. الله تعالى ގެ ދަރުމަވަންތަކަން ގިނަވަސްފުޅުގެންވުން.

2. الله تعالى ގެ ހަޟްރަތުގައި ތައުޙީދުގެ ތަވާބު ގިނަވެގެންވުން.

3. ތަވާބާއި އެކުއެކީ ފާފަތަކުގެ ކައްފާރާއަކަށް ތައުޙީދުވުން.

4. سورة الأنعام ގެ 82 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު (އެބައީ ދަރިފުޅުތަކުން ނޫނީ ބައްޔަކަށް ނުވާ ބަޔަކު މިއާޔަތުގައި ظُلْمُ ގެ މުރާދަކީ ޝިރުކެވެ.)

5. ރަޟިالله ޢަންހުގެފާނު ޢުބާދަތު ބުން ޞާމިތު ރިވާކުރެއްވި ޙަދީޘުގައިވާ ފަސް ކަންތަކަށް ފިކުރުކުރުން.

6. ހަމައެހެންމެ ރަޟިالله ޢަންހުގެފާނު ޢުބާދަތު ބުން ޞާމިތު ރިވާކުރެއްވި ޙަދީޘާއި ރަޟިالله ޢަންހުގެފާނު ޢިތްބާން ބުން މާލިކު ރިވާކުރެއްވި ޙަދީޘާއި މިބާ ޖަމާކޮށްފިނަމަ لاَ إِلَهَ إِلاَّ الله ކިޔުމުގެ ބޭނުމާ ބަރުގެ މާނަ ރަނގަޅަށް ބަޔާންވެގެންދެއެވެ. އަދި (ހަމައެކަނި ދުލުން ކިޔައިލުމުން ސަލާމަތެއް ޙާޞިލުވެއެއްނުވާކަން ފެނިގެންދާ ބުނެ) ކަލިމާގެ މާނަ ޖަހައިލިޔަ މުޙިންމު އެބަސް ޝަރުޢީ ކަންކަމެއް ފާހަގަކޮށްދެއެވެ.

7. މާތްالله ރުހިވެވޮޑިގެންވި މުޢާޛު ބިން ޖަބަލް ރިވާކުރެއްވި ހަދީޘްގައިވާ ޝަރަޙަށް ރުޖޫޢަވުން (އެ ޝަރަޙަ ﷲ تعالى ގެ ވަޙްދާނިއްޔަތާއި لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللّٰهُ ކިޔުން.)

8. ނަބީބޭކަލުންނަށްވެސް لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللّٰهُ ގެ މަޢުލޫމާތުގެ މަޢުރިފަތް ރުޖޫޢަވުމަށް ބޭނުންވުމެވެ ވަގުތެއްނުވުން.

9. لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللّٰهُ ދިޔައިރުގައި ހިމަނާ މަގުފަހަރު ނުނީގެން ވާކަމަށް ބައިވެރިވާ ކަންކަމަށް ތިބެވިދާނެ ކިޔުންތަކަކީ ހާލަތު ދޫނުކުރެވޭ ހުރިހާ ބަރަކާތެއް ކިޔަނީ މިސާލުތަކެއް ގެ ވަނީއެވެ. ރުޖޫޢަވުން.

10. ހަމައެކަނި ބަހުން ކިޔުން ކިފާޔަތްނުވާކަން ސާބިތުވުން.

11. ހަމަހަމަކުރުން އެއްޗެއްކަމުގައި ބޭނުންކުރުމާ މަނާކުރެއްވުން އަޅުކަމުގެ ޢިބާދަތްކަން ސާބިތުވުން.

12. أشعري މަޛުހަބުގެ ބާޠިލު ޢަޤީދާ ދިރިޔާއަށް الله تعالى އަށް ސިފަކުރުމަކީ ބާޠިލުކަން ސާބިތުވުން.[1]

13. މާތްالله ރުހިވެވޮޑިގެންވި أنس بن مالك ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވާ ބުޚާރީގެ ހަދީޘް ގެ ތެރޭގައި މާތްالله ރުހިވެވޮޑިގެންވި عتبان بن مالك ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވާ "فَإِنَّ اللّٰهَ حَرَّمَ عَلَى النَّارِ مَنْ قَالَ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللّٰهُ يَبْتَغِي بِذَلِكَ وَجْهَ اللّٰهِ" (މާނައީ: "اللّٰه ގެ ވަޙްދާނިއްޔަތަށް لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللّٰهُ ކިޔައިފިމީހާ ނަރަކައަށް ވަނީ ހަރާމްކުރައްވާފައެވެ. ފަހެ الله تعالى އެފަދަ މީހަކަށް ނަރަކަ ހަރާމްކުރައްވައިފިއެވެ.") މި ބުޚާރީގެ ހަދީޘް ޝަރީޢަތުގެ ދަލީލުން ދޭހަވެގެންވަނީ، ހަމައެކަނި ކިޔުމުން ކިޔާމީހާއަށް ނަޖާތް ލިބޭނެ ޢަމަލުތަކާއެކު ނުލާނެކަމެއް ލިބޭނެކަން އެނގިގެންދެއެވެ.

---

(1) فائدة: أشعري މަޛުހަބުގެ މީހުން الله تعالى ގެ ހަތް ޞިފަތެއް ޘާބިތުކުރެއެވެ. އަދި ބާކީ ޞިފަތްތައް تأويل ކުރެއެވެ. މިބައިމީހުން ޘާބިތުކުރާ ހަތް ޞިފަތަކީ، ދެނެވޮޑިގެންވުމާއި، އަޑުއައްސަވައިވޮޑިގެންވުމާއި، ބައްލަވައިވޮޑިގެންވުމާއި، ދިރިހުރުއްވޮޑިގެންވުމާއި، ކުޅަދާނަވެވޮޑިގެންވުމާއި، އިރާދަކުރެއްވުމާއި، كلام ކުރެއްވުމެވެ. މިބައިމީހުންނަށް أشعري ނަން ކިޔަނީ މިބައިމީހުންގެ إمام أبو الحسن الأشعري އަށް ނިސްބަތްކޮށްގެންނެވެ. ފަހުން މިކަލޭގެފާނު މިބާޠިލު މަޛުހަބުން ތައުބާވެ، މިކަމަށް ރައްދުދީފައި "الإبَانَة" ނަމަކަށްކިޔާ ފޮތެއް ލިޔުއްވިއެވެ. ނަމަވެސް މިމަޛުހަބުގެ މީހުން އެބައިމީހުންގެ ބޮޑުން ދޫކޮށްނުލައެވެ.

14. محمّد صلّى الله عليه وسلّم އާއި عيسى عليه السّلام އަދި الله تعالى ގެ ޢަބްދުންކަމާއި، ރަސޫލުންކަމަށް އަދި ސާބިތުވެއްޖެ ހުޅުމާލެ ބިސާރާ ފިޔަވައިދޭން.

15. (އެއީ ހުރިހާ އިންސާނުންނާއި ޚިލާފަށް) الله تعالى ގެ (كُنْ) ކިޔުއްވުމުން ފެއްދެވުމުގައި عيسى عليه السّلام ފެންނަވަވައިވާކަން ދެނެގަތުން.[1]

16. عيسى عليه السّلام އަދި الله تعالى ފެއްދެވި ރޫޙުތަކުގެ ތެރެއިން ރޫޙެއްކަން ދެނެގަތުން.

17. ސުވަރުގެ ބައްޓޫވެގެންވާކަމަށާއި ނަރަކަ ބައްޓޫވެގެންވާކަމުގެ މައްޗަށް އީމާންވުމުގައި ހިމެނޭކަން.

18. މާތްالله ދެއްވުންތެރިވެއްވި އުޅަދުތަކުގެ ބިންވިގެ ގެ ކިޔައިދިން ޢިލްމުވެގެންވާ ބަޔަކުއާގުޅިގެންވާ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ޙަދީޘްގައި "عَلَى مَا كَانَ مِنَ العَمَلِ" "އެއީ ކޮންމެގޮތަކަށް ޢަމަލުތަކުގެ މައްޗަށް" ބަސްމަގުން ދެނެގަތުން (އެބަހީ ބަދުއްބަރުގައި ބައިންވެގެންވާ ކަންތަކަށް ހުރިނަމަވެސް ބައްޓޫވެގެންވާ ގޮތުގައި ހުރިދުވަހަކަށް ކަމަކަށް ޢަމަލުތަކާ ހިނގަމުންދާ

(1) يقول المترجم: آدم ގެފާނާއި އަދި ބައްޕާގެފާނު ފިޔަވައި އަންހެނާ އިންސާނުން الله تعالى އުފެއްދެވީ ފިރިހެނާއާއި އަންހެނުންގެ ޖިމާޢުއިންނެވެ. ނަމަވެސް އީސާގެފާނު ހެއްދެވީ الله تعالى ގެ كُنْ (ވާށެވެ.) މި ކިޔުއްވުމުންނެވެ. މަރިޔަމްގެފާނުގެ ޖިސްމުގެ ތެރެއަށް އެއްފަހަރު ފިޔަވަލަކަށް ބައެއްކުރެއްވީއެވެ. މިކަން ސާބިތުކުރައްވަނީ الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ﴿ إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِندَ ٱللَّهِ كَمَثَلِ ءَادَمَۖ خَلَقَهُۥ مِن تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴾ (آل عمران: 59) މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން އީސާގެފާނުގެ މިސާލަކީ الله ގެ ޙަޟްރަތުގައި އާދަމްގެފާނުގެ މިސާލެވެ. އެކަލާނގެ އާދަމްގެފާނު ވެލިން ހައްދަވައި ވަޙީކުރެއްވީ "كُنْ" ވާށެވެ. ދެން ހަމައެވަގުތު އާދަމްގެފާނު ހެދިވަޑައިގެންފިއެވެ." މިއާޔަތުގައި مصنف– رحمه الله – މިކަމާ ބައިވެރިކޮށްދިނީ ނަޞާރާއިންގެ ޢަޤީދާއެއްގެ ބަދުއްރާއިން މިސްކީނުކަން ދޭއްކެވުމުގައެވެ. އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ. ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ ثَالِثُ ثَلَٰثَةٍ ﴾ (المائدة: 73) "الله އީ ތިން އިލާހުންގެ ތެރެއިން އެކެއްގެ ވަރަށެވެ." އެބައިމީހުން ބުނާގޮތުގައި މަރުޔަމްގެފާނާއި އީސާގެފާނު ދެއިލާހުންނެވެ. ބައެއް ނަޞާރާއިން ބުނަނީ އީސާގެފާނު ހެޔޮވެރިވެގެން އެބައިމީހުން އެދެކޮޅުހުންނަނީ ألوهية ގެ ދަރަޖައިގައެވެ. އަދި އީސާގެފާނުގެ ނިސްބަތަށް الله އަށް ދަރިއެވެ. ﴿وَقَالَتِ ٱلنَّصَٰرَى ٱلۡمَسِيحُ ٱبۡنُ ٱللَّهِۖ ﴾ (التوبة: 30) "ނަޞާރާއިން ބުންޏެވެ. އީސާގެފާނަކީ الله ގެ ދަރިކަލުންނެވެ." سُبُحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُون، الله ގެ ކުރެއްވުންތަކުން މިފަދަ ބަސްތަކުގައި އެބައިމީހުން الله އާ ޝަރީކުކުރިއެވެ.

އެމީހަކު ސުވަރުގެ ވަންނާނެއެވެ. މިއިން ދޭހަވީ އެއްޗަކީ ސުވަރުގެ ވަނުމަށްޓަކައި ތައުޙީދަކީ ޝަރުޠެއްކަމެވެ.)

19. ޒިޔާރަތްދުވަރުގައި މީސްތަކުންގެ ޢަމަލުތައް ލިބުމަށްޓަކައި ނާއިދުލުކެރެވޭ ހިނަކަތުގައި ދެފަރާތްވާކަން ދެނެގަތުން.

20. ބަދިހުގައި الله تعالى ގެ ވަޞްފުފުޅު ސާބިތުކުރުން އެކަލާނގެ ޝުޢޫރުވާކަން ދެނެގަތުން.

ނަފީކޮށް "كَمَايَلِيْقُ بِذَاتِهِ" އެކަލާނގެ ޒާތުފުޅާ އެކަށީގެންވާގޮތަށެވެ. އެހެނީ ﴿لَيۡسَ كَمِثۡلِهِۦ شَيۡءٞۖ﴾ (الشورى: 11) (އެކަލާނގެއާ އެއްފަދަ އެހެން އެއްވެސް އެއްޗެއްނުވެއެވެ.)

❁❁❁❁❁❁❁❁❁❁

3

ތައުޙީދު ފުރިހަމައިން އެއްވެސް ހިސާބަކާނުލައި ސުވަރުގެ ވަންނާނެކަން ދަންނަވައި ބާބު

ﷲ تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِّلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴾ (النحل: 120)

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން އިބްރާހީމްގެފާނަކީ (ހެޔޮކަމުގެ ނަމޫނާ) އިމާމެކެވެ. ނަމޫނާއެކެވެ. ﷲ އަށް ކިޔަމަންތެރި ބޭކަލެކެވެ. ބާތިލު އެންމެހާ ދީންތަކުން ދުރުހެލިވެ ﷲ އަށް އަޅުކަންކުރެއްވި ބޭކަލެކެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިން ވެވަޑައިނުގަންނަވައެވެ."

އަދިވެސް ﷲ تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ وَٱلَّذِينَ هُم بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ ﴾ (المؤمنون: 59)

މާނައީ: "އަދި އެބައިމީހުންނަކީ (މުއުމިނުންނަކީ) އެބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއާ ޝަރީކުކުރުމެއް ނުކުރާ މީހުންނެވެ."

حصين عبد الرّحمن –رحمه الله– ކިޔައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެން އެއްދުވަހަކު سعيد بن جبير –رحمه الله– ގެ އަރިހުގައި ވަނިކޮށް އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެންކުރެ ރޭގައި ވެއްޓުނު ތަރި ދުށީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ އަހުރެން ދެންނެވީމެވެ. އަހުރެންނެވެ. އަދި ދެންނެވީމެވެ. އަހުރެން އެވަގުތު ނަމާދުކުރަމުން ނުވާކަން ވެސް ދަންނަވަމެވެ. އަދިޔާއައްމަ! ކަންފަތެއް އެއްލައި އަހުރެންގެ ގައިގައި ކަނޑިހުރުމުން އެވަގުތު ނިދިނުލިބިހުރީމެވެ. ދެން سعيد بن جبير –رحمه الله– ވިދާޅުވިއެވެ. ކަނޑިހުރުމުން ތިބާ ކަންތައްކުރީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ އަހުރެން ދެންނެވީމެވެ. އެތާނގައި އަހުރެން ދަމުނީއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިބާ އެކަންކުރީ ކޮން ސަބަބަކާހުރެތޯއެވެ؟ އަހުރެން ދެންނެވީމެވެ. އެއީ إمام شعبي –رحمه الله– އަހުރެމެންނަށް ބައްސަވާދެއްވި ޙަދީޘެއްގެ ސަބަބުންނެވެ. سعيد بن جبير –رحمه الله– ވިދާޅުވިއެވެ. إمام شعبي –رحمه الله– ތިބާއަށް

ބަލާންކާރުދައްވި ކޮންބައިހޮޑުގެއްލޭތޯ؟ އަހުރެން ދެންނެވީމެވެ. އެކަލޭގެފާނު މާތްالله ރުއްސެވުންގެއްލި

بريدة بن حصين ގެ ކިބައިން އަހުރެން އަޑުއެހިން ބަލާނުކޮށްދެއްވި ޙަދީޘްގައި "لاَ رُقْيَةَ إِلا مِنْ عَيْنٍ أَوْ

حُمَةٍ" މާނައީ: "އަސްލުވެރިކަމެއް ނުވަތަ ވިހަގަނޑު ސޫރަތުގައި ކަރުދާނުން ދެނިގެ

ދެއްކުމުއްނުވެއްވެ."

سعيد بن جبير –رحمه الله– ވިދާޅުވިއެވެ. އެހިނދު ރަގަޅެއް ބަރިޙުރުކަކަން ބަލަފޮރުތަކާއި ހިރަފު

އަކަންބައުކާކި ތަނިގަކަދެވެ. އަކަޔަކު އަހުރެންނަށް މާތްالله ރުއްސެވުން ލިބިގެން ބަރުބާސް،

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ހަދީސް ބަލާނުކޮށްދެއްވި ހަދީޘްގެއިން މިވަނީއިންނެވެ.

އެކަލޭގެފާނު ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ.

"عُرِضَتْ عَلَيَّ الأُمَمُ، فَرَأَيْتُ النَبيَّ وَمَعَهُ الرَّهْطُ، والنَّبيَّ وَمَعَهُ الرَّجُلُ وَالرَّجُلانِ، وَالنَّبيَّ وَلَيْس مَعَهُ أَحَدٌ، إِذْ رُفِعَ لِي سَوَادٌ عَظِيمٌ، فَظَنَنْتُ أَنَّهُمْ أُمَّتِي، فَقِيْلَ لِي: هَذَا مُوسَى وَقَومُهُ، فَنَظَرْتُ فَإذَا سَوَادٌ عَظِيْمٌ، فَقِيْلَ لِي: هَذِهِ أُمَّتُكَ، وَمَعَهُمْ سَبْعُونَ أَلفًا يَدْخُلُونَ الجَنَّةَ بغَيْرِ حِسَابٍ وَلاَ عَذَاب". ثُمَّ نَهَضَ فَدَخَلَ مَنْزِلَهُ، فَخَاضَ النَّاسُ فِي أُولئِكَ، فَقَالَ بَعْضُهُم: فَلَعَلَّهُمُ الَّذِينَ صَحِبُوا رَسُولَ الله صلّى الله عليه وسلّم ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: فَلَعَلَّهُمُ الَّذِينَ وُلِدُوا فِي الإِسْلامِ فَلَمْ يُشْرِكُوا بِاللهِ شَيْئاً... وَذَكَرُوا أَشْيَاءَ، فَخَرَجَ عَلَيْهِم رَسُولُ الله صلّى الله عليه وسلّم فَأَخْبَرُوهُ، فَقَالَ: "هُمُ الَّذِينَ لاَ يَسْتَرْقُونَ، وَلاَ يَكْتَوُونَ، وَلاَ يَتَطَيَّرُونَ، وَعَلى رَبِّهِمْ يَتوكَّلُونَ". فَقَامَ عُكَّاشَةُ بْنُ مِحْصَنٍ فَقَالَ: ادْعُ اللهَ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُم. فَقَالَ: "أَنْتَ مِنْهُم". ثُمَّ قَامَ رَجُلٌ آخَرُ، فَقَالَ: ادْعُ اللهَ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُم. فَقَالَ: "سَبَقَكَ بِهَا عُكَّاشَةُ" (رواه البخاري مُخْتَصَرًا وَمُطَوَّلاً وَمُسْلِمٌ وَاللَّفْظُ لَهُ وَالترمذي والنّسائي)

މާނައީ: "(މިއުއްމަތުގެ ތެރޭގައި، والله أعلم) މިވަންކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެއުއްމަތްތަކުން އުއްމަތްތަކާއި

ދުށްވަޑައިގަތެވެ. ތަން ނަބިއްޔަކު އެކުގައި ޖަމާޢަތެއްވަނިކޮށާއި، އަދި ނަބިއްޔަކު

އެނަބިއްޔާއާ އެކުގައި ދެމީހުންވަނިކޮށާއި، އަދި ނަބިއްޔާއާ އެކުގައި

އެކަކުވެސްނުވާ ހާލު ނަބިއްޔަކާއި ފެނިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ހަމައިންދު ނަބިއްޔަކާއި

ކުރިމަތީގައި ބޮޑުއުއްމަތެއް އުފުލިގެންފިއެވެ. ދެން އެއީ ނަބިއްޔަކާގެ އުއްމަތްކަމަށް

ހިތުގައި ހީވިއެވެ. ދެން ނަބިއްޔަކާގެ ބަޔަކު ވިދާޅުވިއެވެ. މިއީ މޫސާގެ ޤައުމެވެ. އަހަރެން ދެކެވުނު

ބޮޑުއުއްމަތް. ދެން އަހަރެން ނަބިއްޔަކާގެ ދިމާއަށް ބަލާލީމެވެ. ބޮޑުވަރެއް ހީވިއެވެ.

ޖަމާޢަތެއްވެއެވެ. ތަން، ނަބިއްޔަކާގެ ބަޔަކު، ބޮޑުވެރިވެއެވެ. މިއީ ކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތެވެ. އަދި

އެބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި ހަތްދިހަ ހާސް ސުވަރުގެ ވަންނާނެ ހިސާބާއި އަޒާބާނުލައި

މިހެންވެއެވެ." ދެން މިފަދައިން ބަލިތަކުގެ ބޭސްކުރުމަށްޓަކައި އެކަލޭގެފާނު ތިޔަފަދައިގެން ގޮތަކަށް ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ދެން މިސްކީނުން އެބައިމީހުންނާދުރު ބަދުނުތަކުން ދުއާކިޔެވެ. ބަޔައްމީހުން ބޭނުންވިއެވެ. އެބައިމީހުންނަށް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާ އެކުގައި އުޅުއްވި މީހުންނަށްގައި އުއްމީދުކުރެވެއެވެ. އަދި ބަޔަށް މީހުން ބޭނުންވިއެވެ. އެބައިމީހުންނަށް އިސްލާމްދީނުގައި އުޅުންވެ، اللهُ އެއްވެސް ބާވަތެއްގެ ޝިރުކެއްނުކުރާ މީހުން ކަމުގައި އުއްމީދުކުރެވެއެވެ. މިގޮތަށް އެކަށީގެން އެކި ޒަމާނުތަކުގައި ފުރުޞަތުދެއްވިކަމުން އެބައިމީހުންގެ ގޮތަށް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ދެން އަސްޙާބުބޭކަލުން ގަބޫލުކުރެއްވީ އެކަމުގެ ބަދަލުގައި ރުޤްޔާގެ ޝަރުޠުތަކުން ބަލިފަރުވާ ކުރުމެވެ.

"އެބައިމީހުންނަށް މިސްކީނުންގެ ކިބައިން މަދުކުރައްވާނެކަމަށް ނުދެކޭ އަދި (ފުރުޞަތު ދެއްވާފައި) ގައިވެސް[1]

---

(1) يقول المترجم: ދެމުރުން ހެއްދަވައިގެންވާ އެވެ. އެއީ މުރާއްތަތަކެވެ. ބަރަކާތްތެރި ފަރުވާދެވޭ ޝިފާލިބިގަތުމަށް ގުރުއާން ކިޔެވުމަށް. އުޅެނީ ޤުރުއާނުގެ އާޔަތްތަކުގެ ސޫރަތުގައި ފަދައިން إخلاص، فلق، ناس މިސޫރަތް ސޫރަތް ވިދާޅުވެ އިސްތިޢާޛުކުރުން ފަހަރެއް ތިންފަހަރު ބަލިމީހާ ރުޤްޔާކުރުމުގެ ގޮތުގައި ރަގަޅު ގޮތަކަށް ބަލިމީހާއަށް ފަރުވާދޭނެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ހާލަތް ބަލިވެފައިވާ މީހަކަށް (فلق، ناس) ފަދަ ސޫރަތް ވިދާޅުވެ، އެމަނިކުފާނު ދުޢާކުރެއްވި ގޮތަށް ދުޢާ ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ބަލިވުމުން ބޭނުމެއް ނެތި ދުޢާކުރައްވާ ސޫރަތްތަކުން ޝިފާލިބޭ ޚާއްޞަ އިސްތިޢާޛު ބަރަކާތްތެރި ސޫރަތްތަކާއި ދުޢާތަކުން ކިޔަވާފައިވާ ކަމަށް ސާބިތުވެފައިވެއެވެ. ދެން ދެމުރުން ހެއްދަވައިގެންވާ ގޮތް ދުޢާތަކުން އެވެ. ޤުރުއާނުގެ ސޫރަތްތަކާއި ދުޢާތަކުގެ ދުޢާއިން ބަލިމީހުން ފަރުވާދޭ ގޮތް ބަރަކާތްތެރިކަމެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެކަލޭގެފާނު ސުވާލުގެ ޖަވާބުދެއްވި ރުޤްޔާގެ ޝަރުޠުތައް އިސްލާމީ ޝަރީޢަތެވެ. (ދެމުރުން އެދޭ) އެއީ ފުރުޞަތު ދެއްވުމަށް ސާބިތުވެފައިވާ ހަދީޘްތަކެވެ. ޝައިޚުލް އިސްލާމް رحمه الله ވިދާޅުވީ ދެމުރުން ހެއްދަވަން ބޭނުންވާނަމަ ފަރުވާއެއް ހުންނަތަނެއް ބަލާށެވެ. އަދި ދެމުރުގެ ޝަރުޠުތަކުގެ (ދެމުރުން އެދުމާ) އަދި ކުރިން ފަރުވާދީފައިވާ ކަމަށް އެހެން ނުސީދާ ގޮތަކުން الله ނޫން ފަރުވާދޭ (ފަރުވާދޭ އެދުމަށް) ކުރިއަށް ގެނައުމާ މީހާއެވެ. އަދި (ދުރުކުރުމާ) އަދި ހަނދާނަށް ބަލާށެވެ. އިލާހީ ބަރަކާތް ހޯދުމަށް ދުޢާކުރުމަކީ ބޭނުންވާ ކަމެކެވެ. ރުޤްޔާގެ ފާތިޙާގެ ކިޔެވުމަށް ފަރުވާ ދެއްވައެވެ. އެއީ ޝަރީޢަތުގައި އަސްލު ބުނާ ޖާއިޒު ރުޤްޔާއެވެ. އަދި ޤުރުއާނުގެ ފަރުވާ ބަރަކާތްތެރި ކަމެވެ. ޝަރީޢަތުގައި ދުޢާކުރުމާއި ބަރަކާތް އަށް ޖާއިޒު ކަމަށް ވެއެވެ. އަދި ބަލިމީހާގެ ޤުރުއާނުގެ ފަރުވާ ދެއްވުމަށް އެދެނީ ޤުރުއާނުގެ ފަރުވާ ކަމަށް ވެއެވެ. އަދި ޝައިޚުލް އިސްލާމް رحمه الله ވިދާޅުވެފައިވާ ޝަރީޢަތުގެ ފަރުވާ ދުޢާކުރެވޭ އަސްލު ގޮތުގައި ޝަރީޢަތާ ޚިލާފުވާ އަދި ކަލާމުގައި ބަރަކާތްތެރި ރުޤްޔާއަށް ކުރިމަތިވެއެވެ. އަދި ދުޢާގެ ބަލިމީހުނަށް ފަރުވާދެއްވުމަށް ޤުރުއާން ކިޔެވުމެވެ. ކުރިން ޝަރީޢަތުގައި ޙުކުމެއް ދެއްވާފައި ނުވާ، މަދުވެގެންވާ ތަކެއްޗެވެ. އަދި ފަރުވާދިނުމުގެ ބަދަލުގައި ޝަރީޢަތުގެ ފަރުވާއެވެ. ޝަރީޢަތާ އެބައިމީހުންގެ =

ނާންގާ އަދި ދޫނި އުދުއްސަވައިގެން ގޮތުވެސްނުވަތާ، އަދި ހަމަހެކަނި އުޅޭތަނުގެ ފަދަ ބަސްތަކާހިސާބަށް ވަކިވުރާ މިހުންނާނެ." ދެން އެހިސާބު މާތްالله ރަސޫލުންސަލްމަވާ ބުއްޔާސާ ބިން މިހުބަސް ތަރުތީބުވަޖުއިގެން ދެނެނިމިއްޖެ. ދެ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! އަޅުގަނޑުގެ ތަރުޙީން ހަދަވަދެވެ. "އެމީ ހަވެއިންނެ ޖެހިލާއިރުގެ ރުބުރާ ބޭކަލުންނާއި" އިނާ الله އަށް ދުޢާކޮށްދެއްވާށެވެ! ބަރަކާތުގެ ޙަޖަތުކުރުވައްވާ "އެބައި ހަވީ" ތަޢުރީފުކުރެއްވި ބޭކަލުންނެވެ." ދެން އެހެން ބާކަލަކު ތަރުޙީވާގައިވެރިއެއް ދެނެނިމިއްޖެ. (ދެ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ!) އަޅުގަނޑުވެސް އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެއްބޭކަލަކު ކަމުގައި ލައްވައިދެއްވާ! ބަރަކާތުގެ ޙަޖަތުކުރުވައްވާ. "އެކަމުގައި (ދުޢާގައި) އުއްކާޝާ ކުރީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވުރެ ކުރިއެރީއެވެ." (މިބަޔާނު ރިވާކުރެއްވީ ބުޚާރީއާއި މުސްލިމްއެވެ. އަދި މިއީ މުސްލިމްގެ ރިވާޔަތެވެ. ބުޚާރީގައި މުސްތަޚްރިޖްކޮށްވަނީ އަދި ތަރްޖަމާކޮށްވަނީ މިބަސްތަކެއްގައިވެސް މިހެނެވެ. އަދި ނަސްރާނީއިން ތިބިގޮތް މިބަސް ރިވާކުރައްވައެވެ.)

މިބާބުގައި އުނގެނޭ މަސްއަލަތައް:

1. ތައުޙީދުގައި މީސްތަކުންގެ ދަރަޖަތައް (ތަފާތުވެގެންވާގޮތް) ދެނެގަތުން.
2. ތައުޙީދު ހާޞިލްކުރުމުގެ މާނަ ބަޔާންވެގެންވުން.
3. އިބްރާހީމްގެފާނަކީ މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިންވާ ބޭކަލަކު ނޫންކަމުގައި الله تعالى އަންގަވާ އެކަމުގެ މައްޗަށް އެކަލޭގެފާނަށް ތައުރީފުކުރެއްވުން.
4. ވަލީވެރިބޭކަލުންނަށް އެބޭކަލުން ޝިރުކުން ސަލާމަތްވެގެންވާކަމުގެ މައްޗަށް الله تعالى ތައުރީފުކުރެއްވުން.

ކިބައިން އިލްމީވާ ނަޞީޙަތްތެރިއެއް الله އަށް ކުރުބާނީކޮށްލާ ފުރިހަމަގޮތުގައި ސާބިތުކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އިލްމީވާކުރާ ގޮތަކީ ވިހަވެފައިވާ ތަކެއްޗެއްގައި ނުވަތަ އެފަދަ އަނގަޔަށް ތަކެއްޗެއްގައި ފުރުޞަތުއަރާ ގޮތެން ދޫކޮށްލުމަށް އެއްކޮށް ޖެހުނުމުގެ.

ދެން ފަހު، ދޫނި އުދުއްސަވައިގެން ފާލުބެލުން ދަންނަށެވެ. މިއީ އެއްގޮތަކަށްވެސް ހެއްދެވިގެންވާ ކަމެއްނޫނެވެ. އަދި މިއީ ޝިރުކުގެ ތެރެއިންވާކަމެކެވެ. اهـ.

5. ރުގުޔާއި، (ފުރުވާއަންޖަހައި) ގައި އަންދުރުން އެއްކިބާވުމުވެސް ތައުޙީދު ހާލިސްކުރުމުގެ ތެރެއިންކަން ބަޔާންވުން.

6. ބަޔަލާލުގައި ވަކީލުކުރުމަކީ ބާރާންވެގެންއާވާ ޖިންސިފަ އެކަލާކާހުރުމެވެ.

7. އަމަލުކުރުމުގެ ފުނޑު އެމަޖިލިސް ދަރަޖަތައް ހާސިލްކުރާނެކަން ދެނެވަޑައިގަތުމުގައި އަސްހާބުބެކަލުންގެ އިލްމުގެ ފުންކަން.

8. ހެޔޮކަންތަކުގެ މައްޗަށް އެބޭކަލުން ދަރިވަޅުވަޑައިގެންފަވުން.

9. ކައިރިއްޔާއި މިއުއްމަތުގެ ޢަދުން މިއްސަލްތަގެ މާތްކަން.

10. މޫސާގެފާނުގެ އަސްހާބުބޭކަލުންގެ މާތްކަން.

11. ނަބިއްޔާއަށް އުއްމަތްތައް ދައްކަވާލެއްވިއެވެ ނަބިއްޔާގެ ކައިރިއަށް އުއްމަތްތައް ހުށަހެޅުން.

12. ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ އުއްމަތެއްވެސް މަހްޝަރުކުރެވޭނީ އެއުއްމަތެއްގެ ނަބިއްޔާ އެކުގައި ވަކިވަކިންނެވެ.

13. ނަބީބޭކަލުންނަށް އިޖާބަދިން މީސްތަކުންގެ މަދުކަން.

14. ހަމަކަށަވަރުން އެނަބީބޭކަލަކަށް އެއްވެސް މީހަކު އިޖާބަނުދިން ނަބީބޭކަލަކުވެސް ތިއްބެވިކަމުގެ މަބްސޫރުގައި މައިދާނަށް ވެޒެއިގަންނަވާލުމުގައި ގިނަކަމުތަކަކުން ބަޔާންވުން.

15. މިއިލްމުގެ ފައިދާއަކީ ގިނަކަމުން ގިނަވުމުގެ ސަބަބުން ހެޔޮވެ މަދުގައި ނުޖެހުމާއި، އަދިބަދަލުން މަދުވުމުގެ ސަބަބުން ޖެހިދަނުވުމެވެ.

16. އެސްޕީނާޖެހިގެންނާއި، ވިހަގަދަ ސޫރުފަ ކައިޖެހުމުން ދުޢުރުން ހެއްދަވާގެންވުން.

17. ސަޢީދު ބުނު ޖުބައިރު رحمه الله "قَدْ أَحْسَنَ مَنِ انْتَهَى إِلَى مَا سَمِعَ، وَلَكِنْ كَذَا وَكَذَا"، "ހަމަކަށަވަރުން އެއީހެޔޮ އަޑުއަހަފި ބަރީއަކަން އަމަލުކުރުމާއި އެކަންތައްކުރެއްވި ރަސޫލާގެ ވާހަކަ. އެކަމަކު އަޑުއެހުނު ހަމައަށް ފާޅުވިއިރާ ބަރީއްޖެހިވާރި މިއުގެ އެނގިނު ސީރަތްކަމެވެ." މިހަސްތީރުން ސަލަފުއްސާލިހުންގެ އިލްމުގެ ފުންކަން އެނގެއެވެ. އަދި ފުރަތަމަ ޙަދީޘް ދެވަނަ ޙަދީޘާ ޚިލާފުނުވާކަންވެސް އެނގެއެވެ.

18. އިންސާނާގެ ކިބައިގައިންވާ ސިފައަކުން އިންސާނާއަށް ތަޢުރީފުކުރުމަކީ ސަލަފުއްސާލިހުން އެކަމަކުން މުޅިން ދުރުވެވަޑައިގެންފައިވާ ކަމެއްކަން ބަޔާންވުން.

19. ޢުއްކާޝާ ބުން މިހްސަނަށް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم "أَنْتَ مِنْهُم" "ކަލޭގެފާނު ވާނީ އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ." މިފަދައިން ވިދާޅުވުންވަނީ ނުބުއްވަތުގެ ޢަލާމަތްތަކުގެ ތެރެއިން ޢަލާމަތެއްކަންނެވެ.

20. ޢުއްކާޝާ ބިން މިހްސަންގެ މާތްކަން.

21. އިސްތިޢުމާލު ރަނގަޅުން ސާބިތުވެގެންވާ ގޮތުގައި ބައެއްވަގުތު ބަޔާނަކުން ވާހަކަދެއްކުމުގެ ބަދަލުގައި އިޝާރާތާއި ކިނާޔާތް ވާހަކަދެއްކިދާނެއެވެ.

22. ކީރިތިރަސޫލާގެ ރިވެތި ޚުލްޤުފުޅު ބަޔާންވުން.

4

الله އާ ޝަރީކުކުރުމަށް ބިރުވެރިވުން ނަސްގަތްބާބު

الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِۦ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُ ﴾ (النساء: 48)

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އެކަލާނގެއާ ޝަރީކުކުރުމުގެ ފާފައެއް ނުފުއްސަވައެވެ. އަދި އެހެން ފާފަތައް އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ފުއްސަވައިދެއްވައެވެ."

އަދި الله تعالى ގެ ޚަލީލު إبراهيم عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ.

﴿وَٱجْنُبْنِى وَبَنِىَّ أَن نَّعْبُدَ ٱلْأَصْنَامَ ﴾ (إبراهيم: 35)

މާނައީ: "އޭ ހެއްދެވިބޮޑުކަލާނގެ! މިއަޅާއާއި، މިއަޅާގެ ދަރިން ބުދަށް އަޅުކަންކުރުމުން އެއްކިބާކުރައްވާނދޭވެ!"

އަދި ޙަދީޘްޝަރީފުގައި ވާރިދުވެގެން އައިސްފައިވެއެވެ.

"أَخْوَفُ مَا أَخَافُ عَلَيْكُم الشِّرْكُ الأَصْغَرُ"، فَسُئِلَ عَنْهُ فقَالَ: "الرِّيَاءُ" (مسند إمام أحمد: ٥/٤٢٨،٤٢٩)

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު އެންމެ ބިރުގަންނަ އެއްޗަކީ "شِرْكُ الأَصْغَرِ" ކުޑަ ޝިރުކެވެ." "شِرْكُ الأَصْغَرِ" (ކުޑަ ޝިރުކު) އަކީ ކޮންއެއްޗެއްތޯ ސުވާލުކުރުމުން ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "އެއީ ދެއްކުންތެރިކަމެވެ."

މާތްالله ރުއްސެވުންލިބުނު ޢަބްދު الله ބިން މަސްޢޫދުގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"مَنْ مَاتَ وَهُوَ يَدْعُو مِنْ دُونِ اللهِ نِدّاً دَخَلَ النَّارَ" (صحيح البخاري)

މާނައީ: "الله ފިޔަވައި އެކަލާނގެއާ އެއް އެހެން ޝަރީކަކަށް ގޮވާލާ ޙާލުގައި މަރުވެއްޖެމީހާ ނަރަކައަށް ވަންނާނެއެވެ."

އަދި މާތްالله ރުއްސުންލެއްވި ޖާބިރު ބުން ޢަބްދުاللهގެ ކިބައިން އިމާމު މުސްލިމް ރިވާކުރެއްވި ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"مَنْ لَقِيَ اللهَ لاَ يُشْرِكُ بِهِ شَيْئاً دَخَلَ الجَنَّةَ، وَمَنْ لَقِيَهُ يُشْرِكُ بِهِ شَيْئاً دَخَلَ النَّارَ" (صحيح مسلم)

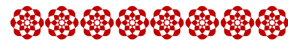
މާނައީ: "(ޤިޔާމަތްދުވަހު) الله އާ އެއްވެސް އެއްޗަކާ ޝަރީކުނުކުރާ ހާލު، الله އާ ބައްދަލުކުރާމީހާ ސުވަރުގެ ވަންނާނެއެވެ. އަދި الله އާ އެއްވެސް އެއްޗަކާ ޝަރީކުކުރާ ހާލު، الله އާ ބައްދަލުކުރާމީހާ ނަރަކައަށް ވަންނާނެއެވެ."

މިބާބުގައި އުނގެނޭ މަސްއަލަތައް:

1. ޝިރުކަށް ބިރުގަތުން.
2. ދެއްކުންތެރިކަމަކީވެސް ޝިރުކުގެ ބާވަތެކެވެ.
3. ދެއްކުންތެރިކަމަކީ ޝިރުކު އަސްޣަރު (ކުޑަޝިރުކު) އެވެ.
4. އެއީ ޞާލިޙުންގެ މައްޗަށް (އެހެން ފަރާތްތަކާ އަޅާބަލާއިރު) އެންމެ ބިރުވެތިވާންވީ ކަމެވެ.
5. ސުވަރުގެއާއި ނަރަކަ، އިންސާނާއާ ކައިރިވެގެންވާކަން (އެބައި ކުރުވޭ އެންމެ ބަލަވާކަން ނަރަކަވެސް އޮޅިޔަކަން ބައްޓުވެގެންނެވެ. ހަމައެކަނި ސުވަރުގެވެސް ވެއެވެ.)
6. އެއް ބައިތަކުގައި ސުވަރުގެއާއި ނަރަކަ ކައިރިވެގެންވާކަން ޖަމާވެފައިވުން.
7. ހަމަކަށަވަރުން الله އާ އެއްވެސް އެއްޗަކާ ޝަރީކުނުކުރާ ހާލު، الله އާ ބައްދަލުކުރާމީހާ ސުވަރުގެ ވަންނާނެއެވެ. އަދި الله އާ އެއްވެސް އެއްޗަކާ ޝަރީކުކުރާ ހާލު، الله އާ ބައްދަލުކުރާމީހާ ނަރަކައަށް ވަންނާނެއެވެ. އެއީ މިސްކީނުންނަށް އެންމެ ބޮޑު މާނަކުރުމެއްކަމުގައިވެސް ވެއެވެ.
8. އިބްރާހީމް عليه السّلام، އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިން ބުދަށް އަޅުކަންކުރުމުން ސަލާމަތްކުރެއްވުމަށް އެދި الله އަށް ދުޢާކުރެއްވުން މިއީ ބޮޑު އެއްމަސައްކަތެވެ.
9. އިބްރާހީމް عليه السّلام ވިދާޅުވުން ﴿ رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ ﴾ (إبراهيم: 36)
"އޭ އަޅުގަނޑުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ! ހަމަކަށަވަރުން އެބުދުތަކު މީސްތަކުންނަށް ގިނަބަޔަކު މަގުފުރެއްދިއެވެ." ވިދާޅުވެ މީސްތަކުންނަށް ގިނަމީހުންގެ ބާވަތުން އިބްރަތް ހާސިލްކުރުން.

10. އިމާމު ބުޚާރީ رحمه الله ބާބުންކުރެއްވި ފަދައިން އިސްލާމްދީނަށް އާދަމްދަރިކަލުން
ނަފީކުރުމަށް ހަދާފައި "لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ" ގޮތުގައި ބާބުންތެރިވެއްޖެއެވެ.

11. ޝިރުކުން ސަލާމަތްވުމުގެ މިހާގެ މާތްކަން.

5

اللّٰه މެނުވީ އަޅުކަންވުން ޙައްޤުވެގެންވާ އެހެން އެއްވެސް އިލާހަކުނުވާކަމުގައި ހެކިދިނުމަށް ގޮވައިލުމުން ނަންގަތް ބާބު

اللّٰه تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ قُلْ هَٰذِهِۦ سَبِيلِىٓ أَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ ۚ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا۠ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِى ۖ وَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴾
(يوسف: 108)

މާނައީ: "(އޭ މުޙައްމަދުގެފާނެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މަގަކީ މިއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ތަބާވީމީހުން ފުރިހަމަ ޔަޤީންކަމާއި ބަޞީރަތާއެކު اللّٰه ގެ ތައުޙީދަށް ދަޢުވަތުދެމުއެވެ. އަދި اللّٰه ހުސްޠާހިރުވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިންނުވަމެވެ."

މާތްاللّٰه އެބޭކަލުންނަށް ރުއްސުންލެއްވި ޢަބްދުاللّٰه ބުނު ޢައްބާސްގެ ރިވާއިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم މުޢާޛުގެފާނު ޔަމަނަށް ފޮނުއްވުމުން އެކަލޭގެފާނަށް ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"إِنَّكَ تَأْتِي قَومًا مِنْ أَهْلِ الكِتَاب، فَلْيَكُنْ أَوَّلَ مَا تَدْعُوهُم إِلَيْهِ شَهَادَةُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ (وَفِي رِوَايةٍ: إِلَى أَنْ يُوَحِّدُوا اللهَ) فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوكَ لِذَلِكَ، فَأَعْلِمْهُم أَنَّ اللهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِم خَمْسَ صَلَواتٍ فِي كُلِّ يَومٍ وَلَيْلَةٍ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوكَ لِذَلِكَ، فَأَعْلِمْهُم أَنَّ اللهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِم فَتُرَدُّ عَلَى فُقَرَائِهِم، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوكَ لِذَلِكَ، فَإِيَّاكَ وَكَرَائِمَ أَمْوَالِهِمْ، وَاتَّقِ دَعْوَةَ المَظْلُومِ فَإِنَهُ لَيْسَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ اللهِ حِجَابٌ" (أخرجاه في الصحيحين)

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ތިޔަވަޑައިގަންނަވަނީ އަހުލުކިތާބީންގެ ޤައުމެއްގެ ގާތަށެވެ. އެންމެ ފުރަތަމަ އެބައިމީހުންނަށް "لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ" ގެ (އެބަހީ اللّٰه މެނުވީ އަޅުކަންވުން ޙައްޤުވެގެންވާ އެހެން އެއްވެސް އިލާހަކުނުވާކަމަށް ހެކިދިނުމަށް) ދަޢުވަތުދެއްވާށެވެ. އެހެން ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ. اللّٰه އެއްކައުވަންތަކުރުމަށް ދަޢުވަތުދެއްވާށެވެ. ފަހެ، އެބައިމީހުން ކަލޭގެފާނަށް

ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެނަމަ، ކޮންމެރެއަކާއި ދުވާލު ފަސްނަމާދު އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް الله ފަރުޟުކުރެއްވިކަން އަންގަވާށެވެ. ފަހެ އެކަމުގައި އެބައިމީހުން ކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެނަމަ، އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް الله ޒަކާތް ފަރުޟުކުރެއްވިކަން އަންގަވާށެވެ. އެޒަކާތް ނަގާނީ އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މުއްސަނދިންގެ އަތުންނެވެ. އަދި އެޒަކާތް ދޫކުރާނީ އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ފަޤީރުންނަށެވެ. ފަހެ، އެކަމުގައި އެބައިމީހުން ކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެނަމަ، އެބައިމީހުންގެ އަގުބޮޑު، މޮޅެތި މުދަލުން ޒަކާތް ނަގުމުން ރައްކާތެރިވެލައްވާށެވެ. އަދި އަނިޔާ ލިބޭފަރާތް މީހާގެ ދުޢާއިން ސަލާމަތްވެލައްވާށެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެދުޢާއާއި الله އާ ދެމެދު އެއްވެސް ފަރުދާއެއްނުވެއެވެ."

އަދިވެސް އިމާމު ބުޚާރީއާއި އިމާމު މުސްލިމު ރަޙިމަހުމާالله ރިވާކުރައްވާފައިވާ ސަހްލު ބިން ސަޢްދުގެ ޙަދީޘްގައި ރިވާކުރައްވައެވެ. ޚައިބަރުގެ ދުވަހު رسول الله صلّى عليه وسلّم ވިދާޅުވިއެވެ.

"لأُعْطِيَنَّ الرَّايَةَ غَدًا رَجُلاً يُحِبُّ اللهَ وَرَسُولَهُ، وَيُحِبُّهُ اللهُ وَرَسُولُهُ، يَفْتَحُ اللهُ عَلَى يَدَيْهِ". فَبَاتَ النَّاسُ يَدُوْكُونَ لَيْلَتَهُمْ أَيُّهُمْ يُعْطَاهَا، فَلَمَّا أَصْبَحُوا غدَوْا عَلَى رَسُولِ اللهِ صلّى الله عليه وسلّم، كُلُّهُم يَرْجُوْ أَنْ يُعْطَاهَا، فقَالَ: "أَيْنَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ؟" فقِيْلَ: هُوَ يَشْتَكِي عَيْنَيْهِ، فَأَرْسَلُوْا إِلَيْهِ فَأُتِيَ بِهِ، فَبَصَقَ فِي عَيْنَيْهِ، وَدَعَا لَهُ، فَبَرَأَ كَأَنْ لَمْ يَكُنْ بِهِ وَجَعٌ، فَأَعْطَاهُ الرَّايَةَ، فَقَالَ: "انْفُذْ عَلَى رِسْلِكَ حَتَّى تَنْزِلَ بِسَاحَتِهِمْ ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الإِسْلاَمِ، وَأَخْبِرْهُمْ بِمَا يَجِبُ عَلَيْهِمْ مِنْ حَقِّ اللهِ تَعَالَى فِيهِ، فَوَاللهِ، لأَنْ يَهْدِيَ اللهُ بِكَ رَجُلاً وَاحِداً خَيْرٌ لَكَ مِنْ حُمْرِ الـــنَّعَمِ" (متفق عليه)

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން މާދަމާ ކާފަރުންނާ (ހަނގުރާމައިގެ) ދިދަ ދެއްވާނީ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ލޯބިވެވޮޑިގެންވާ އަދި އެމީހަކަށް الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ލޯބިވެވޮޑިގެންވާ ބޭކަލަކަށެވެ. الله، އެކަލޭގެފާނުގެ އަތްޕުޅު މައްޗަށް ފަތަޙަ ފަތުޙުދެއްވާނެއެވެ." ދެން ފަހެ މީސްތަކުން އެރޭ ހޭލާތިބީ ދިދަ ލިބޭނީ ކާކަށްތޯ ބަހުސްކުރަމުންނެވެ. އަދި ދިދަލިބުނުތޯ އެދިގެން ކުރީ ކާކަށްތޯއެވެ؟ ދެން ހަމަ ހެނދުނުވެފާއިރު، އަވަސްއަވަހަށް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންފިއެވެ. ކޮންމެ ބޭކަލަކުވެސް އެބޭކަލަކަށް ދިދަ ލިބޭތޯ ކަމަށް އުއްމީދު ކުރައްވައެވެ. ދެން އެހިނދު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވިދާޅުވިއެވެ. علي بن أبي طالب ކޮބައިތޯއެވެ؟ އެހިނދު ބުނެވުނެވެ. އެކަލޭގެފާނު ލޯފުޅު ތަދުފުޅުވަމުންނެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު ގެނެސްދެވުނެވެ. ފަހެ ލޯފުޅުގައި ކުޅުބުރުއްލަވައި އެކަލޭގެފާނު

ހާސިލުކުރެވިއްޖެއެވެ. އެހިނދު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ބަރަކާތްތެރި ލުޢާބުދެއް އަލީގެފާނުގެ ލޮލުގައި ޖެއްސެވިއެވެ. އަދި އަލީގެފާނަށް ދުޢާކުރެއްވިއެވެ. ދެންފަހު އަލީގެފާނުގެ ލޮލުގެ ބަލިގަދުވެ ފަސޭހަވެގެން ދިޔައީ މީގެ ކުރިން އަލީގެފާނުގެ ލޮލުގައި ތަކުލީފެއްނެތްފަދަ ގޮތަކަށެވެ. ދެން އަލީގެފާނުގެ އަތްޕުޅުގައި ދިދަ ދެއްވައިފިއެވެ. އަދި ހިދާޔަތްކުރުއްވިއެވެ. އެބައިމީހުންގެ މައިދާނަށް ފައިބައިވަޑައިގެންނުމަށް ދާންދެން މަޑުމައިތިރިކަމާއިއެކު ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ދެން އެބައިމީހުންނަށް އިސްލާމްދީނަށް ދަޢުވަތުދެއްވާށެވެ. އަދި އިސްލާމްވުމުންފަހު އެދީނުގައި އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވާ اللّه ގެ ޙައްޤުތަކަށް ބުނެދެއްވާށެވެ. ފަހެ اللّه ގަންދެއްވާ ވިދާޅުވިއެވެ. اللّه، ކަލޭގެފާނު ސަބަބުން އެންމެ މީހަކު ހިދާޔަތް ދެއްކެވުންވުސް ކަލޭގެފާނަށް ރަތް ޖަމަލަށްވުރެ ހެޔޮވެގެންވެއެވެ."

މިބާބުގައި އުނގެނޭ މަސްއަލަތައް:

1. ހަމަކަށަވަރުން اللّه ގެ ތައުޙީދަށް ދަޢުވަތުދިނުމަކީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް ތަބާވީމީހުންގެ މަގެވެ.

2. އިޚްލާސްތެރިކަމަށް ހުޝިޔާރުކުރުވުން، އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން މިސްކީނުންގެ ތެރެއިން ގިނަމީހުން ޙައްޤުގެ މަގަށް ގޮވައިލިނަމަވެސް އެމީހުން ގޮވަނީ އަމިއްލަ ނަފްސަށެވެ. (އެބަހީ އިޚްލާސްތެރިކަމެއް ނުހުރެއެވެ.)

3. ތައުޙީދަށް ދަޢުވަތުދިނުމުގައި ދަލީލާއި بصيرة ހިމެނުން ފަރުޟު ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ.

4. ހެޔޮ ޢަޤީދާކަން اللّه ހުސްޖެހިތެރިކަމުން ވަށާ ތައުޙީދު ދަލީލުތަކުގެ ދަރަޖަތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ.

5. اللّه ގެ ޤުދުރަތަށް ބަޔަކަށްވާ ކާރިޘާ ކަލާމުތަކަށް ޝަރީކުކުރުމަކީ ހަޖުރުޖެހިކަމުގެ ތެރެއިންނެވެ.

6. އެންމެމުހިއްމު މައްސަރަތަކުގެ ތެރެއިން އެއްމައްސަރަތަކީ މުސްލިމުން މުޝްރިކުންގެ ގަބާއިން ދުރުވެގެންވުމެވެ. އެއީ ޝިރުކުކުރުމަކީ ކަމުގައިވިޔަސް އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިންވެގެންނެތިއެވެ.

7. ދީނުގެ ވާޖިބުކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ފުރަތަމަ ވާޖިބަކީ ތައުޙީދެވެ. (އެބަހީ الله އެއްކައުވަންތަކުރުމެވެ.)

8. ދީނުގެ ހުރިހާ ކަމެއްގެ ކުރިން އަދިޔާއްތަ! ނަމާދަށްވުރެވެސް ކުރިން ތައުޙީދަށް ގޮވާލުން.

9. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އިސްވެރިޔަ ބަރިޔާތުރުގެއިވާ "أَنْ يُوَحِّدُوا اللّٰهَ" މިބަސްފުޅުގެ މާނައަކީ ހަމަ " لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللّٰهُ" އަށް ހެކިދިނުމުގެ މާނައެވެ.

10. ބައެއްމީހުން އަހުލުކިތާބީންގެ ތެރެއިންވީނަމަވެސް ތައުޙީދުގެ މާނައެއް ނުދަންނެތެވެ. ނުވަތަ ދަންނެތެވެ. އެކަމަކު އެތައުޙީދުގެ މައްޗަށް ޢަމަލެއްނުކުރެތެވެ.

11. ދީނުގެ ތައުޙީދުދިނުމުގައި ތަރުޙީބުން ދިނުމަށް ސަވާބުކަންދިނުން.

12. ދީނަށްގޮވައިލުމުގައި އެންމެ ފުރަތަމަ މުހިންމު މައްސަލަ ބަޔާންކޮށްދިނުން، ދެން އެއާޖެހިގެންވާ މައްސަލަތައް މުހިންމުކަމުގެ ތަރުތީބުން ބަޔާންކޮށްދިނުން.

13. ޒަކާތު ރައްދުކުރެވޭ ފަރާތް އެނގުން.

14. އިލްމުވެރިން ދަރިވަރުންގެ ހިތައިން ޝުބުހަތައް ދުރުކުރުން.

15. ޒަކާތު ނެގުމުގައި މީސްތަކުންގެ އަގުބޮޑު މުދާ މުދަލުން ޒަކާތު ނަގަން އުޅުމަކީ މަނާކަމެއްކަން ބަޔާންވުން.

16. އަނިޔާ ލިބިފައިވާ މީހާގެ ބަދުދުޢާއިން ރައްކާތެރިވުން.

17. އަނިޔާ ލިބިފައިވާ މީހާގެ ބަދުދުޢާއާއި، الله އާއި ދެމެދު އެއްވެސް ފަރުދާއެއްނުވާކަން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم މީސްތަކުންނަށް އަންގަވައިދެއްވުން.

18. ރަސޫލުންގެ ސާހިބާ މުޙައްމަދު صلّى الله عليه وسلّم އަށާއި، ވަލީވެރިންގެ ސާހިބުން (އަސްޙާބު ބޮޑުކަލުން) ނަމަ ޖިހާދުގައި ބައިވެރިވެލާ ތަކުލީފުތަކާއި، ބަނދެހިފުންތަކާއި، މުސީބާތްތައް ހިމެނިގެންވާނީ ތައުޙީދުގެ ދަރަޖަތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ.

19. "ތިމަންކަލޭގެފާނު މާދަމާ ހަނގުރާމައިގެ ދިދަ ދެއްވާނީ اللّه އާއި އޭނާގެ ރަސޫލާދެކެ ލޯބިވާ އަދި އެބޭކަލުންދެކެ اللّه އާއި އޭނާގެ ރަސޫލާ ލޯބިވެވޮޑިގެންވާ ބޭކަލަކަށެވެ." رسول الله صلّى الله عليه وسلّم މިފަދައިން ބަޔާންކުރެއްވުމަކީ ނުބޫއްވަތުގެ ޢަލާމާތްތަކުގެ ތެރެއިން ޢަލާމާތަކަށެވެ.

20. ޢަލީގެ ފަޟީލަތް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ކުރިން ޚަބަރުދެއްވުމަކީ ވަޙީ ނުބޫއްވަތުގެ ޢަލާމާތްތަކުގެ ތެރެއިން ޢަލާމާތަކަށެވެ.

21. ރަޟިޔަﷲ ޢަންހުގެ ތެރެއިން علي بن أبي طالب ގެ ފަޟީލަތް.

22. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ހަނގުރާމައިގެ ދިދަ ދެއްވާނެ ބޭކަލަކީ ކާކުކަން ނޭނގި ޞަޙާބީން ދެރޭ ފާއިތުކުރެއްވުމުގައި ބޭފުޅުން ދެކެވަޑައިގަތް ގޮތް ސަޙާބީންގެ ފަޟީލަތް.

23. ޤަދަރަށް އީމާންވުމުގެ މުހިންމުކަން ސާބިތުވެއެވެ. އެއީ ހަނގުރާމައިގެ ދިދަ ލިބުމަށް އުއްމީދުކުރެއްވި ބޭފުޅުންނަށް ނުލިބި ޢަލީއަށް ލިބުނެވެ.

24. ޢަލީގެފާނަށް ހަނގުރާމައިގެ ދިދަ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ދެއްވިއިރު "عَلَى رِسْلِكَ" "މަޑުމަޑުން ކުރިއަށްދާށެވެ" މިފަދައިން އަމުރުކުރެއްވުމުގެ އަދަބު ސާބިތުވެއެވެ.

25. ހަނގުރާމަކުރުމުގެ ކުރިން އިސްލާމްވުމަށް ދަޢުވަތުދިނުން.

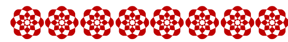
26. ކުރިން އިސްލާމްވުމަށް ދަޢުވަތުދީފައި އަދި ހަނގުރާމަކުރެވިފައިވާ ބައެއްގެ ކިބައިން ހަނގުރާމަކުރުމުގެ ކުރިން (ދެވަނަ ފަހަރަށް ދަޢުވަތުދިނުން) ސުންނަތެއްކަން ސާބިތުވެއެވެ.

27. "وَأَخْبِرْهُم بِمَا يَجِبُ عَلَيْهِم مِنْ حَقِّ اللهِ تَعَالَى فِيهِ" "އިސްލާމްވުމަށްފަހު އެމީހުންގެ މައްޗަށް اللّه ގެ ޙައްޤުގައި ވާޖިބުވާ ކަންކަން ކިޔައިދޭށެވެ." މިފަދައިން ބަޔާންކުރެއްވުމުގައި ދަޢުވަތުދިނުމުގެ ޙިކުމަތް ސާބިތުވެއެވެ.

28. އިސްތިޢާޛުވުމަނީ އެދިލުންގައިވާ الله ގެ ހައްޤު ދޭންގަތުން.

29. މީހައްގެ ސަބަބުން މީހަކަން ހިފާހަތް ތިބެއްޖެނަމަ އެހިފާހަތް ތިބުމަށް ގުޅުއްވަލި މީހާގެ ބޭވަބޭ މަތިވެރިކަން.

30. ކަލިބަތުގެ ވާދިޔައިން ގަޅުވާގެ މައްކަތް ހުވާކުރުންވެސް ސާބިތުވެއްޖެއެވެ.

6

ތައުޙީދާއި شَهَادَةُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللّٰهُ ގެ ތަފްސީރު ނަންގަތް ބާބު

الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يَدۡعُونَ يَبۡتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ ٱلۡوَسِيلَةَ أَيُّهُمۡ أَقۡرَبُ وَيَرۡجُونَ رَحۡمَتَهُۥ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُۥٓۚ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحۡذُورٗا ﴾ (الإسراء: 57)

މާނައީ: "މުޝްރިކުން (الله ފިޔަވައި، އިލާހުންކަމަށް ހަދައިގެން އެދޭވާ ބާޠިލުއަޅުގެން) ދުޢާ އެބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތަށް ޤުރުބަވުމުގެ ވަސީލަތް ހޯދަތެވެ. އެބައިމީހުންކުރެ އެންމެ ޤުރުބަވެވިނީ ކާކުތޯ ބަލަތެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ރަޙްމަތަށް އުއްމީދުކޮށް އެކަލާނގެ އަޒާބަށް ބިރުވެތިވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިބާގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އަޒާބު ބިރުގަންނަންވީ އެއްޗެއް ކަމުގައިވެއެވެ."(1)

---

(1) يقول المترجم: އިސްވެދިޔަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރާ ބެހޭގޮތުން ބުޚާރީއާއި މުސްލިމު، މާތް الله ރުހިވޮޑިގެންވި ޢަބްދުالله ބިން މަސްޢޫދުގެ ހަދީސް ރިވާކުރައްވައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ ޖިންނީންގެ ޖަމާޢަތަކަށް އަޅުކަންކުރި އިންސީންގެ ބަޔަކާ ބެހޭގޮތުން ބަޔާންކުރައްވަމުންނެވެ. ދެންފަހުން އެޖިންނީންގެ ޖަމާޢަތް އިސްލާމްވެއްޖެއެވެ. އެކަމަކު އެޖިންނީންނަށް އަޅުކަންކުރި މީސްތަކުންނަށް އެކަން އިނގިފައެއްނުވެއެވެ. އެބައިމީހުން އެޖިންނީނަށް އަޅުކަން ކުރުމުގައި ދެމިހުރީއެވެ. الشيخ عبد الرحمن بن حسن آل الشيخ ، قرة العيون ގައި މިއާޔަތާބެހޭ ގޮތުން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. ޝިރުކުގެ އަހުލުވެރިން (الله ފިޔަވައި معبود ނު ކަމުގައި ހަދައިގެން) ގޮވައި އަޅުކަންކުރި މަލާއިކަތުބޭކަލުންނާއި، ނަބީބޭކަލުންނާއި، ޞާލިޙު އަޅުތަކުންނަކީ ތަޢުލީމުގައި ދުޢާކުރުމުގެ މިޒިކުރުއައީވެސް ދިރިހުންނަވާ ބޭކަލުންނާއި އެންމެންނަށެވެ. ފަދަ މިބޭކަލުންގެ ތިބާޔަތަށް ތަފްސީރެވެ. އަދި މިބޭކަލުންނަކީ الله ފިޔަވައި މިބޭކަލުންނަށް ގޮވާލުމުންނާ ދުޢާ ޒާތީ ބޭކަލުންނެވެ. އަދި الله މިބޭކަލުންގެ ސިފަކޮށް މިއާޔަތުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައި އޮވަނީ މިފަދައިންނެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ އެބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތަށް އިޙްސާނުގެ އެބައިމީހުންގެ ބާރުބޮޑު އަމަލުތަކާއި އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަމާ ކިޔަމަންތެރި ކަމުގެ ޒިޔާދައިން ބާސިފަކުރި މިންނެވެ. اهـ.

އަދިވެސް الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦٓ إِنَّنِى بَرَآءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ ﴿٢٦﴾ إِلَّا ٱلَّذِى فَطَرَنِى فَإِنَّهُۥ سَيَهْدِينِ ﴿٢٧﴾ وَجَعَلَهَا كَلِمَةًۢ بَاقِيَةً فِى عَقِبِهِۦ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴾ (الزخرف: 26-28)

މާނައީ: "އިބްރާހީމްގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށާއި، ޤައުމުގެ މީސްތަކުންނަށް މިފަދައިން ވިދާޅުވި ވަގުތު ހަނދާންކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ އަޅުކަންކުރާ ތަކެތިތަކުން ބަރީއަވެގެންވެއެވެ. އެކަމަކު އެއީ ތިމަންކަލޭގެފާނު ހެއްދެވި ފަރާތް ފިޔަވައެވެ. (ތިމަންކަލޭގެފާނު ޤަބޫލުކުރާ އިލާހަކީ އެއީއެވެ.) ފަހެ އެކަލާނގެ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް (ސީދާވެގެންވާ މަގު ދައްކަވާނެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ މި (ތައުޙީދުގެ) ބަސްފުޅު އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިފަސްކޮޅުގައި ދެމިއޮންނަނިވި އެއްޗެއްގެ ގޮތުގައި ދޫކުރެއްވިއެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންވެސް ސީދާވެގެންވާ މަގަށް އެނބުރި އާދޭތޯއެވެ."

އަދިވެސް الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ ٱتَّخَذُوٓا۟ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَٰنَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ ٱللَّهِ ﴾ (التوبة: 31)

މާނައީ: "އަހުލުކިތާބީންގެ މީހުން އެބައިމީހުންގެ ޢިލްމުވެރީންނާއި އަޅުވެރީން الله ފިޔަވައި ކަލާނގެތަކަކަށް ހެދިއެވެ."(1)

(1) يقول المترجم: ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން އެބައިމީހުންގެ ޢިލްމުވެރީންނާއި ރާހިބުން އެބައިމީހުންގެ ރައްބުންނަށް ހެދިފައިވަނީ ބާރުންވެގެން އެވަނީ الله ގެ ربوبية ގައި އެބައިމީހުން އިންކާރުކުރިމަށްޓަކައެވެ. ނަމަވެސް އެބައިމީހުން އެޢިލްމުވެރީންގެ ފަތުވާތަކަށް ތަބާވެ ޝަރީޢަތުގެ މަގުފުރެނީއެވެ. عدي بن حاتم الطائي ވަނީ އިސްލާމްވުމުގެ ކުރިން ނަޞާރާއީއެކެވެ. އެކަލޭގެފާނު އިސްލާމްވުމަށްފަހު އެއްދުވަހަކު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم މިއާޔަތް ކިޔަވައިދެއްވަނިކޮށް އިވިވަޑައިގެން ދަންނަވިއެވެ. ޔާ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! އަޅުގަނޑުން އެބައިމީހުން ރައްބުންނަށް ހަދައިގެން އެބައިމީހުންނަށް އަޅުކަމެއް ނުކުރަމުއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވިދާޅުވިއެވެ. الله ޙަލާލުކުރައްވާފައިވާ އެއްޗެއް އެބައިމީހުން ހަރާމްކުރުމުން ތިޔަބައިމީހުން އެކަން ހަރާމްކަމުގައި ނުބަލަނީހެއްޔެވެ؟ އަދި الله ހަރާމްކުރައްވާފައިވާ އެއްޗެއް އެބައިމީހުން ހަލާލްކުރުމުން ތިޔަބައިމީހުން އެކަން ހަލާލްކަމުގައި ނުބަލަނީހެއްޔެވެ؟ عدي بن حاتم ވިދާޅުވިއެވެ. ނޫނެކެވެ. އެބައިމީހުން ހަރާމްކުރެއްވި ކަމެއް ހަރާމްކަމުގެ ގޮތުގައި ހަލާލްކުރެއްވި ކަމެއް ހަލާލްކަމުގެ ގޮތުގައި ޤަބޫލުކުރަމުއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވިދާޅުވިއެވެ. އެބައިމީހުން ރައްބުންނަށް ހެދީ އެބައިމީހުންނަށް އަޅުކަންކުރުމަކީ އެއީއެވެ. =

އަދިވެސް الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ ٱللَّهِ ۖ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِ ۗ ﴾

(البقرة: *165*)

މާނައީ: "މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން الله ފިޔަވައި (އެކަލާނގެއަށް) ޝަރީކުންތަކެއް ނަގާ ބައެއްވެއެވެ. އެބައިމީހުން الله ދެކެ ވާންޖެހޭ ލޯބި ފަދައިން އެޝަރީކުންތަކުދެކެ ލޯބިވެއެވެ. އަދި އީމާންވި މީސްތަކުން އެންމެބޮޑަށް ލޯބިވަނީ الله ދެކެއެވެ."

އަދި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"مَنْ قَالَ: لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ ، وَكَفَرَ بِمَا يُعْبَدُ مِنْ دُونِ اللهِ ، حَرُمَ مَالُهُ وَدَمُهُ ، وَحِسَابُهُ عَلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ" (صحيح مسلم)

މާނައީ: "لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ" ކިޔައި الله ފިޔަވައި އަޅުކަންވެވޭ ހުރިހާ ތަކެއްޗަކަށް ކާފިރުވެއްޖެ މީހާ ދަންނައެވެ. އޭނާގެ މުދަލާއި، އޭނާގެ ލޭ ހުރުމަތްތެރިވެއްޖެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ހިސާބުވާނީ އިއްޒަތްތެރި ޖަލާލަވަންތަ الله ގެ މައްޗަށެވެ."

މިބާބުގެ ޝަރަހަ އަންނަނިވި ބާބުތަކުގައި އަންނާނެއެވެ.

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. މިބާބުގައި އެންމެ ބޮޑު އަދި އެންމެ މުހިންމު މައްސަލައަކީ ތައުޙީދުގެ ތަފްސީރާއި ޝަހާދަތުގެ ތަފްސީރެވެ. އަދި ވަރަށް ވާޟިޙު ދަލީލުތަކުން މިދަރުސްތަކުގައި ތަފްސީރު الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ.

2. އިސްރާ ސޫރަތުގެ *57* ވަނަ އާޔަތް، މިއާޔަތުގައި (الله ފިޔަވައި ތަކުރާރުކޮށްދޭ މުސްލިމުންނަށް ދުޢާކުރާ ސާލިޙު އަޅުންނަށްވާ، މުޝްރިކުންނަށް ރައްދު) الله تعالى ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ. އަދި އެންމެބޮޑު ޝިރުކަކީ މިއީކަން ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ.

(رواه الترمذي) މިއަދު ވެސް އަޅުގަނޑުމެން الله ޝަރުޢުކުރައްވައިފައިވާ ކަމެއް ދޫކޮށް އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންގެ ބަސްކަހިއިޝަރަ އާދަތަކަށް އެބައެއްގެ ސަބަބު ބަންދުވެފައިވާ މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ވެގެންނުވާނެއެވެ. والله أعلم. اهـ.

3. ތައުބާ ސޫރަތުގެ 31 ވަނަ އާޔަތް، މިއާޔަތުގައި الله تعالى ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވަނީ އަހުލުކިތާބީން އެބައިމީހުންގެ އިލްމުވެރިންނާއި އަޅުވެރިން الله ފިޔަވައި ރައްބުންތަކެއްކަމުގައި ހިފި ވާހަކައެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް އަމުރުކުރެވިފައިވަނީ ހަމައެކަނި އެންމެ އިލާހަކަށް އަޅުކަންކުރުމަށްކަމަށްވެސް އެކަލާނގެވަނީ ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައެވެ. އަދި ހަމަ އެއާއި އެއްވެސް އުލޫހިއްޔަތު ގޮތުގައި މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރުން ބަޔާންވެގެންވަނީ އަހުލުކިތާބީން އެބައިމީހުންގެ އިލްމުވެރިންނާއި އަޅުވެރިން ރައްބުންތަކެއް ކަމުގައި ހިފި ދުސްތޫރާއި ތަކުލީފުގެ ވަގުތުގައި އެބައިމީހުންނަށް ގޮވާލެވިފައިވުމެވެ. އަދިއާއަކަ! އެކުރުމުގައި އެބައިމީހުންނަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުންނެވެ.

4. އިބްރާހީމް عليه السّلام ކާފިރުންނަށް ވިދާޅުވި ބަސްފުޅު "ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ފަރާތްތަކުން ބަރީއަވެގެންވަމެވެ. އެކަމަކު އެއީ ތިމަންކަލޭގެފާނު ހެއްދެވި ފަރާތް ފިޔަވައެވެ. (ތިމަންކަލޭގެފާނު ޚަލްޤުކުރެއްވި އިލާހަކީ އެއީއެވެ.)" ޔަނީ، އެކަލޭގެފާނު ހިފާ معبود ންގެ ތެރެއިން އެކަލޭގެފާނުގެ ބަރާއަތު އިސްތިސްނާ ކުރެއްވިއެވެ. އަދި الله تعالى ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އިބްރާހީމްގެފާނު ބާތިލު معبود ތަކުން ދުރުވެވަޑައިގެންނެވި ބަރީއަވުމާއި، الله تعالى އެކަން ސާބިތުކުރެއްވި ހަރުދަނާތެރިކަމާ ބާޤީވާކަމުގައި شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ ގެ ކަލިމަޝަރީފެވެ. ޔަނީ، އެކަލޭގެފާނުގެ ވަރިސުންނަށްވިއެވެ. "އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅު އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިފަސްކޮޅުން ދެމިހުންނަ އެކަލިމާގެ ގޮތުގައި ދޫކުރެއްވިއެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންނަށް ސީދާވެގެންވާ މަގަށް އެނބުރި އައުމަށްޓަކައެވެ."

5. سورة البقرة ގެ 167 ވަނަ އާޔަތް، މިއާޔަތުގައި ކާފިރުންނާއި ބެހޭގޮތުން الله تعالى ވިދާޅުވެފައިވަނީ ﴿وَمَا هُم بِخَٰرِجِينَ مِنَ ٱلنَّارِ﴾ "އަދި އެބައިމީހުންނަކީ ނަރަކައިން ނިކުންނާނެ ބައެއްނޫނެވެ." އަދި އެކަލާނގެ އެބައިމީހުންނާއި ބެހޭގޮތުން (މިއާޔަތުގެ ކުރިން ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 165 ވަނަ އާޔަތުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުން الله ދެކެވާންޖެހޭ ލޯބި ފަދައިން އެބައިމީހުންގެ ޝަރީކުންތަކަށް ލޯބިވެއެވެ." މިއާޔަތުން އެބައިމީހުންނަށް الله ދެކެ ވަރަށްބޮޑަށް ލޯބިވާކަން ފާޅުކުރުވައެވެ. އެކަމަކު ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ ދެކެ އެބައިމީހުން ލޯބިވެ އިސްލާމްދީނަކަށް ނުވެއްޖެއެވެ. ދެން

اللهއަށްވުރެ ބޮޑަށް އެދިޔުމެއްގެ ޝަރީޢަތެއް ލާޒިމުވާ މިހާރު، الله ދެކެ ތަބާވުން، ހަމައެކަނި ޝަރީޢަތެއް ލާޒިމުވާ މިހާރު ބާޠިލު ވެގެ ކޮބައިތޯއެވެ؟

6. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ބަޔާންފުޅު "لاَ إِلَهَ إلاَّ اللهُ" ކިޔުމަކީ الله ޖައްސަވައި އަޅުކަންކުރުމާ ހަމައެކަނި ދެވަނައެއްގެ މީހާ ދެކެންނެވެ. އެއްޗެއް ކުރާނަމަ، އެއްޗެއް ނޫ ބުރަވެވޭނެ ފަދައެއްގެ އެވެ. އަދި އެއްޗެއް ރިސާލަތާއި الله ގެ ވަޙްދާނިއްޔަތެވެ." މިހަދިޔާފުޅު ހިތްހިތްވަނީ "لاَ إِلَهَ إلاَّ اللهُ" ގެ މާނަ އެނގުމު ފުރިހަމަ ބަޔާންކޮށްދިނުމާ ދަލީލުތަކުގެ ބުރަވެރިކަމެވެ. އެހެން ހަމައެކަނި ކަލިމަ ދެވުން ކިޔުމުން ކިޔާމުން އަދި ކިޔަނަމަ! ދެވުން ކިޔާމުން ކަލިމައެއް މާނަ ދެނެގަތުމުގެ ފުރިހަމަކަމެއް އަދި އެކަލިމައިގެ ތިޔަކުރުމުގެ ސަލާތުކަމެއް އަދި الله ގެ ޝަރީޢަތާ ހަމައެކަނި އެކަށީގެން ބޭނުންކުރުމުގެ ފުރައި ދެނީ ބުރަވެރިކަމަކީ ބަރަކާތެކެވެ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބަޔާންފުޅުކުރެއްވިއެވެ. އަދި ކިޔާއެވެ! މިހިސާބު ކަލިމައިގެ الله ޖައްސަވައި އަޅުކަންކުރުމާ ހަމައެކަނި ދެވަނައެއްގެ އެކަލިމަތުގެ ބޮޑެތި އެދިޔުމުގެ ދެވަނައި، ކަ ބުރަވެރިކަމުގެ ދެވެންވާނެއެވެ. ތަކެ މިއިން ކަލިކަން ޝަރީޢަތް ނުވަތަ ހުރިހާކަމަކީ ފުރަތަމަ އެދިޔުމުގެ ދެވަނައި ކަ ބުރަވެރިކަމަށް ހުރިހާހުށީވެ. މިއީ ކިޔާ ދެވުމުން އަދި ހަވަ ކިޔާގެ ބޮޑު ވެރިކަމުގެ ހުރިހާހުށީވެ! އަދި ކިޔާ ބަލާނުވެ ފޮނުވާލާ ވެރިކަމުގެ ހުރިހާހުށީވެ! އަދި އިދިކޮޅު ތަކެތީގެ ހިތްފުސްވާ ކިޔާ ވަކިވަނީ ދަތިތުރުއެއް ހުރިހާހުށީވެ!

❁❁❁❁❁❁❁❁❁❁

7

މުސީބާތް ދުރުކުރުމަށް ނުވަތަ މުސީބާތުން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި ތަދިރިފާގައި، ބޯފަތަ ތަކެތި (ތަވީދުގެ ގޮތުގައި) އެޅުމަކީ ޝިރުކުއްކަން ނަންގަވާ ބާބު

الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿قُلۡ أَفَرَءَيۡتُم مَّا تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ إِنۡ أَرَادَنِيَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ هَلۡ هُنَّ كَٰشِفَٰتُ ضُرِّهِۦٓ أَوۡ أَرَادَنِي بِرَحۡمَةٍ هَلۡ هُنَّ مُمۡسِكَٰتُ رَحۡمَتِهِۦۚ قُلۡ حَسۡبِيَ ٱللَّهُۖ عَلَيۡهِ يَتَوَكَّلُ ٱلۡمُتَوَكِّلُونَ﴾ (الزمر: 38)

މާނައީ: "(އޭ މުޙައްމަދުގެފާނެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ނިކަން ބުނެބަލާށެވެ. الله ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ގެއްލުމެއް ދިނުމަށް އިރާދަކުރައްވާފައިވާނަމަ الله ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ފަރާތްތަކަށް އެގެއްލުން ދުރުކޮށްދެވިދާނެހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އެކަލާނގެ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ރަޙްމަތެއްކަން އިރާދަކުރައްވާފައިވާނަމަ އެފަރާތްތަކަށް އެރަޙްމަތް ހިފެހެއްޓިދާނެހެއްޔެވެ؟ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނަށް الله ފުދެއެވެ. ވަކީލުކުރާ މީހުން (މުއުމިނުން) ހަމައެކަނި ވަކީލުކުރަނީ އެކަލާނގެއަށެވެ."

އަދި މާތްالله ރަސޫލާ އިމްރާން ބުނު ޙުޞައިނުގެ އަތުގައި ރަލާވަރުގެ ބިންދައިވެއެވެ. (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) އެއީކޮބައިތޯ މީހާގެ އަތުގައި ހުރި ބޮޑުބަދަލެއް އަޅާފައިވާ ސަލާމަތާއި ބަލަހަބަލިފައިވި الله ގެ ރަސޫލާ ފެނިވަޑައިގެން ބަލިފަދަ ކަންކަމުންވިއެވެ.

"مَا هَذِهِ؟" قَالَ: مِنَ الوَاهِنَةِ، فَقَالَ: "انْزِعْهَا فَإِنَّهَا لاَ تَزِيْدُكَ إِلاَّ وَهْناً، فَإِنَّكَ لَوْ مِتَّ وَهِيَ عَلَيْكَ، مَا أَفْلَحْتَ أَبَدًا" (رواه أحمد بِسَنَدٍ لا بَأْسَ بِهِ)

މިއީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ؟ އޭނާ ބުނެދިނެވެ. މިއީ "واهنة"[1] ބަލީގެ ސަބަބުން (އެބަލިން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި) އަޅާފައިވާ އެއްޗެކެވެ. ދެން ސަލާމަތީ ބަރަކާތް ލިބުމަށް الله ގެ ރަސޫލާ

(1) ދަބުން އަޅާލާ ވިދާޅުވިއެވެ. واهِنَة އަކީ ކަންފުށްނަޅައި މުށިއަތުން ނަގާ ފުރާ ބަރުދަނުން ހިނަގުހަދާ ކަނޑުލާތަކެވެ. މިބަލިޔާ ހަމައެކަނި ފިރިހެނުންނަށެވެ.

ބަލިތަކުން ދުރުކުރުމަށްޓަކައެވެ. "އެނަގާލާށެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ތިބާއަށް ބަލިކަން ދެނުވި އިތުރުކޮށްދޭނެއެވެ. ތިބާ ހަމަކަށަވަރުން ތިބާގެ ޖިސްމުގައި އޮތްވަނިކޮށް ތިބާ މަރުވެއްޖެނަމަ ދުވަހަކުވެސް ތިބާ ކާމިޔާބެއްނުވާނެއެވެ."

އަދި މާތްالله ރަސޫލުއްލާހު ޢުޤްބާ ބިން ޢާމިރުގެ ކިބައިން މަރްފޫޢު ސަނަދާއިއެކު ރިވާވެގެންވެއެވެ. (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ސަލާމާއި ބަރަކާތްލެއްވުން اللهُ ރަސޫލާ ބަލިތަކުން ދުރުކުރުމަށްޓަކައެވެ.)

"مَنْ تَعَلَّقَ تَمِيْمَةً فَلاَ أَتَمَّ اللهُ لَهُ ، وَمَنْ تَعَلَّقَ وَدَعَةً فَلاَ وَدَعَ اللهُ لَهُ" (مسند أحمد)

މާނައީ: "(ކަމަކުން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި ނުވަތަ ކަމެއް ހާސިލުކުރުމަށްޓަކައި ނުވަތަ ދިފާޢުން މިފަދަ އެއްޗެއް ކަމަކަށްޓަކައި) ތަވީދެއްއެޅުވައިފި މީހާ ދަންނާށެވެ. الله އޭނާގެ މުރާދު ފުރިހަމަނުކުރައްވާނެއެވެ! އަދި ހަމައެފަދައިން އެފަދަ ކަމަކަށްޓަކައި (ހަނިގަނޑުގެ ތަށްޓަކައި) ބޮއްދެއް އެޅުވައިފި މީހާ ދަންނާށެވެ. الله އޭނާއަށް އެކަމުން ހިތްހަމަޖެހުމެއް، އަރާމެއް ނުދެއްވާނެއެވެ!"

އަދި އޭނާ ރިވާކޮށްދެއްވައިފައެވެ.

"مَنْ تَعَلَّقَ تَمِيْمَةً فَقَدْ أَشْرَكَ" (رواه أحمد)

މާނައީ: "(ދުސްބާތަކުން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި ނުވަތަ ކަމެއް ހާސިލުކުރުމަށްޓަކައި ނުވަތަ ދިފާޢުން މިފަދަ އެއްޗެއް ކަމަކަށްޓަކައި) ތަވީދެއްއެޅުވައިފި މީހާ ދަންނާށެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ الله އާ ޝަރީކުކޮށްފިއެވެ."

އިމާމު ޢިބްނު އަބީ ޙާތިމް މާތްالله ރަސޫލުއްލާހު ޙުޒައިފާ ބިންޔަމާނުގެ ކިބައިން ރިވާކުރެއްވިއެވެ. އެއްދުވަހަކު މީހެއްގެ އަތުގައި، ހުންއައިސް ފިލުވުމުގެ ސަބަބުން (އެރުވުން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި) ދޫފަތުރެއް އަތްސަރަވައިވާތަން އެކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގެން އެތަކެތިފަހެ ކަނޑާލައްވައިފިއެވެ. އަދި الله ގެ މިބަސްފުޅު ކިޔަވައި ވިދާޅުވިއެވެ.

﴿ وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُم بِاللَّهِ إِلَّا وَهُم مُّشْرِكُونَ ﴾ (يوسف: 106)

މާނައީ: "އެބައިމީހުން ކުރެ ގިނަމީހުން ޝަރީކުކުރާ ހާލުގައި މެނުވީ الله އަށް އީމާންނުވެއެވެ."(1)

---

(1) يقول المترجم: މިއަދުގެ އިސްލާމީ ދަސްތޫރަކަށް ނަޒަރުހިންގާލާއިރު އިސްލާމްދެކޮޅު މުސްލިމުން ގިނަގުނަން ވަރަށްވެސް މަދުންނެވެ. މިހެންވާންޖެހުނީ މިސްކީނުން الله ގެ މަޤްބަރާ ޒިޔާރަތްކުރުން ބަލިޤީތުގެ ވާގޮތުގައި =

މިބާބުގައި އުނގެނޭ މަސްއަލަތައް:

1. (މުޞީބާތުން ސަލާމަތްވުމުގެ ނުވަތަ ކަމެއް ހާސިލުކުރުމުގެ ނިޔަތުގައި) ބޮޅާ، ރޮދިފަދަ ތަކެތި އެޅުން ހަރުކަށިކަމާއެކު މަނާކުރައްވާފައިވުން.

2. އިސްވެދިޔަ ޙަދީޘުގެން ބަޔާންވެގެންވާ ގޮތުގައި ޞަޙާބީއެއްވިޔަސް އެބާވަތުގެ ޖިސްމުގައި އޮތް ޙާލުގައި އަވަހާރަވެއްޖެނަމަ ކާމިޔާބުވާނެކަމެއްނެތްކަމެވެ. މިއީން ޞަޙާބީންގެ އަންނަނިވި ބަސްފުޅަށް ދޭ ޝާހިދުވެއެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން ކުޑަޝިރުކަކީ ބޮޑެތި ފާފަތަކަށްވުރެވެސް ނުރައްކާތެރިކަން ބޮޑެވެ."

3. މިފަދަ ފާފަތަކަށް އަރައިގަތުމަކީ، ފާފައެއްކަން ނޭނގުން އެއީ އުޒުރެއްނުވުމެވެ.

4. މިފަދަ ތަކެތިއެޅުމަކުން ދުނިޔޭގައިވެސް ފައިދާއެއްނުކުރެއެވެ. އަދިޔައްޔަ! ލިބޭނީ ގެއްލުމެވެ. މިކަން ރަސޫލާގެ (لاَ تَزِيْدُكَ إِلاَّ وَهْنًا) އެބަސްފުޅު ތިބާއަށް ބަލިކަށިކަން މެނުވީ އިތުރުއެއްނުކުރާނެއެވެ.) މިބަސްފުޅުން ސާބިތުވެއެވެ.

5. މިފަދަ ތަކެތިއަޅާމީހުންގެ މައްޗަށް ހަރުކަށިކަމާއެކު އިންކާރުކުރުން.

6. މިފަދަ އެއްޗެއް އަޅައިފިމީހާ އެއެއްޗަކާ ހަވާލުކުރެވޭނެކަން ސަރީޙަކޮށް ބަޔާންވެގެންވުން.

ހާސިލުކުރުމުންނެވެ. އިސްވެދިޔަ ރިވާޔަތުން ޞަޙާބީންގެ އިލްމުގެ ތަނަވަސްކަމާއި އުޞޫލުތަކުންގެ ތައުޙީދުގެ ވަރުގަދަކަން އެނގެއެވެ. الله ގެ ޙާޟިރު އިސްލާމްދީނުތަކާއި، ސިފާތީ އިސްލާމްދީނުގެ ހަމަތަކަށްގެން އެއްވަރަށް ދިނަ ބަޔާން ދެނެވަޑައިގެންނަވާ ގޮތުގައި ކުޑަޝިރުކަކީ އަދި އުޞޫލުތަކުންވެސް މިފަދަ ތަކެތިއެޅުމަކީ މީހުންނާ ހިލާފަށް މުޢާމަލާ ދަރިކަމުގެ ކުޑަކަމާ ބަސްފުޅާއެވެ. މިކަން މިހެން އޮތީ ކޮބައިބާ މުޝްރިކުންގެ ކުޑަކަމުގެ ގޮތުގައި ސިފަ الله ޚިޔާލައި އެހެން ފާޚާރުކަން ނަފްސުހިފެހެއްޓުމަށް ބޮޑުވީ ޝިރުކުކަމާ އަދި ސިފައިކުރުމަށް ކަމުގެ ކަންތައްކުރާ މީހުންގެ ބާވަތް ފަހު ކަށަވަރުކޮށްފާ؟ މުއުމިނުންނަކީ ހަމަ ޙަޤީޤަތުގައި الله ގެ ރަސޫލާގެ، الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ އަމުރުކުރައްވާ ހަމަ ކަލިމާތަށް މަނާކުރައްވާ ތަރުޙީދާއި މުއުމިނުންނެވެ. އަމާންކަމާއި، ރަނގަޅުމަގު ލިބިގެންވާ ބަޔަކީ އެއީއެވެ. މާތްالله ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَمْ يَلْبِسُوٓا۟ إِيمَـٰنَهُم بِظُلْمٍ أُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلْأَمْنُ وَهُم مُّهْتَدُونَ﴾ (الأنعام: 82) މާނައީ: "އީމާންވެ، އެބައިމީހުންގެ އީމާންކަން ޝިރުކާ އެއްކޮށްނުލާ މީހުން ދެންނެތެވެ. އެބައިމީހުންނަށް އަމާންކަން ލިބިގެންވާ މީހުންނެވެ. އަދި ހިދާޔަތް ލިބިގެންވާ މީހުންނަކީވެސް އެބައިމީހުންނެވެ." اهــ.

7. މިފަދަ އެއްޗެއް ހަމައިލިޔުމާ ޝަރީޢަތުކުރިޔަށް ބަޔާންވެގެންވެއެވެ.

8. ހުށަހަޅުން (ހުރިހާ ސަރުކާރުތަކުގެ ޙާކިމް) ދުނިޔެގެ އެއްބަސްވުމުގެ ސަރީޢަތުގެ ތަޢުރީފުކުރުން.

9. ޢަބްދުﷲ ބިން މަސްޢޫދު ރަޟިޔަﷲ ޢަންހު، ބުނެފައިވާ ގޮތުން، ޙަދީޘް 106 ވަނަ އާޔަތް ކިޔަވައި ފިޤުހުގެ ދަރުސުތަކަށް ބަލާބަލާ ހިނގާފައިވާ ފަރުވާތަކުން އާޔަތްތަކުން ހުކުރުވާގޮތް ބަޔާންކޮށް ތަފްސީރުތަކުގައި ވަޙީކުރެވިފައިވާ ގޮތް. އަދި ބަޔާން ސޫރަތުގެ 165 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި ވެސް ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގައިވެއެވެ.

10. އެސޫރަތުގެ އާޔަތްތަކުން ސަރުކާރުތަކުގެ (ޙަޤީޤީ ހުރިހާގޮތަކީ) ބަލި އެއްބަސްވުމުގެ ޝަރީޢަތް ތަޢުރީފުކުރުން.

11. (ހުސްބަޔާނުގެ ސަރުކާރުތަކުގެ ހަމަ ހުކުރުވާ ބަޔާނުގެ) ބަލާއި ތަފްސީރުތަކުގެ ފިޤުހުގެ ވަޙީކުރެވިފައިވާ ގޮތް، އެކަމުން ޙަޤީޤަތުގެ ހުރިހާ ދަރުސުތަކުން ސަރުކާރު އިޙްތިރާމު ކުރުމާއި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތްތަކެވެ. (1)

---

(1) يقول المترجم: ބަޔާން ކުރެވިފައިވާ ތަފްސީރުތަކުގެ ތަފްސީރުގެ ފިޤުހުގެ ދަރުސުތަކުގައި ހުރިހާ ބަޔާނަށް، ފަރުވާތަކަށް، ބަލާބަލާ، ދަރުސުތަކުން. މިއީ އެކަމުގެ ޙަޤީޤަތް އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ހުކުރު އެކަމެއްކަމެވެ.
މިކަމުގައި ތަފްސީރު ތަފްސީރުގެ ދަރުސުތަކުން ވެއެވެ. ހަމަ ބަޔާން ދަރުސުތަކުން. ތަފްސީރު ތަފްސީރުގެ ދަރުސް ގޮތުގައި ހުރިހާ އެކަމެއްކަމަށް ފިޤުހުގެ
ބުނެފައިވާ އެކަމެއް ތަފްސީރު ކުރެވިފައިވެއެވެ. ތަފްސީރު ޙަދީޘް ހަމަ ބަޔާންވާ ހިސާބުން ހަމަ ބަޔާންކޮށް، ހަމަ ބަޔާންވާ ހިސާބުން،
އަދި ބަލާއިއެކު ތަފްސީރު ބަޔާންވާ ތަފްސީރު ހުރި ފިޤުހު. އަދި ފަރުވާ ތަފްސީރު ކުރެވޭ ގޮތް ބަޔާން ދަރުސްތަކުން ވިސްނުން
ފަރުވާތަކުން، އެކަމުގެ ހުރިހާ ދަރުސް ބާވަތްތަކުގެ ކަންތައް އަދި މަޢުލޫމާތު ހިފާފައިވާ ބަޔާން ތަފްސީރު ބުނެފައި
އެކަމެއް ތަފްސީރު ކުރެވިފައިވެއެވެ. އިމާމް ޢަބްދުލްވައްހާބު ޢަލައިހި رحمه الله ވިދާޅުވެއެވެ. "ޤުރުއާން ޝަރީޢަތުގައި ބަޔާން
މިފަދަ ތަފްސީރު ހަމައެކަނި އެކަމެވެ. އެއީ އެކަމުގެ ޙަޤީޤަތް އާޔަތްތަކާއި، ހުސްބަޔާނުގެ ދަރުސްތަކުން ވެއެވެ. މިއީ
ބޮޑު ވާޖިބު ޝަރީޢަތުގެ ގޮތުގައި ވެއެވެ. ސަރުކާރު ﷲ ފަރުވާ އެކަމެއް ފަރުވާތަކުން ޝަރީޢަތާ ތަފްސީރު
ދަރުސްތަކުން ވެއެވެ. އަދި އެނބުރި އަޅުގަނޑު ތަފްސީރު ބުނެދެވޭ ގޮތުން ދެކޭ ވާޖިބުވެއެވެ." ބަޔާންކުރުމުގައި وَدَعَة ފަރުވާ ދެކޭ
ދުނިޔަވީ ބާވަތްތަކެވެ. އެއީ ފަހަރެއް ހިނގާ ބާވަތެވެ. ބަޔާން އެސޫރަތުގެ އެކަމުގެ ޙަޤީޤަތް
ތަފްސީރު ހުރިހާގޮތުގައި ކަލާމުގައި އަޅުގަނޑު. އެއީ އެސޫރަތުން ސަރުކާރުތަކެވެ. މިއީ ހަމަ ބަޔާންވާ ޝަރީޢަތުގެ
ވާޖިބުތަކެވެ. މިފަދަ ކަންތައްތަކުން އެދުވަހުގެ ހުސްބަޔާން ބަޔާނުގައި އެކަމުން ބައްޔަކަށް ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ.
އެއީ ހަމައެކަމުގައި ކަލާމުގެ ބާވަތްތަކެވެ. اهـ.

8

ފުރުޅާއި ތަވީދުތަކާ ބެހޭގޮތުން އައިސްފައިވާ ބުނުއްވުމަށް ނަންގަތް ބާބު

صحيح البخاري އާއި صحيح مسلم ގައި ރަޟިޔަﷲ ޢަންހު އަބޫބަޝީރު އަލްއަންސާރީގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ.

"أَنَّهُ كَانَ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ، فَأَرْسَلَ رَسُولاً أَنْ لاَ يَبْقَيَنَّ فِي رَقَبَةِ بَعِيْرٍ قِلاَدَةٌ مِنْ وَتَرٍ أَوْ قِلاَدَةٌ إِلاَّ قُطِعَتْ" (البخاري و مسلم)

މާނައީ: "އެއްދުވަހަކު އެކަލޭގެފާނު، رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާއެކު ދަތުރުފުޅެއްގައި ވަޑައިގެންނެވެ. ދެން އިތުރުއެކަލޭގެފާނު މީހަކު ފޮނުއްވާ އިރުޝާދުކުރެއްވިއެވެ. އެއްވެސް ޖަމަލެއްގެ ކަރުގައި ދުނިދަނޑިގެ ވަތަރުން ހަދާފައިވާ ހާރެއްވިޔަސް ނުވަތަ އެހެން އެއްޗަކުން ހަދާފައިވާ ހާރެއްވިޔަސް އެއްވެސް ހާރެއް ނުބަހައްޓާ ކަނޑައިލާށޭ."(1)

އަދި ރަޟިޔަﷲ ޢަންހު ޢަބްދުﷲ ބުނު މަސްޢޫދުގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބަޔާންކުރެއްވިކަމަށް ތިބާގެ އަޑުއިވިއެވެ.

"إِنَّ الرُّقَى وَالتَّمَائِمَ وَالتِّوَلَةَ شِرْكٌ" (رواه أحمد و أبو داود)

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ފަންޑިތައި، ތަވީދާއި، އިސްތިރިއާއި ފިރިހާ އެއްކަލަ ޝިރުކެވެ."(2)

---

(1) تَنبِيه: އަރަބިބަހުން وَتَرُ ކިޔައިއުޅެނީ ދުނިދަނޑިގެ ވަތަރަށެވެ. ޖާހިލިއްޔަތުގެ ޒަމާނުގައި އަރަބިން އެބައިމީހުންގެ ދުނިދަނޑިތަކުގެ ވަތަރު ބާވެމުން އެބައިމީހުން ޖަނަވާރު ނަޒަރުލާބިއްޔާތަކުގެ ކަރުތަކުގައި އަޅުވައެވެ. އެއީ އައިނީނާއިން ސަލާމަތްވުމަށެވެ.

(2) يقول المترجم: މިބަރިތްގައި رُقَى ގެ މާނައަކީ ފަންޑިތައެވެ. ނަމަވެސް ޝަރުޢީގޮތުގައި رُقَى ގެ މާނައަކީ ފުރުޅުމެވެ. ފުރުޅުމަކީ ހަލާލުކަމެކެވެ. އެއީ ފުރުޅުން އިސްތިޢާނަތްހޯދުމަކީ ކަލިމަތަކީ ޝިރުކުގެ ކަލިމަތަކެއް ނޫންނަމައެވެ. ފުރުޅުމަކީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ފުރުޅުއްވިއެވެ. އަދި ޞަޙާބީން ބަޔާންކޮށް ދެއްވިއެވެ. އިމާމު جلال الدّين السُّيُوطِي –رحمه الله– ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. "ފުރުޅުން ތިން ޝަރުޠެއް ހަމަވެގެންވާ ކަމުގެ މައްޗަށް ޢިލްމުވެރިން އިއްތިފާޤުވެވަޑައިގެންފައިވެއެވެ. އެއިން ޝަރުޠަކީ (1) މާތް ކަލާމަށް =

التَّمَائِمُ: (މިއީ تَمِيْمَة ގެ ޖަމްޢެވެ.) މިއީ ކުޑަކުދިން އަސަރުތަކުން ސަލާމަތްކުރުމަށްޓަކައި އެކުދިންގެ ކަރުގައި އެޅުވޭ އެއްޗެހެވެ. އެކަމަކު އެ އަޅުވާ އެއްޗަކީ ޤުރްއާނުގެ ކަލިމަތަކުން ލިޔެފައިވާ އެއްޗަކަށްވެއްޖެނަމަ އެ، އެކުދިންގެ ކަރުގައި އެޅުވުން ހުއްދަވެގެންވާކަމަށް ބަޔަކު ސަލަފުން ވިދާޅުވެއެވެ. އަދި ބަޔަކު ސަލަފުން މަނާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން އެކަން ހިމަނުއްވައެވެ. އެޞްޙާބުންގެ ތެރެއިން (އެބައި މަނާކަމެއްކަމުގައި ވިދާޅުވާ ބަޔަކުންގެ ތެރެއިން) މާތްﷲ ރުހިވޮޑިގެންވި ޢަބްދުﷲ ބިން މަސްޢޫދު ރިވާވެގެން ގެންނަވައެވެ.[1] އަޅުގަނޑު: (މިއީ ރުޤްޔާގެ ޖަމްޢެވެ. ބާރުވު ފަންޑިތާއި ދަމްކުރުމެވެ.) މިއަށް "ފަންޑިތަ" އާދޭސް ކިޔައެވެ. ޝިރުކުގެ

ﷲ ގެ ކަލާމްފުޅުން ނުވަތަ ޝާފީ އިސްމުފުޅުތަކުން ނުވަތަ ސިފަފުޅު އިސްމުފުޅުތަކުންނެވެ. (2) ބަރަކާތްލިބުމަށްފައި ޢާދަ ހާސިލުކުރުމެވެ. (3) ދަތުރުން، ޢާދަ ޖަދުގައި އެއްވެސް ޢަޤީދާއެއްނުވާކަމަށް، ﷲ ގެ މިންވަރުފުޅުން ވެރިވާ ކަމެއްނޫންކަމަށް ދެކޭނެކަމެވެ. މިއީން ޝަރުޢީ އެކު ދެބަސްކަމާއި ދަނީގެވުމެވެ. اهـ.

[1] يقول المترجم: ދަންނަވަމެވެ. ފުރުޤާނުންނާއި، ﷲ ގެ ޒާތީ އިސްމުފުޅު ޞިފަތްތަކުން އިސްމުފުޅުތަކުން ލިޔެފައިވާ ތަވީދުއަޅުން ހުއްދަވެގެންވާކަމަށް ބަޔަކުމީހުން އަޞްޙާބުބޭކަލުންނާއި ތާބިޢީއިންބޭކަލުންނާއި އަދި އެބޭކަލުންގެ ފަހުން ވަޑައިގެންނެވި އިމާމުވަރުން އިޖްތިހާދުވެވަޑައިގެން ފަތުވާދެއްވައެވެ. ބައެއްބޭކަލުން ހުއްދަކަމަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އެބޭކަލުންގެ ތެރޭގައި ޢަމްރު ބުނު ޝުޢައިބާއި ޢާއިޝާ رضي الله عنهما އަދި އިމާމު އަޙްމަދު رحمه الله ހިމެނިވަޑައިގެންނެވެ. އަދި މިބޭކަލުން ވިދާޅުވެއްވަނީ ޙަދީޘްގައި ޝިރުކުކަމަށް ވިދާޅުވެފައި އެވާ ތަވީދަކީ ޤުރުއާނަށް ނުވާ ތަވީދެވެ. އަދި ބައެއްބޭކަލުން ހުއްދަނުކުރައްވަން ވިދާޅުވިއެވެ. އެބޭކަލުންގެ ތެރޭގައި ޢަބްދުﷲ ބިން މަސްޢޫދު، ޢަބްދުﷲ ބިން ޢައްބާސް، ޙުޛައިފާ ބިން ޔަމާނު، ޢުޤްބާ ބިން ޢާމިރު ހިމެނިވަޑައިގެންނެވެ. މިބޭބޭކަލުންގެ ދަލީލަކީ "إِنَّ الرُّقَى وَالتَّمَائِمَ وَالتِّوَلَةَ شِرْكٌ" މިޙަދީޘުގައި މިޙަދީޘުގެ ޢާންމުކަމާއި އެހެނިހެން ޙަދީޘުތަކެވެ. كتاب التّوحيد ގެ ޝާރިޙު ވިދާޅުވެއްވައެވެ. "އެންމެ ބާރުގަދަ ގޮތަކީ ދެވަނަ ގޮތެވެ. (އެބައި ހުއްދަނުވާގޮތެވެ.) ސަބަބަކީ މިސްކީނުގެ ޤުރުއާނުގެ މިއަދު ތިންކަމެއް ޙާޞިލުވެގެންނެވެ. (1) މިކަމުގެ ނަހީ އާންމުވެގެންވުމެވެ. ހާއްސަކުރާނޭ އެއްވެސް ސަބަބު ނެތުމެވެ. (2) سِدُّ الذَّرِيْعَة (އެބައި މަގު ބަންދުކުރުން) އެހެނީ ހުއްދަކުރައްވައިފިނަމަ ޤުރުއާނުގެ ތަވީދު އަޅުވާ ބަޔަކު ނޫން ތަވީދު އަޅުވާނެ ޝިރުކުގެ ކަންތައްތަކަށް ވެސް ތަވީދުއަޅުން ފެތުރޭނެއެވެ. އެހެންކަމުން ޝިރުކާ ހަމައަށް ދެވޭނެ މަގު ބަންދުކުރުން ޖާއިޒުވެގެންވެއެވެ. (3) އެތަވީދު އަޅައިގަންނާ މީހާ ފާޚާނާއަށް ވަދެ ބޭނުންވާ ކަންތައްތައް ކުރާއިރު ވެސް އޭނާގެ ހަށިގައި ހުރުން ކަމުގައިވާތީ ﷲ ގެ ކަލާމްފުޅަށް އިޙްތިރާމް ނުކުރެވޭތީއެވެ." އެހެންކަމުން ޝައްކާއި ޝުބުހާތުން ދުރުވުމަށް ބާރުއަޅާ ޙަދީޘް ގެ ޝުބުހަތަކުން ދުރުވާން ޤަސްދުކުރާ "فَمَنِ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ فَقَدْ اسْتَبْرَأَ لِدِيْنِهِ وَعِرْضِهِ" ޝުބުހަތަކުން ދުރުވާ މީހާ ދީނާއި ޢިއްޒަތް ސަލާމަތްކޮށްފިއެވެ. اهـ.

ކަލިމަތުއްސާ ގުޅުން ދަލިކުރުވަނީ ހުއްދަކަމަށް ސާބިތުވޭ ހުއްޖަތެއްވެއެވެ. އެއީ ވިހައްޔާއް ކަރިގުދުންނާއި އެސްތިރާއިން ސަލާމަތްވުމަށް ގުޅުން، رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ހުއްޖަ ކުރެއްވިއެވެ. (މިކަމުގެ ކަންތައްތަށް ވަރުއްގެ ތަފްސީރުއް އިސްތިރިކަމުގެއެވެ.)

التِّوَلَة: މީގެ މާނައަކީ އިސްތިރިއެވެ. ޖާހިލިއްޔަތުގެ ދުވަސްވަރުގައި އަނބިންގެ ޚިޔާލުގައި ފިރިމީހުން
އިސްތިރިއަކީ އާގެ ޖަރީރާއިން ދެމެދު ފިރިމީހުންގެ ގޮތުގައި ލޯބިވުމަށްދެވުން ކުރާކަންތައްތަކެކެވެ.[1] ޢަބްދުﷲ
ބިން އުކައިމުގެ ބައްޕަ ޢަބްދުﷲ ބިން މަސްޢޫދުގެ ކައިރިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ސަނަދެއްގެ ނަބަވީ ޙަދީޘެއް ރިވާވެގެންވެއެވެ. رسول
الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ.

"مَنْ تَعَلَّقَ شَيْئاً وُكِلَ إِلَيْهِ" (مسند أحمد وسنن الترمذي)

މާނައީ: "ތިމާގެ ހިތް އެއްޗަކާ ގުޅައިލި މީހާ ދެންނެއެވެ. އޭނާ އެއާ ޙަވާލުކުރެވެއެވެ. (އެބަހީ
الله تعالى އޭނާ ދޫކޮށްލައްވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ރަޙްމަތްތެރި އަދި މަދަދެއް އޭނާއަކަށް
ނުލިބޭނެއެވެ.)"

ޢަބްدُاللهِ ބިން އުކައިމް ރިވާކުރައްވާ ގޮތުގައި ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.
އެއްފަހަރަކު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަހުރެންނަށް ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"يَارُوَيْفِعُ! لَعَلَّ الحَيَاةَ سَتَطُولُ بِكَ، فَأَخْبِرِ النَّاسَ أَنَّ مَنْ عَقَدَ لِحْيَتَهُ، أَوْ تَقَلَّدَ وَتَرًا، أَوِ اسْتَنْجَى بِرَجِيعِ
دَابَّةٍ أَوْ عَظْمٍ، فَإِنَّ مُحَمَّدًا بَرِيءٌ مِنْهُ" (رواه أحمد وأبو داود)

މާނައީ: "އޭ رويفع އެވެ! ކަލޭގެފާނު ވަރަށް ދިގު ދުވަހަކު ދިރިހުރެއްވުން ހުރުމަށް ލާކަމެވެ.
އެހެންވީއިރު ދެކެވޭ މީހުންނަށް އެންގެވުން ތިޔަވެރިންނަށްތަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން
މީހަކު ތިމާގެ ތުނބުޅި، ނުވަތަ ދިރިދިރި ގެޔަށް ކަރުގައި އަޅާ ދޫވަތަ ނަޖިހެއްސާފު ކުރުމަށް
ސަވާރީގެ ކަށިން ހުރުތުލިއެހުރި ދަޅުވެއިއް. ވީމާ، ހަމަކަށަވަރުން މުޙައްމަދުގެ ކަލޭގެ
ކައިރިން ބަރީއަވެވަޑައިގެންވެއެވެ."

ސަޢީދު ބިން ޖުބައިރު رحمه الله ގެ ކައިރިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.

"مَنْ قَطَعَ تَمِيمَةً مِنْ إِنْسَانٍ كَانَ كَعَدْلِ رَقَبَةٍ" (رواه وَكيع)

މާނައީ: "އިންސާނެއްގެ ޖިސްމުގައި ތަމީމާއެއް ކަނޑައިލި މީހާ ޢަބްދެއް މިނިވަންކުރި
މިސާލުގައިވެއެވެ."

---

[1] الحافظ ابن حجر –رحمه الله– ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އިސްތިރިއަކީ ސިޙުރުގެ ބާވަތެކެވެ.

އަދި وكيع، إبراهيم النخعي ގެ ފަދައިން ރިވާކުރައްވައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެބައިމީހުން (އެބަޔި މާތްالله ރުއްސެވުންގެއްވި ޢަބްދުالله ބިން މަސްޢޫދުގެ ދަރިވަރުން އެއީ علقمة، الأسود، أبي وائل، الحارث بن سويد، عبيدة السلماني، مسروق، الربيع بن خثيم، سويد بن غفلة ފަދަ ބޭބޭކަލުން) ހުރިހާ ވައްތަރެއްގެ ތަވީދަކަން ނުދުރުން ފާޅުކުރައްވައެވެ. އެއީ ޤުރުއާނުންވާ ތަވީދުތަކަކަށްވިޔަސް ޤުރުއާނުން ނޫން އެއްޗަކުންވާ ތަވީދުތަކަކަށްވިޔަސް ވެއެވެ.

މިބާބުގައި އުނގެނޭ މަސްއަލަތައް:

1. رُقية އާއި تَميمَة ގެ ތަފްސީރު.

2. تِوَلَة ގެ ތަފްސީރު.

3. އެއްވެސް އިސްތިސްނާކުރުމެއްނެތި މިއިންކަންތައްވަނީ ޝިރުކުގެ ތެރެއިންނެވެ.

4. އަސްވީނާޖީހިގެންނާއި، ދިރޭއެއްޗެއް ކަރިޖެހުމުން ޝިރުކުގެ ކަލިމައެއްކަމާ ބަޔަކާ ކަލިމަތަކުން ގެތުރުމަކީ ޝިރުކުގެ ތެރެއިން ކަމެއްނޫނެވެ.

5. ޤުރުއާނުގެ ކަލިމަތަކުން ހަދާފައިވާ ތަވީދު ބޭނުންކުރުން އިޚްތިލާފުވެފައިވާ އިލްމީމަސްއަލައެއްކަމުގައިވެއެވެ. އެފަދަ ތަވީދުވެސް ވަނީ ޝިރުކުގެ ތެރެއިންތޯ؟ ނުވަތަ ނޫންތޯ؟

6. އަސްލީނާއިން ސަލާމަތްކުރުމަށްޓަކައި ނަޒަރުވެދުމުގެ ކަރުގައި ދިރިދަނޑިގެ ވަރަ އެޅުމަކީވެސް ޝިރުކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ.

7. ދިރިދަނޑިގެ ވަރަ ކަރުގައި އަޅާލުމުގެ މައްސަލަ ހުރި ހަރުކަށި ވަޢީދު.

8. އިންސާނުންގެ ޖިސްމުން ތަވީދެއް ކަޑައިލައިފިމީހާގެ ސަވާބުގެ މިންވަރުކަން.

9. إبراهيم النخعي –رحمه الله– ގެ ބަސްފުޅު، އިލްމުވެރިންގެ އިސްތިދުލާލަ އިޚްތިލާފުވާކަމާ، ހިލާފެއް ނޫނެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ ދުވަސްވަރު ޢަބްދުالله ބިން މަސްޢޫދުގެ ދަރިވަރުން ކަމަށްވާތީއެވެ.

9

ގަހަކުން ނުވަތަ ހިލައަކުން ނުވަތަ އެނޫންވެސް އެފަދަ އެއްޗަކުން ބަރަކާތް ބާޠިލުކުރުމާގެ ވާހަކަ ނަންގަތުމާބެ

މާތްالله ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ أَفَرَءَيْتُمُ ٱللَّٰتَ وَٱلْعُزَّىٰ ۝١٩ وَمَنَوٰةَ ٱلثَّالِثَةَ ٱلْأُخْرَىٰ ﴾ (النجم: 19- 20)

މާނައީ: "(އަޅެ ކިޔާދީބަލަ ވިސްނާލާނުނުވާތޯ!) ތިޔަބައިމީހުން لاَت އާއި عُزّى އާއި، އަދި އެހެން ތިންވަނަ (ބުދެއްކަމުގައިވާ) مَناة ގެ ހަޤީޤަތް ނިކަންނޯޓުބަލާށެވެ. (އެބުދުތަކަކީ އިލާހުންތަކެއްކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ބުނާހުރި الله އަށް ދިމާވެގެންވާ އެއްވެސް ސިފަފުޅެއް އެބުދުތަކަކަށް ލިބިގެންވޭހެއްޔެވެ؟)"(1)

މާތްالله ރުހިވޮޑިގެންވާ أبو وَاقِد اللَّيثي ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.
"خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صلّى الله عليه وسلّم إِلَى حُنَيْنٍ، وَنَحْنُ حُدَثَاءُ عَهْدٍ بِكُفْرٍ، وَلِلْمُشْرِكِينَ سِدْرَةٌ يَعْكُفُونَ عِنْدَهَا وَيَنُوطُونَ بِهَا أَسْلِحَتَهُم يُقَالُ لَهَا ذَاتُ أَنْوَاطٍ، فَمَرَرْنَا بِسِدْرَةٍ فَقُلْنَا: يَارَسُولَ اللهِ! اجْعَلْ لَنَا ذَاتَ أَنْوَاطٍ كَمَا لَهُمْ ذَاتُ أَنْوَاطٍ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلّى الله عليه وسلّم "اللهُ أَكْبَرُ! إِنَّهَا

---

(1) فائدة: لاَت އަކީ ޠާއިފުގައި ހުރި ބުދެކެވެ. ޘަޤީފުވަންށަށްގެ މީހުން އެބުދަށް އަޅުކަންކުރިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم، މާތްالله ރުހިވޮޑިގެންވާ مغيرة بن شعبة ފޮނުއްވައި އެބުދު ފުނޑުފުނޑުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އަލިފާނުން އަންދަވައިލެއްވިއެވެ. عُزَّى އަކީ غطفان ގައި ހުރި ބުދެކެވެ. ޤުރައިޝްވަންށަށްގެ މީހުން އެބުދަށް އަޅުކަންކުރިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم، ޚާލިދު ބުނު ވަލީދު ފޮނުއްވައި އެބުދު ފުނޑުފުނޑުކުރެއްވިއެވެ. مَناة އަކީ މައްކާއާއި މަދީނާއާއި ދެމެދުގައިވާ مشلل ނަމަކަށްކިޔާ ތަނެއްގައި ހުރި ބުދެކެވެ. އައުސްވަންށާއި ޚަޒްރަޖުވަންށަށްގެ މީހުން އަދި ބަނޫޚުޒާޢާގެ މީހުން އެބުދަށް އަޅުކަންކުރިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم، ޢަލީގެފާނު ފޮނުއްވައި އެބުދު ފުނޑުފުނޑުކުރެއްވިއެވެ.

السُّنَنُ، قُلْتُمْ –وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ– كَمَا قَالَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ لِمُوسَى: ﴿ٱجْعَل لَّنَآ إِلَـٰهًا كَمَا لَهُمْ ءَالِهَةٌ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ﴾ (الأعراف: 138) لَتَرْكَبُنَّ سُنَنَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ" (رواه الترمذي وصحّحه)

މާނައި: ޙުނައިނު ހަނގުރާމައަށް ދިޔުމަށްޓަކައި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާއެކުގައި އަޅުގަނޑުން ނިކުމެއްޖެއީމުއެވެ. އަދި އެއީ އަޅުގަނޑުން އިސްލާމްވީ ދުވަސްވަރު ކަމަށްވާތީވެ، އަޅުގަނޑުންނަކީ އާވެގެން އިސްލާމްވީނަމަ މުޝްރިކުން ބާރަލުވެއެވެ. (ދެން އަޅުގަނޑުން ހުނައިނާ ދިމާއަށް ހިނގާފައި ދިޔައިރު ކުރިމަތިން) މުޝްރިކުންގެ ކޮންމެހެން ދަރުމަ ދިމާވިއެވެ. އެގަސް ކައިރީގައި (ބަރަކާތް ހާސިލުކުރުމުގެ ނިޔަތުގައި) އެބައިމީހުން އިޢުތިކާފުކުރެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ހަތިޔާރުތައް އެގަހުގައި (ބަރަކާތް ލިބުމަށްޓަކައި) އެލުވައިލައެވެ. އެބައިމީހުން އެގަހަށް "ذات أنواط" އޭ (އެއްޗިސް އެލުވާ އެއްޗެހިތަކެއްގެ ވެރިގަސް) ކިޔައިއެވެ. ދެން ފަހެ އަޅުގަނޑުންނަށްވެސް ކަލާނގެތަކެއް ކަޑައްތުކުރުމަށް ދެން ދާނެތީ ކަމަށް ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ. އޭ اللهُ ގެ ރަސޫލާއެވެ! އެ މުޝްރިކުންނަށް "ذات أنواط" އެއްވާ ފަދައިން އަޅުގަނޑުންނަށްވެސް "ذات أنواط" އެއް މުޤައްރަރުކޮށްދެއްވާށެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم (ހައިރާންވުމާއެކު) "الله أكبر!" އޭ ވިދާޅުވެ ހަރުކަށިކޮށް ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެއީ (މުޝްރިކުން ހިފާ ދިޔަ މަގުގެ) މަގުތަކެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ބުނީ ހަމައެކަނި އިސްރާއީލުގެ ދަރިން މޫސާގެފާނަށް ބުނި ފަދައިންނެވެ. ތިމާގެފާނަށް ކަލާނގެއެއް ހަދައިދެއްވާ ފަދައިން ދެއްވާށެވެ. މޫސާގެފާނުގެ ކުރިމަތީގައި އެބައިމީހުން ބުނީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކަލާނގެއެއް ހަދައިދެއްވާށެވެ. މޫސާގެފާނު ބުނެގަތެވެ. އޭ މޫސާއެވެ! "އެބައިމީހުންނަށް އިލާހުންތަކެއްވާ ފަދައިން އަޅުގަނޑުންނަށްވެސް އިލާހުންތަކެއް مقرّر ކޮށްދެއްވާށެވެ." މޫސާގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނަކީ ޖާހިލުބައެކެވެ." ދެން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ހަރުކަށިކޮށް ވިދާޅުވިއެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންވެސް ކުރީގެ މީސްތަކުންގެ މަގުތަކަށް ތަބާވާނެތެވެ. (އެބައި ތަބާވާނެތެވެ.)"

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. ނަޖްމު ސޫރަތުގެ 19 ވަނަ އާޔަތާއި 20 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.

2. ސަޙާބީން ذات أنواط އެއް ދެއްވުމަށް އެދިވަޑައިގެންފައިވާކަން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަރިހުން އެދިވަޑައިގަތް ޙަޤީޤީ މަޤްޞަދު ދުނިޔަވީކަމުން (އެބަޔީ އެބައިމީހުން އެކަން އެދިވަޑައިގަތް ކަމެވެ. ނަމަވެސް އެކަން އެބައިމީހުން ނުކުރައްވައެވެ. އަދިއެއްކަލަ! ހަމައެކަނި އެބައިމީހުން ސިފަކޮށްދޭ ބަރަކާތް ހޯދުމުގެ ގޮތުން ކަމަށްވެއެވެ.)

3. ސަޙާބީން ހަމައެކަނި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަރިހުން އެކަން އެދިވަޑައިގަތް ކަމެވެ. ނަމަވެސް އެކަން އެބައިމީހުން ނުކުރައްވައެވެ.

4. އެބައިމީހުން އެގޮތުގައި އިސްތިޢާނަތްދިނުން ހާއްސަ ސަބަބަކީ ހިތުގެ ހެޔޮކަމުން الله تعالى އަށްވުރެ ގާތްވެވޭނެކަމަށް ދެކިވަޑައިގަތުމެވެ. އެބައިމީހުން އެކަން އެދިވަޑައިގަތީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަރިހުން އެދިވަޑައިގަތުމުގެ ބަދަލުގައި الله تعالى ގެ ރަޙްމަތަށް ކުރިމަތިލުމުގެ މަގްސަދުގައެވެ. (الله އަށް ސަޤާފީ ކުރުމުގެ މަގްސަދުގައެއް ނޫނެވެ.)

5. އެބައިމީހުންނަށް ސިފަކުރެވޭ މިވަރުގެ އިލްމުވެރިކަމާއެކު އެކަން ނޭނގުނުކަމަށްވާނަމަ މިސްކީނުންނަށް އެކަން އަދި މާބޮޑަށް ނޭނގޭނެއެވެ.

6. ސަޙާބީންނަށް (އެބައިމީހުންގެ ސާބިތު ޢަމަލުތަކުގެ ބަދަލުގައި) ލިބިވަޑައިގަންނަ ހެޔޮކަންތައްތަކާއި (الله ގެ ރަޙްމަތާއި) ފާފަފުއްސެވުމުގެ ވަޢުދުތައް އެހެން ބަޔަކަށް ނުލިބެންނެތެވެ.

7. މިކަމުގައި ސަޙާބީން އުޛުރުވެރި ބައެއްގެ ގޮތުގައި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ދެކެވަޑައިނުގަންނަވައެވެ. އަދިއެއްކަލަ! ބަލްކި ބަސްފުޅަކުން އެބައިމީހުންގެ އެދުމުގެ ދަށަށް ރައްދުދެއްވާފައި ބަދަލުދެއްވުމެވެ. ބަސްފުޅުގެ ދެއްވުމެވެ. ""الله أكبر" ހަމަކަށަވަރުން އެއީ (މަގުތަކާއި ގޮތްތަކެވެ) ސުންނަތްތަކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ކުރީގެ މުޝްރިކުންގެ ސުންނަތަށް ތަބާވާނެއެވެ."

8. އެންމެ މުހިންމު މައްސަލައަކީ އަދި (ބަރިޔާރުލިބިގަތި) ގަސްދުކުރެވިގެންވާ މައްސަލައަކީވެސް: އެއީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم މިފަދައިން ޚަބަރުދެއްވުމެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުން އެދުނީ ބަނީއިސްރާއީލު މީހުން ފަދައިން ފަދައިންނެވެ. އެބައިމީހުން މޫސާގެފާނަށް ބުނެއެވެ. "އެ މުޝްރިކުންނަށް އިލާހުންތަކެއް ވާފަދައިން އަޅުގަނޑުމެންނަށްވެސް އިލާހުންތަކެއް مقرّر ކޮށްދެއްވާށެވެ."

9. މިފަދަ ތަނެއްކަށް ބިއްޔަތްކުރު އެތަކެތިން ބަރަކާތް ލިބިގަތުން ނަފީކުރުން ހިމެނިގެންވަނީ "لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ" ގެ މާނައިގެ ތެރެއިންނެވެ. އެއީ މިމައްސަލަ ބައެއް ސަހާބީންނަށް (رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބައްދަލުކުރެއްވުމުގެ ކުރިން) މުސްލިމުންނެވެ، ފޮނިވެފައިވާ މާނައެއް ވެއެވެ.

10. ހުވާކުރައްވަމުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ފަތުވާދެއްވުން ސާބިތުވުން، އަދި މަސްލަޙަތަކަށް ފިޔަވައި އެކަލޭގެފާނު ހުވާނުކުރައްވާކަމެވެ.

11. މިކަމުގައި ބޮޑުޝިރުކާއި ކުޑަޝިރުކުވާކަން ސާބިތުވެއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުން "ذات أنواط" مقرّر ކޮށްދެއްވުމަށް އެދުން އެދުމަކުން އެބޭކަލުން މުރުތައްދުވެއް ނުވިއެވެ. (1)

12. އެބޭކަލުން "އަހުރުމެންނަކީ އިސްލާމްވީތާ ގާ ބައެކެވެ. އަދި އިސްލާމްވީތާ ބައެކެވެ." މިފަދައިން ވިދާޅުވުމުން ސާބިތުވާނީ އެބޭކަލުންގެ ކުރިން އިސްލާމްވެފައިވާ ޞަޙާބީ ސަހާބީންނަށް އެއީ ޝިރުކެއްކަން ނޭނގިވަޑައިނުގަންނަވާނެކަމެވެ.

13. މިޙައިރާން ބަހައްޓާނުވާ ވަގުތު "الله أكبر" ކިޔުން މިކަމަށް ނުރުހުންވާކަމާ މީހުންނާ ހިލާފަށް ސާބިތުވެއެވެ.

14. ޝިރުކާއި ބިދުޢައަށް މަގުފަތާ ހުރިހާ ދޮރުތައް ބަންދުކުރުން.

15. ޖާހިލިއްޔަތުގެ އަހުލުވެރިންނާ ވައްތަރުވުން މަނާކުރެއްވުން.

(1) تنبيه: އެބޭކަލުން ރަސޫލާގެ ހަޟްރަތުން އެދިވަޑައިގެންނެވި ކަމަކީ ބޮޑުޝިރުކުގެ ތެރެއިންނެވެ. އެހެން ނޫންނަމަ އެކަލޭގެފާނު، އެބޭކަލުންގެ އެދުމާއި ބަނީއިސްރާއީލު މޫސާ އިލާހު مقرّر ކޮށްދެއްވުމަށް އެދުން އެއްފަދަ ވައްތަރުކުރެއްވިއެވެ. އެބޭކަލުން އެކަމުން މުރުތައްދުނުވި، އެބޭކަލުން އިސްލާމްދީނުން ބޭރުނުވާތީއާ، އެބޭކަލުން އެދިވަޑައިގަތްކަމަކީ ކުޑަޝިރުކުގެ ތެރެއިން ސަބަބުންނެވެ. ހަމައެކަނި އެބޭކަލުން ރަސޫލާގެ ހަޟްރަތުން އެކަން ކުރުމަށް އެދިވަޑައިގަތީއެވެ. އެބޭކަލުންނަށް އެކަލޭގެފާނު ބައްދަލުކުރެއްވުމަށް އެބޭކަލުންނަށް އެއީ ޝިރުކެއްކަން އަންގަވައިދެއްވުމުން އެކަން ކުރުމުން ހަނާވެވަޑައިގަތެވެ. والله أعلم.

16. އުސްތާދު ދަރިވަރުންނަށް ތަޢުލީމުދޭ ވަގުތު (ބައެއްވައްތަރުގެ މަސްއަލަ ބަޔާންކޮށްދިނުން) ދުވެއިސްކުރުން މިބަޔާނުން ސާބިތުވެއެވެ.

17. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم "إِنَّهَا السُّنَن" މިފަދައިން ބަޔާންފުޅުކުރައްވާ އާންމު އުސޫލު ބާރުއަޅުއްވުން.

18. "لَتَرْكَبُنَّ سُنَنَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ" ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގެ މީސްތަކުން އުޅުނުގޮތާ ތިޔަބައިމީހުން ތަބާވާނެތެވެ. މިފަދައިން ރަސޫލާ ބަޔާންފުޅުކުރެއްވުމުންވެސް ނުބައްވަތުގެ ޢަލާމާތްތަކުގެ ތެރެއިން އަލާމާތެކެވެ. އަދި އުނގެނޭގޮތުން ބަޔާންފުޅުކުރެއްވި ގޮތަށް ކަންތައްވެދާނެއެވެ.[1]

19. الله تعالى ޔަހޫދީ ޤުރުއާނުގައި އެ ބަޔަކުމެދުކަމެއްގެ ސަބަބުން ތައުރާތާއި ނަޞާރާއިންގެ ނުބައިކަން ބަޔާންކުރައްވާފައި އެވަނީ އަހުލުކިތާބުން އެކަމަކީ ހުޝިޔާރުވެ، އެއަދުވެރިކަމުން ސަލާމަތްވެވުމަށެވެ.

20. ސަޙާބީންގެ އަރިހުގައާއި އިލްމުވެރިންގެ އަރިހުގައި މިއުސޫލު مقرّ ވެގެންވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަޤީދާ ބިނާވެގެންވަނީ (الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ) އަމުރުގެ މައްޗަށެވެ. (ޝިރްކާއި އަމިއްލަ ރައުޔުގެ މައްޗަކަށްނޫނެވެ.) މިއުސޫލުގައި ކަށަވަރުގައި ކުރެވޭ ސުވާލުތަކުގެ މައްޗަށް تنبيه ކުރުވިފައިވެއެވެ. ކަށަވަރުގައި ކުރެވޭ ފުރަތަމަ ސުވާލަކީ "مَنْ رَبُّكَ؟" މިބަސް ވެރި ރައްބަކީ ކާކުތޯ؟ މިސުވާލު ވާޖިބުވާ ގާތުވެގެންވެއެވެ. ދެވަނަ ސުވާލަކީ "مَنْ نَبِيُّكَ؟" މިބަސް ނަބިއްޔަކީ ކާކުތޯ؟ މިސުވާލު ހިމެނިގެންވަނީ ޤަބުރުގެ

---

[1] تنبيه: رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ސަޙާބީންނާ މުޚާޠަބުކުރައްވާ ކުރީގައި ޖާހިލުން އުޅުނުގޮތް ތަބާވާނެކަމުގެ ޚަބަރުދެއްވީ އުއްމަތަށެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުގެ އެކަލޭގެފާނުގެ ސަޙާބީންނަކީ އަޅުކަންކުރުން ބަދަލުވެގެންވާގޮތުގައި الله އަށް އަޅުކަންކުރި ޞާލިޙު އަޅުންނެވެ. އަދި ޢިބާދަތްތެރިވުން ބަދަލުވެގެންނާ ގޮތުގައި ރަސޫލާއަށް ޢިބާދަތްތެރިވި ބާކީވުންނެވެ. ޤާއިމްވުމުގެ ބަދަލުވެގެން ފާހަގަކުރެވޭ ދީނުގައި އުބޫދިއްޔަތުގެ ޙަޤީޤަތް އަދި މުސްލިމު ތިމާގެ ދިމާލު ނިކަން އިސްލާމީ ބައްޓަންވެއެވެ. މުސްލިމުންގެ ދިފާއުގައި ހަމަ މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ޝިރުކުގެ ކުޑަކަމެވެ. އިސްލާމުގެ ނަން ފިލުވައި އިސްލާމުގެ އަސްލު މީހުންގެ ހިތުން ފޮހެލާނެއެވެ. والله أعلم.

ހަބަރުތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ. ތިންވަނަ ސުވާލަކީ "مَا دِيْنُكَ؟" ތިޔަބާގެ ދީނަކީ ކޮބާހެ؟ މިސުވާލު ގުޅުންހުރި އެބައިމީހުންގެ ﴿ٱجْعَل لَّنَآ إِلَـٰهًا﴾ މި ބުނުމާއެވެ.

21. މުޝްރިކުންގެ މަޒުހަބު ފަދައިން އަހުލުކިތާބީންގެ މަޒުހަބުވެސް ނުބައިވެ ހަޖިހުތުގޯސްވެއެވެ.

22. ބާޠިލު ދީނަކުން ޙައްޤު ދީނަށް ވަންނަ މީހާގެ ހިތުގައި ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް ބާޠިލު ޢަޤީދާގެ އަސަރު ބާކީވެ ހުންނާނެއެވެ. (މިކަންތައް ފިލުވައިގަންނާނީ ޙައްޤުދީނުގެ ތަޢުލީމާއި ތަރުބިއްޔަތު ރަނގަޅަށް ލިބުމުންނެވެ.) މިކަން އެވަގުތު އަޅަން އިސްލާމްވެވަޑައިގަތް ޞަޙާބީންގެ ބަސްފުޅުން ރަނގަޅަށް އެނގެއެވެ. އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. "نَحْنُ حُدَثَاءُ عَهْدٍ بِكُفْرٍ" "އަހުރެމެންނަކީ ކާފިރުކަމުގެ ޒަމާން އަދި ކައިރި، އިސްލާމްދީނުގައި އާބަޔަކުމުއެވެ."

❁❁❁❁❁❁❁❁

10

الله ނޫން ފަރާތަކަށް ޛަބަޙަކުރުމާ ބެހޭގޮތުން އައިސްފައިވާ ޙުކުމްތައް ނަންގަތް ބާބު

الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٢﴾ لَا شَرِيكَ لَهُ ۖ وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ ﴾ (الأنعام: 162-163)

މާނައީ: "(އޭ މުޙައްމަދުގެފާނެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިމަންކަލޯގެފާނުގެ ނަމާދާއި، ޤުރުބާނީއާއި، ދިރިހުރުމާއި، މަރުވުންވެސް ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި ރައްބު، الله އަށެވެ. އެކަލާނގެއަށް ޝަރީކަކުނުވެއެވެ. އަދި ތިމަންކަލޯގެފާނަށް އަމުރުކުރެވިގެންވަނީ މިފަދައިން އިޚްލާޞްތެރިވުމަށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޯގެފާނަކީ (މިއުއްމަތުގެ) އެންމެ ފުރަތަމަ މުސްލިމުއެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ﴾ (الكوثر: 2)

މާނައީ: "ފަހެ ކަލޭގެފާނު، ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއަށް ނަމާދުކުރާށެވެ. އަދި (ހަމަ އެކަލާނގެއަށް) ޤުރުބާންކުރާށެވެ."

މާތްالله ޚާއްޞަކޮށްދެއްވި ޢިބާދަތްތަކުގެ ތެރެއިން ޤުރުބާނީވެސްވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ޢަލީ ކަލިމަތްތަކެއް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ތިމަންކަލޯގެފާނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ.

"لَعَنَ اللهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللهِ ، لَعَنَ اللهُ مَنْ لَعَنَ وَالِدَيْهِ، لَعَنَ اللهُ مَنْ آوَى مُحْدِثًا، لَعَنَ اللهُ مَنْ غَيَّرَ مَنَارَ الأَرْضِ" (رواه مسلم)

މާނައީ: "الله ނޫން ފަރާތަކަށް ޛަބަޙަކޮށްފިމީހާއަށް الله ލަޢުނަތްލައްވައިފިއެވެ. އެމީހެއްގެ މައިންބަފައިންނަށް ލަޢުނަތްދިންމީހާއަށް الله ލަޢުނަތްލައްވައިފިއެވެ. މުޙްދިސްކަމެއް ހިމާޔަތްކުރާ ބިދުޢަތް

ދިރިމީހާއަށް الله ލަޢުނަތްލައްވައެވެ. ބިމުގެ ހައްދުތަކުގެ ނިޝާނުތައް ބަދަލުކޮށްލާމީހާއަށް الله ލަޢުނަތްލައްވައެވެ."

އަދި ޠާރިޤު الله ބުނު ޝިހާބުގެ ރިވާކުރެއްވި ބަސް ޝިހާބުގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"دَخَلَ الجَنَّةَ رَجُلٌ فِى ذُبَابٍ ، وَدَخَلَ النَّارَ رَجُلٌ فِي ذُبَاب"، قَالُوا: وَكَيَفَ ذَلِكَ يَارَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: "مَرَّ رَجُلاَنِ عَلَى قَوْمٍ لَهُمْ صَنَمٌ لاَ يَجُوزُهُ أَحَدٌ حَتَى يُقَرِّبَ لَهُ شَيْئاً، فقَالُوا لأَحَدِهِمَا قَرِّبْ، قَالَ: لَيْسَ عِنْدِي شَيْءٌ أُقَرِّبُ، قَالُوا لَهُ: قَرِّبْ وَلَوْ ذُبَابًا، فقَرَّبَ ذُبَابًا فخَلَّوا سَبِيْلَهُ، فَدَخَلَ النَّارَ، وَقَالُوا لِلآخَرِ: قَرِّبْ فَقَالَ: مَا كُنْتُ لأُقَرِّبَ لأَحَدٍ شَيْئاً دُوْنَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَضَرَبُوا عُنُقَهُ، فَدَخَلَ الجَنَّةَ" (رواه أحمد في كتاب الزهد)

މާނައީ: "މެހެއްގެ ސަބަބުން ސުވަރުގެއަށް މީހަކުވަނެވެ. އަދި ހަމަ މެހެއްގެ ސަބަބުން ނަރަކައަށްވެސް މީހަކުވަނެވެ. އަސްޙާބުބޭކަލުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ اللّٰه ގެ ރަސޫލާއެވެ! އެއީ ކިހިނެއްވީކަމެއްތޯއެވެ؟ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. ދެމީހަކު ހިނގަމުންހިނގަމުން ބުދެއް ގެންގުޅޭ ބަޔަކު ކައިރިން ދަތުރުކުރިއެވެ. އެމަގުން ދާ އެކަކަށްވެސް އެބުދަށް ކޮންމެވެސް އެއްޗެއް ޤުރުބާނުނުކޮށް ނުދެވެއެވެ. ދެން ފަހެ އެބައިމީހުން އެކަކަށް ބުނީއެވެ. މިބުދަށް ޤުރުބާނީއެއްކުރާށެވެ. އޭނާ ބުނީއެވެ. އަހަރެން އަތުގަ ޤުރުބާނުކުރާނެ އެއްޗެއްވެސް ނެތެވެ. އެބައިމީހުން އޭނާއަށް ބުނީއެވެ. މެހެއްނަމަވެސް ޤުރުބާނުކުރާށެވެ. ދެން އޭނާ މެހެއް ޤުރުބާނުކޮށްފިއެވެ. ދެން އެބައިމީހުން އޭނާ ދޫކޮށްލިއެވެ. ފަހެ އޭނާ އޭގެ ސަބަބުން ނަރަކައަށް ވަދެއްޖެއެވެ. ދެން އެބައިމީހުން ދެވަނަ މީހާއަށް ބުނީއެވެ. ތިބާވެސް މިބުދަށް ޤުރުބާނީއެއްކުރާށެވެ. އޭނާ ބުނީއެވެ. الله ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް އަހަރެން ޤުރުބާނީއެއްނުކުރާނަމެވެ. ހަމަލަދީ އެބައިމީހުން އޭނާގެ ކަރުކަނޑާލިއެވެ. ދެން އޭނާ އެމެހީގެ ސަބަބުން ސުވަރުގެއަށް ވަދެއްޖެއެވެ."

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. ﴿إِنَّ صَلاَتِي وَنُسُكِي﴾ ގެ ތަފްސީރު.

2. ﴿ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَٱنْحَرْ ﴾ ގެ ތަފްސީރު.

3. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم، ޢަލީގެފާނަށް ބަޔާންކުރެއްވި ހަދީޘްފުޅުގައި އެންމެ ފުރަތަމަ ﷲ ނޫން ފަރާތަކަށް ޤުރުބާންކުރާ މީހާއަށް ﷲ ގެ ލަޢުނަތްލެއްވިކަން ބަޔާންކުރެއްވުން.

4. އަމިއްލަގެ މައިންބަފައިންނަށް ލަޢުނަތްދޭ މީހާގެ މައްޗަށް ﷲ ލަޢުނަތްލެއްވުން. އަދި ތިމާ އެހެންމީހެއްގެ މައިންބަފައިންނަށް ލަޢުނަތްދީފިނަމަ އޭނާ ތިމާގެ މައިންބަފައިންނަށް ލަޢުނަތްދޭނެއެވެ. އޭރުން ތިމާ ވެސް ތިމާގެ މައިންބަފައިންނަށް ލަޢުނަތްދިން ފަދައެވެ.

5. މުޖުރިމަކަށް ހިމާޔަތްދޭ މީހާގެ މައްޗަށް ﷲ ލަޢުނަތްލެއްވުން. މުޖުރިމަކީ ﷲ ގެ ޙައްޤު ވާޖިބުވާ ކަމެއްކޮށް އެކަމުން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި ބައެއްގެ ހިމާޔަތް ހޯދާމީހާއެވެ.

6. ބިންމަތީ ބައިތަކުގެ ނިޝާންތައް ބަދަލުކުރާ މީހާގެ މައްޗަށް ﷲ ލަޢުނަތްލެއްވުން. مَنَار ގެ މުރާދަކީ ތިމާގެ ބައްޔާއި އަވަށްޓެރިޔާގެ ބައްޔާ ވަކިކޮށްދޭ ނިޝާންތަކެވެ. (تَغْيِيرُ مَنَارِ الأَرْضِ ގެ މުރާދަކީ) އެނިޝާންތައް ތިމާގެ އަވަށްޓެރިޔާގެ ބައްޔާ ދިމާލަށް ގެންގޮސް އިސްތިޙައްޤުކަން ބަދަލުކުރުމެވެ.

7. ކަނޑައެޅިގެންވާ ޚާއްޞަ މީހެއްގެ މައްޗަށް ލަޢުނަތްލެއްވުމާއި، ޢުމޫމީ ގޮތެއްގައި ފާފަވެރިންގެ މައްޗަށް ލަޢުނަތްލެއްވުމާއި ދެމެދު ހުރި ތަފާތު.

8. މި މެހީގެ ވާހަކައަކީ ވަރަށް މުހިންމު ވާހަކައެކެވެ.

9. ދެމީހުންކުރެ އެކަކު އެމެހީގެ ސަބަބުން ނަރަކައަށްވަނެވެ. އެކަމަކު އޭނާ އެކަންކުރީ ޝިރުކު ކުރުމުގެ މަޤްޞަދުގައި ނޫނެވެ. އަދިވިއްޔާމަ! އޭނާ އެކަންކުރީ އެމީހުންގެ ނުބައިކަމުން އޭނާގެ ޖާން ސަލާމަތްކުރުމަށެވެ.[1]

---

(1) يقول المترجم: مصنّف –رحمه الله– މިފަދައިން ވިދާޅުވެވަޑައިގެންނެވީ އޭނާ އެމީހާ އެއްފަހަރަށް ޤުރުބާންކުރީ ހަމައެކަނި އެމީހުންގެ ނުބައިން ސަލާމަތްވުމަށް ނޫނެވެ. އަދިވިއްޔާމަ! ކުރިގެންވާ ބަލާގައެވެ. އެހެންނޫންނަމަ އޭނާ ނަރަކައަކަށް ނުވަދެއެވެ. އެކަމުގެ ދަލީލަކީ މާތްﷲ ގެ ވަޙީފުޅެވެ. ﴿ مَن كَفَرَ بِٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ إِيمَـٰنِهِۦٓ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُۥ مُطْمَئِنٌّۢ بِٱلْإِيمَـٰنِ وَلَـٰكِن مَّن شَرَحَ بِٱلْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَلَهُمْ=

10. ޝިރުކުގެ ޚަޠަރާ ދުރު މުއުމިނުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ތަސައްވުރުގެ މިންވަރު ދެނެގަތުން. މިކަން އެމުއުމިނުންނާއަން ވިސްނާލުމުން އެނގޭނެއެވެ. އެބުރުގެ އަހުލުވެރިން އެމުއުމިނުންނާގެ ކިބައިން ހަމައެކަނި ތައުހީދުގެ ޙަޤީޤަތް އެދުވާއެކުވެސް އެއަށާ އެބައިމީހުންގެ އެއެދުމަކީ އިޖުތިހާދުގެ ފުރިހަމަކަމުގެ މައްޗަށް އެކަށޭނެ ކަމަކީ އެހެއްނެތިއެވެ؟

11. އެދުވާގެ ބޮޑުއިން ނަރަކައަށް އެވަދުން މީހާއަށް މުޝްރިކުނެވެ. ސަލަފަށް ކާފިރުވެ ކަމުގައިވާނަމަ މުޝްރިކުގެ ސަލަފުން މީހާ ނަރަކައަށް ވަނީ ޙަދީޘްގެ އެންގެވުމުންނެވެ. ކާފިރުންނަށް ހުރި ނަރަކައިގެ އަޒާބުތައް ރީނެވެ.

12. މި ޙަދީޘްގައި އަންނަނިވި ބަޔާނަ ޙަދީޘްގައި ތާއިދުކުރެއެވެ. "الجَنَّةُ أَقْرَبُ إِلَى أَحَدِكُمْ مِنْ شِرَاكِ نَعْلِهِ وَالنَّارُ مِثْلُ ذَلِكَ" "ތިޔަބައިމީހުންގެ މީހެއްގެ ފައިވާން ވަރަށް ކުރެވޭނެ ބޭނުން ސުވަރުގެ އެއީ ކައިރިވެގެންވެއެވެ. ނަރަކަވެސް ހަމައެފަދައިންނެވެ."

13. އެންމެބޮޑު މަޤުބޫލު ހިތުގެ ޢަމަލުކުރުމެވެ. ބުރަން ޢަދުއްކަންކުރާ މީހުންގެ ގޮތުގައިވެސް މިކަން އޮތީ ހަމަހިމެނޭގޮތެވެ.

عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿ (النحل: 106) މާނައީ: "އުފުރުއްގެ ހިތް އީމާންކަމުން ހަމަޖެހިގެންވާ ހާލު ކާފިރުވުމަށް މަޖުބޫރުކުރެވިއްޖެމީހާ ފިޔަވައި އީމާންވުމަށްފަހު ހިތުގެ ހަދިން ކާފިރުވުމަށް ހިތްޖެހުމާ ދަންނައެވެ. ފަހެ އެފަދަ މީހުންގެ މައްޗަށް الله ގެ ކޯފާ ހުރެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ ޢަޒާބު ހުރެއެވެ." މިއާޔަތުން ބައްލަވާގެން ދޭހަވަނީ، ހިތުގެ ހަމަޖެހުމަކީ އެއްވެސް ކަމަކާ ބޮޑުވެގެންވާ ހަމަޖެހުމަކަށް ވާނަމަ ކާފިރުވުމުގެ އަސަރެއް ނުފޯރާނެއެވެ. އަދި ހިތުގައި ބާރުގަދަ އީމާނެއް ހުރުމެވެ. ވާތަޙުމީލު ކުރެވޭނެ ގޮތެއް ނޯވެއެވެ. މިއާޔަތުން ބައްލަވާ ހިތުގެ ޤަބޫލު ކުރުމަކީ އެކަލާނގެ الله ގެ ޙައްޤު ކަމުގައި ބަލައި ޤަބޫލުކުރާ ގޮތުން އެޅުއްވިއެވެ. މުސްލިމުން އިސްލާމް ދީނުގައި ހިތުގެ ބަސްބަލައިގަތުން މަޖުބޫރުވުމެއްނެތެވެ. އެކަޝަފުން ހިތުގެ ހަމަޖެހުމަކީ އީމާނުން ލިބޭ ސަލާމަތީ ހިތެއްގެ ބޭނުންކަމެވެ. ދެން މިސްރާފުވެވަޑައިގަތުމުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ޙަޟްރަތަށް ވަޑައިގެން އަޅުގަނޑު ދެންނެވިއެވެ. ޙަދީޘުގައިވެއެވެ. "كَيْفَ تَجِدُ قَلْبَكَ؟" "އޮބައިގެ ހިތްގޮތް ހީވަނީ ކިހިނެއް؟" ދެންނެވިއެވެ. "مُطْمَئِنٌّ بِالإِيْمَانِ" އީމާންކަމުން إطمنان ވެގެންވާ ގޮތެވެ. ދެން ޙަދީޘްގައިވެއެވެ. "إِنْ عَادُوا فَعُدْ" "ދެންވެސް އެބައި މީހުން ކާފިރުކަމަށް މަޖުބޫރުކުރިއްޔާ އެއްގޮތަށް ކަންތައް ކޮށްލާށެވެ." (رواه البيهقي) މިހާރުގެ ފަހަރު އެޅުމަށް ބުރަން ޤުރުއާންގައި ހިމެނުން ބުރަގެންވާ ބާރުގައިކަން އަނގައިދޭއެވެ. ފަހަރު ނަރަކައަށް ވަނީ އެހެންވެގެންނެވެ. والله أعلم. اهـ.

11

الله ނޫން ފަރާތަކަށް ދަބަހަކުރެވޭތަނެއްގައި الله އަށް ދަބަހަކުރުންނުވާނެކަން ނަންގަތް ބާބު

الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًاۚ لَّمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى ٱلتَّقْوَىٰ مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَن تَقُومَ فِيهِۚ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَن يَتَطَهَّرُواْۚ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُطَّهِّرِينَ ﴾ (التوبة: 108)

މާނައީ: "އެމަސްޖިދުގައި (އެބަހީ المسجد الضرار ގައި) ދުވަހަކުވެސް ކަލޭގެފާނު ޤިޔާމުނުކުރައްވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެންމެ ފުރަތަމަ ދުވަހުއްސުރެ ފެށިގެން ތަޤްވާގެ މައްޗަށް ބިނާކުރެވިފައިވާ މިސްކިތުގައި (އެބަހީ މަސްޖިދުލްޤުބާގައި) ކަލޭގެފާނު ޤިޔާމުކުރެއްވުން މާބޮޑަށް ޙައްޤުކަން ބޮޑުވެގެންވެއެވެ. އެތަނުގައި ސާފުތާހިރުވުމަށް ލޯބިވާ ބަޔަކުވެއެވެ. އަދި الله ސާފުތާހިރު މީހުންނަށް ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ."(1)

---

(1) فائدة: މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ މުނާފިޤުން ބިނާކުރި المسجد الضرار ގެ ބާބުގޮތުންނެވެ. އެބައިމީހުން މިމިސްކިތް ބިނާކުރީ ބަލިމީހުންނާއި، ވަރުދެރަވެފައިވާ މުސްލިމުން ވާރޭވެސްވުމުގައި ޤުބާމިސްކިތަށް ނަމާދަށް ދިއުމަށް އުދަގޫވާތީވެ އެބައިމީހުން ނަމާދުކުރުމަށް ކަމަށް ދައްކާފައެވެ. ދެންފަހެ މިބައިމީހުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް އެމިސްކިތުގައި ބަރަކާތަށްޓަކައި ނަމާދުކުރުއްވުމަށް ދަޢުވަތުދިނެވެ. އެވަގުތު އެކަލޭގެފާނު އުޅުއްވީ ތަބޫކުހަނގުރާމައަށް ވަޑައިގަތުމަށްޓަކައި ތައްޔާރުވެވަޑައިގެންނެވެ. އަދި ތަބޫކުހަނގުރާމައިން އެނބުރިވަޑައިގަންނަވާއިރު އެބައިމީހުންނަށް އެމިސްކިތުގައި ނަމާދުކޮށްދެއްވާނަމޭ ވަޢުދުވެވަޑައިގަތެވެ. މިބައިމީހުން ޚާއްޞަވެފައިއޮތީ އެކަލޭގެފާނު ނަމާދުކުރުއްވުމަށްފަހު ވަޑައިގަތުމުން އެމިސްކިތަށް ބަރަކާތްލިބުމަށެވެ. ދެން ފަހެ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ތަބޫކުން އެނބުރިވަޑައިގެންނެވުމުން އެމިސްކިތަށް ވަޑައިގަތުމަށް ޤަޞްދުކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި الله تعالى، جبريل عليه السّلام ފޮނުއްވާ އެމުނާފިޤުން ބިނާކުރި މިސްކިތުގެ މަޤްޞަދު އެކަލޭގެފާނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. އަދި މިއާޔަތް އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ބާވައިލައްވައިފިއެވެ. ދެން رسول الله صلّى الله =

ރަޟިﷲ ޢަންހުންގެވި ثابت بن الضحَّاك ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެއްދުވަހު މީހަކު ބުވާނާ ކިޔުން ތަނުގައި ޖަމަލެއް ޤުރުބާންކުރުމަށް ނަދުރުވެއްޖެއެވެ. ދެން އޭނާ އެކަމާ ބެހޭގޮތުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގާ ސުވާލުކުރުމުން އެކަލޭގެފާނު ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ.

"هَلْ كَانَ فِيهَا وَثَنٌ مِنْ أَوْثَانِ الجَاهِلِيَّةِ يُعْبَدُ؟" قَالُوا: لاَ قَالَ: "فَهَلْ كَانَ فِيهَا عِيْدٌ مِنْ أَعْيَادِهِمْ؟" قَالُوا: لاَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلّى الله عليه وسلّم: "أَوْفِ بِنَذْرِكَ، فَإِنَّهُ لاَ وَفَاءَ لِنَذْرٍ فِي مَعْصِيَةِ اللهِ وَلاَ فِيمَا لاَ يَمْلِكُ ابْنُ آدَمَ" (سنن أبي داود وإسناده على شرط الشيخين)

މާނައީ: "ޖާހިލިއްޔަތުގެ ބުދުތަކުގެ ތެރެއިން އަޅުކަންކުރާ ބުދެއް އެތަނުގައި ވޭތޯއެވެ؟ ޞަޙާބީން ދަންނަވައިފިއެވެ. ނޫނެކެވެ. ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ. ދެން އެހެންވީމާ އެ މުޝްރިކުންގެ ޢީދުތަކުގެ ތެރެއިން ޢީދެއް އެތަނުގައި ވޭތޯއެވެ؟ ޞަޙާބީން ދަންނަވައިފިއެވެ. ނޫނެކެވެ. ދެން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އޭނާގެ ނަދުރު ފުއްދުމަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. މިބާގެ ނަދުރު ފުއްދާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އަށް ނާފަރުމާނުވުމެއްގައި ބުނާ ނަދުރުތައް ފުއްދުން ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ. އަދި ހަމައެފަދައިން އާދަމުގެ ދަރިކަލުން ކުޅަދާނަވެގެންނުވާ ކަމެއްގައި ބުނާނަދުރެއް ފުއްދުމެއްވެސް ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ." (މިޙަދީޘް ރިވާކުރެއްވީ އިމާމު އަބޫ ދާވޫދެވެ. އަދި މިޙަދީޘްގެ ސަނަދުވަނީ ބުޚާރީއާއި މުސްލިމުގެ ޝަރުޠުގެ މަތީންނެވެ.)

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. ﴿ لَاتَقُمْ فِيهِ أَبَدًا ﴾ މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރު.
2. ﷲ އަށް ނަދުރުވާ ނަދުރުތަކީ، ﷲ އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމެއްކަމުން ބަލައި ފުއްދުން ވާޖިބު އަޅުކަމެއްކަމެވެ.
3. އުސޫލީ މައްސަލައެއްގެ ބަހުސްކުރުމުގައި ... މައްސަލައަކަށް ހުކުމްކުރުން.

عليه وسلّم، مالك بن الدخشم އާއި معن بن عدي ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ أخ، عاصم بن عدي މިތަނުގައިހުން ފޮނުއްވާ އެމިސްކިތް ގުޑުއްލަވައިފިއެވެ.

4. ފަތުވާދޭމީހާ މައްސަލައިގެ ތަފްސީލަށް ބޭނުންޖެހިއްޖެ ހިނދެއްގައި ތަފްސީލަށް އެހުވިދާނެއެވެ.

5. ޝަރުޢީގޮތުން މަނާކަމެއް އެތަނެއްގައިނުވާ ކޮންމެތަނެއް ނަޛުރުކުރުމަށްޓަކައި ޚާއްޞަކުރެވިދާނެއެވެ.

6. ޖާހިލިއްޔަތުގެ ބުދެއް އެތަނެއްގައި ހުރި ކޮންމެ ތަނެއްގައި ނަޛުރުކުރުން މަނާވެގެންވެއެވެ. އަދި އެބުދު އެތަނުން ނައްތާލެވިފައިވިޔަސް މެއެވެ.

7. ޖާހިލިއްޔަތުގެ އީދެއް އެތަނެއްގައިވާ ކޮންމެ ތަނެއްގައިވެސް ނަޛުރުކުރުން މަނާވެގެންވެއެވެ. އަދި އެއީދުކުރުން އެތަނުގައި ހުއްޓާލެވިފައިވިޔަސް މެއެވެ.

8. މުޝްރިކުންގެ ބުދެއް އެތަނެއްގައިވާ ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ އީދެއް އެތަނެއްގައިވާ ތަނެއްގައި ނަޛުރުކުރުން ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ. ސަބަބަކީ އެނަޛުރު އެއީ މަޢުޞިޔަތުގެ ނަޛުރަކަށްވާތީއެވެ.

9. އީދުތަކުގައި މުޝްރިކުންނާ މުޝާބަހަވުމުން ދުރުހެލިވާންޖެހޭނެއެވެ. އަދި އެއީ އެބައިމީހުންނާ މުޝާބަހަވުމަށް ގަސްދުނުކުރިނަމަވެސް މެއެވެ.

10. ﷲ އަށް އުރެދުމަށް ބެހޭ ނަޛުރު ބާޠިލުވެގެންވެއެވެ.

11. އާދަމުގެ ދަރިޔާއަށް ކުޅަދާނަވެގެންނުވާ ކަމެއްގައި ބެހިފައިވާ ނަޛުރުވެސް ބާޠިލުވެގެންވެއެވެ. އެބަހީ ފުއްދުން ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ.

12

الله ނޫން ފަރާތަކަށް ނަދުރުބުނުމަކީ ޝިރުކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެއްކަން ނަންގަތް ބާބު

الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿يُوفُونَ بِٱلنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُۥ مُسْتَطِيرًا﴾ (الإنسان: 7)

މާނައީ: "އެބައިމީހުން (الله ގެ ހެއްދެވުމަށް) ބުނެފައިވާ ނަދުރުފުއްދައެވެ. އަދި އެދުވަހެއްގެ ބިރުވެރިކަން ފެތުރިގެންވާ ދުވަހަކަށް ބިރުވެތިވެއެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿وَمَآ أَنفَقْتُم مِّن نَّفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُم مِّن نَّذْرٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُهُۥ﴾ (البقرة: 270)

މާނައީ: " އަދި ތިޔަބައިމީހުން (الله ގެ މަގުގައި) ހޭދަކުރިނަމަ ހޭދަކުރިއެއްޗެއް ނުވަތަ ބުނިނަމަ ބުނިނަދުރެއް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ."

މާތްالله ރުހިވެވޮޑިގެންވާ ޢާއިޝަތުގެފާނުގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"مَنْ نَذَرَ أَنْ يُطِيْعَ اللهَ فَلْيُطِعْهُ، وَمَنْ نَذَرَ أَنْ يَعْصِيَ اللهَ فَلاَ يَعْصِهِ" (صحيح البخاري)

މާނައީ: "الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަށް ނަދުރުބުނެފިމީހާ އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވާހުށިކަމެވެ. އަދި الله އަށް ޢާސީވުމަށް ނަދުރުބުނެފިމީހާ އެކަލާނގެއަށް ނުއާސީވާހުށިކަމެވެ."

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. ނަދުރުފުއްދުން ވާޖިބު ވެގެންވެއެވެ.

2. ނަދުރަކީ އަޅުކަމެއްކަން ސާބިތުވީ ހިނދު الله ނޫން ފަރާތަކަށް ނަދުރުބުނުމަކީ ޝިރުކެކެވެ.

3. އެދުރުމަށް ބުނެވިފައިވާ ނަދުރުފުއްދުން ހުއްދަވެގެންނުވުމެވެ.

13

الله ނޫން ފަރާތަކުން ރައްކާތެރިކަމަށް އެދުމަކީ ޝިރުކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެއްކަން ނަންގަތް ބާބު

الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿وَأَنَّهُۥ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ ٱلْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ ٱلْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا﴾ (الجنّ: 6)

މާނައީ: "އިންސާނުންގެ ތެރެއިން ބަޔަކުމީހުން ޖިންނީންގެ ބަޔެއްގެ ކިބައިން ރައްކާތެރިކަމަށް އެދެއެވެ. ފަހެ އެ ޖިންނީން އިންސާނުންނަށް ބިރުވެރިކަމާއި ފާފަ އިތުރުކޮށްދިނެވެ."

މާތްالله ރުހުންލެއްވި ޚައުލާ ބިންތު ޙަކީމުގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބަޔާންކުރައްވަނިކޮށް އަޑުއިވުން އަހީމެވެ.

"مَنْ نَزَلَ مَنْزِلاً فَقَالَ: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ، لَمْ يَضُرَّهُ شَيْءٌ حَتَى يَرْحَلَ مِنْ مَنْزِلِهِ ذَلِكَ" (رواه مسلم)

މާނައީ: "މަންޒިލަކަށް ފައިބައި: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ "الله ގެ ފުރިހަމަ ކަލިމަތްތަކުގެ ޒަރީޢާއިން އެކަލާނގެ ހެއްދެވި އެންމެހައި މަޚްލޫޤުންގެ ނުބައިކަމުން ރައްކާތެރިކަމަށް އެދެމެވެ." މިދުޢާކިޔައިފިމާ ދަންނަވައެވެ. އޭނާ އެމަންޒިލުން އަނބުރާ ދޫކޮށްފުރަން ދާންދެން އެއްވެސް އެއްޗަކުން އޭނާއަކަށް ގެއްލުމެއް ނުދެވޭނެއެވެ."

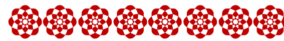
މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. ޖިންނި ސޫރަތުގެ ހަވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.
2. الله ނޫން ފަރާތަކުން ރައްކާތެރިކަމަށް އެދުމަކީ ޝިރުކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ.

3. އިސްވެދިޔަ ދަލީލުން އިސްތިދުލާލުކުރެވޭ ގޮތުގައި الله ނޫން ފަރާތަކުން ޙަރާމްކަމުގައިވާކަން އެދުމަކީ ޝިރުކެއްކަމެވެ. މިހެންކަމުން الله ގެ ކަލިމަތުގެ މަޢުނާ ވަންތޫރެއް ނޫނަސްކަމަކީ މިދަލީލުން ޢިލްމުވެރިން އިސްތިދުލާލުކުރައްވައެވެ. (ވަންދޫރޭކަށްވާނަމަ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އުދާނުކުރެއްވީމެވެ.) ސަބަބަކީ ވަންދޫރެއްގެ ކިބައިން ޙަރާމްކަމުގައިވާކަން އެދުމަކީ ޝިރުކެއްކަމެވެ.

4. މިދުއާ ކުރުވެގެންވުމާއެކުވެސް މިދުއާގެ މާނަކަން.

5. ދުނިޔަވީ ފައިދާއެއް އެއްވަތްއެއްގޮތް އަމަލުކުރުމުން (މިސާލަކަށް އެއްވަތްއެއްގެ ސަބަބުން ނަބިއްޔާ ސަލާމެއްލުން ކަންތައްތަށް ފައިދާއެއް ހާސިލުވުން) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެއްވަތް ޝިރުކުގެ ތެރެއިން ނުވާނެކަމަށް ދަލީލުކުރެވިއްޖެއެވެ.

14

الله ނޫން ފަރާތަކުން މަދަދަށް އެދި ފަރިޔާދުކުރުމަކީ ނުވަތަ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ކަމަކަށް އެދި ދުޢާކުރުމަކީ ޝިރުކުގެ ބާވަތްތަކުންވާ ކަމެއްކަން ބަޔާންކުރާ ބާބު(1)

الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ وَلَا تَدۡعُ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ ۖ فَإِن فَعَلۡتَ فَإِنَّكَ إِذٗا مِّنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ١٠٦ وَإِن يَمۡسَسۡكَ ٱللَّهُ بِضُرّٖ فَلَا كَاشِفَ لَهُۥٓ إِلَّا هُوَ ۖ وَإِن يُرِدۡكَ بِخَيۡرٖ فَلَا رَآدَّ لِفَضۡلِهِۦ ۚ يُصِيبُ بِهِۦ مَن يَشَآءُ مِنۡ عِبَادِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلۡغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴾ (يونس: 106-107) މާނައީ: "ކަލާނގެ ފާނަށް ފައިދާއެއް އަދި ގެއްލުމެއް ދެއްވުމުގެ ބާރެއް ނުހުރި ފަރާތަކަށް ކަލާނގެ ފާނު ނުގޮވާށެވެ. ފަހެ ކަލާނގެ ފާނު

---

(1) يقول المترجم: ظاهري ސަބަބުތަކާއި عادي އަދި ހިއްސީ މުޢާމަލާތުތަކުގައި އެކަކު އަނެކަކުގެ ކިބައިން މަދަދަށް އެދުން ހުއްދަވެގެންވެއެވެ. މިސާލަކަށް ހަނގުރާމައިގެ ވަގުތުގައި ނުވަތަ ދުޝްމަނަކު އަތުވެއްޖެ ގޮތުގައި ނުވަތަ މިނިކާބޫ ޖަނަވާރުއްގެ ކިބައިން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކަ ކަންތައްތަކުގައި އެކަކު އަނެކަކުގެ ކިބައިން މަދަދަށް އެދިދާނެއެވެ. މިއީ ހަމަވެސް ظاهري އަމަލުތަކެވެ. ނަމަވެސް މަދަދުކުރުމުގައި ވަކި ޝަރުޠަކީ ބާރުހުރުމާއި ޤުދުރަތު މީހުންގެ ކިބައިގައި ހުރިކަމުގެ ޔަޤީންކަން އެނގުމާއި މަދަދުކުރުމުގެ ކަންތައްތަކުގައި މަދަދަށް އެދުން ހުއްދަވެގެންވެއެވެ. މިސާލަކަށް ބައްޔަކުން ޝިފާލިބުމަށް ދުޢާކުރުމާއި، ދަރިފުޅަކު ލިބުމަށް ދުޢާކުރުމާއި، ސަލާމަތްވުމަށް ދުޢާކުރުމާއި، ރިޒުޤު ލިބުމަށް އެދުން ފަދަ ކަންތައްތަކެވެ. މިއީ ހައްމަވެސް މަދަނީ ކަންތައްތަކެވެ. މިފަދަ އެއްވެސް ކަމަކަށް الله ނޫން ފަރާތަކުން އެދުން ހުއްދަނުވެގެންވެއެވެ. އެކަލާނގެ ނޫންފަރާތަކުން މިފަދަކަމަކަށް އެދިއްޖެނަމަ އެކަންވާނީ ޝިރުކަކަށެވެ. އަދި ހަމައެފަދައިން ظاهري ސަބަބުތަކާއި عادي އަދި ހިއްސީ މުޢާމަލާތުތަކުގައި އަނެކަކަށް ކަންތައްކަން އެދިދާނެއެވެ. ޝިރުކަކަށްވާނީ ހާއްސަ ބާރަކާއި ގުދުރަތެއް އޮތްކަމުގެ ކިބައިގައި ހުރިކަމަށް ޤަބޫލުކުރެވިގެން މަދަނީ ކަންތައްތަކުގައި އެހީއަށް ކަމަކަށް އެދުމުގައިވިޔަސްވެއެވެ. މިކަމުގެ މިސާލަކީ ހަމަ އިސްތިޢާނަ މިސާލުތަކެވެ. اهـ.

އެފަރާތްތަކަށް ކަމަކަށް އެދިގޮވައިފިނަމަ އޭރުން ކަލޭގެފާނުވާނީ އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ. އަދި ﷲ ކަލޭގެފާނަށް ގެއްލުމެއް ދިމާކުރައްވައިފިނަމަ، އެކަން ދުރުކުރެވޭނެ އެއްވެސް ފަރާތެއް އެކަލާނގެ މެނުވީ ނުވެއެވެ. އަދި ﷲ ކަލޭގެފާނަށް ހެޔޮކަން އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ، އެކަލާނގެ ފަޟުލުވަންތަކަން ރައްދުކުރެވޭނެ އެއްވެސް ފަރާތެއްނުވެއެވެ. އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންކުރެ އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާމީހަކަށް އެކަން އެކަލާނގެ ދަރުމަވަންތަކަމުން ދެއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އޯގާވަންތަ ރަޙުމަތްތެރިކަލާނގެއެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَا يَمۡلِكُونَ لَكُمۡ رِزۡقٗا فَٱبۡتَغُواْ عِندَ ٱللَّهِ ٱلرِّزۡقَ وَٱعۡبُدُوهُ وَٱشۡكُرُواْ لَهُۥٓۖ إِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ﴾ (العنكبوت: 17)

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ﷲ ފިޔަވައި ތިޔަ އަޅުކަންކުރާ ފަރާތްތަކަކީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިޒްޤުދިނުމުގެ ކުޅަދާނަކަމެއްވެސް ލިބިގެންވާ ފަރާތްތަކެއްނޫނެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ﷲ ގެ ޙަޟްރަތުން ރިޒްޤު އެދޭށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރޭ އެކަލާނގެއަށް ޝުކުރުވެރިވޭށެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރިދިޔުންވާނީ ހަމައެކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿وَمَنۡ أَضَلُّ مِمَّن يَدۡعُواْ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَن لَّا يَسۡتَجِيبُ لَهُۥٓ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡقِيَٰمَةِ وَهُمۡ عَن دُعَآئِهِمۡ غَٰفِلُونَ ۝٥ وَإِذَا حُشِرَ ٱلنَّاسُ كَانُواْ لَهُمۡ أَعۡدَآءٗ وَكَانُواْ بِعِبَادَتِهِمۡ كَٰفِرِينَ﴾ (الأحقاف: 5-6)

މާނައީ: "ﷲ ފިޔަވައި ޤިޔާމަތްދުވަހާ ހަމައަށްވެސް އެމީހާގެ ގޮވުމަކަށް އިޖާބަނުދޭ ފަރާތްތަކަށް ކަންކަމަށް އެދިގޮވާ މީހާއަށްވުރެ މަގުފުރެދިގެންވާ މީހަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ އަދި އެބައިމީހުންގެ އެދިގޮވުންތަކުން އެފަރާތްތައް ގާފިލުވެގެންނެވެ. އަދި (ޤިޔާމަތްދުވަހު) މީސްތަކުން މަޙްޝަރުކުރެވޭ ހިނދު އެފަރާތްތައް އެބައިމީހުންގެ ދުޝްމަނުން ކަމުގައިވާނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ އަޅުކަންކަމަށް އެފަރާތްތައް އިންކާރުކުރާނެއެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿أَمَّن يُجِيبُ ٱلۡمُضۡطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكۡشِفُ ٱلسُّوٓءَ وَيَجۡعَلُكُمۡ خُلَفَآءَ ٱلۡأَرۡضِۗ أَءِلَٰهٞ مَّعَ ٱللَّهِۚ قَلِيلٗا مَّا تَذَكَّرُونَ﴾ (النمل: 62)

މާނައީ: "މުސީބާތްތެރި ބޭކަރާރުވެފައިވާމީހާ ދުޢާކުރާ ހިނދު އޭނާގެ ދުޢާއަށް އިޖާބަދެއްވާ، އޭނާގެ ކިބައިން ތަކުލީފު ދުރުކޮށްދެއްވަނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ އަދި ތިޔަބައިމީހުން ބިންމަތީގެ ޚަލީފާއިންނަކަށް ލައްވަވަނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ الله އާއެކު (ޢިބާދަތަށް ޙައްޤުވާ) އެހެން އިލާހަކު ވޭހެއްޔެވެ؟ ތިޔަބައިމީހުން ނަސޭހަތް ހާސިލުކުރަނީ ވަރަށްވެސް މަދުންނެވެ."

الطَّبَرَانِي އެކަށޭގޮތުގެ ސަނަދުން ރިވާކުރެއްވިއެވެ.

"إِنَّهُ كَانَ فِي زَمَنِ النَّبِيِّ صلّى الله عليه وسلّم مُنَافِقٌ يُؤْذِي الْمُؤْمِنِيْنَ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: قُومُوا بِنَا نَسْتَغِيْثُ بِرَسُولِ اللهِ صلّى الله عليه وسلّم مِنْ هَذَا الْمُنَافِقِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلّى الله عليه وسلّم: "إِنَّهُ لا يُسْتَغَاثُ بِي، وَإِنَّمَا يُسْتَغَاثُ بِاللهِ" (رواه الطبراني).

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ޒަމާނުގައި މުއުމިނުންނަށް ދެރައްޖެހޭ ކަންތައް ކޮށްދޭ މުނާފިޤަކު އުޅުނެވެ. ދެންފަހެ، ބައެއް ސަޙާބީން (މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ބަޔަކު) ދަންނަވައިފިއެވެ. މި މުނާފިޤުގެ ދެރައްޖެހުމުން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި رسول الله صلّى الله عليه وسلّمގެ ކިބައިން މަދަދަށް އެދި ފަރިޔާދުކުރުމަށް ދަމާހިނގާށެވެ. ފަހެ، رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން (އަޅުގަނޑުގެ ކިބައިން) މިފަދަކަމަކާމެދު ކިބައިން މަދަދަށް އެދި ފަރިޔާދު ނުކުރެވޭނެއެވެ. ހަމައެކަނި މަދަދަށް އެދި ފަރިޔާދުކުރެވޭނީ الله ގެ ކިބައިންނެވެ."

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. اِسْتِغَاثَة ގެ (މަދަދަށް އެދި ފަރިޔާދުކުރުމުގެ) عَطف ދުޢާގެ މައްޗަށް ކުރެވިފައި ވަނީ "عَطْفُ العَامّ عَلَى الخَاصّ" ގެ ގޮތުގައި ކަމުގައެވެ. (އެބަހީ استغاثة ގެ މުރާދު ޚާއްޞަވެގެން ވަނީ މަދަދަށް އެދި ފަރިޔާދުކުރުމަށެވެ. ނަމަވެސް ދުޢާގެ މުރާދު ޢާންމު ވައްތަރުގެ ގޮތުގައިކަމުން ހިމެނިގެންވާ ގޮތުންނެވެ. މިސާލަކަށް ބައެއް ޚާއްޞަ ކަމެއްގެ ހުކުމެއް އާންމު ޙުކުމެއްގެ ތެރޭގައި ހިމެނުން ޢާއްމު ހުކުމުގެ ގޮތުން "عَطْفُ العَامّ عَلَى الخَاصّ" އެވެ. އަދި ޚާއްޞަ ޙުކުމުގެ ތެރޭގައި ޢާއްމު ޙުކުމް ހިމެނުމަކީ ވެސް ޢާއްމު ޙުކުމެއްގެ ތެރޭގައި ޚާއްޞަ ޙުކުމް ހިމެނިގެންވެއެވެ.)

2. ﴿ وَلَا تَدۡعُ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ ﴾ މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރު.

3. اللهِ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ކަމަކަށް އެދި ގޮވުމާއި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކުން މަދަދަށް އެދި ފަރިޔާދުކުރުމަކީ ބޮޑުޝިރުކެކެވެ.

4. މިސްތަކުންކުރެ އެންމެ ބޮޑު މިސާލެއް اللهِ ނޫން ފަރާތެއް ކުރެއްސުމަށްޓަކައި އެފަރާތަކަށް މަދަދަށް އެދި ފަރިޔާދުކުރާމީހާ ވާނީ އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ.

5. ﴿ وَإِن يَمۡسَسۡكَ ٱللَّهُ بِضُرّٖ فَلَا كَاشِفَ لَهُۥٓ إِلَّا هُوَ ﴾ މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރު.

6. اللهِ ނޫން ފަރާތަކަށް ފަރިޔާދުކުރުން ކުފުރަކަށްވުމާ އެކުއެކީ ދުނިޔޭގައިވެސް ފައިދާއެއްނުކުރާނޭކަމެވެ.

7. އަލްޢަންކަބޫތު ސޫރަތުގެ 17 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.

8. اللهِ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކުން ސުވަރުގެ ވެއްދުމަށް ނުޖެހޭ ފަދައިން އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކުން ރިޒުގު ދެއްވުމަށް އެދުންވެސް ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ.

9. الأحقاف ސޫރަތުގެ 5 ވަނަ އާޔަތާއި 6 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.

10. اللهِ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ކަންތައްތަކަށް އެދި ފަރިޔާދުކުރާ މީހާއަށްވުރެ ބޮޑަށް މަގުފުރެދިފައިވާ މީހަކު ނުވެއެވެ.

11. اللهِ ފިޔަވައި މަދަދަށް އެދި ގޮވާ ފަރާތްތައް މަދަދަށް އެދި ގޮވާ މީހާގެ ގޮވުމުން ވަނީ ޣާފިލުވެގެންނެވެ. އަދި މީހަކު މަދަދަށް އެދި ގޮވާކަން ހުދު އެފަރާތްތަކަކަށް ނޭނގެއެވެ.

12. اللهِ ނޫން ފަރާތްތަކަށް ކަންކަމަށް އެދި އެގޮވާ ގޮވުން، ގޮވިޔާ ދުވަ ގޮވުން ފަރާތްތައް ދުޝްމަނުންގެ ސިފަޔަށް ބަދަލުވާނެއެވެ. އަދި އެފަރާތްތަކަށް ކުރި ޢިބާދަތްތެރިންގެ ސިފަޔަށް ބަދަލުވާނެއެވެ.

13. اللهِ ނޫން ފަރާތަކަށް ކަންކަމަށް އެދި ގޮވުން އެއީ އެފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކުރުމެވެ.

14. الله ފިޔަވާ ކަންކަމަށް އުޅި ގޮވުން ފަރާތްތަކެއް (ޤިޔާމަތްދުވަހުގައި) އެފަރާތްތަކަށް އެކަތިއަޅުކަންތަކަށް އިންކާރުކުރާނެއެވެ.

15. މިސްތަކުންކުރު އެންމެބޮޑުގަނޑު މަގުފުރިފުރައިވާ މީހާއަށްވުމުގެ ސަބަބަކީވެސް އޭނާ الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތްތަކަށް ކަންކަމަށް އެދިގޮވުމެވެ.

16. سورة النمل ގެ 62 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.

17. އެންމެ އަޖައިބުވެވޭނެ މައްސަލައަކީ: މުޝްރިކުންގެ ބޭނުންތެރިވެފައިވާ މީހާގެ ދުޢާ الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް އިޖާބަދެވެން ނުވާނެކަމުގައި ބަދަލު އަޅުކަންކުރާ މުޝްރިކުންވެސް އިޢުތިރާފުވެއެވެ. މިކަންކަމުން އެބައިމީހުންވެސް މުޝްރިކުން ވަގުތު ދިނުމަށްވުރެބަދަލުއެއް الله އަށް ދެއްވުކުރެވެ.

18. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ތައުޙީދުގެ "ޙިމާ" ރައްކާތެރިކުރައްވާފައިވުން، އަދި الله އަށް ކުރަންޖެހޭ އަދަބުތަކާ ގުޅޭގޮތުން ރައްކާތެރިވުން.

❁❁❁❁❁❁❁❁

15

الله ގެ އަންނަނިވި ވަޙީބަސްފުޅުގެ މާނަ ނަންގަތް ބާބު

އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ أَيُشْرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿١٩١﴾ وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَا أَنفُسَهُمْ يَنصُرُونَ ﴾

(الأعراف: *192-191*)

މާނައީ: "އެއްވެސް އެއްޗެއް ހައްދަވަންނުކުރާ ހުރި މަޚްލޫޤުން ކަލޭގެފާނާ ފަރާތްތަކަށް އެބައިމީހުން الله އާ ޝަރީކުކުރަނީހެއްޔެވެ؟ އަދި އެފަރާތްތަކަށް، އެބައިމީހުންނަށް މަދަދެއްކުރުމުގެ ކުޅަދާނަކަންވެސް ލިބިގެންނުވެއެވެ. އަދި ހުދު އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށްވެސް މަދަދެއްނުކުރެވޭނެއެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ وَٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ مَا يَمْلِكُونَ مِن قِطْمِيرٍ ﴿١٣﴾ إِن تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا۟ دُعَآءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا۟ مَا ٱسْتَجَابُوا۟ لَكُمْ ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ ۚ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ ﴾ (فاطر: *14-13*)

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ގޮވާ ފަރާތްތަކަށް (އެޅުވަޅާއި ބުޅުން) ކުޑަވެގެން ކަދުރު އޮށުގެ ދުލިފަތުގެ މިލްކުވެރިކަމެއްވެސް ނުލިބިގެންވެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އެފަރާތްތަކަށް ގޮވައިފިނަމަވެސް، އެފަރާތްތަކަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ ގޮވުމުގެ އަޑެއްނީވޭނެއެވެ. އަދި އިވުނަސްވެސް ތިޔަބައިމީހުންގެ ގޮވުމަކަށް އިޖާބަދީއެއްނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި ޤިޔާމަތްދުވަހުގައި ތިޔަބައިމީހުން الله އާ އެފަރާތްތަކަށް ޝަރީކުކުރިކަން އެފަރާތްތަކުން އިންކާރުކުރާނެއެވެ. އަދި ޚަބަރުވެރި މާތްވަން ދެންނެވޭގޮތަށް الله ފަދައިން އެހެންފަރާތަކުން ކަލޭމެންނަށް (ޙަޤީޤަތް) ޚަބަރުއެއްނުދޭނެއެވެ."

މާތްالله ރަސޫލުﷺއަށްވެސް އަނިޔާވެ ބޮޑު މާތިކޮގެ ކަޅައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.

"شُجَّ النَبِيُّ صلّى الله عليه وسلّم يَوْمَ أُحُدٍ وَكُسِرَتْ رُبَاعِيَّتُهُ ، فَقَالَ: كَيْفَ يُفْلِحُ قَوْمٌ شَجُّوا نَبِيَّهُمْ؟

فَنَزَلَتْ: ﴿ لَيْسَ لَكَ مِنَ ٱلْأَمْرِ شَىْءٌ ﴾ (صحيح البخاري)

ވާނީ: "އުޙުދު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޒަޚަމްވެވަޑައިގަތެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ރުބާޢިދަތްކޮޅުވެސް ޝަހީދުކުރެވުނެވެ. އެހިނދު އެކަލޭގެފާނު ބަދުދުޢާކުރުއްވިއެވެ. އެބަޔަކުގެ ނަބިއްޔާ ޒަޚަމްކޮށްލި ބަޔަކު ކާމިޔާބުވާނީ ކިހިނެއްހެއްޔެވެ؟ ދެން ވަޙީ މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ. ﴿ لَيۡسَ لَكَ مِنَ ٱلۡأَمۡرِ شَيۡءٌ ﴾ (އާނބިއްޔާއެވެ.) މި (هداية ގެ) ދުޢާމަގާމުގައި ކަލޭގެފާނަށް އެއްވެސް އިޚްތިޔާރެއް ލިބިވަޑައިގެންނުވެއެވެ."(1)

އަދި މާތްالله ރުއްސެވުންލިބިވާ އިބްނު ޢުމަރުގެ ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ފަޖުރު ނަމާދުގެ ފަހުރަކުޢަތުގެ ރުކޫޢުން ބޮލުފުޅުއުފުއްލަވައިގެން "سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ" އަށް ވިދާޅުވެ އަންނަނިވި ދުޢާވިދާޅުވަނިކޮށް އެކަލޭގެފާނު އެއްސެވިއެވެ. "اللّهُمَّ الْعَنْ فُلاَنَاً وَفُلاَنَاً" "އޭ الله! މިވެނި އެވެނި މީހުނަށް ލަޢުނަތްކުރައްވާނދޭވެ!" ދެން الله تعالى ﴿ لَيۡسَ لَكَ مِنَ ٱلۡأَمۡرِ شَيۡءٌ ﴾ މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ.

އަނެއް ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ.

يَدْعُوْ عَلَى صَفْوَانَ بنِ أُمَيَّةَ وَسُهَيْلِ بنِ عَمْرٍو وَالحَارِثِ بنِ هِشَامٍ ، فَنَزَلَتْ: ﴿ لَيۡسَ لَكَ مِنَ ٱلۡأَمۡرِ شَيۡءٌ ﴾ (آل عمران: *128*)

އެކަލޭގެފާނު ބަދުދުޢާކުރެއްވީ ޞަފްވާނު ބުނު އުމައްޔާއާއި ސުހައިލް ބުނު ޢަމްރާއި ޙާރިޘް ބުނު ހިޝާމަށެވެ. އެހިނދު ﴿ لَيۡسَ لَكَ مِنَ ٱلۡأَمۡرِ شَيۡءٌ ﴾ މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނެވެ.

---

(1) فائدة: ހިދާޔަތްދެއްވުމާއި ކާމިޔާބުކުރުއްވުމަކީ الله ތަޢާލާގެ ތަޤްދީރުކުރުމުގެ ދަށުގައިވާ ކަންކަމެވެ. އެއްވެސް މަޚްލޫޤަކަށް މިއިން ކަމެއްގެ އިޚްތިޔާރު ލިބިގެންނުވެއެވެ. އަދިއެއްޗެހެ! ނަބީބޭކަލުންނަމަވެސް މަލާއިކަތުންނަމަވެސް މަޚްލޫޤަކަށް މިއިން ކަމެއްގެ އިޚްތިޔާރެއް ލިބިގެންނުވެއެވެ. ކަމުއްކުރުމަކީ ޚާއްޞަ الله تعالى ގެ މަޝީއްޔަތާއި ހުކުމާއި ޤުދުރަތަށްވެއެވެ. އެހެންކަމުން ހިދާޔަތްދެއްވުންވަނީ الله تعالى ގެ مشيئة ދަށުގެ ކަންކަމެވެ. މިކަންކަމުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އިސްރާފުކުރަން الله ނަހީކުރެއްވިއެވެ. އުޙުދު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު ކާފިރުންގެ ވެރިކަލުންގެ އަތުގައި އިސްލާމްވުމުގެ ހިދާޔަތްލިބުނު ގާތިލު ބޮން ވަރުގަދަވެސް ހިދާޔަތްގެ ނަސީބު ލިބިގެންވެއެވެ. އަދި މިދެއްކެވި ތިންބޭކަލުންގެ ސަބަބުން އިސްލާމްދީނަށް އާދެވިއެވެ. އިސްލާމްދީނުގައި ހަނގުރާމަކުރެއްވި ބޮޑެތި ބޭކަލުންނަށް ވެވަޑައިގަތުމަކީ އެބޭކަލުންގެ ފަޟީލަތްތަކުގެ ތެރެއިން ކަމެކެވެ. رضي الله عنه وأرضاه.

އަދި މާތްالله ރުއްސުންދެއްވި އަބޫހުރައިރާގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.

﴿ وَأَنذِرۡ عَشِيرَتَكَ ٱلۡأَقۡرَبِينَ ﴾ (الشعراء: *214*) "ކަލޭގެފާނުގެ ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށް (اللهގެ ޢަޒާބުން) އިންޒާރުދެއްވާށެވެ." މިއާޔަތް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ދައްކަން ބާވައިލެއްވުމުން ތެދުވެވަޑައިގެން ޤުރައިޝުވަންތައިގެ މީސްތަކުންނާ މުޚާޠަބުކުރައްވާ ޙަދީޘްފުޅުގައިވެއެވެ.

"يَا مَعْشَرَ قُرَيْش! (أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا) اِشْتَرُوا أَنْفُسَكُم، لاَ أُغْنِيْ عَنْكُم مِنَ اللهِ شَيْئاً، يَا عَبَّاسُ بنَ عَبْدِ الْمُطَّلِب! لاَ أُغْنِيْ عَنْكَ مِنَ اللهِ شَيْئاً، يَا صَفِيَّةُ عَمَّةَ رَسُولِ اللهِ لاَ أُغْنِيْ عَنْكِ مِنْ اللهِ شَيْئاً، وَيَا فَاطِمَةُ بِنْتَ مُحَمَّدٍ، سَلِينِي مِنْ مَالِي مَا شِئْتِ، لاَ أُغْنِيْ عَنْكِ مِنَ اللهِ شَيْئاً" (صحيح البخاري)

މާނައީ: "އޭ ޤުރައިޝުވަންތައިގެ މީސްތަކުންނޭވެ! (ނުވަތަ މިފަދަ އެހެން ކަލިމައެއް ވިދާޅުވިއެވެ.) ތިޔަބައިމީހުންގެ ޖާނުތައް ސަލާމަތްކުރާށެވެ. اللهގެ ޢަޒާބުގައި ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކޮންމެހެން އެއްވެސްކަމެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. އޭ (ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ބޮޑުބޭބޭފުޅު) عبّاس بن عبد المطّلب އޭވެ! ޖާނު ސަލާމަތްކުރައްވާށެވެ. الله ގެ ޢަޒާބުގައި ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް ބޮޑުބޭބޭފުޅަށް ކޮންމެހެން އެއްވެސްކަމެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ބޮޑުދައިތާފުޅު صفيّة بنت عبد المطّلب އޭވެ! (ޖާނު ސަލާމަތްކުރައްވާށެވެ.) اللهގެ ޢަޒާބުގައި ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް ބޮޑުދައިތާފުޅަށް ކޮންމެހެން އެއްވެސްކަމެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. އޭ (ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަނބަލުން) فاطمة بنت محمّد އޭވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މުދަލުން ބޭނުންފުޅު އެއްޗަކަށް އެދިލައްވާށެވެ. ނަމަވެސް الله ގެ ޢަޒާބުގައި ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް ދަރިކަނބަލުންނަށް ކޮންމެހެން އެއްވެސްކަމެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ."

މިބާބުގައި އުނގެނޭ މަސްއަލަތައް:

1. (މަޚްލޫޤުންނަށް ކަންކަމަށް އެދުމުން މަނާކުރުވިފައިވާ) ދެ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.
2. އުޙުދުހަނގުރާމާގައި ހިނގި ހާދިސާއެއްގެ ވާހަކަ ބަޔާންވުން.

3. ރަސޫލުބޭކަލުންގެ ސައްޔިދާ محمّد صلّى الله عليه وسلّم، قنوت نازلة ކިޔުއްވުމާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ފަހަތުގައި ތިއްބެވި ވަލީވެރިންގެ ސައްޔިދުން (އަބޫބަކުރުބޭކަލުން) ނަމާދުގައި އާމީން ކިޔުއްވުން.

4. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ދުޢާކުރެއްވި ވައްކަން ބަދުދުޢާކުރެއްވި ބަޔަކީ ކާފިރުންނެވެ.

5. ހަމަކަށަވަރުން (އުޙުދުހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު) މައްކާގެ މުޝްރިކުން އެކުރިކަންތައްތަކަކީ އެހެނިހެން ކާފިރުން ކުރިގޮތަށް ކުރިކަންތައްތަކެއް ނޫނެވެ. އެބައިމީހުން ކުރިކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި، އެބައިމީހުންގެ ނަބިއްޔާ ޖަހައިލައްވާފައިވުމާއި، ޝަހީދުކުރުމަށް ދަތުރުކުރުމާއި، ޝަހީދުވި ބޭކަލުންގެ ބޮލުގައި ތިއްބެވި ބޭކަލުންގެ ބައެއް ދެހޮޅިކޮށް ޖެހުމެވެ. އަދި އެ (ޝަހީދުވި ބޭކަލުންނަކީ) އެބައިމީހުންގެ ބޭބޭކަލުން ދަރިކޮޅުން ކަމުގައިވީ ނަމަވެސް އެހެން ފަހަރެއް އެބައިމީހުން ޤަރާބަތްތެރިކަމުގައި (رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ބަދުދުޢާކުރައްވާ މިކަންތައްތައް އެބައިމީހުން ކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.)

6. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެކުރެއްވި ކަންތައް ބާވައިލެއްވުން الله تعالى، ﴿ لَيْسَ لَكَ مِنَ ٱلْأَمْرِ شَيْءٌ ﴾ "މި ކަމާމެދު ކަމެއްގައި (އެބަލި އެބައިމީހުންނަށް ހިދާޔަތް ދެއްވުމާއި ބަދަލު ދެއްވުމުގައި) ކަލޭގެފާނަކަށް އެއްވެސް އިޚްތިޔާރެއް ލިބިވަޑައިގެންނެވެއެވެ." މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުން.

7. الله تعالى އެބައިމީހުންނާ ބާވައިލެއްވުން ވަޙީކުރައްވާފައިވުން ﴿ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ ﴾ (آل عمران: 128) "الله تعالى އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ތައުބާވެވަޑައިގެންފިއެވެ. ނުވަތަ އެބައިމީހުންނަށް ޢަޛާބުދެއްވާނެއެވެ. (މި އިބާރާތުގެ މާނަވެގެންވަނީ އެކަލާނގެއަށެވެ.)" ދެންފަހު އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ ތައުބާވެވަޑައިގެން އެބައިމީހުން އީމާންވެއްޖެއެވެ.

8. މުސީބާތްތަކުގެ ވަގުތުގައި ޤުނޫތު ކިޔުން ސާބިތުވުން.

9. ނަމާދުގައި ބައެއްގެ މައްޗަށް ބަދުދުޢާކުރެއްވުމުގައި އެބައިމީހުންގެ ނަމާއި އެބައިމީހުންގެ ބަފައިންގެ ނަންގަތުން.

10. قنوت نازلة ގައި ކަނޑައެޅިގެންވާ މީހެއްގެ ނަންގަނެގެން ދުޢާކޮށްލެއްވުމަށް އުޅުން.

11. ﴿وَأَنذِرْ عَشِيرَتَكَ ٱلْأَقْرَبِينَ﴾ މިއާޔަތް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވުމުން އެކަލޭގެފާނު ކަންތައްކުރެއްވި ގޮތުގެ ވާހަކަ، އާދެ! އެކަލޭގެފާނުގެ ގާތްތިމާގެ މީސްތަކުން އެއްކުރައްވާ އެންމެންނަށް ވަކިވަކިން الله ގެ ޢަޛާބުން ބިރުވެރިކުރެއްވުމަށް ގޮވައިލެއްވުމާއި ސަލާމަތްވުމުގެ މަގު އިޝާރާތްކުރައްވަން ގޮވައިލެއްވުން.

12. ތައުޙީދުގެ ދަރުވާޒާއި ސަރަޙައްދު ޙިމާޔަތްކުރެއްވުމަށްޓަކައި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގަދައަޅުއްވާ މަސައްކަތްކުރެއްވިއެވެ. މިކަމުގެ ސަބަބުން މައްކާގެ ކާފިރުން އެކަލޭގެފާނާ ދިމާއަށް މޮޔައެކޭ ގޮވައިއުޅުނެވެ. މިއަދުވެސް މުސްލިމުން އިޚްލާޞްތެރިކަމާއެކު ތައުޙީދުގެ ދަރުވާޒާއިގެން ތޮރުވެއްޖެނަމަ ހަމައެފަދަ މަޝައްގަތްތަކާ ކުރިމަތިލާންޖެހޭނެއެވެ.

13. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެކަލޭގެފާނުގެ ދުރުތިމާގެ މީހުންނާއި، ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށް މިފަދައިން ބަޔާންފުޅުކުރެއްވުން. އާދެ! "ތިޔަބައިމީހުންގެ ނަފްސަށް الله ގެ ޢަޛާބުން ސަލާމަތްކުރާށެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ޤިޔާމަތްދުވަހު الله ގެ ހަޟްރަތުގައި ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކޮށްދެވޭނެ އެއްވެސްކަމެއް ނުވާނެއެވެ." މިފަދައިން އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަނބަލުންނަށް ފާޅުފާޅުން ބަޔާންފުޅުކުރެއްވިއެވެ. "އޭ ދަރިކަނބަލުން فاطمة بنت محمّد އެވެ! މިއަދު ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މުދަލުން ބޭނުންވީ އެއްޗެއް އެދިލައްވާށެވެ. އެއެއްޗެއް ދޭނަމެވެ. ނަމަވެސް ޤިޔާމަތްދުވަހު الله ގެ ހަޟްރަތުގައި ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް ދަރިކަނބަލުންނަށް ކޮށްދެވޭނެ އެއްވެސްކަމެއް ނުވާނެއެވެ." އެކަލޭގެފާނު ރަސޫލުންގެ سيّد އަށް ވެވަޑައިގެން ބާރަށްތަކުގެ އެންމެހާ އަންހެނުންގެ سيّدة، ސިއްތީނާ ފާޠިމާގެފާނަށް الله ގެ ހަޟްރަތުގައި އެއްވެސްކަމެއް ނުކޮށްދެއްވުން ޝަރީޢަތް ބަޔާންވެގެންވާ ހިނދު އަދި އެކަލޭގެފާނު ބައްޕާ ފިޔަވައި އެހެން އެއްޗެއް ވިދާޅުވާނެކަމަށް އިންސާނުން އީމާންވެގެންވާ ހިނދު، ތަންދޮރު ނުދަންނަ އާންމު މީސްތަކުން ދޫކޮށް މިއަދު ތަންދޮރު ދަންނަ ބައެއް މީސްތަކުންގެ ޖާހިލުކަމަށްވެސް ނިކަން

ބައްލަވާށެވެ. އޭރުން ތަޢުލީޤާއި، ދީނުގެ އަޞްލަކީ ވާސިލުވާ ބާޔަންވެގެން ހިނގައިދާނެއެވެ. (1)

❁❁❁❁❁❁❁❁

(1) تنبيه: މިއަދު މިސްކިތުގެ ޒިޔާރަތްކުރާ ފިޔަވަޅަކީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އިސްތިޣާޘަ ހިފުމާ ގުޅިގެން އަޅުގަނޑުމެން ބައްލަވައިދޭ ކަންތައް ބުނެވިގެންނެވެ، މިސްކިތުގެ ޒިޔާރާތަށް ދިޔުމަކީ ހުރިހާ ކަމެއްގެ ނިޔަތްކަމުގައި ބައްލަވާށެވެ. މިހެން އިތުރުވެރިއެއްގެ ނުވަތަ ބޮޑުވެރިއެއްގެ ދަރިއަކަށްވުން، الله ގެ ރަސޫލާގެ ބައްލަވައި ޝަފާޢަތްކަމުގައި ހިތާ ދީނީ އަމަލުތަކަށް ފުރިހަމަވެގެންނެވެ. އަދި ހަމައެކަނި މިހެން އިތުރުވެރިއެއްގެ ނުވަތަ ބޮޑުވެރިއެއްގެ ބައްޔަށްވުމެން الله ގެ ރަސޫލާގެ ދަރިކޮޅުގެ ޝަފާޢަތްކަމުގައި ހިތާ ދީނީ އަމަލުތަކަށް ފުރިހަމަވެގެންނެވެ. ނަމަވެސް ދަންނަވާ! رسول الله صلّى الله عليه وسلّم، سيّد المرسلين (ރަސޫލުންގެ ސަރުދާރު) އަށް ވެވަޑައިގަތުމާ އެކުވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ ބޮޑުބޭބޭފުޅު أبوطالب އަށް ހިދާޔަތް ލިބިވަޑައިނުގަތެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ދަރިކަނބަލުން ފާޠިމާ އެކަލޭގެފާނުގެ ދިވެހި ބޭބޭފުޅުގެ. މިހެން ފާތިމާގެ މަތިވެރިކަމުގެ ފާތިމާގެ މަތިވެރިވުމަކީ އަޅުގަނޑުމެން ހަމައެކަނި ހުރިހާކަމެވެ. ބައްޔަކަށް މަންމައަކަށް ވިޔަސްވެއެވެ. ފިރިހެން ދަރިއަކަށް އަންހެންދަރިއަކަށް ވިޔަސްވެއެވެ. އަހަރެން އުޅުމަކަށް ވިޔަސްވެއެވެ. މިކަން ބައްލަވާނީ ވަޙީކުރެއްވި الله تعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ﴿ يَوْمَ يَفِرُّ ٱلْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ﴿٣٤﴾ وَأُمِّهِۦ وَأَبِيهِ ﴿٣٥﴾ وَصَٰحِبَتِهِۦ وَبَنِيهِ ﴿٣٦﴾ لِكُلِّ ٱمْرِيٍٕ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ ﴾ (سورة عبس: 34-37) މާނައީ: "ދުވަހަކީ ބޭފުޅަކަށް މީހާ، އޭނާގެ އަޚާގެ ކިބައިންނާއި، މަންމަގެ ކިބައިންނާއި، ބައްޕަގެ ކިބައިން، އަދި އަނބިމީހާއާއި ދަރިންގެ ކިބައިން ފިލަން ދުވާ ދުވަހެވެ. އެދުވަހުގައި ކޮންމެ މީހަކަށްވެސް (އެމީހެއްގެ ނަފްސުގެ ފިކުރުކުރުމުން) ހާލު އަޅައިނުލެވޭނެހާ ކަމެއް ވެއެވެ." ކަންތައް މިހެން ކަމަށްވާއިރު ކޮންމެ ޚިޔާލުވެސް އަމިއްލަ ނަފްސަށް ވިސްނާ އެހެން މީހެއްގެ ބަރަކާތަށް اعتماد ނުކުރައްވާށެވެ.

16

الله ގެ އަންނަނިވި ވަޙީބަސްފުޅުގެ ވާހަކަ ނަންގަތް ބާބު

އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވުމާ ގުޅިފައިވާ.

﴿حَتَّىٰٓ إِذَا فُزِّعَ عَن قُلُوبِهِمْ قَالُوا۟ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ ۖ قَالُوا۟ ٱلْحَقَّ ۖ وَهُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْكَبِيرُ﴾ (سبأ: 23)

މާނައީ: "އެބަޔަކުމެންގެ (އެބަހީ މަލާއިކަތުންބަޔަކުމެންގެ) ހިތްތަކުން ބިރުވެރިކަން ފިލައިގެންދާ ހިނދު އެއްބަޔަކުމެން އަނެއްބަޔަކުމެންނަށް ވިދާޅުވެއެވެ. ތިޔަބޭފުޅުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވީ ކީއްތޯއެވެ؟ އެބޭފުޅުން ދަންނަވައެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވީ ޙައްޤު ބަސްފުޅެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ މަތިވެރިވި ބޮޑުވެގެންވާ އެކަން ހުރިހާ އެއްޗަކަށްވުރެ ބޮޑު ބާރުވެރިކަލާނގެއެވެ."

މާތްالله ރުއްސެވުންލެއްވި أبو هريرة ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު، رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާކުރެއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ބަޔާންފުޅުކުރެއްވިއެވެ.

"إِذَا قَضَى اللهُ الأَمْرَ فِي السَّمَاءِ ضَرَبَتِ المَلائِكَةُ بِأَجْنِحَتِهَا خُضْعَاناً لِقَولِهِ، كَأَنَّهُ سِلْسِلَةٌ عَلى صَفْوَانٍ، يَنْفُذُهُمْ ذَلِكَ، ((حَتَّى إِذا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا: مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ؟ قَالُوا: الحَقَّ وَهُوَ العَلِيُّ الكَبِيْرُ)) فَيَسْتَمِعُهَا مُسْتَرِقُ السَّمْعِ، وَمُسْتَرِقُ السَّمْعِ هَكَذَا بَعْضُهُ فَوْقَ بَعْضٍ– وَصَفَهُ سُفْيَانُ بِكَفِّهِ، فَحَرَّفَهَا وَبَدَّدَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ– فَيَسْمَعُ الكَلِمَةَ فَيُلْقِيْهَا إِلَى مَنْ تَحْتَهُ، ثُمَّ يُلْقِيهَا الآخَرُ إِلَى مَنْ تَحْتَهُ، حَتَّى يُلْقِيْهَا عَلى لِسَانِ السَّاحِرِ أَوِ الكَاهِنِ، فَرُبَّمَا أَدْرَكَهُ الشِّهَابُ قَبْلَ أَنْ يُلْقِيَهَا، وَرُبَّمَا أَلْقَاهَا قَبْلَ أَنْ يُدْرِكَهُ، فَيَكْذِبُ مَعَهَا مِائَةَ كَذْبَةٍ، فَيُقَالُ: أَلَيْس قَدْ قَالَ لَنَا يَوْمَ كَذَا وَكَذَا: كَذَا وَكَذَا؟ فَيُصَدِّقُ بِتِلْكَ الكَلِمَةِ التِي سُمِعَتْ مِنَ السَّمَاءِ" (صحيح البخاري)

މާނައީ: "الله تعالى އުޑުގައި ކަމެއްގެ ޙުކުމްކުރައްވާ ހިނދު، އެކަލާނގެ އެ ވަޙީބަސްފުޅަށް خضوعة ވުމަށް އަދި ބިރު ވެރިކަމުގެ މަލާއިކަތުން އެބޭފުޅުންގެ ފިޔަތަކުން ޖަހައްވައެވެ. ތަކުރާރުކޮށްލާފައިވާ ޖަހާ ފަދައެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީބަސްފުޅުގެ އަޑު ސޫރުގައި ހިލަގަނޑަކަށް ދަގަނޑުން ލަގަނޑަކަށް ހޯދާ ފަދަ އަޑެކެވެ. މި كيفيّة ގައި އެކަލާނގެ ވަޙީބަސްފުޅު އެބޭފުޅުންނާ ހަމައަށް ފޯރައެވެ. އެބޭފުޅުންގެ ހިތްތަކުން ބިރުވެރިކަން ފިލައިގެންދާ ހިނދު، އެބޭފުޅުން، އެބޭފުޅުންނަށް ވިދާޅުވެއެވެ. ތިޔަބޭފުޅުންގެ

ވެރިރަސްކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވީ ކީކޯއެވެ؟ އެބޭކަލުން ވިދާޅުވެތެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވީ ހަމަ ޙައްޤު ބަސްފުޅެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ މަތިވެރިވޮޑިގެންވާ އެހެން ހުރިހާ އެއްޗަކަށްވުރެ ބޮޑު ރަސްކަލާނގެއެވެ. ފަހެ އުޑުގެ ހަބަރުތައް ސިއްރު ސިއްރުން ޙަރަކާތްވުޅޭ ޝަހިޔާރުން އެބަސްފުޅު ސިއްރުން ދިވެ ހަރަކާތެވެ. އެ ޝަހިޔާރުން ދިވެނީ އެކަލާނގެ ކަންބޮޑުވުމާ ހަނދާކަށް މިގޮތަށެވެ. އަސްތޮރުގެން މިބޭގޮތް، (ޙަދީޘް ރިވާކުރެއްވި) سفيان بن عُيَيْنَة އެކަލޭގެފާނުގެ އަޞްލިހަކުގެ އަރިހުކަމެވެ، އިޔިދިޔައް ބާރުކަމާ ސިފަކުރެއްވިއެވެ. ދެން ބުނެ، (އެންމެ ގަދަގަޑި ހުރިހަ) ޝަހިޔާރު (އުޑުގައި އިއްވުން) ވަރިހަސްފުޅު ހަރައި އަސްތޮރުގެ ތިރިގައި ހުރި ޝަހިޔާރުނަ އެބަސްފުޅު އިއްވައެވެ. ދެން އެޝަހިޔާރު އަސްތޮރުގެ ތިރިގައި ހުރި ޝަހިޔާރުނަ އެބަސްފުޅު އިއްވައެވެ. މިގޮތަށް އެއްޝަހިޔާރު އަނެއްޝަހިޔާރަށް އިއްވަމުން (އެންމެ ތިރިގައި ހުރި ޝަހިޔާރު) ސިޙުރުވެރިޔާއަށް ނުވަތަ ކާހިނަށް މިބަސްފުޅު އިއްވައިދެއެވެ. ބައެއްފަހަރު ކާހިނަށް އެބަސްފުޅު އިއްވައިދިނުމުގެ ކުރިން ގިނިހިލައެއް އެޝަހިޔާރަށް އަރައިގަނެއެވެ. އަދި ބައެއްފަހަރު ގިނިހިލަ އަރައިގަނުމުގެ ކުރިން ކާހިނަށް އެބަސްފުޅު އިއްވައިދެއެވެ. ދެންފަހެ އެކާހިނު އެބަހުގެ ހަމަޔަށް ސަތޭކަ ދޮގުހަދައެވެ. (ދެން އެބަހުގެ ހަމަޔަށް އެއްގޮތަށް ކަނޑައެޅުމުން) މީސްތަކުން ބުނެތެވެ. އެސާހިރު ނުވަތަ ކާހިން މިވެނި ދުވަހަކު މިވެނި ހަބަރެއް ނުދީއޭ ހެއްޔެވެ؟ ދެންފަހެ، އޭނާ އެއިވުނު ހަބަރު ހަމަވެފައި ތިބި ހަބަރަކަށްވުމުގެ ސަބަބަކީ އުޑުމަތިން އަހާލައި އެސާހިރު ނުވަތަ ކާހިން ދޮގުވިހަމަކަށްވުމެވެ. (އެއީ އެސާހިރު ނުވަތަ ކާހިނު ގޮދި ސަތޭކަ ދޮގެއް އުޑުމަތިން ހަބަރުކުރެވިފައެވެ.)"

އަދި ރަޟިﷲ ޢަންހުގެފާނުގެ النَّوَّاسُ بن سَمْعَانُ ގެ ރިވާއިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"إِذَا أَرَادَ اللهُ – تَعَالَى– أَنْ يُوحِيَ بالأَمْرِ تَكَلَّمَ بِالْوَحِي أَخَذَتِ السَّمَوَاتُ مِنْهُ رَجْفَةٌ، (أَوْ قَالَ: رَعْدَةٌ شَدِيْدَةٌ) خَوْفاً مِنَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَإِذَا سَمِعَ ذَلِكَ أَهْلُ السَّمَوَاتِ صَعِقُوا وَخَرُّوا ِللهِ سُجَّداً، فَيَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يَرْفَعُ رَأْسَهُ جِبْرِيْلُ، فَيُكَلِّمُهُ اللهُ مِنْ وَحْيِهِ بِمَا أَرَادَ، ثُمَّ يَمُرُّ جِبْرِيْلُ عَلَى المَلاَئِكَةِ، كُلَّمَا مَرَّ بِسَمَاءِ، سَأَلَهُ مَلاَئِكَتُهَا مَاذَا قَالَ رَبُّنَا يَاجِبْرِيْلُ؟ فَيَقُولُ جِبْرِيلُ: قَالَ الحَقَّ، وَهُوَ العَلِيُّ الكَبِيْرُ، فَيَقُولُونَ كُلُّهُم مِثْلَ مَا قَالَ جِبْرِيْلُ، فَيَنْتَهِي جِبْرِيْلُ بِالوَحْيِ إِلَى حَيْثُ أَمَرَهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ" (ابن أبي حاتم بحواله تفسير ابن كثير)

މާނައީ: "الله تعالى ކަމަކަށް ވަޙީކުރެއްވުމަށް އިރާދަކުރައްވާ ހިނދު އެވަޙީބަސްފުޅުން كلام ކުރައްވައެވެ. ހަމައެހިނދު الله تعالى އަށް ބިރުގެން އުޑުތަކަށް ގަދަފަދަ ހެލުމެއް އާދެއެވެ. ދެންފަހެ، އުޑުގެ އަހުލުވެރިންނަށް އެއަޑު އިވިވަޑައިގަތުމުން އެބޭކަލުން ހޭކޮޅުނިވިވަޑައިގަންނަވައެވެ. އަދި الله تعالى އަށް ސަޖިދައަށް ވެއްޓިވަޑައިގަންނަވައެވެ. ދެން އެންމެ ފުރަތަމަ އިސްތަރިފުޅު އުފުއްލަވާ ބޭކަލަކީ ޖިބްރީލުގެފާނެވެ. ދެން الله تعالى، އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި ކަމެއްގެ ވަޙީ އެކަލޭގެފާނަށް ކުރައްވައެވެ. ދެން ޖިބްރީލުގެފާނު އުޑުތަކުން މަލާއިކަތުބޭކަލުންގެ ކުރިފުދުމަތިން ވަޑައިގަންނަވައެވެ. ކޮންމެ ފަހަރަކުވެސް އުޑެއްގެ ކައިރިން ވަޑައިގަންނަވާ ހިނދު އެއުޑުގެ އަހުލުވެރިން ސުވާލުކުރައްވައެވެ. އޭ ޖިބްރީލެވެ! ތިމަންބޭކަލުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވީ ކީކޭތޯއެވެ؟ ޖިބްރީލުގެފާނު ދަންނަވައެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވީ ހަމަޙައްޤު ބަސްފުޅެވެ. އެކަލާނގެއީ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ އެހެން ހުރިހާ އެއްޗަކަށްވުރެ ބޮޑު ރަސްކަލާނގެއެވެ. ދެން ހުރިހާ މަލާއިކަތުބޭކަލުންވެސް ޖިބްރީލުގެފާނު ވިދާޅުވި ފަދައިން ވިދާޅުވެއެވެ. ދެން ފަހެ ޖިބްރީލުގެފާނު ވަޙީބަސްފުޅާގެން الله تعالى އަމުރުކުރެއްވި ހިސާބަކަށް ވަޑައިގަންނަވައެވެ."

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. ސަބާ ސޫރަތުގެ 23 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.
2. މިއާޔަތުގައި ޝިރުކު ބާޠިލުކުރުމުގެ ދައްކަނާއި، އަދި ހާއްޞަކޮށް ޞާލިޙުންނާ ގުޅުންހުރި ޝިރުކު ބާޠިލުކުރުމުގެ ދަލީލުވެއެވެ. އަދި މިއާޔަތަކީ ބާރުގަދަ ޙުއްޖަތެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން މިއާޔަތަކީ ހިތުން ޝިރުކުގެ ގަހުގެ މުރަކަ ކަނޑައިލާ އާޔަތެވެ."
3. ﴿قَالُوا۟ ٱلْحَقَّ ۖ وَهُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْكَبِيرُ﴾ الله تعالى ގެ މިބަސްފުޅުގެ ތަފްސީރު.
4. މަލާއިކަތުބޭކަލުން الله تعالى ގެ އެބަސްފުޅާ ގުޅޭ ސުވާލުކުރެއްވި ސަބަބު.
5. އެބޭކަލުން ސުވާލުކުރެއްވުމަށްފަހު ޖިބްރީލުގެފާނު އެބޭކަލުންނަށް ޖަވާބުދެއްވަނީ މިފަދައިންނެވެ. "އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވީ މިވެނި އެވެނި ބަސްފުޅުކަމެވެ."

6. މަލާއިކަތްބޭކަލުން ހޭވެރިވެވަޑައިގަތުމުން އެންމެ ފުރަތަމަ އިސްތަށިފުޅު އުފުއްލަވަނީ ޖިބްރީލްގެފާނުކަން ނަންގަނެވިގެންވުން.

7. ހުރިހާ އުޑުތަކުގެ އަހުލުވެރިން ޖިބްރީލްގެފާނާ ސުވާލުކުރައްވާތީވެ، އެބޭކަލުންނަށް އެކަލޭގެފާނު ޖަވާބުދެއްވައެވެ.

8. އުޑުތަކުގެ އެންމެހާ އަހުލުވެރިންނަށް (الله تعالى ވަޙީކުރައްވާ ހިނދު) ހޭނެތުން ޢާއްމުވެގެންވެއެވެ. (އެބަހީ އެންމެހާ މަލާއިކަތްބޭކަލުން ހޭނެތިވަޑައިގަންނަވައެވެ. އެކަމުން އެއްބޭކަލަކުވެސް އިސްތިސްނާވެގެންނުވެއެވެ.)

9. الله تعالى ގެ ވަޙީބަސްފުޅުގެ ހައިބަތުގެ ސަބަބުން އުޑުތައް ގުޑިގަތުން.

10. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ގެ ވަޙީބަސްފުޅާގެން އެކަލާނގެ އަމުރުކުރެއްވި ހިސާބަކަށް ވަޑައިގަންނަވާ މަލާއިކަތްބޭކަލަކީ ޖިބްރީލްގެފާނެވެ.

11. ޝައިޠާނުން އުޑުގެ ޚަބަރުތައް، ސިއްރު ސިއްރުން އަހާ ގޮތަކަ ނަންގަނެވިގެންވުން.

12. އެ ޝައިޠާނުން އެކަކު އަނެކަކުގެ ކޮނޑަށް އަރައިގެން އުޑާ ހަމައަށް ފޯރައިފުމަށް ދާންދެން ތިބޭގޮތުގެ ސިފަ ބަޔާންވެގެންވުން.

13. އެ ޝައިޠާނުންނާ ދިމާއަށް ގިނިހިލަ ފޮނުއްވުން.

14. ބައެއްފަހަރަށް އެޝައިޠާނަށް ކާހިނަށް އެޚަބަރު ފޯރުކޮށްދިނުމުގެ ކުރިން ގިނިހިލައިން އަރައިގަންނައެވެ. އަދި ބައެއްފަހަރަށް ގިނިހިލަ އެޝައިޠާނާ އަރައިހަމަކުރުމުގެ ކުރިން ކާހިނަށް އެޚަބަރުދެއެވެ.

15. ބައެއްފަހަރު ކާހިނުގެ ބަސްވެސް ތެދުވެގެންވުން.

16. ކާހިނު އެތެދު ޚަބަރާއެކު ސަތޭކަ ދޮގުހެދުން.

17. ކާހިނުގެ އެދޮގުތަކަށް މީސްތަކުން ޤަބޫލުކޮށް ތެދުކުރަނީ ހަމައެކަނި އުޑުން (ޝައިޠާނުންގެ ޒަރީޢާއިން) އެކާހިނަށް ލިބުނު ޚަބަރު މީސްތަކުންގެ ކުރިމަތީގައި ތެދު ޚަބަރަކަށްވީތީއެވެ.

18. އިންސާނުންގެ ނަފްސުތަކަށް ބާރުލިބޭ ޢަމަލު ޛިކުރުކުރުން. އެބައިމީހުން އެކަނިންގެ އެންމެ ޢަދަދު ހަބަރުއެގެއި ޤެހި އޭނާގެ ސަބަބަކީ ދިގެން ފިސްނާނުތި ކިޔުވެނުޖެހޭތޯ؟

19. އެ ޝަރީޢަތުން އުޅުން އެދިބުން ހަބަރު އެކަކު އަސްކަރުގެ ކިބައިން ހާސިލުކުރެވޭ ދަރަސްކުރުމަކީ ކޮބާތޯ. އަދި އެއިން (އެހެނިހެން ދަރަޖައް ބޮޑުވުމުގެ މައްޗަށް) އިސްތިދުލާލުކުރެވޭ.

20. الله تعالى ގެ ސިފަފުޅުތައް تعطيل ކުރާ أشعري فِرقة އާއި ހިލާފަށް (އިސްތިދިލާ ނައްސުތަކުން) الله تعالى ގެ ބައެއް ސިފަފުޅުތައް ސާބިތުކުރުން.[1]

21. الله تعالى އެކަލާނގެ ބަސްފުޅު ވަހީކުރައްވާ ހިނދު އުޑުތަށް ހެލިގަންނަނީ އަދި މަލާއިކަތުބޭކަލުން ހޭނެތިވަޑައިގަންނަވަނީ ބިރުވެރިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

22. އެންމެފުރަތަމަ މަލާއިކަތުބޭކަލުން (الله تعالى ގެ ވަޙީބަސްފުޅުގެ ހައިބަތު އިރުސާލުކުރައްވައި) الله تعالى އަށް ސަޖިދަށް ވެއްޓިވަޑައިގަންނަވަތެވެ.

❁❁❁❁❁❁❁❁

(1) فائدة: تعطيل ގެ މަޛުހަބުގެ ތަޢާރަފު ބޭއްވެނީ ކޮންކަމެއް. މިސިފައިން މިބައިމީހުން ސިފަފުޅުތަކަށް ދެކުރުއާނާއި ސުންނަތުން الله އަށް ސާބިތުވާއިރު ސިފަފުޅުތައް މިބައިމީހުން ތައުވީލުކުރާތީ ސަބަބުންނެވެ. މިބައިމީހުންގެ ތަފުސީލު ދަލީލަ ބާބުގެ ބާރަވަނަ މައްސަލައިގެ ދަށުން ބަޔާންކުރެވިފައި ވާނެއެވެ.

17

ޝަފާޢަތްތެރިވުމުގެ ވާހަކަ ނަންގަތް ބާބު

ﷲ تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿وَأَنذِرْ بِهِ ٱلَّذِينَ يَخَافُونَ أَن يُحْشَرُوٓا۟ إِلَىٰ رَبِّهِمْ ۙ لَيْسَ لَهُم مِّن دُونِهِۦ وَلِىٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ﴾
(الأنعام: 51)

މާނައީ: "އެއުރެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތަށް އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެއުރެންނަށް އެއްވެސް މަދަދުވެރިއަކު އަދި އެއްވެސް ޝަފާޢަތްތެރިއަކުނުވާ ހާލު، ޙަޝްރުކުރެވޭނެކަމަށް ބިރުވެތިވާމީހުންނަށް، މިޤުރުއާނުގެ ޒަރިއްޔާއިން ކަލޭގެފާނު އިންޒާރުދެއްވާށެވެ. އެއީ އެއުރެން (ﷲ އަށް) ތަޤުވާވެރިވުމަށްޓަކައެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿قُل لِّلَّهِ ٱلشَّفَـٰعَةُ جَمِيعًا ۖ﴾ (الزمر: 44)

މާނައީ: "(އޭ محمّد ގެފާނެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ހުރިހާ ވައްތަރެއްގެ ޝަފާޢަތްތެރިކަމެއް ބައްޓަވެގެންވަނީ ﷲ އަށެވެ. (އެބަހީ އެއްވެސް މީހަކަށް އެކަލާނގެ އިޛުނަކާއި ނުލާ ޝަފާޢަތްތެރިނުވެވޭނެއެވެ. އެދުވަހުގައި ޝަފާޢަތްތެރިވެވޭނީ ﷲ އިޛުނަދެއްވާމީހުންނަށެވެ. ހުރި އެކަކުންވެސް އަދިއެއްޗަކަ! ރަސޫލަކު، ނަބިއްޔަކުވެސް ﷲ ގެ އިޛުނަކުން ފިޔަވައިއެއްގެން ޝަފާޢަތްތެރިވުމުގެ އިޛުނުލިބުމެއް ފިޔަވައިއެއްގެން ނުވާނެއެވެ.)"

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿مَن ذَا ٱلَّذِى يَشْفَعُ عِندَهُۥٓ إِلَّا بِإِذْنِهِۦ ۚ﴾ (البقرة: 255)

މާނައީ: "ﷲ ގެ ހަޟްރަތުގައި އެކަލާނގެ އިޛުނަކާ ނުލައި ޝަފާޢަތްތެރިވެވޭނީ ކާކަށްހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ އިޛުނަކާ ނުލައި އެކަލާނގެ ހަޟްރަތުގައި ޝަފާޢަތްތެރިނުވެވޭނެއެވެ.)"

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާ ފަދައިވެއެވެ.

﴿ وَكَم مِّن مَّلَكٍ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ لَا تُغۡنِي شَفَٰعَتُهُمۡ شَيۡـًٔا إِلَّا مِنۢ بَعۡدِ أَن يَأۡذَنَ ٱللَّهُ لِمَن يَشَآءُ وَيَرۡضَىٰٓ ﴾ (النجم: 26)

މާނައީ: "އުޑުތަކުގައި ކިހާގިނަ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ތިއްބަވައެވެ! ނަމަވެސް އެބޭކަލުންގެ ޝަފާޢަތްތެރިކަމުން، الله، އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ، ރުހިވޮޑިގެންވި ފަރާތަކަށް ޝަފާޢަތްތެރިވުމަށް އިޛުނަފުޅުދެއްވުމަށް ފަހުގައި މެނުވީ، އެއްވެސް ފައިދާއެއްނުކުރާނެއެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާ ފަދައިވެއެވެ.

﴿ قُلِ ٱدۡعُواْ ٱلَّذِينَ زَعَمۡتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِۖ لَا يَمۡلِكُونَ مِثۡقَالَ ذَرَّةٖ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِي ٱلۡأَرۡضِ وَمَا لَهُمۡ فِيهِمَا مِن شِرۡكٖ وَمَا لَهُۥ مِنۡهُم مِّن ظَهِيرٖ ٢٢ وَلَا تَنفَعُ ٱلشَّفَٰعَةُ عِندَهُۥٓ إِلَّا لِمَنۡ أَذِنَ لَهُۥۚ ﴾
(سبأ: 22-23)

މާނައީ: "(އޭ މުޙައްމަދުގެފާނެވެ!) ކާފަރުން (މުޝްރިކުންނަށް) ވިދާޅުވާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުން الله ފިޔަވައި އިލާހުންކަމަށް ކަލޭމެން ހީކުރެވޭ ފަރާތްތަކަށް ގޮވައިލާށެވެ. އުޑުތަކާއި، ބިމުން ޒައްރާއެއްގެ މިންވަރަކުވެސް އެފަރާތްތަކަށް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އުޑުތަކާއި ބިން ދެމެދުގައްޔާއި، އެދެތަނުގެ މިލްކުވެރިކަމުގައި އެފަރާތްތަކުގެ އެއްވެސް ޝަރީކެއް ނުވެއެވެ. އަދި (އެދެތަނުގެ ކަންތައްތައް ތަދުބީރުކުރެއްވުމުގައި) الله އަށް އެފަރާތްތަކުން މަދަދުވެރިޔަކުވެސް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތުގައި ޝަފާޢަތްތެރިވުމަށް އެކަލާނގެ އިޛުނަފުޅުދެއްވި ފަރާތަކަށް މެނުވީ ޝަފާޢަތްތެރިކަމުގެ ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ."

شيخ الإسلام ابن تيمية –رحمه الله– ވިދާޅުވިއެވެ. "الله تعالى އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެންމެހާ މަޚްލޫޤުންގެ ކިބައިން، މުޝްރިކުން އެކަމަކުން އިސްތިދުލާލުކުރާ ހުރިހާކަމެއް ނަފީކުރައްވައެވެ. ފަހެ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް އުޑުތަކާއި، ބިމުގެ މިލްކުވެރިކަން ނުވަތަ މިލްކުވެރިކަމުން ހިއްސާއެއް ނުވަތަ އެފަރާތަކުން الله تعالى އަށް މަދަދުވެރިޔަކުވާކަން ނަފީކުރައްވައެވެ. ދެން ބާކީ ހަމައެކަނި ޝަފާޢަތްތެރިވުމެވެ. މިކަމުންވެސް الله تعالى އެކަލާނގެ އިޛުނަފުޅުދެއްވި ފަރާތަކަށް މެނުވީ ފައިދާއެއްނުކުރާނެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާ ފަދައިންނެވެ.

﴿وَلَا يَشۡفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ٱرۡتَضَىٰ﴾ (الأنبياء: 28)

މާނައީ: "އުބޫދިއްޔަތުން (އަޅުކަމާއި ގުޅޭ ކަންކަމުން) އެކަލާނގެ ޙައްޤުވެގެންވާ މިންވަރަށް ފުދުނީ،
ޝަރީޢަތުގައިވާގޮތަށް އިސްލާމްދީނުގެ ގަވާއިދުތަކަށެވެ."

މުޝްރިކުން އުޅެމުންދިޔަ ބައްޕައިގެ ދުވަސްކޮށް ރިވާޔަތްކުރެވިފައިވާ ޙަދީޘްތަކުން
ފާހަގަކޮށްލަން އުޅެމުންދިޔަ ބައްޕައިގެ ނަބިއްޔާއެވެ. އެއީ ފާހަގަކޮށް އެކަން ނަބިއްޔާއަށް
ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެކަލޭގެފާނު ޢުމްރާނުގެ ދަރިކަލުން ކުރެއްވި ބަސްފުޅެވެ.
"މުޢާޛުގެ ދަރިކަލުން އެކަލޭގެފާނަށް (ފާހަގަކޮށްލަން) الله تعالى ގެ ޙައްޤު ޢިބާދަތްކުރުމުގައި އަޅުތަކުން ދައްކަވާ
ޝަރީޢަތުގައިވާގޮތަށް ސިފަކުރެއްވި ބަސްފުޅެވެ. ޢިލްމުވެރިޔާ! ޢަޅުތަކުން ދައްކަވާ އެކަލޭގެފާނު
ވަޙީގައިވާ އެކަލޭގެފާނު ރިވާޔަތްކުރެއްވި ޙަދީޘްތަކުން ފާހަގަކޮށްލެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ޙައްޤު
ޢިބާދަތްކުރުމަށް ލާޒިމްވެއެވެ." ދިން އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. "ކަލޭގެފާނު ޢިލްމުވެރިޔާ
އަޅުތަކުންވެސް. އަދި ޝަރީޢަތުގެ ބޭނުންތަކާ އެއްކަލާ ޝަރީޢަތްވީއެވެ. ކަލޭގެފާނު ބަޔަކު
އެކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ބޭނުންތަކާ ކަލޭގެ އަޅުތަކުންވެސް. އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ޙައްޤު
ކުރުމަށެވެ. އަދި ޝަރީޢަތުގައިވާގޮތަށް އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ޝަރީޢަތް
ބަޔާންކުރައްވާނެއެވެ." ޙައްޤު الله އަޅުތަކުން އަޅުކަންކުރާ ޝަރީޢަތެވެ. ޙައްޤު الله ގެ ރަސޫލާއެވެ!
ކަލޭގެފާނު ޝަރީޢަތުގައިވާގޮތުން މީސްތަކުންނަށް އެކަލޭ ބޭނުންތަކާ ލާޒިމު ދެއްވަނީއެވެ؟
ބަޔާންކުރައްވާނެއެވެ. "އެއީ ހިތުގެ އަޑިން އިޚްލާޞްތެރިކަމާއެކު لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ ކިޔައިފި މީހާއެވެ."
اللهގެ ރަޙްމަތުގެ އެޝަރީޢަތުގައިވާ ބަޔަކު ދެނެގަންނަވާ އިޚްލާޞްތެރި އަޅުތަކުންނެވެ. الله އަށް
ޝިރުކު ނުކުރާ ހިތްތަކަށް އެ ޝަރީޢަތުގައިވާ ބަޔަކު ދެނެގަންނަވާނެއެވެ. (رواه البخاري)

މިކަމުގެ ބަޔާންވާ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ އިޚްލާޞްތެރި އަޅުތަކުގެ ވަސީލަތް
ދަރުމަވަންތަވެގެންވާ ޝަރީޢަތުގައިވާ ބަޔަކަށެވެ. ދިން ފަހު އެކަލާނގެ ޝަރީޢަތުގައިވާ
ރަޙްމަތުގެ ފަރާތުން ފާހަގަކުރާ (އުޅަޔާ މުޢާޛުގެ ފާހަގަ) ދަރަޖަ ސަލާމަތް އެއިޚްލާޞްތެރި
އަޅުތަކާ ފާހަގަ އެކަލާނގެ ފާޅުކަމަށްލާފައެވެ. (މިސާލަކަށް އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ލަޤަބުގައި)
އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ އިޙްސާނާ ދެއްވިއްވާނޭ ފާޅުވެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު މަޤާމު މަތިވެރި (ބަރަކާތު
ލިބިގެންވާ މަޤާމު) ހާސިލުކުރުމުގެ ފާޅުވެއެވެ.
ދިން ފަހު ފުރުޞަތު، އެ ޝަރީޢަތުގައި ނަބިއްޔާ ފާހަގަކުރާ ޝަރީޢަތް ހުރިހާ ޝިރުކު ހިލޭ
ޝަރީޢަތެވެ. މިކަން ކަލޭގެ ފުރުޞަތު އެކަން ފާހަގަކުރި الله ގެ ރަޙްމަތުގެ ޝަރީޢަތުގައިވެސް

އެކަލާނގެ ސާބިތުކުރައްވާ ފަރާތެއްއެވެ. އަދި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބާރުނުކުރައްވާ ފަރާތެއްއެވެ. އެ ޝަފާޢަތް ހައްޤުވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި އިޚްލާޞްތެރި ތައުޙީދުގެ އަހުލުވެރިންނަށެވެ. أهـ. [(1)]

---

(1) فائدة : علاّمة ابن القيّم –رحمه الله– ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. ހަވައްތަރެއްގެ ޝަފާޢަތްވެއެވެ.

(1) الشفاعة الكبرى: މި ޝަފާޢަތުން أولو العزم ގެ ރަސޫލުބޭކަލުންވެސް (إبراهيم، نوح، موسى، عيسى– صلوات الله وسلامه عليهم–) ފަހަތަށްޖެހިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެންމެފަހުން ހިނގާ އަޅުތަކުން މުޙައްމަދުގެފާނުގެ އަރިހަށް އައުމުން އެކަލޭގެފާނު "މަޤާމު މަޙްމޫދު" އަށް ވަޑައިގެން މަޙްޝަރުގެ މައިދާނުގައި އަޅުތަކުންގެ ޙުކުމްކުރެއްވުން، ހިސާބުބެއްލެވުން ފަށްޓަވައިދެއްވުމަށް ޝަފާޢަތްތެރިވެވަޑައިގެންނަވާނެއެވެ. މިޝަފާޢަތް، ހައްޤުވެގެންވަނީ الله އަށް ޝިރުކުނުކުރާ އަޅުންނަށެވެ.

(2) ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިން ސުވަރުގެއަށް ވެއްދެވުމަށް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޝަފާޢަތްތެރިވެވަޑައިގެންނެވުން. އަބޫހުރައިރާ ރިވާކުރައްވާ ޙަދީޘްގެ ލަފުޒުގައި މިޝަފާޢަތުގެ ވާހަކަ ނަންގަނޑުވެގެންވެއެވެ.

(3) އެކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުގެ މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން الله އަށް ޢާޞީވި، ކުށްވެރިވި ފަރާތްތަކުގެ ސަބަބުން ނަރަކަ ވާޖިބުވެފައިވާ ބައެއް މީހުން ސުވަރުގެއަށް ވެއްދެވުމަށްޓަކައި އެކަލޭގެފާނު ޝަފާޢަތްތެރިވެވަޑައިގެންނެވުން.

(4) ތަޢުޙީދުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން ފާފަވެރިން އެބައިމީހުންގެ އެފާފަތަކަށް ދުނިޔޭގައި ތައުބާނުވެވުމުގެ ސަބަބުން ނަރަކައަށް ދާންޖެހިފައި ވީއިރު އެކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުންނަށް ޝަފާޢަތްތެރިވެވަޑައިގެންނެވުން.

(5) ސުވަރުގޭގެ ބައެއް އަހުލުވެރިންނަށް އެބައިމީހުންގެ ޘަވާބު އިތުރުކޮށްދެއްވުމަށާއި، ދަރަޖަތައް މަތިވެރިކޮށްދެއްވުމަށް އެކަލޭގެފާނު ޝަފާޢަތްތެރިވެވަޑައިގެންނެވުން. މިހުރިހާ ޝަފާޢަތަކީ الله އަށް ޝިރުކުނުކުރާ އިޚްލާޞްތެރިންނަށް ހައްޤުވެގެންވާ ޝަފާޢަތްތަކެވެ.

(6) رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ބޮޑުބޭބޭފުޅު أبوطالب ގެ ޢަޛާބު ލުއިކޮށްދެއްވުމަށް އެކަލޭގެފާނު ޝަފާޢަތްތެރިވެވަޑައިގެންނެވުން. މިޝަފާޢަތް ޚާއްޞަވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި أبوطالب އަށެވެ.

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. ޝަފާޢަތްތެރިވުމާއި ބެހޭގޮތުން ނަންގަނެވުނު އާޔަތްތަކުގެ ތަފްސީރު.

2. ނަފީކުރެވިގެންވާ ޝަފާޢަތަކީ ކޮބައިކަން ބަޔާންވެގެންވުން.

3. ސާބިތުކުރެވިފައިވާ ޝަފާޢަތަކީ ކޮބައިކަން ބަޔާންވެގެންވުން.

4. ޝަފާޢަތުލްކުބްރާގެ ވާހަކަ ނަންގަނެވުން، އަދި މި ޝަފާޢަތަށް މަޤާމް މަޙްމޫދުކޮށް ކިޔައެވެ.

5. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޝަފާޢަތްތެރިވެ ވަޑައިގަންނަވާނެ ގޮތް ބަޔާންވެގެންވުން. އެއީ އެކަލޭގެފާނު އެންމެ ފުރަތަމަ ޝަފާޢަތްތެރިވެވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ. އަދިޔާއްތަ! އެންމެ ފުރަތަމަ އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގަންނަވާނީ ސަޖިދަކުރައްވާށެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނަށް އިޛުނަ ލިބިވަޑައިގަތުމުން ޝަފާޢަތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.

6. އެކަލޭގެފާނުގެ މިޝަފާޢަތުން މުސްތަފީދުވާނީ އެންމެ ބާއްޖަވެރިވެގެންވާ މީހާއީ ކާކުކަން ބަޔާންވުން.

7. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުގެ މިޝަފާޢަތް الله އަށް ޝިރުކުކުރާ މީހުންނަކަށް ބަޔާންވެގެންވުމެވެ.

8. މި ޝަފާޢަތުގެ ހަޤީޤަތް ބަޔާންވެގެންވުން.

18

الله ގެ އަންނަނިވި ވަޙީބަސްފުޅުގެ ވާހަކަ ނަންގަތް ބާބު

އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ إِنَّكَ لَا تَهْدِى مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَهْدِى مَن يَشَآءُ ۚ وَهُوَ أَعْلَمُ بِٱلْمُهْتَدِينَ ﴾ (القصص: 56)

މާނައީ: "(އޭ ރަސޫލުއްލާހުގެފާނެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވާ މީހަކަށް ކަލޭގެފާނަށް ހިދާޔަތް ދެއްވިނުކެރޭނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް الله، އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި މީހަކަށް ހިދާޔަތްދެއްވައެވެ. އަދި ހިދާޔަތްލިބިގަންނާނޭ މީހުން އެކަލާނގެ މާތް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ."

سعيد بن المُسَيَّب –رحمه الله– އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައިކަލުން المُسيَّب ގެ ކިބައިން ރިވާކުރައްވައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. أبوطالب ގެ މަރު އަވަސްވެގެން ކައިރިވި ހިނދު، رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެކަލޭގެފާނުގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެހިނދު އެކަލޭގެފާނުގެ ގާތުގައި عبدالله بن أبي أميّة އާއި އަބޫ ޖަހުލު އިންނެވެއެވެ. ދެން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެކަލޭގެފާނަށް ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"يَاعَمِّ ! قُلْ: لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ، كَلِمَةً أُحَاجُّ لَكَ بِهَا عِنْدَ اللهِ، فَقَالاَ لَهُ: أَتَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ عَبْدِ الْمُطَّلِب؟ فَأَعَادَ عَلَيْهِ النَّبِيُّ صلّى الله عليه وسلّم فَأَعَادَا، فَكَانَ آخِرَ مَا قَالَ: هُوَ عَلى مِلَّةِ عَبْدِالْمُطَّلِب، وَأَبَى أَنْ يَقُولَ: لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ. فَقَالَ النَّبِيُّ صلّى الله عليه وسلّم: "لأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ، مَا لَمْ أُنْهَ عَنْكَ". فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿ مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَن يَسْتَغْفِرُواْ لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوٓاْ أُوْلِى قُرْبَىٰ ﴾ (التوبة: 113) وَأَنْزَلَ اللهُ فِي أَبِي طَالِبٍ: ﴿ إِنَّكَ لَا تَهْدِى مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَهْدِى مَن يَشَآءُ ۚ وَهُوَ أَعْلَمُ بِٱلْمُهْتَدِينَ ﴾" (رواه البخاري ومسلم)

މާނައީ: "އޭ ބޮޑުބޭބޭފުޅުއެވެ! " لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ " މިކަލިމަ ކިޔުއްވާށެވެ. އެއީ ތިޔަބޭފުޅާގެ ސަބަބުން الله ގެ ޙަޟްރަތުގައި މި ކަލިމަ ކިޔުމުން ޙުއްޖަތެއް ދެއްކުމަށް އަޅުގަނޑަށް ކުޅަދާނަވާނެތީއެވެ. ދެން عبدالله بن أبي أميّة އާއި އަބޫ ޖަހުލު ވިދާޅުވީ އެބޭފުޅާއަށް ބުނެލިއެވެ. (އޭ أبو طالب އެވެ!) عبد المطّلب ގެ

މިއްލަތުން ފުށުއަރައިބާލައިގަތީހެއްޔެވެ؟ ދެން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަލުންވެސް އެބަސްފުޅު ތަކުރާރުކުރައްވަމުން މިދިޔުމުންވެސް މިދިޔުމުންގެ ބަސް ތަކުރާރުކުރެއްވިއެވެ. ދެންފަހު أبو طالب ގެފާނު އެންމެ ފަހުން ވިދާޅުވީ އެކަލޭގެފާނު عبد المطّلب ގެ މިއްލަތުގައި ކަމަށެވެ. އަދި لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ ކިޔުމަށް އިންކާރުކުރިއެވެ. ދެން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވަޢުދުކުރެއްވިއެވެ. الله تعالى ތިމަންކަލޭގެފާނު މަނާނުކުރައްވާހާ ހިނދަކު، ކަލޭގެފާނަށްޓަކައިވެސް ފާފަފުއްސެވުން އިސްތިޣްފާރުކުރައްވާނަމެވެ. ދެންފަހު الله تعالى މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ. ﴿مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَن يَسْتَغْفِرُواْ لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوٓاْ أُوْلِي قُرْبَىٰ﴾ (التوبة: 113) މާނައީ: "މުޝްރިކުންނަށް އިސްތިޣްފާރުކުރުން ނަބިއްޔާއަކަށްވެސް އަދި މުއުމިނުންނަކަށްވެސް ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ. އަދި އެއީ ގާތްތިމާގެ މީހުން ކަމުގައިވިޔަސްވެސް ވެއެވެ." އަދި الله تعالى، أبو طالب ގެފާނާ ބެހޭގޮތުން މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ. ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَهْدِي مَن يَشَآءُ ۚ وَهُوَ أَعْلَمُ بِٱلْمُهْتَدِينَ﴾ (القصص: 56) މާނައީ: "(އޭ މުޙައްމަދުގެފާނެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވާހައި މީހަކަށް ކަލޭގެފާނަކަށް ހިދާޔަތްދެއްވުމެއްނުކުރެއްވޭނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް الله އެދިވޮޑިގަންނަވާ މީހަކަށް ހިދާޔަތްދެއްވައެވެ. އަދި ހިދާޔަތްލިބިގަންނަ މީހުން އެކަލާނގެ މޮޅަށް ދެނެވޮޑިގަންނަވައެވެ."

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ﴾ މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރު.

2. ﴿مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَن يَسْتَغْفِرُواْ لِلْمُشْرِكِينَ﴾ މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރު.

3. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ "قُلْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ" މިބަސްފުޅުގެ ތަފްސީރު. އާދެ! މިއީވަރަށް މުހިންމު، އަދި ބޮޑު މައްސަލައެކެވެ. (އެހެނީ ހަމަހަމަވަރުން لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ ދެނެގެން ކިޔުމަކުން ނުފުދޭނެއެވެ. ދެނެގެން ކިޔުމާއި އެކުއެކީ ހިތުން ތަސްދީޤުކޮށްޢަމަލުކުރަންޖެހޭނެއެވެ.) އަދި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ މި ބަސްފުޅުގެ ތަފްސީރު، ހަމައެކަނި ކަލިމަ ދެނެގެން ކިޔުމުން މުސްލިމަކަށް ފުދޭނެކަމަށް ބުނާ ޢިލްމުގެ ދަޢުވާދާރުންނާ ޚިލާފުވެއެވެ.

4. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم، އެކަލޭގެފާނުގެ ބޮޑުބޭބޭފުޅުގެ أبو طالب އަށް "لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللّٰهُ" ކިޔަދިނުމުގެ ވިދާޅުވުމަށް ބަރީޝްކޮށްދެއްވި ހިނދު، އަބޫ ޖަހުލާއި އޭނާގެ އެކުވެރިންނަށް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ދެކޮޅަށް ހަމަޖެހިގެން އުޅުނެވެ. (އެބަހީ އެކަލޭގެފާނު ބޮޑުބޭބޭފުޅަށް ވިދާޅުވީ ހަމައެކަނި ދުލުން ކިޔުމަކަށްޓަކައެވެ. ދުލުން ކިޔުމާއި ހިތުން އިޢުތިޤާދުކުރުމަށް ތަޞްދީޤުކޮށް ޢަމަލުކުރުމަށެވެ. އާދެ، ބާތިލު އިބާދަތްތަށް އިންކާރުކޮށް ހަމައެކަނި الله ގެ އިބާދަތަށް ޚާއްޞަކުރުމަށް ޖެހޭނެއެވެ. އަބޫ ޖަހުލާއި އޭނާގެ އެކުވެރިން، أبو طالب ގާތުގައި، عبد المطّلب ގެ މިއްލަތުގައި ދެމިހުރުމަށް ހިތްވަރުދިނީ އެބަސްވެގެންނެވެ.) لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللّٰهُ ގެ މާނައިގައި މައްޗަށް އަބޫ ޖަހުލު އެނގޭނެ ގޮތަށް ނުބުނެ މުޝްރިކުން الله ގަބޫލުކުރައްވާނެއެވެ!

5. ޔާރިމިރަސޫލާ އެކަލޭގެފާނުގެ ބޮޑުބޭބޭފުޅުގެ އިސްލާމްވުމަށް އިގަސްތުން ގަދައަޅައި ކުރެއްވި މަސައްކަތްތެރިކަން.

6. عبد المطّلب ގެ މިއްލަތަށް ސަލަފުން އިސްލާމްވިކަމުން ހިނދު މުޝްރިކުން މައްޗަށް ބައްދަލު ސާބިތުވުން.

7. ޔާރިމިރަސޫލާ އެކަލޭގެފާނުގެ ބޮޑުބޭބޭފުޅު أبو طالب ގެ މަރަށް އިސްތިޣްފާރުކުރެއްވުމާއި އެކުވެސް أبو طالب ގެ ފާފައަށް الله تعالى ފުއްސަވައިދެއްވާނެއެވެ. ނަމަވެސްމަ! أبو طالب އަށް އިސްތިޣްފާރުކުރުއްވުން އެކަލޭގެފާނަށް މަނާކުރެއްވިއެވެ.

8. ނުބައި މީހުންނާއި އުޅުމުން އިންސާނާއަށް ނުބައި އަސަރުކުރާ އެކަމުގެ ގެއްލުންވުން.

9. (ކާފިރުކަން މަތީ އިސްލާމް ގޮސްފައިވާ) މީހާގެ ސަލަފުންނާއި ބޮޑުބޮޑު މީހުން މާތްކުރުމުގައި ހުރި ގެއްލުމާއި ނުރައްކާތެރިކަން.

10. (ކާފިރުކަމުގައި އިސްލާމް ގޮސްފައިވާ) މީހާގެ ސަލަފުންނާއި ބޮޑުބޮޑު މީހުންގެ ޖިންނަތިހާ އިސްތިދުލާލުކުރުމަކީ ޖާހިލިއްޔަތުގެ ޙުޖްޖަތެވެ.

11. އިންސާނާގެ ޢަމަލުތަކުގެ ނަތީޖާ ކަނޑައެޅެނީ ޚާތިމާގައެވެ. (އެބަހީ އިންސާނާ މަރުވާ ވަގުތު ކުރާ ޢަމަލުތަކުގެ އިޢުތިބާރު

ކުރެވުމެވެ. ކާފިރަކު މަރުވުމުގެ ވަގުތުކޮޅެއް ކުރިން އިސްލާމްވެއްޖެނަމަ އޭނާ ސަލާމަތްވެދާނުއްޖެވެ. އަދި މުސްލިމަކު މަރުވުމުގެ ވަގުތުކޮޅެއް ކުރިން ކާފިރުވެއްޖެނަމަ ކުރިން ކޮށްފައިވާ ހުރިހާ ޢަމަލުތަކެއް ބާޠިލުވެދާނުއްޖެވެ.) އިސްވެދިޔަ ބަޔާންތައް ހުރީ ކަމުގެ ދަލީލުކަމެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެވަގުތު أبو طالب އެކަލިމަތުގެ ކިޔުއްވިނަމަ އޭނާއަށް އެކަލިމަތުގެ ފައިދާކުރީހެވެ.

12. މަގުފުރެދިގެންވާ މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ބޮޑު ޝުބުހަތަށް ވިސްނައި ފިކުރުކުރުން. (އެބަހީ އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި އަސާރުކޮށްފައި ޖަހަލުތަކުގެ ބުނެވިފައިވާ އެބައިމީހުން ހަމައެކަނި لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ މިކަލިމަތުގެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އިސްވެދިޔަ ގިސާގައި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم، އެކަށޭގެންގެ ބޮޑުބޭބޭކުގެ أبو طالب އަށް އެކަލިމަތުގެ ކިޔުއްވުން އެދިވަޑައިގަތުމާ ތަކުރާރުކުރެއްވުމާ އެކުގައިވެސް އަބޫޖަހުލާއި އޭނާގެ އެކުވެރިން أبو طالب އާ ޖަދަލުކޮށްގެން ހަމައެކަނި އެކަލިމަތުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންނަށް އެކަލިމަތުގެ މާނަ ވަރަށް ރަނގަޅަށް އެނގިފައިވާތީއެވެ.

❁❁❁❁❁❁❁❁

19

އާދަމުގެ ދަރިން ކާފިރުވުމާއި، އެއުރެންގެ ދީން ދޫކޮށްލުމުގެ އަސްލު ސަބަބަކީ ޞާލިޙުންނާ ދޭތެ (އެބޭކަލުންނަށް ޢިއްޒަތްތެރިކުރުމާއި، މާތްކޮށްލުމުގައި) ހައްދުފަހަނަޅައި ދިއުންކަން ނަންގަތް ބާބު

الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ لَا تَغۡلُواْ فِي دِينِكُمۡ وَلَا تَقُولُواْ عَلَى ٱللَّهِ إِلَّا ٱلۡحَقَّ﴾ (النساء: 171)

މާނައީ: "އޭ ފޮތުގެ އަހުލުވެރިންނޭވެ! (އެބަހީ ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނޭވެ!) ތިޔަބައިމީހުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނުގައި ހައްދުފަހަނަޅައިނުދާށެވެ. އަދި الله އާ މެދު ޙައްޤު ބަސް މެނުވީ ނުބުނާށެވެ."

އަދި الله تعالى ގެ ﴿وَقَالُواْ لَا تَذَرُنَّ ءَالِهَتَكُمۡ وَلَا تَذَرُنَّ وَدّٗا وَلَا سُوَاعٗا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسۡرٗا﴾ (نوح: 23) "އަދި ނޫޙުގެ ޤައުމުގެ މުޝްރިކުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ބުނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ އިލާހުންތައް ދޫނުކުރާށެވެ. އަދި وَدٌّ އާއި، سُوَاعُ އާއި، يَغُوثُ އާއި، يَعُوقُ އާއި، نَسْرُ ވެސް ދޫނުކުރާށެވެ." މިބަސްފުޅާ ބެހޭގޮތުން މާތްالله ރުހިވޮޑިގެންވާ عبدالله بن عبّاس ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.

"هَذِهِ أَسْمَاءُ رِجَالٍ صَالِحِيْنَ مِنْ قَوْمِ نُوْحٍ، فَلَمَّا هَلَكُوا أَوْحَى الشَّيْطَانُ إِلَى قَوْمِهِم: أَنِ انْصِبُوا إِلَى مَجَالِسِهِمُ الَّتِي كَانُوا يَجْلِسُونَ فِيْهَا أَنْصَاباً، وَسَمُّوهَا بِأَسْمَائِهِمْ ، فَفَعَلُوا وَلَمْ تُعْبَدْ، حَتَّى إِذَا هَلَكَ أُولَئِكَ وَنُسِيَ العِلْمُ، عُبِدَتْ" (البخاري)

މާނައީ: "(وَدٌّ އާއި، سُوَاعُ އާއި، يَغُوثُ އާއި، يَعُوقُ އާއި، نَسْرُ) މިއީ ނޫޙުގެ ޤައުމުގެ މުސްލިމުންކުރެ ޞާލިޙު އަޅުތަކުންގެ ނަންތަކެވެ. ފަހެ އެބޭކަލުން އަވަހާރިވި ހިނދު، އެބޭކަލުންގެ ޤައުމުގެ މުޝްރިކުންނަށް ޝައިޠާނާ ވަސްވާސްދިނެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އެބޭކަލުން އިށީނދެއުޅުން މަޖިލިސްތަކުގައި އެބޭކަލުންގެ ސޫރަތަކުގައި ބުދުތަކެއް ޤާއިމުކުރާށެވެ. އަދި އެބޭކަލުންގެ ނަންތަކުން

އެބުދުތަކަށް ނަންދިނެވެ. ދެންފަހެ އެބައިމީހުން އެކަންތައް އެގޮތަށް ކޮށްފިއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެބައިމީހުންގެ ދައުރުގައި އެބުދުތަކަކަށް ބަޔަކު އަޅުކަމެއްނުކުރެއެވެ. ދެން މިބައިމީހުން މަރުވެ ނިމިދިޔަ ހިނދު ދެން އަދި ދައުރުގެ މީސްތަކުން އިލްމު ހަނދާންނެތި ޖަހާލަތު އެބައިމީހުންގެ ތެރެއަށް ވަދެ، އެބުދުތަކަށް އެބައިމީހުން އަޅުކަންކުރަން ފަށައިފިއެވެ."

ابن القيّم –رحمه الله– ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. ސަލަފުންގެ އެތައް ބަޔަކު ވިދާޅުވިއެވެ. "އެބޭފުޅުން އަވަހާރަވީ ހިނދު އެބޭފުޅުންގެ ފަހުން އައި މީސްތަކުން އެބޭފުޅުންގެ ޤަބުރުތަކުގެ ވަށައިގެން ތިބެއްޖެއެވެ. ދެން އެބޭފުޅުންގެ ސިފަތަކުގައި ބުދުތަކެއް ހެދިއެވެ. ދެންފަހެ އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ޒަމާންތަކެއް ފާއިތުވެދިޔުމުން އެބުދުތަކަށް މީސްތަކުން އަޅުކަންކުރަން ފަށައިފިއެވެ."

ރަޟިޔަﷲ ޢަންހު ޢުމަރުގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ހަދީޘްފުޅުކުރެއްވިއެވެ.

"لا تُطْرُونِي كَمَا أَطْرَتِ النَّصَارَى ابْنَ مَرْيَمَ، إِنَّمَا أَنَا عَبْدٌ، فَقُولُوا: عَبْدُ اللهِ وَرَسُولُهُ" (البخاري ومسلم)

މާނައީ: "ޢީސާގެފާނުގެ ތަޢުރީފުކުރުމުގައި ނަޞާރާއިން ހައްދުފަހަނަޅައިދިޔަ ފަދައިން ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ތަޢުރީފުކުރުމުގައި ހައްދުފަހަނަޅައިނުދާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ (ﷲ ގެ) އަޅަކީމެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް "ﷲ ގެ އަޅާ އަދި ﷲ ގެ ރަސޫލާ" މިފަދައިން ކިޔާށެވެ."

އަދިވެސް ރަޟިޔަﷲ ޢަންހު عبدالله بن عبّاس ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ހަދީޘްފުޅުކުރެއްވިއެވެ.

"إِيَّاكُمْ وَالغُلوَّ، فَإِنَّمَا أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمُ الغُلوُّ" (مسند أحمد، سنن الترمذي، وسنن أبي داود وسنن ابن ماجه)

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން ހައްދުފަހަނަޅައިދިޔުމުން ދުރުހެލިވާށެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގެ މީސްތަކުން ހަލާކުވުމުގެ ސަބަބަކީވެސް ހަމަ ހައްދުފަހަނަޅައިދިޔުމެވެ."

އަދި ރަޟިޔަﷲ ޢަންހު عبدالله بن مسعود ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްފުޅުކުރެއްވިއެވެ.

"هَلَكَ الْمُتَنَطِّعُونَ" – "قَالَهَا ثَلاَثًا" (صحيح مسلم)

މާނައީ: "ކަންކަމުގައި تَكَلُّف އިޚުތިޔާރުކޮށް ހައްދުފަހަނައަޅައިގާ މީހުން ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. މިފަދައިން އެކަށީގެން ތިންފަހަރު ހަދީޘްފުޅުކުރެއްވިއެވެ."

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. މިބާބަކާއި އަންނަނިވި ދެބާބަށް ރަނގަޅަށް ވިސްނައިފި މީހަކަށް އިސްލާމްދީން ބިރައްޖެހިލެވިގެން ގޮސްފައިވާ މިންވަރު ބަޔާންވެ ފާޅުވެގެންދާނެއެވެ. އަދި ﷲ ގެ ކުދުރަތުވަންތަކަމާއި، މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކުގެ ޚިޔާލުތަކާއި ތަޞައްވުރުތަކާއި ޝުޢޫރުތައް އެކަލާނގެ ބަދަލުކުރެއްވުމުގައި، ޢަޖައިބުކަމެއް އޮތްކަން ފެންނާނެއެވެ.

2. ބިންމަތީގައި އެންމެ ފުރަތަމަ ކުރެވުނު ޝިރުކު ދެނެގަތުން، އެކަންކުރެވުނީ ޞާލިޙުންނަށް މާތްކޮށް ހިތުމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައިދިޔުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

3. އެންމެ ފުރަތަމަ (ދުނިޔޭގައި) ބަދަލުކޮށްލެވުނީ ނަބީބޭކަލުންގެ ދީނެވެ. (ބާބަށް ވިސްނައިލުމުން) އެކަމުގެ ސަބަބު ބާރުކޮށް ފާޅުވެގެން ދާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުން ރަސޫލުކަމާގެން ފޮނުއްވީ ﷲ ކަން އެނގުމާ އެކުވެސް (މީސްތަކުން އެބޭކަލުންގެ ދީން ބަދަލުކޮށްލުމުގައި އެއްވެސް ޚާލެއް ފިކުރެއްނުބަހައްޓައިއެވެ.)

4. ދީނުގައި އުފެއްދޭ އާކަންތައްތަކަށް މީސްތަކުން ފަސޭހައިން ގަބޫލުކުރާކަމެވެ. އަދި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއި އިންސާނީ ފިޠުރަތް އެކަން ރައްދުކުރާ ބާޠިލުވެސް ދެއެވެ.

5. މިހިރާ ކަލޭގެ ސަބަބަކީ ހެޔޮނިޔަތާއި ބާޠިލު މަސްހުނިކޮށްލުމެވެ. މިކަމުގައި ދެކަމެއް ފާޅުވެ ބާރުގެންވެއެވެ. (1) ބޮޑުކުރުމާ ތަޢުރީފުކުރުމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައިދިއުން، (2) ބިދުޢަތުގެ އަހުލުވެރިންކުރު ބަހަށް އަޑުއަހައިގެން ކުރިކަމަށް ބަހަށް، އެބައިމީހުންގެ މުރާދު މުޅިން ނުބައިކޮށް ވިސްނުން.

6. ނޫޙު ސޫރަތުގެ 23 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.

7. އިންސާނާގެ ހިތުގައި ބައެއް އުނިވުމާއި ބާޠިލު އިޢުތިޤާދުތަކާ ފިޠުރީގޮތުން އިންސާނާގެ ޠަބީޢަތުގައިވާ ކަމެކެވެ.

8. "މީސްތަކުން ދީންދުރުކޮށް ކާފިރުވުމުގެ އެންމެބޮޑު ސަބަބަކީ އެބައިމީހުން ދީނުގައި އުފެއްދި ހާކަންތައްތަކެވެ." ސަލަފުންގެ ކިބައިން ވާރިދުވެފައިވާ މިބަސްފުޅުގެ ދަލީލު މިބާބުން ސާބިތުވެއެވެ.

9. ބިދުޢައިގެ އަންޖާމު ޝަރީޢާ ހަރަކާތް ކުރެއެވެ. (އެބަހީ އެންމެ ޤަވާޢިދުން އިންސާނާ މަގުފުރައްދިނީ އިންސާނާއަށް ދީނުގައި ބިދުޢައެއް ހެދުމަށް ވަސްވާސްދީގެންކަން ޝައިޠާނާއަށް ހަރަކާތް އެނގޭއެވެ.) އަދި އެއީ ބިދުޢަހަދާ މީހާގެ މަޤްޞަދު ކިޔަންމެ ހަރަކާތްކުރުގައިވީނަމަވެސް ދެއެވެ.

10. އުޒުރީ ގެއިދާ ދެނެގަތުން، އެބަހީ ހައްދުފަހަނަގައި ދިއުމުން ނަހީކުރެއްވުމާއި، އެކަމުގެ ހަންޖާމު ދެނެގަތުމެވެ.

11. ހުރި ޖަމާޢަތްގެ މަޤްބޫލުގައި ދޯޙާ ވަރައިގެން ތިޔަމަހީ ގެއްލުންހުރި ނުރައްކާތެރި ކަމެކެވެ.

12. (އާޔާއި ސުންނަތުގައި) ބުރަވެއްޓުން މަނާކުރެވިފައިވާކަން ދެނެގަތުމާއި، އެބުރަވެއް ނަހީކުރުމުގައިވާ ޙިކުމަތް ދެނެގަތުމެވެ.

13. ޤާބުގައި ބައްޕަވެގެންވާ ނުބައިގާނގެ ގައުމުގެ މީސްތަކުން ކަންތައްކުރިގޮތުގެ ވާހަކަ ހަރަގަތް ދެނެގަތުމާއި، އަދި މީސްތަކުން އެކަމުން އާޚިރުވުމަށްވާ އެކަށްވެސް އެކަމަކީ ސަލާމަތުން ސަލާމަތީ ކަމެއްކަމުގައި ދެނެގަތުމެވެ.

14. އެންމެބޮޑު ޙަޤީޤަތްވެގެންވާ މައްސަލައަކީ: ތަޢުރީފު ޤުރުބަތްކުރުންނާއި ޙަޤީޤީ ފޮތްތަކުން ނުބައިގާނގެ ގައުމުގެ މީސްތަކުންގެ ވާހަކަ އެއުރެން ކިޔާ އަދި އެވާހަކަ ހަރަގަތް ވިސްނާ އަދި އެބައިމީހުންނާއި ޙިކުމަތާއި ދެކުރު الله تعالى ހުރަސްވެވުމެވެ ގެންވިކަންވެސް ހަރަގަތް ދަންގެންވާ ޙާލު، ނުބައިގާނގެ ގައުމުގެ މީސްތަކުން އެބާވިޔުންގެ ގަބުރުތައް ކައިރިގައި އެބޭކާރުންގެ ސުރަތްކުރުގައި ބުދުތައްހަދައިގެން އުޅުނީ ހަގުކަން އެއީ އެންމެފަހު ހަމަގުކަންކަމުގައި އެއުރެން އިޙްޔާޤުދުކުރިމަހެވެ. އަދި ހަމަކަމަވަރުން الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ މަނާކުރެއްވިއްވާ ކަމަކީ ޚިޔާއި މުދާ ރާޙާލުކުރާގަމަ ކުރުކުރެއް ކަމުގައިވެސް އެއުރެން އިޢްތިޤާދުކުރެއްވެވެ.

15. ހަމަކަށަވަރުން އުފެދުނުކަން އަޅުކަންކުރުމުގެ، އުފެދުނުކަން އަޅުކަންކުރީ ހަމައެކަނި اللهُ ގެ ހަޟްރަތުގައި އުފައްދާވުންތަން އުފެދުނީ ސަލާމަތްތެރިވެފައިވާކަމުގެ މަގުބަލާދޭގައިކަން ބަލިކަރެވޭ ބައިންތަކެވެ.

16. އުފައްދާވުން ހިނދު އެބާވަތުގެ ސުންނަތްކުރުގައި ބުދުތައް ގެރި އިސްލާމްވިން، އުފެދުނީ ގެރި، އެތަކެއްޗަށް އަޅުކަންކުރާކަންކަމެވެ. (ނަމަވެސް އެ އިސްލާމްވިން އުފެދުނީ ގެރި އެބާވަތުގެ ހިނގާނަކަމެވެ. އަޅުކަންކުރާކަންތައްތަކެވެ.)

17. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ "لا تُطْرُونِي كَمَا أَطْرَتِ النَّصَارَى ابْنَ مَرْيَمَ" "ނަޞާރާއިން ތަޢުރީފުކުރުމުގައި ނަބީއާއިން ހައްދުފަހަނައަޅައިގަތްފަދައިން، ތިމަބައިމީހުން ތިމަންކަލޭގެ ތަޢުރީފުކުރުމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައި ނުދާށެވެ." މިބަސްފުޅުގައި (މުސްލިމުންނަށް) ބޮޑުވެގެންވާ ބާރުނަގާއި ނަސޭހަތްތެރިވުމެވެ. ފަހެ، اللهُ ގެ ރަސޫލާ ފުރިހަމަވީގައި މީސްތަކުންނާ ހަމައަށް ފޯރުކޮށްދެއްވި މާތްރަސޫލާ محمّد صلّى الله عليه وسلّم ގެ މައްޗަށް اللهُ ބަރަކާތް ސަލާމާއި ރަޙްމަތް ލައްވާށިއެވެ!

18. ކަންކަމުގައި ބޮޑުވުމުގެ އިންޒާރުދެއްވި ހައްދުފަހަނައަޅާ މީހުން ހަލާކުވެއްޖެކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވި އެކަކުގެ ފާހަގަކުރެވުނު ނުރައްކާތެރިކަމާއި ނަސޭހަތް.

19. ހަމަކަށަވަރުން ބިދުޢަ ހަނދާންނެތުމަށްޓަކައި ދާންދެން އުފެދުނުކަން މީސްތަކުން އަޅުކަމުގެ ބަރަކާތުގައި ކުރަމުގައި ބިދުޢަގެ ވުޖޫދުވީ ޒަމާނާއި މައްސަލާ އަދި ބިދުޢަ ނައްތާލުމުގެ ގޮތުގައި ތިރީގައިވާ ބަސްތަކުން ބަޔާންވެގެންވެއެވެ.

20. ހަމަކަށަވަރުން ބިދުޢަ ނައްތާލުމުގެ އެންމެބޮޑު ސަބަބަކީ އިލްމުވެރިން ގަވާއިދުގެ ބަސްތައްދެއްވުމެވެ.

20

ޞާލިޙު މީހެއްގެ ގަބުރުކައިރީގައި الله އަށް އަޅުކަންކުރުމާމެދު އައިސްފައިވާ ހަރުކަށި ވަޢީދުގެ ވާހަކަ ނަންގަވާ ބާބު. ދެން ފަހެ، ޞާލިޙު ގަބުރުގައިވާ މީހާއަށް އަޅުކަންކޮށްފިނަމަ އަދާވާނީ ކިހިނެއްހެއްޔެވެ؟

މާތްالله ރުއްސުންލެއްވި ޢާއިޝަތުގެފާނުގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މާތްالله ރުއްސުންލެއްވި އުއްމުސަލަމާ އަކަމަނާއާއި ހަބަޝްކަރައިން ފެނިވަޑައިގެން ނަޞާރާއިންގެ ކަނީސާއެއް، އެތަނުގައިވާ ފޮޓޯތަކާ ވާހަކަ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް ދަންނަވައިދެއްވުމުން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިކަމަށްވެއެވެ.

"أُولَئِكَ إِذَا مَاتَ فِيْهِمُ الرَّجُلُ الصَّالِحُ، أَوِ العَبْدُ الصَّالِحُ، بَنَوْا عَلَى قَبْرِهِ مَسْجِداً وَصَوَّرُوا فِيهِ تِلْكَ الصُّوَرَ، أُولئِكَ شِرَارُ الخَلْقِ عِنْدَ اللهِ" (صحيح البخاري و صحيح مسلم)

މާނައީ: "އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ޞާލިޙު މީހަކު ނުވަތަ ޞާލިޙު އަޅަކު މަރުވެއްޖެނަމަ، އެމީހާގެ ގަބުރުގެ މަތީގައި އެބައިމީހުން މިސްކިތެއް ބިނާކުރެއެވެ. އަދި އެތަނުގައި އެބައިމީހުން އެފޮޓޯތައް ކުރަހައެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ اللهގެ ހަޟްރަތުގައި އެންމެ ނުބައި މަޚްލޫޤުންނެވެ."

ފަހެ، އެބައިމީހުން އެއްފަހަރާ ދެފިތުނައެއްގައި ޖަމާކޮށްފިއެވެ. އެއްފިތުނައަކީ އެބައިމީހުން ސޫރަތުންގެ ގަބުރުތައް އަޅުކަންކުރާ ތަނަކަށް ހެދުމުގެ ފިތުނައެވެ. އަނެއް ފިތުނައަކީ އެތަނުގައި އެސޫރަތުންގެ ބުދުތައް ހެދުމުގެ ފިތުނައެވެ.

އަދިވެސް މާތްالله ރުއްސުންލެއްވި ޢާއިޝަތުގެފާނުގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް އެކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވުމުގެ އާޚިރުކަންތަކުގެ ހާލަތު ޖެހިވަޑައިގެންނެވި ހިނދު އެކަލޭގެފާނުގެ މޫނުމަތީގައި (ޚަމީޞު އިބާރާތްގައިވާ ފޮތިގަނޑު) ސާދާކުރެއްވުމަށް ފެށްޓެވިއެވެ. ދެން ފަހެ، ނޭވާލެއްވުމަށް ހިތްވަރުކުޑަވުމުން ބާރު ލިބިވަޑައިގެން ކަސްތުރުކުރައްވައެވެ. ފަހެ، އެކަލޭގެފާނު އެހާލަތުގައި ވިދާޅުވިއެވެ.

"لَعْنَةُ اللهِ عَلَى اليَهُودِ والنَّصَارَى، اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِم مَسَاجِدَ" يُحَذِّرُ مَا صَنَعُوا. وَلَوْلاَ ذَلِكَ أُبْرِزَ قَبْرُهُ، غَيْرَ أَنَّهُ خَشِيَ أَنْ يُتَّخَذَ مَسْجِداً" (البخاري ومسلم)

މާނައީ: "ޔަހޫދީންނާއި، ނަޞާރާއިންގެ މައްޗަށް الله ގެ ލަޢުނަތްލައްވާށިވޭ. އެބައިމީހުން، އެބައިމީހުންގެ ނަބިއްޔުންގެ ޤަބުރުތަކުގައި މިސްކިތްތަކެއް ހެދިއެވެ." (އާއިޝާގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) މިބަސްފުޅުން އެކަލޭގެފާނުގެ މަޤްޞަދަކީ ޔަހޫދީންނާއި، ނަޞާރާއިން އެކުރިކަންތަކުން، އެކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުގެ މީސްތަކުން ބިރުވެރިކުރުއްވުމެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ޤަބުރުފުޅު މިސްކިތަކުން މިސްކިތަކަށް ހަދައިފާނެކަމުގެ ބިރުވެތިވެވަޑައިގަތީ (އެހެނިހެން ޞަޙާބީންގެ ޤަބުރުތަކުގައި ފަދައިން) އެކަލޭގެފާނުގެ ޤަބުރުފުޅުވެސް ފާޅުކުރައްވާނުލެއްވީއެވެ. (އެބަހީ އެކަލޭގެފާނުވެސް ފަސްކުރެއްވުނީ އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙާބީންނާއެކު البقيع ގައެވެ.)

އަދި މާތްالله ރުއްސެވުންލެއްވި جندب بن عبدالله البجلي ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބަރިޔޮތުކުރުއްވުމަށް ކުރިން އަހުރެން އަޑުއިވިއެވެ.

"إِنِّي أَبْرَأُ إِلَى اللهِ أَنْ يَكُونَ لِي مِنْكُمْ خَلِيْلٌ، فَإِنَّ اللهَ قَدِ اتَّخَذَنِي خَلِيْلاً كَمَا اتَّخَذَ إِبْرَاهِيْمَ خَلِيْلاً، وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا مِنْ أُمَّتِي خَلِيْلاً لاَتَّخَذْتُ أَبَابَكْرٍ خَلِيْلاً، أَلاَ وَإِنَّ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ كَانُوا يَتَّخِذُونَ قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ، أَلاَ فَلاَ تَتَّخِذُوا القُبُورَ مَسَاجِدَ فَإِنِّي أَنْهَاكُمْ عَنْ ذَلِكَ" (صحيح مسلم)

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ޚަލީލަކުވުމުން الله ގެ ޙަޟްރަތަށް ބަރީއަވެވަޑައިގެންފައެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله، އިބްރާހީމްގެފާނު ޚަލީލުކަމުގައި ހެއްދެވި ފަދައިން ތިމަންކަލޭގެފާނުވެސް ޚަލީލުކަމުގައި ހައްދަވައިފިއެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުން މީހަކު ޚަލީލުކަމުގައި ހައްދަވާނަމަ ޚަލީލުކަމުގައި ހެއްދެވީ އަބޫބަކުރުގެފާނެވެ. ދަންނާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީންވި މީސްތަކުން އެބައިމީހުންގެ ނަބިއްޔުންގެ ޤަބުރުތަކުގައި މިސްކިތްތަކެއް ހެދިއެވެ. ދަންނާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުން، ޤަބުރުތައް މިސްކިތްތަކެއް ނުހަދާށެވެ. ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެކަން މަނާކުރައްވަމެވެ.[1]

---

(1) يقول المترجم: ޙަދީޘުގައި ބުނެދޭ ޤަބުރަކީ މައްޗަށް ވަސްކާނުލެވޭ ތަނެވެ. ދިވެހިންގެ ޢާއްމުގައި ޤަބުރު ކިޔައިއުޅޭނީ މައްޗަށްއަރާފައެވެ. ނަމަވެސް އަރުގަނޑު މިތާގެ ނައްބެމުތަކެއް ތަކުރާރާ ކުޑުގައި ޤަބުރު އިސްތިޢްމާލުކުރަނީ ބަޔަކުގެ މާނައިގައެވެ. ޚަލީލުކަމުގައިވަނީ خُلّة ނަމެވެ. ޚަލީލުގެ މާނައަކީ އިންސާނާ ހިތުގެ =

ވަނީ، رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެކަލޭގެފާނުގެ ބަލިމަރުގެ އެންމެ ފަހު ދުވަސްވަރުގައި ތަދުމަތް، އަޅުކަންކުރާ ޖަގަހަމަކަކަށް ހެދުން މަނާކުރައްވިއެވެ. ދެން އެކަން ކުރާމީހުންނަށް އެކަލޭގެފާނު ލަޢުނަތްލެއްވިއެވެ. އަދި (ދަންނައެވެ.) ޤަބުރުމަތިގައި މަސްޖިދެއް ބިނާކުރުމަށް ނަމަވެސް ޤަބުރުކައިރީގައި ނަމާދުކުރުން މަނާވެގެންވެއެވެ. ދާމްالله ތުއްރުސްނުގެއްވި عائشة ގެފާނު، "خَشِيَ أَنْ يُتَّخَذَ مَسْجِداً" މިސްމަރުކަން އެކަލޭގެފާނުގެ ޤަބުރުފުޅު މަސްޖިދުކަމަށް ހަދައިފާނެކަމުގެ ބިރުންނެވަހަރަ، (އެކަލޭގެފާނުގެ ޤަބުރުފުޅުވެސް ސަޙާބީންގެ ޤަބުރުފުޅުވެއްޖެހެން ފަހައިން ވަކިވެ، އެނގޭގޮތަށް ހުރިހެވެ.) މިބަސްފުޅުން އެކަން ތަނަވަހަށް ސާބިތުވެއެވެ. އެހެން ސަޙާބީން އެކަލޭގެފާނު ޤަބުރުފުޅުމަތީގައި ބިމާހުރުކަޅުވެލާކަން މިސާލެއް އެކަލޭގެފާނު އެނގޭނެގޮތަކަށެވެ. އެހެންކަމުން ނަމާދުކުރުމަކީ އިޙްތިރާމުކުރާ ކަންތައް ތަނަވަހެވެ މަސްޖިދުކާން. އަދިއެއްޗެހި! އެތަނެއްގައި ނަމާދުކުރާ ކަންތައް ތަނަވަހަރަ މަސްޖިދު ކިޔެއެވެ. އަދި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބަޔާންފުޅުކުރެއްވި ވަރުގެ ފަހަރިންނެވެ.

"جُعِلَتْ لِيَ الأَرْضُ مَسْجِداً وَطَهُوراً" (صحيح البخاري و صحيح مسلم) މާނައީ: "الله تعالى، މިމަންކަލޭގެފާނަށް، ބިންގަނޑު މަސްޖިދެއްކަމުގައްޔާއި ޠާހިރުކުރާ ޖަހާރަތެއްކަމުގައި ލެއްވިއެވެ."[(1)]

ދާމްالله ތުއްރުސްނުގެއްވި عبدالله بن مسعود ގެ ރިވާއިން ހިމެނިގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބަޔާންފުޅުކުރެއްވިއެވެ.

"إِنَّ مِنْ شِرَارِ النَّاسِ مَنْ تُدْرِكُهُمُ السَّاعَةُ وَهُمْ أَحْيَاءٌ، وَالَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْقُبُورَ مَسَاجِدَ" (رواه أحمد و أبوحاتم في صحيحه) މާނައީ: "މީސްތަކުންކުރެ އެންމެ ނުބައިވެގެންވާ މީހުންގެ ތެރޭގައި، ދިރިހުއްޓާ

އަޑުން ދުނިޔެސްތަރިކަމާއެކު އެންމެބޮޑުމަން ގޮތެއް ދިނުމެވެ. ދަރަޖައަށް ތޯބިވާވެވެ. خلّة އަކީ އިސްތިރާ ދަރަޖައަށް ގޮތްވެވެވެ. خلّة ގެ މަގާމު مَحبَّة ގެ މަގާމަށްވުރެ މަތިވެރިވެގެންވެއެވެ.

(1) يقول المترجم: ބަހައިބެހުން مَسْجِد ކިޔުނީ ސަޖިދަކުރާ ތަނަށެވެ. ޝަރީޢަތުގައި ނަމާދުކުރުން މަނާވެގެން ތަނެއް ތަނަވަހަރަ ނަމާދުކުރުން ހުއްދަވެގެންވެއެވެ. މިސާލަކަށް مَزْبَلَة: މީސްތަކުން ކުނިއެޅާ ތަނެވެ، مَزْجَرَة: މީސްތަކުން ޖަނަވާރު ދަބައްކާތަން، مَقْبَرَة: ގަބުރުސްތާނު، قَارِعَةُ الطَّرِيْق: މީސްތަކުން (ގުދުރަތެވެ މަގުތަކާ) ހިނގާބިނގާއުޅޭ މަގު، الحَمَّامُ: ފާޚާނާ، ނުވަތަ ފެންވަރާތަން (ގޮނޑި)، مَعَاطِنُ الإِبل: ޖަމަލުތައް، فَوقَ ظَهْرِ بَيْتِ الله: ކަޢުބާގެ ފުރާޅުމަތި، رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވަނީ މިތަންތާނގައި ނަމާދުކުރުން މަނާކުރައްވާފައެވެ. މިތަންތަން ފިޔަވައި ކަނޑެއް ތަނެއްގައި ނަމާދުކުރުން ހުއްދަވެގެންވެއެވެ. ޤަބުރުސްތާނުގައި ކުރާނަމާދުކުރުން ހުއްޓުވިގެންވެއެވެ. އަދި އެނަމާދުގައި ތަކުބީރު ސަޖިދައެއް ނުވާނެއެވެ. اهـ.

އެބައެއްގެ މައްޗަށް ޤިޔާމަތް ޤާއިމުވާމީހުންނާއި، ޤަބުރުތައް މިސްކިތްތަކަށް ހަދާމީހުން ހިމެނެއެވެ."(1)

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މައްސަލަތައް:

1. ހެޔޮވެރިޔާގެ ޤަބުރުކައިރީގައި މިސްކިތެއް ބިނާކޮށް، އެމިސްކިތުގައި الله އަށް އަޅުކަންކުރާ މީހާގެ މައްޗަށް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަރިހުން ވާރިދުވެފައިވާ ވަޢީދު. އަދި އެކަންކުރާމީހާ ނިޔަތް ހެޔޮނިޔަތުން އެކަންކުރިނަމަވެސް ގެއެވެ.

2. ސޫރަ ކުރެހުމާއި، ބުދުހެދުން މަނާކުރެއްވުމާއި، އަދި އެކަމުގައިހުރި ހަރުކަށި ވަޢީދު.

3. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ފަހަރު ފަހަރު މަތިން ހަރުކަށިކަމާއެކު އެކަމުގެ (ޤަބުރުކައިރީގައި މިސްކިތްބިނާކޮށް އެތާނގައި އަޅުކަންކުރުމުގެ) ވަޢީދު ބަޔާންކުރެއްވުމުގައި (މިސްކިތަކަށްހެދުން) އިބްރަތްތެރިވެއެވެ. އެކަމަށް ކުރިން ބަޔާންކުރައްވާފައެވެ. ދެން އަވަހާރަވުމުގެ ފަސްދުވަސް ކުރިން މިސްކިތަކަށްހެދުން މަނާކުރައްވާފައެވެ. އަދި އެވަގުތުން ފުރާނަފޮޅުއްވާއިރުވެސް އަވަހާރަވުމުގެ މިސްކިތަކަށްހެދުން އެކަން މަނާކުރައްވާފައެވެ.

4. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަވަހާރަވުމުގެ ޤަބުރުފުޅު ވުޖޫދުވުމުގެ ކުރިން، އަވަހާރަވުމުގެ ޤަބުރުފުޅު މަސްޖިދަކަށް ހެދުން މަނާކުރައްވާފައެވެ.

5. ޤަބުރުމަތީ މިސްކިތް ބިނާކޮށް އަޅުކަންކުރުމަކީ ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން އެބައިމީހުންގެ ނަބީންގެ ޤަބުރުތަކާމެދު ކަންކުރިގޮތެވެ.

---

(1) فائدة: رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބަރީޢަވެވޮޑިގެންވާކަމުގައިވެއެވެ. ބިންމަތީގައި "الله" ދަންނަވާމީހަކު ތިބެންދެން ހިނދަކު ޤިޔާމަތް ޤާއިމުވެއްޖެނުވާނެއެވެ. އެބަހީ ޤިޔާމަތް ޤާއިމުވާނީ ހިނދު ބިންމަތީގައި ދިރިތިބޭ އެންމެ ނުބައި މީހުންނެވެ.

6. ޙަދީޘްނާއި، ނަބިއްޔާއިންގެ އެބަޔަކުގެ ސަމާޢުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެބައިމީހުންގެ މައްސަލަ ތަޢުނަބެއްޖެއްވުން.

7. ޙަދީޘްނާއި، ނަބިއްޔާއިންގެ އެބަޔަކުގެ ސަމާޢުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެބައިމީހުންގެ މައްސަލަ ތަޢުނަބެއްޖެއްވުމުގެ އަސްލު މަޤްބޫލިއްޔާ މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން އެކަށޭގެ ތަރާގެ ޝަރުޢީ ހުކުމުގެ އެކަންކަށް ކުރަނީ އެއްޗަކަށް ބުރުވެރިކަމުގެ.

8. ޕިރިމިރަސްތާގެ ޝިރުކުގެ ޙުކުމުކަމުގެ ސަބަބު މިއީގައި ބާރުވެގެންވެއެވެ.

9. ޝިރުކަށް މަސްޖިދަށް ހުރަ ބުރުވުގެ މާނަވެސް މިއީގައި ބާރުވެގެންވެއެވެ.

10. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم، ޝިރުކަށް މަސްޖިދަށް ހާމަކުރެއްވި، ޤިޔާމަތްޖެހުމާ ހިނދު ދުނިޔޭގައިހުރި ތިބޭމީހުންގެ ވަހަކަ އެއްބަޔަކުރެއްގައި جمع ކުރައްވިއެވެ. ދުނިޔެހަރު، އެކަލޭގެފާނު ސިފަކުރެއްވި، ފުރުމުގެ ކުރިން ސިފަކޮށް ހަމައަށް ވާޖިބުވެވޭ ޖަރީރާއި ސިފަކުރުގެ އަންގާމު ބަޔާންކުރައްވިއެވެ.

11. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެކަލޭގެފާނު އަވަހަކަށްވަޒަނަގަތުމުގެ ފަސްދުވަސް ކުރިން ދެއްވިޖެހުމާގައި ބިދުޢައިގެ އަހުލުވެރީންގެ ތެރެއިން އެންމެ ނުބައިވެގެންވާ ދުމަޖެހުމުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ރައްދުކުރައްވިއެވެ. އަދިޔާއްމަ! ބައެއް އިލްމުވެރިން (ރަސޫލާގެ އުއްމަތް ބައިބައިވެގެންދާނެ އުފުރި) ހަދީޘަށް ދީ ފިޔަވާއިން އެދި މަޖުހަބު އިސްތިސްނާކުރައްވިއެވެ. އާގެތެރެއިން އެއް މަޛްހަބަކީ رَافِضَة އާ ކިޔުން މަޛްހަބެވެ. އަނެއް މަޛްހަބަކީ جَهْمِيَّة އާ ކިޔުން މަޛްހަބެވެ. މުސްލިމުންގެ ތެރޭގައި ޝިރުކު ފެތުރުމާއި، ޤަބުރަށް އަޅުކަންކުރަން ފެށުނީ رَافِضَة އާ ކިޔުން މަޛްހަބުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި ޤަބުރުތަކުގައި އެންމެ ފުރަތަމަ މިސްކިތްތައް ބިނާކުރީވެސް މިބައިމީހުންނެވެ. (1)

---

(1) يقول المترجم: رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. "تَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلاثٍ وَسَبْعِيْنَ مِلَّةً كُلُّهُم فِي النَّارِ إلاَّ مِلَّةً وَاحِدَةً"، قَالُوْا: وَمَنْ هِيَ يَارَسُولَ اللهِ ؟ قَالَ: "مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي". (رواه الترمذي)
މާނައީ: "މިއުއްމަތުގެ އެންމެން 73 ޖަމާޢަތަކަށް ބައިބައިވެގެން ދާނެއެވެ. އެންމެ ޖަމާޢަތެއް ފިޔަވައި ހުރިހާ ޖަމާޢަތެއް ނަރަކައަށް ދާނެއެވެ. ޞަޙާބީން ދެންނެވިއެވެ. ޔާ، ރަސޫލަލްލާހް ނަޖާތް ލިބޭ ޖަމާޢަތަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. އަޅުގަނޑު، މިވަގުތު ތިބި ޞަޙާބީން އުޅެމުން ދާ މަގެވެ =

12. ކީރިތިރަސޫލާ އަވަހާރަވެވަޑައިގެންނެވި ވަގުތުގައި ވަރަށްބޮޑަށް ތަޝްވީޝުހިފަވެއިގެންނެވިކަން ބަޔާންކުރުން.

13. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް الله تعالى ގެ ޚަލީލުކަންވެވަޑައިގަތުމުގެ ޝަރަފު ލިބިވަޑައިގެން.

14. خُلَّةُ ގެ މަގާމު مَحَبَّةُ ގެ މަގާމަށްވުރެ މަތިވެރިވެގެންވާކަން ސަހީހަދީސް ބަޔާންވެގެންވުން.

15. ސަހާބީންގެ ތެރެއިން އެންމެ މާތްވެގެންވާ ސަހާބީއަކީ أبوبكر الصديق رضي الله عنه ކަން ސަހީހަދީސް ބަޔާންވެގެންވުން.

16. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެކަލޭގެފާނުގެ ބަލިމަރުދުގައި أبوبكر ގެފާނުގެ ޚިލާފަތަށް އިޝާރަތްކުރެއްވުން.

❁❁❁❁❁❁❁❁

ޖަމާޢަތެވެ." رافضة އާ ޚިލާފު ޖަމާޢަތާއި جهميّة އާ ޚިލާފު ޖަމާޢަތް، މި ދެޖަމާޢަތުގެ ޢަޤީދާ ބާތިލުވެގެންވާގޮތް ބޭކަރުން ބަހާއި އިލްމުވެރިން އިސްވެރިޔަ ބަޔާނުގައި ބަޔާންވެގެންވާތީ ބާތިލު ރަޙުމަތްތަކުން ޖަމާޢަތްތަކުން އެއްކިބާކުރައްވާފައެވެ. رافضة އިންނަކީ شيْعَة އިންގެ ނުބައިވެގެންވާ ޖަމާޢަތެކެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ސަހާބީންނަށް ހަޖެހުން ނިސްބަތްކޮށްބޮޑުކަމާއި، އެބޭކަލުންގެ ކިބައިން براءة ގެ އިޢުލާނުކުރުން މިއީ އެބައިމީހުންގެ ޝިޢާރެވެ. އަރިހަށްއާ! رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަހުލުބައިތުން ފިޔަވައި އެހެނިހެން ސަހާބީން ކާފިރުކަމަށް ދެކޭމީހުންނެވެ. رَفْضُ ގެ މާނައަކީ: ދޫކޮށްލުމެވެ. ނުވަތަ ދޫން އަނބުރާލުމެވެ. މިބައި މީހުންނަށް رافضة އިންނޭ ކިޔުނީ ޒައިދު زيد بن علي بن حسين بن علي بن أبي طالب އަށް މިބައިމީހުން ހަސަދަވެރިވެ ބައިއެއްމީހުންކަމުގައި މިބައިމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް ދެކޮޅުހެދީ. އަބޫބަކުރާއި ޢުމަރުގެ ކިބައިން ބަރާއަތްވާށެވެ. އަހަރެމެން ކަލޭގެފާނާ އެކުގައި ހަނގުރާމަކުރާނަމޭ އޭރު ކިޔައެވެ. زيد بن علي އެކަމާ އިންކާރުކުރައްވާ ވިދާޅުވިއެވެ. އެދެބޭކަލުންނަކީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ދެވަޒީރުންނެވެ. އެދެބޭކަލުންގެ ކިބައިން އަހަރެން ބަރީއަތެއްނުވާނަމެވެ. ދެން މިބައިމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން ދުރުހެލިވެގެންދިޔައެވެ. އެބައި މީހުންނަށް رافضة އިންނޭ ކިޔުނީ މިސަބަބުންނެވެ. جهميّة އިންނަކީ: جَهْمُ بن صَفْوَان السَّمَرْقَنْدِي އަށް ނިސްބަތްވެގެންވާ މީހުންނެވެ. މިބައި މީހުންނަކީ، الله تعالى ގެ ނަންފުޅުތަކާއި ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުން ސާބިތުވެގެންވާ ހުރިހާ ސިފަފުޅުތަކަށް އިންކާރުކުރާމީހުންނެވެ. أهـ.

21

ޞާލިޙުންގެ ޤަބުރުތަކާ ގުޅޭ ހައްދުފަހަނަޅައި ދިޔުމުގެ އަންޖާމަކީ الله ފިޔަވައި އެ ޤަބުރުތަކަށް ބުދުތަކެއްގެ ހައިސިއްޔަތުން އަޅުކަންކުރެވެނަކަން ނަންގަތް ބާބު

ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ.

"اللَّهُمَّ لاَ تَجْعَلْ قَبْرِي وَثَناً يُعْبَدُ، اشْتَدَّ غَضَبُ اللهِ عَلَى قَوْمٍ اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ" (رواه مالك في الموطأ)

މާނައީ: "އޭހަރައްދަވާޤޫލުކުރެއްވި ރަސްކަލާނގޭ! ތިމަންނަރަސޫލާގެ ޤަބުރުމުބާރަކު، އަޅުކަންކުރެވޭ ބުދަކަށް ނުހައްދަވާނދޭވެ! އެބަޔަށްގެ ނަބީންގެ ޤަބުރުތައް މަސްޖިދުތަކަކަށް ހެދިމީހުންގެ މައްޗަށް الله ގެ ކޯފާ ގަދަވެގަދަވެގެންވެއެވެ."

الإمام محمد بن جرير الطبري –رحمه الله– ﴿ أَفَرَءَيْتُمُ ٱللَّـٰتَ وَٱلْعُزَّىٰ ﴾ ވިދާޅުވުމުގެ ތަފްސީރުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ސަނަދުން سفيان الثوري ގެ ކިބައިން سفيان الثوري، منصور السلمي ގެ ކިބައިން، منصور، مجاهد ގެ ކިބައިން ރިވާކުރެއްވިއެވެ. މުޖާހިދު ވިދާޅުވިއެވެ. "لاَت" އަކީ ޖާހިލިއްޔަ ޒަމާނުގައި ޙައްޖުވެރިންނަށް ކާދަށްން ސަވީޤު ހަދައިގެން ބޯންދޭން އުޅުނު މީހެކެވެ. އޭނާ މަރުވުމުން މީސްތަކުން (އަޅުކަމުގެ ނިޔަތުގައި) އޭނާގެ ޤަބުރުމައްޗަށް ވިހެއްޓޭން ފަށައިފިއެވެ.

އަދި ހަމަމިފަދައިން أبو الجوزاء، ރަޟިالله ޢަންހުމާގެ ابن عبّاس ގެ ކިބައިން ރިވާކުރައްވައިފައިވެއެވެ. "لات" އަކީ ޖާހިލިއްޔަ ޒަމާނުގައި ޙައްޖުވެރިންނަށް ކާދަށްން ސަވީޤު ހަދައިގެން ބޯންދޭން އުޅުނު މީހެކެވެ.

އަދިވެސް ރަޟިالله ޢަންހުމާގެ عبدالله بن عبّاس ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.

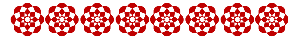
"لَعَنَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيهِ وَسَلَّمَ زَائِرَاتِ القُبُورِ، وَالْمُتَّخِذِيْنَ عَلَيْهَا الْمَسَاجِدَ وَالسُّرُجَ" (رواه أهل السنن) މާނައީ: "ޤަބުރުތަކަށް ޒިޔާރަތްކުރާ އަންހެނުންނަށާއި، ޤަބުރުތަކުގެ މަތީ މަސްޖިދުތައް ހަދާ އަދި ޤަބުރުތަކުގެ މަތީ ބޯކިބައްތި ދިއްލާ މީހުންނަށް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ލަޢުނަތްކުރެއްވިއެވެ".

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. أَوْثَانُ ގެ (ދިރޭ އެއްޗެހީގެ ސޫރަތައިގައި ހެދިފައިވާ ބުދުތަކުގެ) ތަފްސީރު.
2. އިބާދަތުގެ ތަފްސީރު.
3. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم، އެކަމެއްވެދާނެކަމަށް ބިރުވެރިވެގަތް ކަމަކުން ދުޢާގައި الله تعالى ގެ ހަޟްރަތުން ރައްކާތެރިކަމަށް އެދިވަޑައިގެންނެވިއެވެ.
4. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم، އެކަލޭގެފާނުގެ ޤަބުރުފުޅު އަޅުކަންކުރެވޭ ބުދަކަށް ނުހެއްދެވުމަށް الله އަށް ދުޢާކުރެއްވުމާ އެކުއެކީ، ނަބިއްޔާކަލުންގެ ޤަބުރުފުޅުތައް މަސްޖިދުތަކަކަށް ހެދުމާއި ބޭރުގޮތުންވެސް ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ.
5. ނަބިއްޔާކަލުންގެ ޤަބުރުފުޅުތައް މަސްޖިދުތަކަކަށް ހެދި މީހުންގެ މައްޗަށް الله تعالى ގެ ކޯފާ ގަދަވެގެންވާކަން ބަޔާންވުން.
6. މިބާބުގެ އެންމެ މުހިންމު މައްސަލަތަކުގެ ތެރޭގައި، ޖާހިލިއްޔާޒަމާނުގައި އިލާހުންގެ އެންމެ ބޮޑުބުދު ކަމުގައިވި "لات" އަށް އަޅުކަންކުރަން ފެށުނުގޮތް ދެނެގަތުން ހިމެނެއެވެ.
7. "لات" އަކީ ހެޔޮލަފާ މީހެއްގެ ޤަބުރެއްކަން ދެނެގަތުން.
8. "لات" އަކީ އެ ޤަބުރުގައިވާ ހެޔޮލަފާ މީހާގެ ނަމެވެ. އަދި އާންމުން "لات" ކިޔުނު ގޮތްވެސް ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. (އެބަހީ އާންމުން "لات" ކިޔުނު ގޮތަކީ ބާޖީންނަން ގޮދަރުން ސަރުބަތު ހަދައިގެން ބޯންދޭން އުޅުނީމައެވެ. "لات" ކިޔައީ މިކަންކުރާ މީހާއަށެވެ.)

9. ޤަބުރުތަކަށް ގިނަގިނައިން ޒިޔާރަތްކުރާ އަންހެނުންނަށް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ލަޢުނަތްލެއްވުން.

10. ޤަބުރުތަކުގެ މަތީގައި ބޮއްދިއްލާ މީހުންނަށްވެސް (އުކަލާގެފާނު) ލަޢުނަތްލެއްވުން.

22

ކައުރިމުދުނަބިއްޔާ، ތައުޙީދުގެ "ޙިމާ" ރައްކާތެރިކުރެއްވުމާއި ޝިރުކާ ހަމައަށް ވާސިލުކުރާނޭ އެންމެހާ މަގެއް ބަންދުކުރެއްވުމާ ބެހޭގޮތުން އައިސްފައިވާ ވާހަކަތައް ނަންގަތް ބާބު

الله تعالى ވިދާޅުވެއްވީއެވެ.

﴿ لَقَدْ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِٱلْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٨﴾ فَإِن تَوَلَّوْاْ فَقُلْ حَسْبِيَ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْعَظِيمِ ﴾ (التوبة: *128-129*)

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ރަސޫލަކު އައިސްވަޑައިގެންފިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދަތިވާކަމެއް އެކަލޭގެފާނަށް ބުރަކަމުގައި ވެގެންވެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް (ހިދާޔަތްލިބުމުގެ ކަމުގައި) އެކަލޭގެފާނު ދެރިވެލައްވާވޮޑިގެންވެއެވެ. މުއުމިނުންނަށް ހަމަތެރިވެ އޯގާތެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ދެންފަހެ، އެބައިމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ ދަޢުވަތު ޤަބޫލުކުރުމުން ފުރަ އަނބުރާލައިފިނަމަ ފަހެ، ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިމަން ކަލޭގެފާނަށް الله ފުދެއެވެ. އެކަލާނގެއި ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރުން ޙައްޤުވާ އެހެން އިލާހެއް ނުވާނޭ ކަމަށެވެ. ތިމަން ކަލޭގެފާނު ވަކީލުކުރައްވަނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ. އެކަލާނގެއީ ބޮޑުވެގެންވާ ޢަރުޝީގެ ވެރި ރަސްކަލާނގެއެވެ."

މާތްالله ރުއްސުން ލިބިވޮޑިގެންވާ أبو هريرة ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"لاَ تَجْعَلُوا بُيُوتَكُم قُبُورًا، وَلا تَجعَلُوا قَبْرِي عِيْداً، وَصَلُّوا عَلَيَّ، فَإِنَّ صَلاَتَكُمْ تَبْلُغُنِي حَيْثُ كُنْتُم"

(رواه أبو داود بإسناد حسن)

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ގެތައް (އެގެތަކުގައި ޤުރުއާން ކިޔުމާއި، ސުންނަތްނަމާދުތައްކުރުމުން ދޫކޮށްލައި) ޤަބުރުސްތާނަކަށް ނުހަދާށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ޤަބުރު ޢީދުކުރާ ތަނަކަށް ނުހަދާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ޞަލަވާތްކިޔާށެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ކިޔާ ޞަލަވާތް ތިޔަބައިމީހުން ކޮންތާކު ތިބުނުކަމުގައި ވިޔަސްވެސް ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ފޮނުވޭނެއެވެ." އަދި زين العابدين علي بن حسين -رحمه الله- ގެ ވާހަކަ ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެއްދުވަހަކު އެކަލޭގެފާނަށް، މީހަކު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ޤަބުރުމުބާރަކު ވަޑައިގެންވާ ގާތުގައި ހުރި ދޮރެއް ވަތް އެކަލޭގެފާނުގެ ޤަބުރުމުބާރަކާ ކައިރީގައި ދުޢާކުރަމުން ދާތަން ފެނިވަޑައިގެން އެކަލޭގެފާނު މަނާކުރައްވާ ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ވާހަކަ ތިމަންނަށް ކިޔައިދިނީ ކާފަފުޅު (علي ގެފާނު)، ކާފަފުޅުގެ ވާހަކަ ތިމަންނަށް ބައްޕާފުޅު حسين ގެފާނު ރިވާކުރައްވައިދެއްވި ހަދީސް ތިމަންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވަން ބާއްވަމަތޯ؟ އެކަލޭގެފާނު ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ.

"لاَ تَتَّخِذُوا قَبْرِي عِيْداً وَلاَ بُيُوتَكُم قُبُوْرًا، وَصَلُّوا عَلَيَّ فَإِنَّ تَسْلِيمَكُمْ لَيَبْلُغُنِي أَيْنَ كُنْــتُم" (رواه في المختارة)

މާނައީ: "ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ޤަބުރު ޢީދަކަށް ނުހަދާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ގެތައް (އެގެތަކުގައި ޤުރުއާން ކިޔުމާއި، ސުންނަތްނަމާދުތައްކުރުމުން ދޫކޮށްލައި) ޤަބުރުސްތާނަކަށް ނުހަދާށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ޞަލަވާތްކިޔާށެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން (ތިމަންކަލޭގެފާނަށްކިޔާ) ސަލާމް ތިޔަބައިމީހުން ކޮންތާކު ތިބުނުކަމުގައި ވިޔަސްވެސް ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ފޮނުވޭނެއެވެ."

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. ތައުބާ ސޫރަތުގެ 128، 129 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.
2. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم، އެކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތް ޝިރުކުން އިންޒާރު ދަރަޖައަށް ދުރުކޮށް އެއްކިބާކުރުމަށް ދެއްވައިފައިވާ حكم އާއި އިރުޝާދު.
3. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަޅުގަނޑުމެންނަށް (އެބަހީ އެކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުގެ މީސްތަކުންނަށް ހިތްއަޅުއްވައިދޭގޮތުގެ މަތިން) ދެއްކެވި ރަޙްމަތްތެރިކަމާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ އޯގާތެރިކަމާއި ހެޔޮދެކެވޮޑިގަތުން ބާރުލައްވާ ވޮޑިގެންވުން.

4. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ޤަބުރުފުޅަށް ޒިޔާރަތްކުރުމަކީ އެންމެމާތް ޢަމަލުތަކުގެ ތެރެއިންވާ ޢަމަލެއްކަމަށްވުމާއެކުވެސް ވަކި ޚާއްޞަގޮތަކަށް އެކަށޭގޮތުގެ ޤަބުރުފުޅަށް ޒިޔާރަތްކުރުން މަނާކުރައްވާފައެވެ.

5. ޤަބުރަށް ޒިޔާރަތްކުރުން ދިނާކުރުން މަނާކުރައްވާފައެވެ. (އެއީ ފަހަރެއްގައި އެކަން ޝިރުކަކާ ހަމައަށް ގޮސްފާނެތީއެވެ.)

6. ގޭގައި ސުންނަތް ނަމާދުކުރުމުގެ މައްޗަށް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބާރުލުއްވާފައެވެ.

7. އެހެނީ ހަމަކަނަވަރުން ޤަބުރުސްތާންގައި ނަމާދުކުރުންނުވާކަން ބަޔާނެއްގެ އަރިހުގައި ސާބިތުވެގެންވެއެވެ.

8. ބަލަހަމާއި ސަލާމު ބުނެދެއްވުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބާރުލުއްވައިފައިވާ ސަލަވާތަކީ، މިހެނީ އެކަކާކާރުގެ މައްޗަށް ކިޔާ ބަލަހަމާއި ކިޔާ ސަލާމް އެކަކާކާރުގެ އަރިހަށް ފޮނުވޭ. އެއީ އޭނާ ކިޔަންވީ ދުރުގައިހުރެ އެކަންކުރިކަމުގައިވިޔަސް ވެއެވެ. އެހެންކަމުން އެކަކާކާރުނަށް މިކަން ފޮނުވޭ އެކަކާކާރުގެ ޤަބުރުފުޅާ ކައިރިވެގެން ކަމުގައި ހިނގުމުގެ އެއްވެސް ބޭނުމެއްނެތެވެ.

9. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބަރުޒަޚުގެ ޙަޔާތުގައިވާކަން ސާބިތުވެއެވެ. (އަދި އެކަކާކާރުން ބަރުޒަޚުގެ ޙަޔާތުގައި އުންނެވި ކަމުގައިވިޔަސްމެ) އެކަކާކާރުގެ އުއްމަތުގެ މީސްތަކުންގެ ޢަމަލުތަކުގެ ތެރެއިން އެކަކާކާރުގެ މައްޗަށް ކިޔާވާ ބަލަހަމާއި ކިޔާވާ ސަލާމް އެކަކާކާރުގެ މައްޗަށް ހުށަހެޅޭނެއެވެ.

⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂

23

ހަމަކަށަވަރުން މިއުއްމަތުގެ ބައެއް ބުދަށް އަޅުކަންކުރާނެ ވާހަކަ ނަންގަތް ބާބު

الله تعالى ވަޙީކުރައްވާ ޚަބަރިއެވެ.

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ نَصِيبًا مِّنَ ٱلْكِتَٰبِ يُؤْمِنُونَ بِٱلْجِبْتِ وَٱلطَّٰغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ هَٰٓؤُلَآءِ أَهْدَىٰ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ سَبِيلًا﴾ (النساء: 51)

މާނައީ: "ފޮތުން (އެބަހީ ތައުރާތުން) ހިއްސާއެއް ދެވުނު މީހުން (ޔަހޫދީން) ކާފަރުވީ ދެކެވެބައިންގެންނަމަވެސްތޯއެވެ؟ ބުދަށާއި، ޝައިޠާނުން އަބައިމީހުން އީމާންވެއެވެ. އަދި ކާފިރުންނަށް (އިސްލާމްދީނާ) ބުނެއެވެ. މިބައިމީހުންނީ މުއުމިނުންނަށްވުރެ ބޮޑަށް ހިދާޔަތްލިބިގެންވާ ބައެކެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާ ޚަބަރިއެވެ.

﴿قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكَ مَثُوبَةً عِندَ ٱللَّهِ ۚ مَن لَّعَنَهُ ٱللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمُ ٱلْقِرَدَةَ وَٱلْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ ٱلطَّٰغُوتَ ۚ﴾ (المائدة: 60)

މާނައީ: "(އޭ މުޙައްމަދުގެފާނެވެ.) ކަލޭގެފާނު (ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނަށް) ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން އަހަރެމެންގެ މައްޗަށް ތިޔަބަދަލުކުރާ ކަމަށްވުރެ ނުބައި ކަމާ ﷲ ގެ ހަޟްރަތުގައި އަންގައިދޭންތޯ ނުބައިވެގެންވާ ކަލުންގެ ވާހަކަ ތިމަންކަލޭގެފާނު ބުނެދެއްވަންހެއްޔެވެ؟ އެއީ ﷲ އެބައިކަލުން ލަޢުނަތްލައްވައި، އެބައިކަލުންގެ މައްޗަށް ކޯފާވެރިވެވޮޑިގެންވި، އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ބައެއް ރާމާކަނޑުތަކަކަށާއި، އޫރުތަކަކަށް ހެއްދެވިއެވެ، އަދި އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ޠާޣޫތަށް އަޅުކަންކުރާ ބައެއް ހެއްދެވިއެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާ ޚަބަރިއެވެ.

﴿قَالَ ٱلَّذِينَ غَلَبُوا۟ عَلَىٰٓ أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِم مَّسْجِدًا﴾ (الكهف: 21)

މާނައީ: "(ކަލުތުބާގައިގެ މީހުން ކޫރޫގައިގެ ތޯރާގައި އަވަހާރަވީ ހިނދު އުބައިދުސްނާތުމު
ކަންތައްކުރާނޭތޯ ބަޔަކު ދުން ވިސްނުމަކުންގެ ބަސް އިޙްސާނާތުވެގެންއުޅުނުގެޖަހާއެވެ. އުޅެނދު)
ކަލުތުބާގައިގެ ވިހުންގެ ގަދަވެގަތް ދުރާވަރާތަން ވިހުން ބުނުފަވެއެވެ. ހަމަކަހަލަ ޓަކުތަވެން އަޅުގަވެން
އުބައިވިހުންގެ (ދުބުރުތަކުގެ) މަޚްލައި މަސްޖިދުތް ބިސްކަޓްހިވުއްވެ."

މާތްالله ޓްއަސްލަވާއްވި أبوسعيد الخدري ރިވާކުރައްވައިއެވެ. ހަމަކަހަލަ ގަޓެން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ހަދީޘްފުޅުކުރައްވައިއެވެ.

"لَتَتَّبِعُنَّ سُنَنَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُم، حَذْوَ القُذَّةِ بِالقُذَّةِ، حَتَى لَوْ دَخَلُوا جُحْرَ ضَبٍّ لَدَخَلْتُمُوهُ"، قَالُوا: يَارَسُولَ اللهِ! اليَهُوْدَ وَالنَّصَارَى؟ قَالَ: "فَمَنْ؟" (البخاري و مسلم)

މާނައީ: "އުއްދުނީގެ ވަރަކަށް އަށްއްދުނީގެ ވަރަކަށް އެއްގަމުވެ ބަޔަކުވިހުފަޔަށް ތިޔަބައިމީހުން،
ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރިގެ މީސްތަކުންގެ ގޮތަކަށް ތަބާވާނެއެވެ. (އެބައި އުބައިވިހުން ކާނުއުޅުން
ހަމަޖެހޭ ހަމަ ތިޔަބައިމީހުންވެސް ކުރާނެއެވެ.) އުބައިވިހުން ضَبٌّ އެއްގެ ހަރަކަ
ވަންކަމުގައިވިޔަސް ތިޔަބައިމީހުންވެސް އެހަރަކަ ވަންނާނެއެވެ." ސަޙާބީން ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ
اللهގެ ރަސޫލާއެވެ! (ކުރިގެ މީސްތަކުންނަކީ ވީދީވުރުގައި) ކަށަވަރުންގެ ޔަހޫދީންނާއި
ނަޞާރާއިންތޯއެވެ؟ ދެއްވިޓުޒުކުރައްވައިއެވެ. "(އެބައިމީހުންނޫން) ދެން ކާކުބައެއްހެއްޔެވެ؟"

އަދި މާތްالله ޓްއަސްލަވާއްވި ثوبان ރިވާކުރައްވައިއެވެ. ހަމަކަހަލަ ގަޓެން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ދެއްވިޓުޒުކުރައްވައިއެވެ.

"إنَّ اللهَ زَوَى لِيَ الأَرْضَ فَرَأَيْتُ مَشَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا، وَإِنَّ أُمَّتِي سَيَبْلُغُ مُلْكُهَا مَا زُوِيَ لِي مِنْهَا، وَأُعْطِيْتُ الكَنْزَيْنِ: الأَحْمَرَ وَالأَبْيَضَ، وَإِنِّي سَأَلْتُ رَبِّي لأُمَتِي أَنْ لاَ يُهْلِكَهَا بِسَنَةٍ بِعَامَّةٍ، وَأَنْ لاَ يُسَلِّطَ عَلَيْهِم عَدُوّاً مِنْ سِوَى أَنْفُسِهِم، فَيَسْتَبِيْحَ بَيْضَتَهُم، وَإِنَّ رَبِّي قَالَ: يَامُحَمَّدُ! إِنِّي إِذَا قَضَيْتُ قَضَاءً فَإِنَّهُ لاَ يُرَدُّ، وَإِنِّي أَعْطَيْتُكَ لأُمَّتِكَ أَلاَّ أُهْلِكَهُمْ بِسَنَةٍ بِعَامَّةٍ، وَأَلاَّ أُسَلِّطَ عَلَيْهِم عَدُوًّا مِنْ سِوَى أَنْفُسِهِمْ، فَيَسْتَبِيْحَ بَيْضَتَهُم، وَلَوِ اجْتَمَعَ عَلَيْهِم مَنْ بِأَقْطَارِهَا، حَتَّى يَكُونَ بَعْضُهُم يُهْلِكُ بَعْضاً وَيَسْبِي بَعْضُهُم بَعْضاً" (صحيح مسلم)

ورواه البرقاني في صحيحه وزاد: "وَإِنَّمَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي الأَئِمَّةَ المُضِلِّيْنَ، وَإِذَا وَقَعَ عَلَيْهِمُ السَّيْفُ لَم يُرْفَعْ إِلى يَوْمِ القِيَامَةِ، وَلاَ تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَلْحَقَ حَيٌّ مِنْ أُمَّتِي بِالمُشْرِكِيْنَ، وَحَتَّى تَعْبُدُ فِئَامٌ مِنْ أُمَّتِي

الأَوْثَانَ، وَإِنَّهُ سَيَكُونَ فِي أُمَّتِي كَذَّابُونَ ثَلاثُونَ، كُلُّهُمْ يَزْعُمُ أَنَّهُ نَبِيٌّ، وَأَنَا خَاتَمُ النَّبِيِّينَ، لاَ نَبِيَّ بَعْدِي، وَلاَ تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي عَلَى الحَقِّ مَنْصُورَةً، لاَ يَضُرُّهُمْ مَنْ خَذَلَهُم، حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى"

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ބިން ކުރުޖައްސަވާލައްވާ ކުޑަކޮށް ދައްކަވައި ދެއްވީއެވެ. އެހިސާބު ތިމަންކަލޭގެފާނު ބިމުގެ މަޝްރިޤާއި މަޣްރިބު ދުށްވަޑައިގެންނެވީމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުގެ سلطنة، ބިންކުރުޖެއްސެވި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ދައްކަވައިދެއްވުނު ހިސާބަށް ފޯރާނެއެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ދެ ޚަޒާނާ ދެއްވުނެވެ. އެއީ ރަތާއި، ހުދެވެ. (ރަތުގެ މުރާދަކީ ފާރިސްކަރައިގެ ކިސްރާގެ ޚަޒާނާތަކެވެ. ހުދުގެ މުރާދަކީ ރޫމުގެ ޤައިޞަރުގެ ޚަޒާނާތަކެވެ. އެބަހީ ފާރިސްކަރައާއި ރޫމުކަރަ ފަތަޙަކޮށް އެދެކަރައިގެ ވެރިކަމާއި ޚަޒާނާތައް މުސްލިމުންނަށް މިލްކުވާނެއެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ބަރަކާތުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތަށް އާންމު ޤަޙުޠުކަމަކުން ހަލާކުނުކުރެއްވުމަށާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުގެ ބިސްބަރާތުގެ ޙަރަމްކަމާއި މުދަލަށް ހަލާކުކުރާނޭ ދުޝްމިނަކު އުއްމަތުގެ ބޭރުން ފިޔަވައި އުއްމަތުގެ މައްޗަށް ވެރިނުކުރައްވުމަށް އެދިދެންނެވީމެވެ. ދެން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައިފިއެވެ. އޭ މުޙައްމަދެވެ! ތިމަން الله ޤަޟިއްޔާއެއްކުރައްވައިފި ހިނދު އެޤަޟިއްޔާ އަނބުރާ ރައްދުއެއްނުކުރެވޭނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން الله ކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތަށް ކަލޭގެފާނު ތިޔަ އެދިވަޑައިގަތް ގޮތުން އިޖާބަދެއްވީމެވެ. އެބަހީ އާންމު ޤަޙުޠުކަމަކުން އުއްމަތުން ހަލާކުނުކުރައްވާނަމެވެ. އަދި އުއްމަތުގެ ޙަރަމްކަމާއި، މުދަލަށް ހަލާކުކުރާނޭ ދުޝްމިނަކު އުއްމަތުގެ ބޭރުން ފިޔަވައި އުއްމަތުގެ ޢާލަމުނަވެސް ފެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އުއްމަތުން އެކަކު އަނެކަކު ހަލާކުކޮށްވެސް ކުރާނަމެވެ." މި ހަދީޘް ރިވާކުރެއްވީ އިމާމު މުސްލިމެވެ. އަދި حافظ برقاني ވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ (الصحيح) ގައި މިހަދީޘް ރިވާކުރެއްވިއެވެ. އަދި އިތުރަށް ރިވާކުރެއްވިއެވެ. "ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުގެ މައްޗަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ބިރުގަންނަނީ މަގުފުރައްދާ އިމާމުންނަށާއި ވެރިންނަށެވެ. އަދި އުއްމަތުގެ މައްޗަށް އެއްފަހަރަކުވެސް ކަނޑި އުފުލިއްޖެނަމަ ޤިޔާމަތާ ހަމައަށް އެކަނޑި މަނައްނުވާނެއެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުން ޤަބީލާތަކެއް މުޝްރިކުންނާ އެކުވެ، އަދި ހަމަ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުން ޤަބީލާތަކެއް ބުދަށް އަޅުކަންކުރާހާ ހިނދުން ޤިޔާމަތް ޤާއިމުނުވާނެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުގައި ތިރީސް ކައްޛާބުންނުކުންނާނެއެވެ. ކޮންމެ ކައްޛާބަކުވެސް ނަބިއްޔެކަމަށް ދަޢުވާކުރާނެއެވެ. އަދި އަހުރެންނަކީ ނަބީންގެ ޚާތަމު

ޖިމަންކަލާގެ ފަހުން. ޖިމަންކަލާގެ ފަހުން ފަހުން އެއްވެސް ނަބިއްޔަކު ނުވާނެއެވެ. އަދި ޖިމަންކަލާގެ ފަހުގެ އުއްމަތުން (الله ގެ ހަސްބަތުން) ނަޞްރު ލިބިގެންވާ ބައެއް ޤިޔާމަތް ދުވަހާ ހަމަޔަށް ދެމިތިބޭނެއެވެ. އެއުރެން ނިކަމެތިކޮށްލަން އުޅޭ ބައެއްގެ އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އެއުރެންނަކަށް ނުވާނެއެވެ. އެއީ الله ގެ އަމުރު އަންނަންދެން ދާއިމުވާހާ ދާންދެނެވެ. (އެބައި އެބައިމީހުންގެ މަތީ އަމުރުވެއްޖެއުމަން ދާންދެނެވެ. ނުވަތަ ޤިޔާމަތް ޤާއިމުވެއްޖެއުމަން ދާންދެނެވެ.)"

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. ނިސާ ސޫރަތުގެ 51 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.
2. މާއިދާ ސޫރަތުގެ 60 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.
3. ކަހްފު ސޫރަތުގެ 21 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.
4. އެންމެ މުހިންމު މައްސަލައަކީ: ޖިބުތާއި ޠާޣޫތަށް އީމާންވުމުގެ މާނައަކީ ކޮބައިކަން ބަޔާންވުމެވެ. އެއީ ހަމައެކަނި ޖިބުތާއި ޠާޣޫތާ ދޮގުކަމާއެކު ތަޞްދީޤުކުރުންތޯ؟ ނުވަތަ ޖިބުތާއި ނަފްރަތުކުރިޔަސް އެތުރެއްގެ ބާޠިލްކަން ދެނެގެންވެސް އެތުރެހުންނަކީ އަޅުކަންކުރާ ފަރާތް ކަމުގައި ދެކިލުމުންތޯ؟
5. އެބައެއްގެ ކާފިރުންނަށް ބުނި ބަސް ކާފިރުންނަކީ މުއުމިނުންނަށްވުރެ ތެދު އެބައިމީހުންނަކީ ހިދާޔަތްލިބިގެންވާ ކަމަށް އަލްގުރުއާން ބުނެފައިވާ ބުނުން.
6. މިބާބުގައި ގަސްދުކުރެވިގެންވާ މައްސަލައަކީ ޝަރީޢަތްކަމުގެ މުތުގައި މިބައިމީހުން މިއުއްމަތުގައި ވާނެކަމެވެ. އެއީ މާތްالله ޤުރުއާނުގައިވެސް ރަސޫލާއެކު ހަދީޘުގައިވެސް ބަޔާންކުރެވިފައި ސާބިތުވެގެންވާ ގޮތުގައެވެ.
7. މިއުއްމަތުން އެބައެއް ބައެއް ބަޔަކު ޖިބުތަށް އަޅުކަންކުރާނެ ވާހަކަ ބަޔާންކުރެވިގެންވުން.
8. އެންމެ އަޖައިބުވެގެންވާ މައްސަލައަކީ (މިއުއްމަތުން) ނަބިއްޔަކަށް ދަޢުވާކުރާ ބައެއް ނިކުންނާނެވެ. މިސާލަކަށް مختار الثقفي އެވެ. މިއާއެކު ނަބިއްޔަކަށް ދަޢުވާކުރި ޝަހާދަތުގެ ދަރުބާރުކަމަށް މިއުއްމަތުގެ ހަރުދަނާކަމަށް ދަޢުވާކުރާ ބަޔެކެވެ. އަދި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަކީ

ހައްޤު ރަސޫލާކަމާއި ޤުރުއާނަކީ ހައްޤު ފޮތެއްކަމަށް ޤަބޫލުކުރާ ކަމުގައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން މުޙައްމަދުގެފާނަކީ އެންމެ ފަހުގެ ނަބިއްޔާކަމަށް ޤުރުއާނުގައި ސާބިތުވެގެންވެއެވެ. އޭނާގެ މިހުރިހާ ކަމެއްގައި އިދިކޮޅުކަން ފާޅުވެގެންވާ އިރުވެސް މީސްތަކުން އޭނާގެ ތަޞްދީޤުކުރިއެވެ. مختار الثقفي ނަބީކަމަށް ދަޢުވާކުރީ ސަޙާބީންގެ އެންމެ ފަހުގެ ދައުރުގައެވެ. އަދި އޭނާއަށް މީސްތަކުންގެ ގިނައިން ތަބާވެގެން ދިޔައެވެ.

9. އިސްވެދިޔަ އުއްމަތްތަކުން ހައްޤު އެއްކޮށް ނެތިގެންދިޔަފަދައިން މިއުއްމަތުން ހައްޤު އެއްކޮށް ނެތިގެންނުދާނެކަމުގެ އުފާވެރި ހަބަރު، އަދިރިއުއްމަ! (ޤިޔާމަތާ ޖެހެންދެން) ހައްޤުގެ މަތީ ބާކީވެރިން ދެމިހުންނާނެކަމެވެ.

10. ހައްޤުގެ އަހުލުވެރިންގެ އެންމެބޮޑު ނިޝާނަކީ، އެއުރެންގެ އަދަދުން މަދުވެގެންވިޔަ އުނިވެސް އެއުރެންނާ ހިލާފުވާ އެއުރެން ނިކަމެތިކޮށްލަންއުޅޭ ބައެއްގެ އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އެއުރެންނަކަށް ނުވާނެކަމެވެ.

11. ހަމަކަށަވަރުން އެހައްޤުގެ އަހުލުވެރިން ޤިޔާމަތާ ހަމައަށް ދެމިހުރުން އޮވޭ ޝަރުޢީކަމެވެ.

12. އިސްވެދިޔަ ހަދީޘުތަކުން އަންނަނިވި ބޮޑެތި ނިޝާންތައް ފާހަގަކޮށްލެވެއެވެ.

- رسول الله صلّى الله عليه وسلّم، އެކަލޭގެފާނަށް الله تعالى މަޝްރިޤާއި މަޣްރިބު ކައިރިކޮށް ދައްކަވައިދެއްވިކަމުގެ ހަބަރުދެއްވުން. އަދި އެކަމުގެ މާނަ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ހަބަރުދެއްވި ގޮތަށް ކަންތައްވެގެންދިޔައެވެ. އެއީ ބިންގަނޑުގެ ދެކުނާއި، އުތުރު ފިޔަވައެވެ. (އެހެން ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު ދެކުނާއި، އުތުރުގެ ވެރިކަމަކާ ދިމާއެއްނުވެއެވެ.)
- އެކަލޭގެފާނަށް الله تعالى ދެ ހަޒާނާ ދެއްވިކަމުގެ ހަބަރުދެއްވުން.
- އެކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތަށްޓަކައި ދެ ދުޢާ الله تعالى އިޖާބަކުރެއްވި ކަމުގެ ހަބަރުދެއްވުން.
- އެކަލޭގެފާނުގެ ތިންވަނަ ދުޢާ އިޖާބަނުކުރެއްވި ކަމުގެ ހަބަރުދެއްވުން.
- އެކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުގެ މައްޗަށް ކަނޑި އުފުލައިލެވިއްޖެނަމަ (ޤިޔާމަތާ ހަމައަށް) އެކަނޑި މަޑުނުވާނެކަމުގެ ހަބަރުދެއްވުން.

- އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެކަކު އަނެކަކު ހަލާކުކޮށް އަދި އެކަކު އަނެކަކު ހައްޔަރުކޮށް އުޅޭނޭކަމުގެ ޚަބަރުދެއްވުން.

- އެކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުގެ މައްޗަށް މަގުފުރައްދާނޭ އިމާމުންތަކެއް ވާނޭކަމުގެ ބިރުފުޅުގަތުން.

- މިއުއްމަތުން ނަބީކަމުގެ ދައުވާކުރާނެ ބަޔަކު ފާޅުވާނޭކަމުގެ ޚަބަރުދެއްވުން.

- الله ގެ ހަޟްރަތުން ނަޞްރުލިބިގެންވާ ޖަމާޢަތެއް (ޤިޔާމަތާ ހަމައަށް) ދެމިއޮންނާނެކަމުގެ ޚަބަރުދެއްވުން. މިހުރިހާ ކަމެއްވެސް އެކަލޭގެފާނު ޚަބަރުދެއްވިގޮތަށް ވެގެން ދިޔައެވެ. އަދި ބުއްދީގެގޮތުން މިހުރިހާ ކަމެއްވުމަކީ ވަރަށް ދުރުކަމުގައިވާއިރުވެސް ވެއެވެ.

13. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم، އެކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުގެ މައްޗަށް ހަމައެކަނި ބިރުފުޅުގަންނަވަނީ މަގުފުރައްދާނޭ އިމާމުންތަކެއް ވާނީކަމުގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވުން.

14. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم، (އެކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުގެ މީސްތަކުން) ބުދަށް އަޅުކަންކުރުމުގެ ވާހަކާއި މައްޗުގެ މައްޗަށް ހުޝިޔާރުކުރެއްވުން.

❁❁❁❁❁❁❁❁

24

ސިޙުރާ ބެހޭގޮތުން އައިސްފައިވާ ވާހަކަތައް ނަންގަތް ބާބު

الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿وَلَقَدْ عَلِمُوا۟ لَمَنِ ٱشْتَرَىٰهُ مَا لَهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ مِنْ خَلَٰقٍ﴾ (البقرة: 102)

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން އެސިޙުރު ހާސިލުކުރިމީހާއަށް އާޚިރަތުގައި އެއްވެސް ނަސީބެއްނުވާނެކަން އެބައިމީހުންނަށް (އެބަޔަކު އަހުލު ކިތާބުވެރިންނަށް) ޔަގީނުގައި އެނގިގެންވެއެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿يُؤْمِنُونَ بِٱلْجِبْتِ وَٱلطَّٰغُوتِ﴾ (النساء: 51)

މާނައީ: "އެބައިމީހުން (އެބަޔަކު ޔަހޫދީން) جِبْتُ އާއި ޠާޣޫތަށް އީމާންވެއެވެ."

ރަޟިالله ޢަންހުގެފާނު عمر ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.

"الجِبْتُ: السِّحْرُ، وَالطَّاغُوتُ: الشَّيْطَانُ" (رواه ابن أبي حاتم)

މާނައީ: "جِبْتُ އަކީ ސިޙުރެވެ. އަދި ޠާޣޫތަކީ ޝައިޠާނެވެ."

ރަޟިالله ޢަންހުގެފާނު جابر ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.

"الطَّوَاغِيْتُ كُهَّانٌ كَانَ يَنْزِلُ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ، فِي كُلِّ حَيٍّ وَاحِدٌ" (رواه ابن أبي حاتم)

މާނައީ: "ޠާޣޫތުންނަކީ އެބައެއްގެ ގާތަށް ޝައިޠާނާ އަރައި ކާހިނުންނެވެ. މިގެ ކާހިނަކު ކޮންމެ ޤަބީލާއެއްގައިވެސް ވެއެވެ."

ރަޟިالله ޢަންހުގެފާނު أبو هريرة ރިވާކުރައްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ"، قَالُوا: يَارَسُولَ الله! وَمَا هُنَّ؟ قَالَ: "الشِّرْكُ بِالله، وَالسِّحْرُ، وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللهُ إِلاَّ بِالْحَقِّ، وَأَكْلُ الرِّبَا، وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ، وَالتَّوَلِّي يَوْمَ الزَّحْفِ، وَقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلاَتِ الْمُؤْمِنَاتِ" (صحيح البخاري وصحيح مسلم)

މާނައީ: "ހަލާކުކުރަނިވި ހަތްކަމަކުން ދުރުވޭ ތިޔަބޭފުޅުން ރައްކާތެރިވާށެވެ." ޞަޙާބީން ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ اللهގެ ރަސޫލާއެވެ! އެއީ ކޮން ކަންތައްތަކެއްތޯއެވެ؟ ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. "އެއީ الله އާ ޝަރީކުކުރުމާއި، ސިޙުރުހެދުމާއި، الله ހުރުމަތްތެރިކުރެއްވި ނަފްސެއް ޙައްޤަކާނުލައި ޤަތުލުކުރުމާއި، ރިބާކެއުމާއި، ޔަތީމުންގެ މުދާ ކެއުމާއި، ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު ފުރަގަސްދިނުމާއި، މުއުމިން އިއްފަތްތެރި އަންހެނުންނަށް (ޒިނޭގެ) ތުހުމަތުކުރުމެވެ."

މާތްالله ރުއްސުންލެއްވި جندب بن عبد الله، مرفوع ސަނަދަކުން ރިވާކުރައްވައެވެ. (އެބަހީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ޙަދީޘަކުން ރިވާކުރައްވައެވެ.)

"حَدُّ السَّاحِرِ ضَرْبَةٌ بِالسَّيْفِ" (رواه الترمذي، وقال: الصحيح إنه موقوف)

މާނައީ: "ސިޙުރުހަދާމީހާގެ ޙައްދަކީ ކަނޑިން އޭނާ ތަޅާކަތިލުމެވެ." (މި ޙަދީޘް ރިވާކުރެއްވީ إمام الترمذي އެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. ޞައްޙަތަރަކީ މި ޙަދީޘް موقوف ވެގެންވުމެވެ. އެބަހީ މިއީ މާތްالله ރުއްސުންލެއްވި جندب بن عبد الله ގެ ބަސްފުޅެކެވެ.)

އަދި بَجَالَةُ بنُ عَبْدالله -رحمه الله- ގެ ޙަދީޘުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.

"كَتَبَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: أَنِ اقْتُلُوا كُلَّ سَاحِرٍ وَسَاحِرَةٍ، قَالَ: فَقَتَلْنَا ثَلاثَ سَوَاحِرَ" (صحيح البخاري)

މާނައީ: "އުމަރުގެފާނު މިފަދައިން ލިޔުއްވިއެވެ. ސިޙުރުހަދާ ކޮންމެ ފިރިހެނަކާއި ސިޙުރުހަދާ ކޮންމެ އަންހެނެއް ކަތިލާށެވެ. بجالة بن عبدالله ވިދާޅުވިއެވެ. އެހެންކަމުން އަހުރެމެން ސިޙުރުހަދާ ތިން އަންހެނުން ކަތިލީމުއެވެ."

މާތްالله ރުއްސުންލެއްވި ޙަފްޞާގެ ޙަދީޘުން ރިވާވެގެންވެއެވެ.

" أَنَّهَا أَمَرَتْ بِقَتْلِ جَارِيَةٍ لَهَا سَحَرَتْهَا، فَقُتِلَتْ " (موطأ الإمام مالك)

މާނައީ: "ޙަފްޞާގެފާނު، އެކަމަނާއަށް ސިޙުރުހެދި އެކަމަނާގެ އަޅުއަންހެނަކު ކަތިލުމަށް އެކަމަނާ އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. ދެންފަހެ އެއަޅުއަންހެނާ ކަތިލެވުނެވެ."

އަދި ހަމައެފަދައިން (ސިޙުރުހަދާމީހާ ޤަތުލުކުރުން) މާތްالله ރުޟާވެވޮޑިގެންވާ ޖުންދުބުގެ ރިވާޔަތްވެސް ސާބިތުވެގެންވެއެވެ.

الإمام أحمد –رحمه الله– ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ޞަޙާބީންގެ ތެރެއިން ތިންބޭކަލުންގެ ރިވާޔަތުން ސިޙުރުވެރިން ޤަތުލުކުރުން ސާބިތުވެގެންވެއެވެ.

މިބާބުގައި އޮތް މަސްއަލަތައް:

1. ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 102 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.
2. ނިސާ ސޫރަތުގެ 51 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.
3. جبت އާއި ޠާޣޫތުގެ ތަފްސީރު. އަދި އޭގެ ދެމެދުގައިވާ ފަރަޤު.
4. ހަމަކަށަވަރުން ޠާޣޫތު، ޖިންނީންގެ ތެރެއިންވެސް އިންސާނުންގެ ތެރެއިންވެސް ވެއެވެ.
5. ޚާއްޞަގޮތެއްގައި މަނާކުރެވިފައިވާ، ހަލާކުކުރަނިވި ހަތްކަންތައް ދެނެގަތުން.
6. ހަމަކަށަވަރުން ސިޙުރުހަދާ މީހާއީ ކާފިރެކެވެ.
7. ތައުބާ ކުރުވުމަކާ ނުލައި ސިޙުރުވެރިޔާ ޤަތުލުކުރުން. (1)
8. މާތްالله ރުޟާވެވޮޑިގެންވާ عمر ގެ ޚިލާފަތުގެ ދައުރުގައި މުސްލިމުންގެ ތެރޭގައި ސިޙުރުވެރިން އުޅުނީމު. އޭގެފަހުގެ ޒަމާނުގެ ހާލަތަށް ބަލާށެވެ!

---

(1) يقول المترجم: إمام أحمد ގެ مشهور قول ގައިވާނީ ތައުބާކުރުވުމަކާ ނުލައި ސިޙުރުވެރިޔާ ޤަތުލުކުރަންވާނެ ކަމަށެވެ. އަދި إمام مالك ދެކެވަޑައިގަންނަވާ ގޮތަކީވެސް މިއެވެ. އަދި إمام أحمد ގެ އެއް قول ގައިވާ ގޮތުން ސިޙުރުވެރިޔާއަށް ތައުބާވުމުގެ ފުރުޞަތު ދެވޭނެއެވެ. އެކަމަކު ތައުބާވެއްޖެނަމަ ތައުބާ ޤަބޫލުކުރެވޭނެއެވެ. إمام الشافعي ގެ موقف އަކީވެސް މިއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ސިޙުރުވެރިޔާގެ ފާފަ ޝިރުކުކުރާ މީހާގެ ފާފައަކަށްވުރެ ބޮޑެއްނުވާނެއެވެ. ޝިރުކުކުރާމީހާއަށްވެސް ތައުބާވުމުގެ ފުރުޞަތު ދެވޭނެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ތައުބާ ޤަބޫލުކުރެވޭނެއެވެ. އެހެންކަމުން ފުރުޞަތުގެ ސިޙުރުވެރިންގެ އީމާންކަމާއި ތައުބާ ޤަބޫލުކުރެވޭނީއެވެ. اهـ.

25

ސިޙުރުގެ ބައެއް ބާވަތުގެ ވާހަކަ ނަންގަތް ބާބު

إمام أحمد بن حنبل، محمّد بن جعفر ގެ ރިވާއިން، محمّد بن جعفر، عوف ގެ ރިވާއިން، عوف، حيّان بن علاء ގެ ރިވާއިން، حيّان، قَطَن بن قبيصة ގެ ރިވާއިން، قطن އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅު قَبيصة ގެ ރިވާއިން ރިވާކުރައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރައްވަނިކޮށް އައްސަވައެވެ.

"إِنَّ العِيَافَةَ وَالطَّرْقَ وَالطِّيَرَةَ مِنْ الجِبْتِ"

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ދޫނި އުދުއްސައިގެން ފާލުބެލުމާއި، ބިންމަތީ ކުރަހައިގެން ބަލައިގަތުމާއި، ބަދުފާލުބެލުމާއި މިކަންކަމީ ސިޙުރުގެ ބާވަތްތަކުން ކަންކަމެވެ."

عوف ވިދާޅުވިއެވެ.

"العِيَافَةُ: زَجْرُ الطَّيْرِ"–"وَالطَّرْقُ: الخَيْطُ يُخَطُّ بِالأَرْضِ" – "وَالجِبْتُ: قَالَ الحَسَنُ: رَنَّةُ الشَّيْطَانُ"

"عيافة އަކީ: ދޫނި ދުއްސައިގެން ފާލުބެލުމެވެ. طرق އަކީ: ބިންމަތީގައި ކުރަހައިގެން ބެލުމެވެ. (އެބަހީ ހަމަޖެހުމެވެ.) حسن البصري ވިދާޅުވިއެވެ. جبت އަކީ: ޝައިޠާނާގެ އަޑުތަކެވެ."

(إمام أبو داود އާއި إمام النسائي އަދި إمام ابن حبّان އެކަލޭގެފާނުގެ ސަޙީޙުގައި ރިވާކުރައްވާފައި ހުރީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ޙަދީޘްބަސްފުޅެވެ. عوف ގެ ބަސްފުޅެއް ރިވާނުކުރައްވައެވެ. މިބަސްފުޅު ރިވާވެގެންވަނީ ހުރީ مسند الإمام أحمد ގައެވެ.)

މާތްالله ރުއްސެވުންލެއްވި عبدالله بن عبّاس ގެ ރިވާއިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"مَنِ اقْتَبَسَ شُعْبَةً مِنَ النُّجُومِ فَقَدِ اقْتَبَسَ شُعْبَةً مِنَ السِّحْرِ، زَادَ مَا زَادَ" (رواه أبو داؤد وإسناده صحيح)

މާނައީ: "ނުޖޫމީ އިލްމުން ބައެއް އުނގެނިފިމާ ދަންނަވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ސިޙުރުން ބައެއް އުނގެނިފިއެވެ. އިލްމަކީ އުނގެނުން ސިޙުރުން ވަރަކަށް އުނގެނުމާ ވަރުވެސް އިލްމުވެ ހާސިލުވެގެން ދިޔައެވެ."

އަދި މާތްالله ރަސޫލާއަށް أبوهريرة ގެ ރިވާއިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. (رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.)

"مَنْ عَقَدَ عُقْدَةً، ثُمَّ نَفَثَ فِيهَا فَقَدْ سَحَرَ، وَمَنْ سَحَرَ فَقَدْ أَشْرَكَ، وَمَنْ تَعَلَّقَ شَيْئاً وُكِلَ إِلَيْهِ"

(سنن النسائي)

މާނައީ: "ގޮށްއަޅައި އޭގައި ފުމެލައިފިމީހާ ހަމަކަށަވަރުން ސިޙުރުހަދައިފިއެވެ. އަދި ސިޙުރުހަދައިފިމީހާ ހަމަކަށަވަރުން ޝިރުކުކޮށްފިއެވެ. އަދި (ގައިން ތަކެއްޗެއް ގޮތުގައި އެޅުވުން) އެއްޗަކާ އެކުވައިލި މީހާ ހަމަކަށަވަރުން އެއްޗަކާ އެއްކަލާ ހަވާލުކުރެވޭނެއެވެ. (އެބަހީ الله ގެ ރަޙްމަތް ނުލިބިގެން ހަމަ ދުނިޔެއަށް ހަވާލުވާނެއެވެ.)"

އަދި މާތްالله ރަސޫލާއަށް عبدالله بن مسعود ގެ ރިވާއިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"أَلاَ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ مَا العَضْهُ ؟ هِيَ النَّمِيْمَةُ: القَالَةُ بَيْنَ النَّاسِ" (رواه مسلم)

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކިޔައިދޭންވީތޯ عَضْـــهُ އަކީ ކޮންއެއްޗެއްކަން ބުނެދޭންވީބާވަ؟ އެއީ ނަމީމާއެވެ. އެބަހީ މީސްތަކުންގެ މެދުގައި (ފިތުނަ) ފެތުރުމަށް ހެދޭ ބަސްތަކެވެ."

އަދި މާތްالله ރަސޫލާއަށް عبدالله بن عمر ގެ ރިވާއިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"إِنَّ مِنَ البَيَانِ لَسِحْراً" (رواه البخاري و مسلم)

މާނައީ: "ބަސްމަދުން ބެހެއްޓިނަމަ އަސަރުކުރުވޭ ސިޙުރެވެ." އެބަހީ އަދިބަސްގެ ބަލާއާއި ފަސޭހަކަމާއި މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކަށް ޝަކުވާކޮށް ދަރަނިވެދިޔަ ބާރުހުރެއެވެ.

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. ދޫނި އުދުއްސަވައިގެން ފާލުބެލުމާއި، ރޮނގުއަޅައިގެން ރަމަލުޖެހުމާއި، ބަދުފާލުބެލުން މިއީ ޖިބްތުގެ ބާވަތްތަކުގެ ކަންކަމެވެ.
2. عيافة އާއި طرق ގެ ތަފްސީރު.
3. ނުޖޫމު އިލްމަކީ ސިޙުރުގެ ބާވަތެކެވެ.
4. ގޮށްޖަހައި އެއަށް ފުރުއްސުފުމަކީ ސިޙުރުގެ ބާވަތެއްކަމެވެ.
5. ދެބަސްފުޅުކުރުމަކީ ސިޙުރުގެ ބާވަތެއްކަމެވެ. (އެބަހީ ދެބަސްފުޅުކުރުމަކީ ސިޙުރުން ނިކަންނަ ފަސާދައަށް ނިކަމެއްވެ.)
6. ބަޔާން ފަސާހަތްތެރިކަމުގެ ބައެއް ސިޙުރުގެ ބާވަތެއްކަމެވެ.

26

ބުރަންމާނީންނާ ބެހޭގޮތުން އައިސްފައިވާ ވާހަކައާއި ނަންގަތް ބާބު

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަނބިކަނބަލެއް (އެބަޔަކީ حفصة ގެފާނު) އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބަފުޅުން ރިވާކުރައްވައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘްފުޅުކުރައްވައެވެ.

"مَنْ أَتَى عَرَّافاً فَسَأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلاةُ أَرْبَعِينَ يَوْماً" (صحيح مسلم)

މާނައީ: "ބުރަންމާނީއެއްގެ ގާތަށް އައިސް ކަމަކާ ބެހޭގޮތުން ސުވާލުކޮށް އޭނާބުނާ އެއްޗެއް ތެދުކުރާ ޤަބޫލުކުރާމީހާ ދަންނައެވެ. އޭނާގެ ސާޅީސް ދުވަހުގެ ނަމާދު (الله ގެ ދަރުބާރުގައި) ޤަބޫލުނުކުރެވޭނެއެވެ."

އަދި މާތްالله ރުއްސުންލެއްވި أبو هريرة، رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ކިބައިން ރިވާކުރައްވައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘްފުޅުކުރައްވައެވެ.

"مَنْ أَتَى كَاهِناً فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ" (رواه أبو داود)

މާނައީ: "ކާހިނެއްގެ ގާތަށް އައިސް އެކާހިން ބުނާ އެއްޗެއް ތެދުކޮށް ޤަބޫލުކުރާމީހާ ދަންނައެވެ. ދެން ހަމަކަށަވަރުން، މުޙައްމަދުގެފާނުގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވުނު ޝަރީޢަތަށް އޭނާ ކާފިރުވެއްޖެއެވެ."

އަދިވެސް މާތްالله ރުއްސުންލެއްވި أبو هريرة ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްފުޅުކުރައްވައެވެ.

"مَنْ أَتَى عَرَّافاً أَوْ كَاهِناً فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ" (للأربعة والحاكم، وقال صحيح على شرطهما، ولأبي يعلي بسند جيّد عن ابن مسعود مثله موقوفا)

މާނައީ: "ބުރަންމާނީއެއްގެ ގާތަށް ނުވަތަ ކާހިނެއްގެ ގާތަށް އައިސް އޭނާ ބުނާ އެއްޗެއް ތެދުކޮށް ޤަބޫލުކުރާމީހާ ދަންނައެވެ. ދެން ހަމަކަށަވަރުން، މުޙައްމަދުގެފާނުގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވުނު ޝަރީޢަތަށް އޭނާ ކާފިރުވެއްޖެއެވެ." (މިޙަދީޘް ރިވާކުރެއްވީ أبو داود އާއި الترمذي އާއި النسائي އާއި ابن ماجه އާއި الحاكم އެވެ. އަދި الحاكم ވިދާޅުވިއެވެ. ބުޚާރީއާއި މުސްލިމުގެ ޝަރުޠުގެ މައްޗަށް މިޙަދީޘް ޞައްޙަވެގެންވެއެވެ. އަދި إمام أبو يعلى އެކަލޭގެފާނުގެ مسند ގައި

جيّد سند އަކާއެކު عبدالله بن مسعود ގެ قول އެއް، ހަމަ މިޙަދީޘުގެ ޢިބާރާތުން ނަޤުލުކުރެއްވިއެވެ.)

އަދި މާތްالله ރުއްސުންވެރިވުމެވި عمران بن حصين ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"لَيْسَ مِنَّا مَنْ تَطَيَّرَ أَوْ تُطُيِّرَ لَهُ أَوْ تَكَهَّنَ أَوْ تُكُهِّنَ لَهُ، أَوْ سَحَرَ أَوْ سُحِرَ لَهُ، وَمَنْ أَتَى كَاهِناً فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ " (رواه البزّار بإسناد جيّد)

މާނައީ: "ބަދުފާލުބެލި މީހާއި، ބަލުވާ މީހާ، ކަހާނަތުކަންކުރި މީހާއި، ކުރުވާ މީހާ، ސިޙުރުހެދި މީހާއި، ހެދުވާ މީހާ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރެއިން ނުވެއެވެ. އަދި ކާހިނެއްގެ ގާތަށް އައިސް އޭނާ ބުނާކަމަކަށް ތެދުކޮށްފިމީހާ ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ، محمّد ގެފާނުގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވުނު ޝަރީޢަތަށް ކާފިރުވެއްޖެއެވެ."

އަދި ހަމަ މިޙަދީޘު الإمام الطبراني އެކަލޭގެފާނުގެ "المعجم الأوسط" ގައި މާތްالله ރުއްސުންވެރިވުމެވި ابن عبّاس ގެ ރިވާޔަތުން حسن سند އަކާއި ރިވާކުރައްވައިފައިވެއެވެ. އެކަމަކު "مَنْ أَتَى كَاهِناً" އިން ފެށިގެން ނިޔަލަށް ނުހިމެނުއްވައެވެ.

الإمام البغوي –رحمه الله– ވިދާޅުވިއެވެ. عَرَّافُ އަކީ: މީސްތަކުންނަށް ދިމާވެފައިވާ ކާރިސާތަކުގެ އިލްމު އެނގޭނެގޮތުގެ ޙަބަރިގަނިވާކަމަށް ދަޢުވާކުރާ މީހާއެވެ. އޭގެ ޗޯރިއާއިން ގެއްލިފައިވާ ތަކެއްޗާއި އެތަކެތި ވީތަނާއި، އަދިވެސް މިފަދަ އެހެނިހެން ކަންތައްތައް ބަޔާންކުރާ މީހާއެވެ.

އަދި ބައެއް އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވިއެވެ. عَرَّافُ އަކީ: ކާހިނެވެ. އަދި ކާހިނަކީ: މުސްތަޤްބަލުގައި ވާނުވާ އެއްޗެހީގެ ކަންތައްތަކުގެ ޚަބަރުދޭ މީހާއެވެ.

އަދި ބައެއް އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވިއެވެ. عَرَّافُ އަކީ: މީސްތަކުންގެ ހިތުގައިވާ ކަންތައްތަކުގެ ޚަބަރުދޭ މީހާއެވެ.

އަދި شيخ الإسلام ابن تيمية –رحمه الله– ވިދާޅުވިއެވެ. عراف އަކީ: كاهن އާއި مُنَجِّم އާއި، ރަމްލުޖަހާ މީހާއާއި، މިފަދަ ޣައިބުގެ ކަންތައް އެނގޭކަމަށް ދަޢުވާކުރާ ހުރިހާ މީހުންނަށް ކިޔާ ޢާމު ނަމެކެވެ.

އަދި މާތްالله ރުއްސުވުންލެއްވި عبدالله بن عبّاس، أَبْجَدُ ގެ އަކުރުތައް ލިޔެ ނުޖޫމީ އިލްމު ހާސިލުކުރާ ބަޔަކާ ބެހޭގޮތުން ވިދާޅުވިއެވެ. "އަހަރެން ދެކޭގޮތުގައި الله ގެ ހަޟްރަތުގައި އެކަންތައްކުރާ މީހުންނަކަށް އެއްވެސް ނަސީބެއްނުވެއެވެ."

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. ކާހިނުއާއި ބަސްތެދުކުރުމާއި، ޤުރުއާނަށް އީމާންވުން، މިދެކަންތައް އެކުއެކީ ޖަމާއެއްނުވާނެއެވެ.
2. ކާހިނުއާއި ބަސް ތެދުކުރުމަކީ ކުފުރެއްކަން ސަރީޙަކޮށް ބަޔާންވެގެންވުން.
3. ކަހާނަތްކަންކުރުވާ މީހާގެ ނަންގަނުވުން.
4. ބަދުފާލުބަލާ މީހާގެ ނަންގަނުވިގެންވުން.
5. ސިޙުރުހަދާ މީހާގެ ނަންގަނުވިގެންވުން.
6. أبجد ގެ އަކުރުތައް ލިޔެ ނުޖޫމީ އިލްމު އުނގެނޭ މީހާގެ ނަންގަނުވިގެންވުން.
7. كاهن އާއި عرّاف އާއި ދެމެދުގައިހުރި ފަރަގު ބަޔާންވުން.

❁❁❁❁❁❁❁❁

27

ސިޙުރުދުރުކުރި (ސިޙުރުބާޠިލުކުރާ ފަންޑިތަ) އާ ބެހޭގޮތުން އައިސްފައިވާ ވާހަކަތައް ނަންގަތް ބާބު

މާތްﷲ ރުއްސުންވެއްވި ޖާބިރުގެ ބަހައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމައެކަނިވެސް ސިޙުރުދުރުކުރިއާ ބެހޭގޮތުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާ ސުވާލުކުރެވުމުން އެކަލޭގެފާނު ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ.

"هِيَ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ" (رواه أحمد بسند جيّد و أبوداود)

މާނައީ: "އެއީ ޝައިޠާނާގެ ޢަމަލުތަކުގެ ތެރެއިން ވާކަމެކެވެ."

إمام أبو داود -رحمه الله- ވިދާޅުވިއެވެ. ސިޙުރުދުރުކުރިއާ ބެހޭގޮތުން "إمام أحمد" އާ ސުވާލުކުރެވުމުން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. މާތްﷲ ރުއްސުންވެއްވި عبدالله بن مسعود އެބާވަތުގެ ހުރިހާ ކަމަކަށް ނުރުހުއްސަވައެވެ.

إمام البخاري -رحمه الله-، قتادة -رحمه الله- ގެ ބަހައިން ރިވާކުރައްވައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަޅުގަނޑު سعيد بن المسيّب -رحمه الله- އަށް ދަންނަވާފީމެވެ. ސިޙުރު ޖެހިފައިވާ މީހެއްގެ ބަހައިން ނުވަތަ އަނބިމީހާގެ ގާތަށް ދިއުމުން މަނާވެގެންފައިވާ މީހެއްގެ ބަހައިން އެކަން ހައްލުކުރުމަކީ ހުއްދަކަމެއްތޯ؟ ނުވަތަ އޭނާ އެކަމުން ސަލާމަތްކުރުމަށް ފަންޑިތަ ހެދުމަކީ ހުއްދަކަމެއްތޯ؟ سعيد بن المسيّب ވިދާޅުވިއެވެ. އެކަމުން ކުރުމަކުން އެއްވެސް މައްސަލައެއްނެތެވެ. އެއީ ހަމައެކަނި މީސްތަކުން އެކަމުން އެދެނީ އިޞްލާޙަށެވެ. ފަހެ، އެކަމަކުން ފައިދާއާއި ކަމެއް މަނާކުރައްވާފައެއް ނުވެއެވެ. اهـ.

حسن البصري -رحمه الله- ގެ ބަހައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.
"ސިޙުރުޖެހިފައިވާ މީހާގެ ބަހައިން އެކަން ނަގައިދެއްކޭނީ ހަމައެކަނި ސިޙުރުވެރިޔާއަށެވެ."

الإمام ابن القيّم –رحمه الله– ވިދާޅުވިއެވެ. "نُشْرَة": ސިޙުރުމުގުރިއަކީ ސިޙުރުޖެހިފައިވާ މީހާގެ ކިބައިން އެކަން ރަނގަޅުކޮށްދިނުމެވެ. މީގެ ދެބާވަތެއްވެއެވެ.

(1) ޖެހިފައިވާސިޙުރު ހަމައެފަދަ ސިޙުރަކުން ރަނގަޅުކުރުން. މިއީ ޝައިޠާނުގެ އަމަލުތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. ފަހެ މިގޮތަށް ސިޙުރު ރަނގަޅުކޮށްދޭ މީހާއި، ސިޙުރުޖެހިފައިވާ މީހާ ޝައިޠާނާ ލޯބިވާ މިއަމަލުތަކޮށްގެން އަސަރުގެ ގާތްކަން ހާސިލުކުރެއެވެ. ދެން އެސިޙުރު އުފަލުން ސިޙުރުޖެހިފައިވާ މީހާގެ ކިބައިން އެކަން ދުރުކޮށްދެއެވެ. حسن البصري –رحمه الله– ގެ ބަސްފުޅު ދަލީލުކުރަނީ نشرة ގެ މިބާވަތުގެ މައްޗަށެވެ.

(2) ޖެހިފައިވާސިޙުރު މަތްރައިގެންނާއި، استعاذة ކޮށްގެންނާއި، ބޭސްފަރުވާކޮށްގެންނާއި، ހުއްދަވެގެންވާ ދުޢާތަކޮށްގެން ރަނގަޅުކުރުން، މިގޮތް ހުއްދަވެގެންވެއެވެ.

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. ޖެހިފައިވާސިޙުރު، ސިޙުރުން ރަނގަޅުކުރުމަކީ މަނާކަމެކެވެ.
2. نشرة ގެ މަނާވެގެންވާ ވައްތަރާއި، ހުއްދަވެގެންވާ ވައްތަރާ ދެމެދުގައިވާ ފަރަގު، މިފަރަގުގެ ސަބަބުން نشرة ހުއްދަވެގެންވާތޯ؟ ނުވަތަ ނުވާތޯ؟ މިކަމުގައި އެއްވެސް މައްސަލައެއް ބާކީވެ ނުންނާނެއެވެ.

❁❁❁❁❁❁❁❁❁

28

ބަދުފާލުބެލުމާ ބެހޭގޮތުން އައިސްފައިވާ ވާހަކަތައް ނަންގަތް ބާބު

الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿أَلَآ إِنَّمَا طَٰٓئِرُهُمۡ عِندَ ٱللَّهِ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ﴾ (الأعراف: 131)

މާނައީ: "ދަންނާށެވެ. އެބައިމީހުންގެ ސުންޓާކަންވަނީ الله ގެ ހަޟްރަތުގައި މުޤައްދަރުވެގެންނެވެ. އެކަމަކު އެބައިމީހުންކޮޅު ގިނަމީހުން އެކަން ނުދަންނަތެވެ."[1]

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿قَالُواْ طَٰٓئِرُكُم مَّعَكُمۡۚ أَئِن ذُكِّرۡتُمۚ بَلۡ أَنتُمۡ قَوۡمٞ مُّسۡرِفُونَ﴾ (يس: 19)

މާނައީ: "އެ ރަސޫލުބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ސުންޓާކަންވަނީ ތިޔަބައިމީހުންނާ އެކުގައެވެ. (ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންބޭކަލުންނަށް އިންޒާރުދެއްވީ ތިމަންބޭކަލުންގެ ސަބަބުން ތިޔަބައިމީހުން ސުންޓާކަމަށް ބެލީ ތިޔައުޅެނީ) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިމަންބޭކަލުން

---

(1) فائدة: މިއާޔަތުގެ ފުރިހަމަ مفهوم ހާސިލުވާގޮތަށް މިއާޔަތުގެ ކުރީގެ މާނަވެސް ދެއްކުމުންނެވެ. "ފިރުޢައުނުގެ އާލުންނަށް ތަނަވަސްކަމެއް ލިބިއްޖެނަމަ ބުނެއެވެ. މިއީ އަހުރެމެންގެ ޙައްޤުކަމުގައި އަހުރެމެންގެ ބާއްޖަވެރިކަމުން އަހުރެމެންނަށް ލިބުނު ތަނަވަސްކަމެކެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް މުސީބާތެއް ނުވަތަ ތަދުމަޖެހުމެއް ޖެހިއްޖެނަމަ އެއީ މޫސާގެފާނާއި މޫސާގެފާނާ ތަބާވީމީހުންގެ ސަބަބުން އެބައިމީހުންނަށް ޖެހުނު ސުންޓާކަމެއްކަމުގައި ދެކެއެވެ. (މިކަމުގެ ޖަވާބުގައި الله ވަޙީކުރައްވަނީ) ދަންނާށެވެ. އެއީ މޫސާގެފާނާއި މޫސާގެ ފާނަށް ތަބާވީ މީހުންގެ ސަބަބުން އެބައިމީހުންނަށް ޖެހުނު ސުންޓާކަމެއް ނޫނެވެ. އަދިއެއްކަމަކު! އެކަލާނގެ الله ތަޢާލާގެ ހަޟްރަތުގައި އެބައިމީހުންގެ ތަޤްދީރުގައި ލިޔެވިގެންވާކަމެވެ.

ނަޞޭޙަތްދެއްވީމަހެއްތޯ؟ ކަންނޭނގެ އެހެނެއްނޫނެވެ. ބަލްކި ތިޔަބައިމީހުންނީ (ޝިރުކުގައި)
ހައްދުފަހަނަޅައިފައިވާ ބައެކެވެ."(1)

މާތްالله ރުއްސުންވެއްޖެ أبو هريرة ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވިދާޅުވިއެވެ.

"لاَ عَدْوَى وَلاَ طِيَرَةَ وَلاَ هَامَةَ وَلاَ صَفَرَ" (أخرجه البخاري ومسلم)

މާނައީ: "އެއްވެސް ބައްޔެއް އޭގެ ޖެހުމުގައި އޭގެ ގައިން އަސަރުކުރާ އުޅުމެއް
އަސަރުކޮށްނުވެއެވެ. އަދި ބަދުފާލުގައި އެއްވެސް ބަރަކާތެއްނުވެއެވެ. އަދި ބަކަމޫނުގައި ނުބައި
ހަބަރެއް އަސަރުކޮށްނުވެއެވެ. އަދި ޞަފަރުމަހުގައި (ޝުއްމު މަތްސަރުކޮށްކުރުގައި) ނުވެއެވެ."(2)

---

(1) فائدة: މިއާދަތުގެ މަޤްޞޫދުވެސް ތަނަގަވަން ހާސިލުވާނީ މިއާދަތުގެ ކުރީގައިވާ ފަސްއާޔަތަކަށް ވިސްނާލުމުންނެވެ. އެފަސް އާޔަތުގެ ހުލާޞާއަކީ މިއެވެ. "އޭ މުޙައްމަދުގެފާނެވެ! ކަލޭގެފާނު، ކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުގެ މީސްތަކުންނަށް أصحاب القرية ގެ މިސާލުޖަހައްސަވައިދެއްވާށެވެ. އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް މިމަން الله މިން ރަސޫލުބޭކަލުން ފޮނުއްވިގެވެ. (އެއީ صادق އާއި مصدوق އާއި شمعون - عليهم السلام- އެވެ.) މި ބޭކަލުން އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެން އެބައިމީހުންނަށް تبليغ ކުރެއްވުމުން އެބައިމީހުން އެރަސޫލުބޭކަލުންނަށް ބުންޏެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ސަބަބުން އަހުރެމެން ސުންޕާވެއްޖެކަމުގައި އަހުރެމެން ދެކެމެވެ. އެހެންކަމުން ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަކުރާމަސަތުރެއް ހުއްޓައިނުލައިފިނަމަ ހަޖަމުކުރުމަށްހިފުމެވެ. އަދި އަހުރެމެންގެ ފަރާތުން ތިޔަކުރާމަސަތުރެއް ފޮނުވައިދެނީ އަދާބެއްޖެހުނެވެ. އެހިނދު އެރަސޫލުބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ސުންޕާކަމަކީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ސަބަބުން ޖެހިގެންދާ ކަމެއްތޯ. އަދިކިއެއްތަ! އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުފުރައި ސަބަބުން ދިމާވާކަމެއްތޯ. ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޖެހިގެންވާ ކަމެކެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ މިމަންބޭކަލުންނަށް އިންޒާރުދެއްވި މިމަންބޭކަލުންގެ ސަބަބުން ތިޔަބައިމީހުން ސުންޕާވެގެން ބުނެ ތިޔައެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް މިމަންބޭކަލުން ނަޞޭޙަތްދެއްވީމަހެއްތޯ؟ ކަންނޭނގެ އެހެނެއްނޫނެވެ. ބަލްކި ތިޔަބައިމީހުންނީ ޝިރުކުގައި ހައްދުފަހަނަޅައިފައިވާ ބައެކެވެ.

(2) يقول المترجم: މިބަޔާންކުރެވުނީ ނަފީކުރުމުގެ އުސޫލެއް ޖެހިވަޑައިގަތުމުގެ ބަރަކާތެކެވެ. އެޖާހިލުންގައި މީސްތަކުންގެ ބަރަކާތުގެވާ ގޮތުން ބަލިއާގެ ޖެހުމުގައި ގައިންގައިއަށް އަރައެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެކަން ނަފީކުރެއްވިއެވެ. ދަންނަށެވެ. ބަލިއާގެ ޖެހުމުގައި ގައިންގައިކަށް ނާރާނެއެވެ. ނަމަވެސް ބަލިގައި الله ގައިންގައިއަށް އުރުމުގެ ސަބަބުލެއްވިއެވެ. އެކަމާނުގެ ތަޤްދީރުކުރުމުގެ ދަށުން މުސްލިމު އެއްވެސް ބައްޔެއް ގައިންގައިކަށް ނާރާނެއެވެ. އެކަމާނުގެ އިރާދަކުރެއްވުމުން އިތުރުކުރެވިގެންވެސް ނުބައިކަމުގައިކަށް މާސިލުވާނެ އެންމެހައި ސަބަބުތަކަށް ރައްކާތެރިވުމަށެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވިދާޅުވިކަމާއި ފައިވެއެވެ. "فِرَّ مِنَ المَجْذُومِ كَمَا تَفِرُّ =

އިމާމު މުސްލިމު ރިވާކުރެއްވި ހަދީޘްފުޅުގައި އަންނަނިވި ޖުމްލައެއް އިތުރުކުރެއްވިއެވެ.

"وَلاَ نَوْءَ وَلاَ غُولَ"

މާނައީ: "(ކަންތައްތައް ކުރުމުގައި) ތަރިއެއްގެ އަސަރެއްނުވެއެވެ. އަދި ދެވްޔެއްގެ ވުޖޫދެއްވެސް ނުވެއެވެ."(1)

مِنْ الأَسَدِ" މާނައީ: "ސިންގާގެ ކިބައިން ފިލާ ފަދައިން ޖަޛާމުބަލިޖެހިފައިވާ މީހާގެ ކިބައިން ޖަޛާމުބަލިޖެހިފައިވާ މީހާގެ ކިބައިން ދުރުހެލިވާށެވެ." އެބަހީ ޖަޛާމުބަލިޖެހިގައި ﷲ ގައިންގަދަކަން އެކުލަވާ ސަބަބުތަކެއްވިއެވެ. ނަމަވެސް އޭގެ ޖެހުމުގައި ހުރި ގައިންގަދަކަން އަދި ހުރިހާ ކަމަކީ ﷲ ކަނޑައަޅުއްވާ މިގޮތުންނެވެ. އެކަލާނގެ ހުކުމްފުޅާ ގުޅިގެންވެއެވެ. މިސާލަކަށް އަލިފާނުގެ ސިފައަކީ އަނދައިގަތުމެވެ. ނަމަވެސް ތިމާގެ އަތްޗާލެއް ނަގާ ގަދަކަމުގެ މެދުގައި ﷲ އެފަދައިން މިސްރިޔާގެ ފޮނުވާ އަޅުގަޅުކަމުގެ ސަބަބުތަކެވެ. އަދި ހަމަ އެއާއި ﷲ ވަނީ ކަނޑައެޅުއްވެސް އަލިފާނުގެ ސިފަ ނައްތާލެއްވެއެވެ. طِيَرَة އަކީ ބަދުފާލު ބެލުމެވެ. ޖާހިލިއްޔަތުގެ ޒަމާނުގައި މީހުން ކުރިއަށް ދަތުރުކުރާ ނުވަތަ މިފަދަ އެހެންވެސް ކަމެއްކުރަން ފެށުމުގައި ދޫނި އުދުއްސައިލައެވެ. ވާތްފަރާތަށް ދޫނި ހިނގައްޖެނަމަ އެކަން ކުރުމުން ބަޔަކު ހުއްޓެއެވެ. ކަނާތަށް ސުލްޙާގެ ހިތްވަރަކީ ދެބަލި އެކަންކުރުން ހުއްޓާލައިފައެވެ. ނުވަތަ ގެވައިލައި ދޫންޖެހެ ފައްތަރުން ބަދުފާލު ބަލައެވެ. މިކަންތައް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ނަފީކުރެއްވިއެވެ. هَامَة އަކީ، ބަކަމޫނުތެވެ. ޖާހިލިއްޔަ ޒަމާނުގައި މީހުންގެ ގޭގޭ ފުރާޅުމަތީގައި ބަކަމޫނާ ތަށިގެން ޖެހުމުމަށް އެއީ ޖެހޭސަބަކުރަނީމަ އެހާ ބޮޑުއެވެ. ސަހަރާއެވެ! އެސޮރު އެދިނި އަހަރެން މަރުވާން އުޅޭކަމުގެ ހެބަރެވެ. ނުވަތަ އަހަރެންގެ ގޭގެ އަހުލުވެރިއަކު މަރުވާން އުޅޭކަމުގެ ހަބަރެވެ. މިކަން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ނަފީކުރެއްވިއެވެ. ބަޔަކަކީ މުޙައްރަމްމަހާ ޖެހިގެން އަންނަ މަހެވެ. ޖާހިލިއްޔަތުގެ އަހުލުވެރިން މި މަހަށްވުރެ ސުންނާފަގެންވާ މަހެއްވުރެ ކަމުގައި ދެކެތެވެ. އެބައިމީހުންގެ ކައިވެނިކޮށް، ނުވަތަ ވިޔަފާރި ދަތުރެއް ނުވަތަ މިނޫންވެސް ކަމެއް ބަޔަކުމަހާ ދިމާވެއްޖެނަމަ އެކަމެއް ހަސްކުރެއެވެ. މިކަންވެސް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ނަފީކުރެއްވިއެވެ. އެބަހީ ކަމެއްގައި ބަރަކާތްލެއްވުމާއި ނުލެއްވުން އެއީ ﷲ ތަޢާލާގެ فعل ފުޅެކެވެ. ދޫންޖެއް އުދުއްސައިގަންނަ ގޮތަކުން ނުވަތަ ގޮވައިލާ ގޮތަކުން ނުވަތަ މަހެއްސަބަބުން ސަހަރާއެއްގެ ނުވަތަ އަހަރެން ނުވަތަ އެއްޗެއްގެ ނުވަތަ މީހެއްގެ ސުންނާފަކަމަކަށް ތަޢުލީއެއްނުކުރެއެވެ. اهــ.

(1) يقول المترجم: ޖާހިލިއްޔަތުގެ އަހުލުވެރިން އިޢުތިޤާދުކުރާ ގޮތުގައި މިސްރާރުކާނަގާއި ބިމަށް ތަރިގެ އަސަރުކުރެއެވެ.

غول އަކީ: ދެވްޔެކެވެ. ނުވަތަ ފުރޭތައެކެވެ. ޖާހިލިއްޔަތުގެ އަހުލުވެރިން ދެކޭގޮތުގައި ފުރޭތަގެ ވުޖޫދުވެއެވެ. އެބައިމީހުން އިޢުތިޤާދުކުރާ ގޮތުގައި ފުރޭތައަކީ ސަހަރާތަކުގައި އުޅޭ ޖިންނީންގެ ވައްތަރެކެވެ. ސަހަރާތަކުގައި ދަތުރުކުރާ މީހުންގެ މަގުފުރެދިއްޔާ މިހުންނަނީ އެކި ސިފަސިފަވެ ފުރޭތަވެގެންނެވެ. ދެން އެސޮރު އެބައިމީހުން =

އަދި މާތްالله ރުއްސުންވެއްވި އަނަސް ބުނު މާލިކުގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"لاَ عَدْوَى وَلاَ طِيَرَةَ، وَيُعْجِبْنِي الفَأْلُ"، قَالُوا: وَمَا الفَأْلُ؟ قَالَ: الكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ" (البخاري و مسلم)

މާނައީ: "އެއްވެސް ބައްޔެއް އޭގެ ޖެހިގަތުމުގައި އެކަކުގެ ގައިން އަނެކަކަށް ގަދަރު އެރުވުމުގެ އަސަރުއެއްނުވެއެވެ. އަދި ބަދުފާލުގައި އެއްވެސް ޙަޤީގަތެއްނުވެއެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ފާލުބެލުމަކީ ހިތްގައިމެވެ. ސަހާބީން ދެންނެވިއެވެ. ހިތްގައިމު ފާލަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. އެއީ ހިތްގައިމު ރިވެތި ކަލިމައެވެ."

އަދި މާތްالله ރުއްސުންވެއްވި عقبة بن عامر ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ޙަޟްރަތުގައި ބަދުފާލުގެ ނަންގަނެވުނުން ދެން، އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"أَحْسَنُهَا الفَأْلُ، وَلاَ تَرُدُّ مُسْلِماً، فَإِذَا رَأَى أَحَدُكُم مَا يَكْرَهُ فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ لاَ يَأْتِي بِالحَسَنَاتِ إِلاَّ أَنْتَ، وَلاَ يَدْفَعُ السَّيِئَاتِ إِلاَّ أَنْتَ، وَلاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِكَ" (رواه أبو داود بسند صحيح)

މާނައީ: "އޭގެ އެންމެ ހެޔޮގޮތަކީ ފާލުބެލުމެވެ. އަދި އެ ފާލު މުސްލިމަކު (ކުރަންއުޅޭ ކަމަކުން) މަނާއެއްނުކުރެއެވެ. ދެން، ތިޔަބައިމީހުންކުރެ މީހަކަށް ނުރުހޭކަމެއް ފެނިއްޖެނަމަ ދެން، އޭނާ މިފަދައިން ދުޢާކުރާށެވެ. އޭ ހެޔޮކަންތައްތައް ގެނެސްދެއްވާ ތިބާއެކަނިއެވެ! އިބަރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި ހެޔޮކަންތައްތައް ގެނެސްދޭން އެހެން ބާރެއްނުވެއެވެ. އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި ނުބައި ކަންތައްތައް ހުއްޓުވުމުގެ އެހެން ބާރެއްނުވެއެވެ. އަދި ހެޔޮ ކަމަށް ބާރުލިބުމާއި ނުބައި ކަމުން ދުރުވުމަކީ ހަމައެކަނި އިބަރަސްކަލާނގެ ބާރުފުޅުން ކަމުގައި ވެއެވެ."[1]

މަގުބޫލުވެފައި ހުރި ފާލުބެލުމެވެ. މިފަދަ ބަސްބުނުމަށް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ރުހިވޮޑިގެންވިއެވެ. اهـ.

(1) يقول المترجم: ބަދުފާލު ބެލުމަކީ الله އާ ޝަރީކު ކުރުމުގެ ބާވަތެކެވެ. ނަމަވެސް ހެޔޮ ފާލު ބެލުމަކީ الله ގެ ރަޙްމަތަށް އުއްމީދު ކުރުމެވެ. އަދި އެއީ ހިތަށް ހިތްވަރު ލިބޭ ކަމެކެވެ. ހެޔޮ ފާލުގެ މިސާލަކީ: ބަލިމީހަކަށް ބައްލަވާ މީހަކު يا سالم! (އޭ ސަލާމަތްވާ މީހާ!) މިހެން ގޮވާލުމެވެ. ނުވަތަ ކަމެއް ހޯދަން އުޅޭ މީހަކަށް يا سهل! (އޭ ފަސޭހަވާ މީހާ!) މިހެން ގޮވާލުމެވެ. މިއީ إمام الترمذي، صحّ سند އަކުން މާތްالله ރުއްސުންވެއްވި އަނަސްގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. =

އަދި މާތްالله ރުއްސުންލެއްވި عبدالله بن مسعود ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"**الطِّيَرَةُ شِرْكٌ، الطِّيَرَةُ شِرْكٌ، وَمَا مِنَّا إِلاَّ، وَلَكِنَّ اللهَ يُذْهِبُهُ بِالتَّوَكُّلِ**" (رواه أبو داود، والترمذي وصحّحه وجعل آخره من قول ابن مسعود)

މާނައީ: "ބަދުފާލުބެލުމަކީ ޝިރުކެކެވެ. ބަދުފާލުބެލުމަކީ ޝިރުކެކެވެ. އަދި އަހަރުމެން ކޮންމެވެސް މީހަކުމެ ހިތަށްނާރާނެ ހަމައެކަނިކަމެއް ނޫނެވެ. އެކަމަކު الله އަށް ވަކީލުކުރުމުން އެކަލާނގެ އެކަން ހިތުން ފިލުއްވާދެއްވައެވެ." (މިޙަދީޘް ރިވާކުރެއްވީ أبو داود އާއި الترمذي އެވެ. އަދި إمام الترمذي މި ޙަދީޘްގެ ޞައްޙަކަމަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި "وَمَا مِنَّا" އިން ފެށިގެން ނިމެންދެން އެއީ މާތްالله ރުއްސުންލެއްވި ابن مسعود ގެ ބަސްފުޅެއްކަމުގައިވެސް ވިދާޅުވިއެވެ.)

އަދި މާތްالله ރުއްސުންލެއްވި عبدالله بن عمر ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"مَنْ رَدَّتْهُ الطِّيَرَةُ عَنْ حَاجَتِهِ فَقَدْ أَشْرَكَ"، قَالُوا: فَمَا كَفَّارَةُ ذَلِكَ؟ قَالَ: "أَنْ تَقُولُ: اللَّهُمَّ لاَ خَيْرَ إِلاَّ خَيْرُكَ، وَلاَ طَيْرَ إِلاَّ طَيْرُكَ وَلاَ إِلَهَ غَيْرُكَ" (رواه أحمد)

"رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބޭނުންފުޅުގައި ނިކުމެވަޑައިގަންނަވާ ހިނދު يا نجيح! (އޭ ކާމިޔާބުވެވޭނެވާ މީހާއެވެ!) يا رشيد! (އޭ ތެދުމަގު ލިބިގެންވާ މީހާއެވެ!) މިފަދައިން އައްސަވަން ފާލުބެއްލެވުމާ ކަމުދައްވައެވެ."

އަދި إمام أبو داود –رحمه الله– މާތްالله ރުއްސުންލެއްވި ބުރައިދާގެ ކިބައިން ރިވާކުރައްވައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެއްވެސް ކަމަކުން ބަދުފާލެއް ނުބައްލަވައެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ދަރަނިވެރިޔަކަށް ފޮނުއްވައިފި ނަމަ އޭނާގެ ނަން އައްސަވައެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ރީތިވާ ނަމެއްކަމުގައިވާނަމަ އެކަމަށް އުފާފުޅުވެލައްވައެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ނުރުހެއްވާ ނަމެއްކަމުގައިވާނަމަ އެކަމުގެ ނުރުހުންފެނިލައްވައެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ މޫނުމަތިން ފެނުނެވެ. ކުޑަފާޑެއް ތެދޭ މިއެވެ.

ދަންނައެވެ. މުސްލިމުން އެބައިމީހުންގެ ދަރިންނަށް ނަންކިޔާ އިރު ނަންތައް ރީތިކޮށް ހުށަހެޅޭށެވެ. އެހެނީ ހަމަހަމަކުރުން ބައެއްފަހަރު ނަމުގެ އަސަރު އިންސާނާއަށް ކުރެއެވެ. اهـ.

މާނައީ: "ބަދުފާލުބަލާ، އެބަދުފާލު އެމީހަކު ކުރަންއުޅޭ ކަމަކުން ހުއްޓުވައިފި، މިހާ ދަންނަވައެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ޝިރުކުކޮށްފިއެވެ." ބަލާބެލުން ދަންނަވައިފިއެވެ. ދެން އެކަމުގެ ކައްފާރާއަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ ބަޔާންފުޅުކުރެއްވިއެވެ. އެއީ ތިބާ މިފަދައިން ކިޔުމެވެ. "އޭ ހައްދަވައި ބޫޓުކުރައްވާ ރަސްކަލާނގޭ! އިބަރަސްކަލާނގެ ހާއްކަން ފިޔަވައި ފާލެއްނުވެއެވެ. އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ ފާލު ފިޔަވައި ޚައިރެއްނުވެއެވެ. އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި ހައްޤު އިލާހަކުނުވެއެވެ."

އަދި މާތްالله ރުއްސުންލެއްވި الفضل بن عبّاس ގެ ހަދީޘް ރިވާވެގެންވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބަޔާންފުޅުކުރެއްވިއެވެ. "إِنَّمَا الطِّيَرَةُ مَا أَمْضَاكَ أَوْ رَدَّكَ؟" (رواه أحمد)

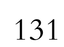
މާނައީ: "ތިބާ ކަމެއް ކުރުމަށް ނުވަތަ ތިބާ ކަމަކުން ހުއްޓުވާ އެއްޗަކީ ބަދުފާލެވެ."

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. ﴿قَالُوا۟ طَـٰٓئِرُكُم مَّعَكُمْ﴾ އާޔަތާއި އެކުގައި ﴿أَلَآ إِنَّمَا طَـٰٓئِرُهُمْ عِندَ ٱللَّهِ﴾ އާޔަތުގެ މައްޗަށް تنبيه.
2. ބަލިޔާގެ ޖެހުމުގައި ގައިން ގަޔަށް އެރުން ނަފީކުރުން.
3. ބަދުފާލު ނަފީކުރުން.
4. ބަކަމޫނުގެ ހިބައިން ބަލާބަދުފާލު ނަފީކުރުން.
5. ޞަފަރުމަހު ނުބައިވެރިކަމާމެދު އިޢުތިޤާދު ނަފީކުރުން.
6. ހެޔޮފާލު މަނާވެގެންނުވެއެވެ. އަދިއެއްޗަ! މުސްތަޙައްބުވެގެންވެއެވެ.
7. ހެޔޮފާލުގެ ތަފްސީރު.
8. ބަދުފާލަށް ނުރުހިގެންވާ ހާލު އެކަމުގެ ޚިޔާލު ހިތަށް އަރާކަން އެއްވެސް ގެއްލުމެއްނެތެވެ. އަދިއެއްޗަ! الله އަށް ވަކީލުކުރުމުން އެކަމުގެ ހިތުންފިލައިދާނެއެވެ.
9. ހިތަށް އެކަމުގެ ވަސްވާސް ވަދެއްޖެނަމަ ކުރަންވީދުޢާ ބަޔާންވުން.

10. ބަދުފާލަކީ ޝިރުކެއްކަން ބަޔާންކުރެއްވުން ދެއްވާފައިވާކަމުން.

11. ނުބައިފާލާ ބަދުފާލުގެ ތަފާސީލު.

29

ބިންމަތީގައި ހިނގާ ހާދިސާތަކުގެ މައްޗަށް ފަލަކީ ހާލަތްތަކުން އިސްތިދުލާލުކުރުމާ ބެހޭގޮތުން އައިސްފައިވާ ވާހަކަތައް ނަންގަތް ބާބު[1]

الإمام البخاري -رحمه الله- އެކަލޭގެފާނުގެ "صحيح" ގައި قتادة -رحمه الله- ގެ މިބަސްފުޅު ރިވާކުރައްވައެވެ. "الله تعالى ތަރިތައް ހެއްދެވުއްވީ ތިން މަޤްޞަދަކަށްޓަކައެވެ. އުޑު ޒީނަތްތެރިކުރުއްވުމަށާއި، ޝައިޠާނުން ރަޖަމްކުރުއްވުމަށާއި، (އެއްގަމުގައާއި، ކަނޑުގައި ދަތުރުކުރާ މީހުން) މަގު ހޯދާ ޢަލާމާތްތަކެއްގެ ގޮތުގައެވެ. ފަހެ، މިނޫން މަޤްޞަދަކު ފިޔަވައި އެތަރިތަކާ މެދު އެހެން ގޮތަކަށް ތައުވީލުކޮށްފި މީހާ ކުށްކޮށްފިއެވެ. އަދި (ހުރިހާ ހެޔޮކަމަކުން) އޭނާގެ ނަޞީބާ އޭނާ ގެއްލުވައިލައިފިއެވެ. އަދި އޭނާއަކަށް އެއްވެސް ޢިލްމެއްނެތް ކަމެއްގެ ތަކުލީފުވިގެންފިއެވެ." اهـ.

އަދި قتادة -رحمه الله- ހަނދުގެ މަންޒިލްތަކުގެ އިލްމު ހާސިލްކުރުމަކީ ކުރިވަޖެހިގަންނަވައެވެ. އަދި ابن عُيَيْنَة -رحمه الله- ވެސް އިލްމު ހާސިލްކުރުމުގެ ހުއްދަދެއްވާނުލައްވައެވެ. (މިދެބަސްފުޅުގެ ރިވާޔަތް މިނީ قول ރިވާކުރެއްވި حَرْبُ -رحمه الله- އެވެ.)

އަދި إمام أحمد بن حنبل އާއި إمام اسحاق بن راهويه ހަނދުގެ މަންޒިލްތަކުގެ އިލްމު ހާސިލްކުރުމަށް ހުއްދަދެއްވައެވެ.

އަދި މާތްالله ރުހިވޮޑިގެންވާ أبوموسى الأشعري ގެ ރިވާޔަތް ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

---

(1) فائدة: މިބާބުގައި ބަޔާންވެގެންވާ ތަރިތަކާއި، ހަނދުގެ މަންޒިލްތަކުން ފާޅުވެވޭގޮތާއި، ނުޖޫމީ އިލްމު ހާސިލްކުރުމާބެހޭ ޝަރުޢީ ޙުކުމްތަކެވެ.

"ثَلاَثَةٌ لاَ يَدْخُلُونَ الجَنَّةَ: مُدْمِنُ الخَمْرِ، وَقَاطِعُ الرَّحِمِ، وَمُصَدِّقٌ بِالسِّحْرِ" (رواه أحمد وابن حبّان في صحيحه)

މާނައީ: "ތިންމީހަކު ސުވަރުގެ ނުވަންނާނެއެވެ. އެއީ (1) ރާބޮއިން މަތީ ދެމިހުންނަ މީހާ (2) ރަޙިމުގެ ގުޅުންކަނޑާ މީހާ (3) ސިޙުރު ތެދުކޮށް ޤަބޫލުކުރާ މީހާއެވެ."

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. ތަރިތައް ހެއްދެވުމުގެ ހިކުމަތް.
2. އެ ހިކުމަތް ފިޔަވައި އެހެން ގޮތަކަށް ވިސްނައިފި މީހާގެ މައްޗަށް ރައްދު.
3. ހަނދުގެ މަންޒިލްތަކުގެ އިލްމު ހާސިލުކުރުމާމެދު އިލްމުވެރިންގެ ދެޤައުލާ އިޚްތިލާފު ބަޔާންވެގެންވުން.
4. ސިޙުރަކީ ބާޠިލު އެއްޗެއްކަން އެގިގެންވާނަމަވެސް އެސިޙުރު ތެދުކޮށް ޤަބޫލުކުރާ މީހާގެ މައްޗަށްވާ ވައީދު.

❁❁❁❁❁❁❁❁

30

ތަރިތަކުގެ ސަބަބުން ވާރޭވެހޭކަމަށް އިޢުތިޤާދުކުރުމާ ބެހޭގޮތުން އައިސްފައިވާ ވާހަކަތައް ނަންގަތުމް ބާބު

الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ ﴾ (الواقعة: 82)

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން ރިޒްޤަށް ޝުކުރުއަދާކުރުން ކަމުގައި ތިޔަހެދީ އެރިޒްޤުދެއްވި ފަރާތް ދޮގުކުރުންހެއްޔެވެ؟"

އަދި މާތްالله ރުއްސުންވުމެވި أبو مالك الأشعري ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބަޔާންފުޅުކުރެއްވިއެވެ.

"أَرْبَعٌ فِي أُمَّتِي مِنْ أَمْرِ الجَاهِلِيَّةِ لاَ يَتْرُكُونَهُنَّ: الفَخْرُ بالأَحْسَابِ، وَالطَّعْنُ فِي الأَنْسَابِ، وَالإِسْتِسْقَاءُ بِالنُّجُومِ، وَالنِّيَاحَةُ"، وَقَالَ: "النَّائِحَةُ إِذَا لَمْ تَتُبْ قَبْلَ مَوْتِهَا تُقَامُ يَوْمَ القِيَامَةِ وَعَلَيْهَا سِرْبَالٌ مِنْ قَطِرَانٍ، وَدِرْعٌ مِنْ جَرَبٍ" (رواه مسلم)

މާނައީ: "ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުގެ މީސްތަކުންގެ ކިބާގައި ޖާހިލިއްޔަތުގެ ހަތަރުކަމެއް ހުރެދާނެއެވެ. އެކަންތައް އެބައިމީހުން ދުރުކޮށްނުލާނޭއެވެ. އެއީ ޙަސަބުތަކަށް ފަޚުރުވެރިވުމާއި، އެކަކު އަނެކަކުގެ ނަސަބަށް ޢައިބުކިޔުމާއި، ތަރިތަކުގެ ސަބަބުން ވާރޭވެހޭކަމަށް އިޢުތިޤާދުކުރުމާއި، މީހަކު މަރުވުމުން ހަޅޭލަވާ ރޮއުމެވެ. އަދި ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. މީހަކު މަރުވުމުން ހަޅޭލަވާ ރޮއި އަންހެނާ މަރުވުމުގެ ކުރިން ތައުބާނުވެއްޖެނަމަ ޤިޔާމަތްދުވަހުގައި އެއަންހެނާގެ ގައިގަ ކަތިރުގެ ލިބާހެއް ކަށިއަޅާ ދަހަނާއެއް ބާރު (الله ގެ ބަސްތަރަކައިން) ބާނުވާ ޙާލުގައި ތެދުކުރެވޭނެއެވެ."

އަދި މާތްالله ރުއްސުންވުމެވި زيد بن خالد الجُهَني ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. حُدَيْبِيَّة ގައި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم، ވާރޭވެހުނު ރެއެއްގައި އަހުރެމެންނާއެކު

ފަތިސްނަމާދުކުރެއްވިއެވެ. ދެން ސަލާމްދެއްވުމަށްފަހު މީސްތަކުންނާ ދިމާއަށް ނިކުމެވަޑައިގެންފައި ޙަދީޘްފުޅުކުރެއްވިއެވެ.

"هَلْ تَدْرُونَ مَاذَا قَالَ رَبُّكُم؟" قَالُوا: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: "قَالَ: أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ، فَأَمَّا مَنْ قَالَ: مُطِرْنَا بِفَضْلِ اللهِ وَرَحْمَتِهِ، فَذَلِكَ مُؤْمِنٌ بِي كَافِرٌ بِالكَوْكَبِ، وَأَمَّا مَنْ قَالَ: مُطِرْنَا بِنَوْءِ كَذَا وَكذَا، فَذَلِكَ كَافِرٌ بِي مُؤْمِنٌ بِالكَوْكَبِ" (البخاري ومسلم)

މާނައީ: "(ދެންފަ) ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވީ ކީކޭކަން ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެނގޭހެއްޔެވެ؟ ޞަޙާބީބޭކަލުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އެކަން އެންމެ ބޮޑަށް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއެވެ. ޙަދީޘްފުޅުކުރެއްވިއެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވި ތިމަން الله ގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން ތިމަން الله އަށް އީމާންވި ބައަކާއި، އަދި ތިމަން الله އަށް ކާފިރުވި ބައަކު މިއަދު ހެނދުންކޮށްފިއެވެ. ދެންފަހެ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވާރޭވެހުނީ الله ގެ ރަޙްމަތާއި ފަޟްލުވަންތަވެރިކަމުންނޭ ބުނިމީހުން ދަންނަވައެވެ. ފަހެ، އެބައިމީހުންނަކީ ތިމަން الله އަށް އީމާންވެ، ތަރިއަށް ކާފިރުވެގެންވާ މީހުންނެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވާރޭވެހުނީ މިވެނި ތަރިއެއްގެ ސަބަބުން ބުނިމީހުން ދަންނަވައެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ ތިމަން الله އަށް ކާފިރުވެ، ތަރިއަށް އީމާންވެގެންވާ މީހުންނެވެ."

އަދި ހަމަ މިމާނަގައިވާ ޙަދީޘްފުޅެއް މާތްالله ރުޟާވެވޮޑިގެންވާ عبد الله بن عبّاس ގެ ރިވާޔަތުން އިމާމު ބުޚާރީއާއި އިމާމު މުސްލިމު ރިވާކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެޙަދީޘްފުޅުގައި މިފަދައިންވެއެވެ. "އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ބައެއްމީހުން ބުންޏެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިވެނި ތަރިއެއް ތެދުވެއްޖެއެވެ." ދެންފަހެ، الله މިއާޔަތްތައް ބާވައިލެއްވިއެވެ.

﴿فَلَآ أُقۡسِمُ بِمَوَٰقِعِ ٱلنُّجُومِ ٧٥ وَإِنَّهُۥ لَقَسَمٞ لَّوۡ تَعۡلَمُونَ عَظِيمٌ ٧٦ إِنَّهُۥ لَقُرۡءَانٞ كَرِيمٞ ٧٧ فِي كِتَٰبٖ مَّكۡنُونٖ ٧٨ لَّا يَمَسُّهُۥٓ إِلَّا ٱلۡمُطَهَّرُونَ ٧٩ تَنزِيلٞ مِّن رَّبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٨٠ أَفَبِهَٰذَا ٱلۡحَدِيثِ أَنتُم مُّدۡهِنُونَ ٨١ وَتَجۡعَلُونَ رِزۡقَكُمۡ أَنَّكُمۡ تُكَذِّبُونَ ٨٢﴾ (الواقعة: 75-82)

މާނައީ: "ތަރިތަކުގެ މަންޒިލްތަކަށް ގަސަމްދެއްވައި ވަޙީކުރައްވަމެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެނގޭނަމަ މިއީ ބޮޑުވެގެންވާ ހުވައެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިޤުރުއާނަކީ ކަރާމާތްތެރިކަމާއި (ޢިއްޒަތްވެގެން) ވާ މާތް ޤުރުއާނެކެވެ. އެ ލަވްޙުމަޙްފޫޡުގައި ރައްކާކުރެވިގެންވާ ފޮތެއްގައެވެ. (އެބަހީ މަލާއިކަތުން) ފިޔަވައި ނުބޭނެއެވެ. (މިޤުރުއާނަކީ) ޢާލަމްތަކުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތުން ބާވައިލައްވާފައިވާ ފޮތެކެވެ.

ތިޔަބައިމީހުން ފަރުވާކުޅަ ތިޔަކުރަނީ މިޤުރުއާނަށް ނުރުހުމަތްވާ؟ އަދި ތިޔަބައިމީހުން ރިޒުޤު ތަން
ޝުކުރުއަދާކުރުން ކަމުގައި ތިޔަހެދީ ރިޒުޤުދެއްވި ފަރާތް ދޮގުކުރުންތޯއެވެ؟"

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މައްސަލަތައް:

1. ވާޤިޢާ ސޫރަތުގެ 82 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.

2. ޖާހިލީކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ހަތަރުކަންތައްތަކުގެ ނަންގަނޑުން.

3. އެހެންކަންތައްތަކުން ބައެއްކަންތައްތަކީ ކުފުރުއްކަން ބާވަތުން.

4. ހަމަކަނޑައަޅަން ކުފުރުގެ ތެރެއިން މިއްލަތުން ބޭރުނުވާވަރު ކުފުރުވެސްވެއެވެ.

5. الله تعالى ގެ "أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ" މިބަސްފުޅުން އެނގުނު އެއްކަލި އެތާގައި ބައެއްމީހުން الله އަށް އީމާންވެ، އަދި ބައެއް މީހުން الله އަށް ކާފިރުވީވެސް الله އެތާގައި ދެއްވިނިޢުމަތުގެ ސަބަބުންނެވެ.

6. މިތަނުގައި އީމާންކަމުގެ ޙަޤީޤަތް ރަނގަޅަށް ވިސްނުން.

7. މިތަނުގައި ކުފުރުގެ ޙަޤީޤަތްވެސް ރަނގަޅަށް ވިސްނުން. (އެބަހީ الله تعالى ގެ ربوبية ގެ ދިފާޢަށް ކުޑަވެސް އުނިކަމެއް އަރިސްކުރަނަމަ އީމާންކަން ނެތިވެގެންދިއުމެވެ.)

8. "لَقَدْ صَدَقَ نَوْءُ كَذَا وَكَذَا" "ހަމަކަނޑަވަރުން މިވެނި އެވެނި ތަރިއެއް ތެދުބުނެފިއެވެ." އެބައިމީހުންގެ މިބަސްމަގަށް ރަނގަޅަށް ވިސްނުން.

9. "هَلْ تَدْرُونَ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ؟" "ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވި ކަލާމަކީ ކޮބާކަން ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެނގޭހެއްޔޭވެ؟" رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ މިބަސްފުޅުން ސާބިތުވަނީ އިލްމުދެނީމާ މައްސަލައެއް ބާރުނުކުރައްވާ (ކިޔަވާކުއްޖާ އެމައްސަލައަށް ހިތާދަރުކޮށް ވިސްނުމަށްޓަކައި) އެމައްސަލައާ ބެހޭގޮތުން ފުރަތަމަ ކިޔަވާކުއްޖާއާ ސުވާލުކުރުން ހުއްދަކަމެވެ.

10. މިހެން މަރުވުމުން ތެދުފުދި ތޯދީ ހައްޔާތާ އަންހެނާގެ މަރަކަށް ހުރި ވައުދު.

31

الله ގެ އަންނަނިވި ވަޙީބަސްފުޅުގެ ވާހަކަ ނަންގަތް ބާބު

އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ ٱللَّهِ ۖ ﴾ (البقر: 165)

މާނައީ: "މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން الله ފިޔަވައި (އެކަލާނގެއަށް) ޝަރީކުންތަކެއްހަދާ ބައެއްވެއެވެ. الله ދެކެ ވާންޖެހޭ ލޯބިފަދައިން އެބައިމީހުން ލޯބިވެތެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ قُلْ إِن كَانَ ءَابَآؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ وَإِخْوَٰنُكُمْ وَأَزْوَٰجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَٰلٌ ٱقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَٰرَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَٰكِنُ تَرْضَوْنَهَآ أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَجِهَادٍ فِى سَبِيلِهِۦ فَتَرَبَّصُوا۟ حَتَّىٰ يَأْتِىَ ٱللَّهُ بِأَمْرِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴾ (التوبة: 24)

މާނައީ: "(އޭ މުޙައްމަދުގެފާނެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ބަފައިންނާއި، ދަރިންނާއި، އަޚުންނާއި، އަނބިންނާއި، ގާތްތިމާގެ މީހުންނާއި، އަދި ތިޔަބައިމީހުން ހޯދާފައިވާ މުދަލާއި، އަދި އެވިޔަފާރިއަކާ ދުރު ނުހިނގައި ގެއްލުން ވެދާނެކަމަށް ތިޔަބައިމީހުން ބިރުގަންނަ ވިޔަފާރިއާއި، އަދި ތިޔަބައިމީހުން ރުހިގެންވާ ގެތައް (މިހުރިހާ ފަރާތްތަކާއި ތަނެއްކަމެއް) ތިޔަބައިމީހުންނަށް، الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއާއި އަދި އެކަލާނގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމަށްވުރެ ބޮޑަށް ލޯބިވެއްޖެނަމަ، ބޮޑުވެގެންވާނަމަ، الله، އެކަލާނގެ حكم ހުގު (އެބަހީ ބަލާމު) ގެނެސްދެއްވައިފާ ދާންދެން ތިޔަބައިމީހުން އިންތިޒާރުކޮށްގެން ތިބޭށެވެ. އަދި ފާސިޤު ބަޔަކަށް الله ހިދާޔަތްނުދެއްވާނެއެވެ."

މާތްالله ރުހުންދެއްވި އަނަސްގެފާނުގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރުއްވިއެވެ.

"لاَيُؤْمِنُ أَحَدُكمُ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَلَدِهِ وَوَالِدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ" (صحيح البخاري و مسلم)

މާނައީ: "އުމުހާއްގެ ދަރިންނާއި، މައިންބަފައިންނާއި އަދި އެންމެހާ މީސްތަކުންނަށްވުރެ ބޮޑަށް އުމުހަކަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ލޯބިވެވިއްޖައުމަކު ދެންދެން ތިޔަބައިމީހުންކޮޅު އެކަކުވެސް އީމާންއެއްނުވެއެވެ."

އަދިވެސް މާތްالله ރުއްސުންވެއްވި އަނަސްގެފާނުގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"ثَلاثٌ مَنْ كُنَّ فِيْهِ وَجَدَ بِهِنَّ حَلاَوَةَ الإِيْمَانِ: أَنْ يَكُونَ اللهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلِيهِ مِمَّا سِوَاهُمَا، وَأَنْ يُحِبَّ المَرْءَ لاَ يُحِبُّهُ إِلاَّ ِللهِ، وَأَنْ يَكْرَهَ أَنْ يَعُودَ فِي الكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْقَذَهُ اللهُ مِنْهُ، كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقْذَفَ فِي النَّارِ" (صحيح البخاري وصحيح مسلم)

މާނައީ: "ތިންކަމެއް އުމުހަކުގެ ހިތުގައި އަދަގެންވިނަމަ އޭގެ ސަބަބުން އީމާންކަމުގެ ފޮނިކަން އެނގިގެންވާނެއެވެ. އެއީ (1) އުމުހަކަށް الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ އެހެން ހުރިހާ ތަކެއްޗަކަށް ވުރެ ބޮޑަށް ލޯބިވެވުން. (2) މީހަކު ދެކެ ލޯބިވާނީ ހަމައެކަނި الله އަށްޓަކައި ލޯބިވުން. (3) الله އުމުހަކު ކުފުރުން ސަލާމަތްކުރެއްވުމަށްފަހު، އޭނާ އަލިފާނަށް އެއްލައިލުމަށް ނުރުހޭފަދައިން އަނބުރާ އަލުން ކުފުރަށް ނުރުހުން. މިއެވެ."

އަދި އެހެން ރިވާޔަތެއްގައިވޭ "މީހުން ކަންތައް ތިންކަމެއް ހިތުގައި އަދަގެންނުވާހާ ދެންދެން އީމާންކަމުގެ ފޮނިކަން އެނގިގެންނުވާނެއެވެ." މިފަދައިންނެވެ.

އަދި މާތްالله ރުއްސުންވެއްވި عبدالله بن عبّاس ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.

"مَنْ أَحَبَّ فِي اللهِ، وَأَبْغَضَ فِي اللهِ، وَوَالَى فِي اللهِ، وَعَادَى فِي اللهِ، فَإِنَّمَا تُنَالُ وِلاَيَةُ اللهِ بذَلكَ، وَلَنْ يَجِدَ عَبْدٌ طَعْمَ الإِيْمَانِ، وَإِنْ كَثُرَتْ صَلاَتُهُ وَصَومُهُ حَتَّى يَكُونَ كَذَلِكَ وَقَدْ صَارَ مُؤَاخَاةُ النَّاسِ عَلى أَمْرِ الدُّنْيَا، وَذَلِكَ لاَ يُجْدِي علَى أَهْلِهِ شَيْئاً" (رواه ابن جرير)

މާނައީ: "الله އަށްޓަކައި މީހަކު ދެކެ ލޯބިވެ، އަދި الله އަށްޓަކައި މީހަކުދެކެ ނުރުހިއްޖެ، އަދި الله އަށްޓަކައި މީހަކު ރައްޓެހިކުރައްވާ، އަދި الله އަށްޓަކައި މީހަކާ ދުޝްމަނުވެއްޖެމީހާ ދަންނައެވެ. ތިޔަ އެކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން އެމީހަކަށް الله ގެ ރަޙްމަތްތެރިކަން ހާސިލުވާނެއެވެ. އަދި އުމުހާއްގެ ނަމާދާއި، ރޯދަ ގިނަވި ނަމަވެސް މި ސިފަތައް އުމުހާއްގެ ހިތުގައި ވެއްޖެއަދަކަށް ދާންދެން

އީމާންކަމުގެ ފޮނިކަން ހަމައެކަކަށްވެސް އިޙްސާސްއެއްނުވާނެއެވެ. މިއަދު އާންމު މީސްތަކުންގެ އުޚުއްވަތްތެރިކަންވަނީ ދުނިޔޭގެ ކަންތައްތަކުގެ މައްޗަށެވެ. މިގޮތުން އުޚުއްވަތްތެރިކަން ބާއްވާ މީހުންނަކަށް އެބައިމީހުންގެ އުޚުއްވަތްތެރިކަމުން (الله ގެ ބަސްފުޅުގައި) އެއްވެސް ފައިދާއެއްނުވާނެއެވެ."

الله تعالى ގެ ﴿وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ ٱلْأَسْبَابُ﴾ (البقرة: 166) "ޤިޔާމަތްދުވަހު އެބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައިވާ އެންމެހާ ވަސީލަތްތަކާއި ގުޅުންތައް ކެނޑިގެންދާނެއެވެ." މިބަސްފުޅުގެ ތަފްސީރުގައި ޙަބްރުالله ޢުއްސުންޖެއްވި ابن عبّاس ވިދާޅުވިއެވެ. މިއާޔަތުގައި أسباب ގެ މުރާދަކީ (އެބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައިވާ) ރަޙްމަތްތެރިކަމާއި، ލޯބިވެރިކަމެވެ.

މިބާބުގައި އުނގެނޭ މަސްއަލަތައް:

1. ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 165 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.
2. ތައުބާ ސޫރަތުގެ 24 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.
3. ތިމާގެ ނަފްސާއި، އަހުލުވެރިންނާއި، މުދަލަށްވުރެ ބޮޑަށް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ދެކެ ލޯބިވުން.
4. އީމާންކަން ނަފީވުން އިސްލާމްދީނުން ބޭރުވުމުގެ މައްޗަކަށް ދަލީލެއްނުކުރެއެވެ.
5. އީމާންކަމުގައި ފޮނިކަމެއްވެއެވެ. އިންސާނާއަށް ބައެއްފަހަރު އެފޮނިކަމުގެ އިޙްސާސްވެއެވެ. އަދި ބައެއްފަހަރު އިޙްސާސްއެއްނުވެއެވެ.
6. ހިތުގެ އެދުމަކަށް ހަމައަށް ޢަމަލު ބާރުވެސް، އޭގެ ސަބަބުން ދުނިޔޭ الله ގެ ރަޙްމަތްތެރިކަން ގެއްލިގެންދާނެއެވެ. އަދި ހަމައޭގެ ސަބަބުން އެކަކަށްވެސް އީމާންކަމުގެ ފޮނިކަން އިޙްސާސްއެއްނުވާނެއެވެ.

7. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ބަސްފުޅު (ރަޟިﷲ ޢަންހުމާ) ރިވާޔަތްކުރެއްވި عبدالله بن عبّاس)
ބަޔާންކުރައްވައި ހަދަން ވިސްނަވާ ދެންވަރެއިގެންނުވާނެ. "ދިޔަދު ޖައްމުކަމުއްގައި
އުޅުވަމުންދިޔަކަންވެސް ދުނިޔާގެ ކަންތައްތަކާ ކަމެއްގެ މައްސަލަތަށް."

8. ﴿وَتَقَطَّعَتۡ بِهِمُ ٱلۡأَسۡبَابُ﴾ ގެ ތަފްސީރު.

9. ބަޔާން ދެންނެވުންތެރި ﷲ ދުވަ ވަރަށްބޮޑަށް ލޯބިވާށެވެ.

10. ބިލާގެ ދިނަށްވުރެ ބޮޑަށް ތަޢުބާ ސަރަހައްދުގެ 24 ވަނަ އާޔަތުގައި ބަޔާންވެގެންވާ އަށް ކަމަކީކޮބައިކަ
ލޯބިވާ މީހާގެ މައްސަލަ ހުރި ގޮތުގެ.

11. ﷲ ނޫން ގަނޑުވަރު ސަލާމަތްކުރުމުގައި ހަރަދު ނެ ސަލާމަތް ދުވަސް ވާނެ ﷲ ދުވަހުގެ ރޭތަކެއް
ބަޔާނުކުރުން އެއީ ބޭނުންތެރި.

32

اللّٰه ގެ އަންނަނިވި ވަޙީބަސްފުޅުގެ ވާހަކަ ނަންގަތް ބާބު

އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ إِنَّمَا ذَٰلِكُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ يُخَوِّفُ أَوۡلِيَآءَهُۥ فَلَا تَخَافُوهُمۡ وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ﴾ (آل عمران: 175)

މާނައީ: "(ތިޔަބައިމީހުންނާ ހިޖާރަން ޤުރައިޝުންގެ ލަޝްކަރު ޖަމާވިކަމަށް ބުނާ އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން ތިޔަބައިމީހުން ބިރުގަންނަވަންއުޅުން ފަރާތަކީ) އެއީ ޝައިޠާނާއެވެ. އޭނާ، އޭނާގެ އެކުވެރިންގެ ކިބައިން (ތިޔަބައިމީހުން) ބިރުގަންނަވައެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އެފަރާތްތަކަށް ބިރުވެރިނުވާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުން މުއުމިނުންކަމުގައިވާނަމަ ތިމަން اللّٰه އަށް ބިރުވެރިވާށެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿إِنَّمَا يَعۡمُرُ مَسَٰجِدَ ٱللَّهِ مَنۡ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ وَلَمۡ يَخۡشَ إِلَّا ٱللَّهَۖ فَعَسَىٰٓ أُوْلَٰٓئِكَ أَن يَكُونُواْ مِنَ ٱلۡمُهۡتَدِينَ ﴾ (التوبة: 18)

މާނައީ: "اللّٰه ގެ މިސްކިތްތައް ޢިމާރާތްކުރަނީ ހަމައެކަނި، اللّٰه އަށާއި އާޚިރަތްދުވަހަށް އީމާންވެ، ނަމާދު ޤާއިމްކޮށް، ޒަކާތްދީ، އަދި اللّٰه އަށް މެނުވީ ބިރުވެރިނުވާ މީހުންނެވެ. ފަހެ، ހިދާޔަތްލިބިގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިންވުމަށް އުއްމީދުކުރެވޭ ބަޔަކީ އެބައިމީހުންނެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ فَإِذَآ أُوذِيَ فِي ٱللَّهِ جَعَلَ فِتۡنَةَ ٱلنَّاسِ كَعَذَابِ ٱللَّهِ ﴾ (العنكبوت: 10)

މާނައީ: "މީސްތަކުންގެ ތެދުއިން (ހަމައެކަނި ދުލުން) ބުނާ ބަހަކަށްވެއެވެ. އަހަރެމެން الله އަށް އިމާންވެއްޖެއިރުމުއެވެ. ޔަނީ، الله ގެ މަގުގައި އުޅެއިމީހުންނަށް (މީސްތަކުންގެ ކިބައިން) ތަކުލީފެއްޖެހޭ ހިނދު މީސްތަކުންގެ ދެއްކުމާތަކާ الله ގެ ޢަޛާބުފަދައިން ހަދައިލުމެވެ."[1]

މާތްالله ރުއްސުންލެއްވި أبوسعيد الخدري ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވިދާޅުވިކަމަށްވެއެވެ.

"إِنَّ مِنْ ضَعْفِ اليَقِينِ أَنْ تُرْضِيَ النَّاسَ بِسَخَطِ اللهِ، وَأَنْ تَحْمِدَهُم عَلى رِزْقِ اللهِ، وَأَنْ تَذُمَّهُم عَلى مَا لَمْ يُؤْتِكَ اللهُ، إِنَّ رِزْقَ اللهِ لاَ يَجُرُّهُ حِرْصُ حَرِيْصٍ، وَلاَ يَرُدُّهُ كَرَاهِيَةُ كَارِهٍ" (حلية الأولياء وسنن البيهقي)

މާނައީ: "އިމާންކަމުގައި ޔަޤީންކަން ބަލިކަށިވާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ، الله ކޯފާވާގޮތުގައި މީސްތަކުން ރުއްސުމާއި، الله ދެއްވި ރިޒުގުގެ މައްޗަށް މީސްތަކުންނަށް ތަޢުރީފުކުރުމާއި، ހިމާއަށް الله ނުދެއްވި އެއްޗެއްގެ މައްޗަށް މީސްތަކުންނަށް ހުތުރުބަސް ބައްދަލުކުރުން ހިމެނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ރިޒުގު ދަހިވެތި މީހެއްގެ ދަހިވެތިކަމަކުން ދަމައިގެން ނުގެނެވޭނެއެވެ. އަދި ނުރުހޭ މީހެއްގެ ނުރުހުމަކަށް މަނާކޮށްވެސް ނުކުރެވޭނެއެވެ."

އަދި މާތްالله ރުއްސުންލެއްވި ޢާއިޝަތުގެފާނުގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވިދާޅުވިކަމަށްވެއެވެ.

"مَنِ الْتَمَسَ رِضَا اللهِ بِسَخَطِ النَّاسِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، وَأَرْضَى عَنْهُ النَّاسَ، وَمَنِ الْتَمَسَ رِضَا النَّاسِ بِسَخَطِ اللهِ، سَخِطَ اللهُ عَلَيْهِ، وَأَسْخَطَ عَلَيْهِ النَّاسَ" (رواه ابن حبّان في صحيحه)

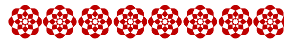
މާނައީ: "މީސްތަކުން ރުޅިވެރިކަންފިޔަސް الله ގެ ރުހިވޮޑިގަތުން ހޯދުމަށް މަސައްކަތްކުރާމީހާ ދޫނުކުރައްވާނެއެވެ. الله އޭނާއަށް ރުހިވޮޑިގެންނެވޭނެއެވެ. އަދި މީސްތަކުންވެސް އޭނާއަށް ރުއްސަވާދެއްވާނެއެވެ. އަދި الله ކޯފާވާގޮތަށް މީސްތަކުންގެ ރުހުން ހޯދުމަށް މަސައްކަތްކުރާމީހާ ދޫނުކުރައްވާނެއެވެ. الله އޭނާގެ މައްޗަށް ކޯފާވެވޮޑިގެންނެވޭނެއެވެ. އަދި މީސްތަކުންވެސް އޭނާގެ މައްޗަށް ރުޅިވެރިކުރުވާނެއެވެ."

---

[1] فائدة: މިއާޔަތުގައި الله ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވަނީ ހަމައެކަނި ދުލުން އިމާންކަމަށް ދައުވާކުރާ މުނާފިޤުން ބައެއްގެ ވާހަކައެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ الله ގެ މަގުގައި މުޞީބާތެއްޖެހިއްޖެނަމަ الله ގެ ޢަޛާބު ފަދައިން ބަލަހައްޓާ ބައެކެވެ.

މިބާބުގައި އުނގެނޭ މަސްއަލަތައް:

1. آل عمران ސޫރަތުގެ 175 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.
2. ތައުބާ ސޫރަތުގެ 18 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.
3. ޢަންކަބޫތު ސޫރަތުގެ 10 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.
4. އީމާންކަން ބަރިވުމާއި، ގަދަވުން ސާބިތުވުން.
5. އީމާންކަން ބަރިވާ ޢަލާމާތްތަކެއްވެއެވެ. އޭގެތެރޭގައި ސަންގަނޑުވުން ތިން ޢަލާމާތް ހިމެނެއެވެ.
6. ބިރުވެރިކަން الله އަށް ޚާލިޞްކުރުމަކީ ދީނުގެ ފަރުޟުތަކުންބައެއްކަމުގެ ތެރެއިންވާ ފަރުޟެއްކަމެވެ.
7. ހަމައެކަނި الله އަށް ބިރުވެރިވާ މީހާގެ ސަވާބު ބަޔާންވުން.
8. الله އާއެކު އެހެންޗީޒުތަކަށްވެސް ބިރުވެރިވާމީހާއަށް ހުރި ސަޒާ ބަޔާންވުން.

33

الله ގެ އަންނަނިވި ވަޙީބަސްފުޅުގެ މާނަ ނަންގަތް ބާބު

އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿وَعَلَى ٱللَّهِ فَتَوَكَّلُوٓاْ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ﴾ (المائدة: 23)

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން މުއުމިނުން ކަމުގައިވާނަމަ ހަމައެކަނި الله އަށް ވަކީލުކުރާށެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿إِنَّمَا ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتۡ قُلُوبُهُمۡ وَإِذَا تُلِيَتۡ عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتُهُۥ زَادَتۡهُمۡ إِيمَٰنٗا وَعَلَىٰ رَبِّهِمۡ يَتَوَكَّلُونَ﴾ (الأنفال: 2)

މާނައީ: "ޙަޤީޤީ މުއުމިނުންނަކީ الله ގެ ނަންފުޅު ގެނެވޭ ހިނދު އެއުރެންގެ ހިތްތައް ބިރުވެރިވެގެންދާ މީހުންނެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް އެއުރެންގެ މައްޗަށް ތިލާވަތްކުރެވޭ ހިނދު އީމާންކަން އިތުރުވެގެންދާ މީހުންނެވެ. އަދި ހަމައެކަނި އެއުރެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއަށް ވަކީލުކުރާ މީހުންނެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ حَسۡبُكَ ٱللَّهُ وَمَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ﴾ (الأنفال: 64)

މާނައީ: "އޭނަބިއްޔާއެވެ! ކަލޭގެފާނަށާއި، ކަލޭގެފާނަށް ތަބާވި މުއުމިނުންނަށް الله ފުދެއެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿وَمَن يَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱللَّهِ فَهُوَ حَسۡبُهُۥٓ﴾ (الطلاق: 3)

މާނައީ: "الله އަށް ވަކީލުކޮށްފި މީހާ ދަންނައެވެ. ފަހެ، الله އޭނާއަށް ފުދިގެންވާނެއެވެ."

އަދި މާތްالله ރުއްސެވުންލެއްވި ابن عبّاس ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. إبراهيم عليه السّلام އަލިފާނަށް އެއްލެވިލެއްވުން ހިނދު އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ﴿حَسۡبُنَا ٱللَّهُ وَنِعۡمَ ٱلۡوَكِيلُ﴾ (آل عمران: 173) "އަހަރުމެންނަށް الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ވަކީލުކުރުމުގެ ތަރާތުމެއްގެ ގޮތުން އެކަލާނގެ ހާދަ ރަނގަޅުކަލާނގެއެވެ!" އަދި محمّد صلّى الله عليه وسلّم އަށް މީސްތަކުން ބުނި ހިނދު ﴿إِنَّ ٱلنَّاسَ قَدۡ جَمَعُواْ لَكُمۡ فَٱخۡشَوۡهُمۡ فَزَادَهُمۡ إِيمَٰنٗا﴾ (آل عمران: 173) "ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެކޮޅަށް މީސްތަކުން (އެބަހީ ޤުރައިޝުންގެ ކާފިރުން) ޖަމާވެއްޖެއެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން އެބައިމީހުންނަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. (މިހެން ބުނުމުން) އެބައިމީހުންގެ (މުއުމިނުންގެ) އީމާންކަން އިތުރުވިއެވެ. އަދި ބުނެއެވެ. ﴿وَقَالُواْ حَسۡبُنَا ٱللَّهُ وَنِعۡمَ ٱلۡوَكِيلُ﴾ "އަހަރުމެންނަށް الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ވަކީލުކުރުމުގެ ތަރާތުމެއްގެ ގޮތުން އެކަލާނގެ ހާދަ ރަނގަޅުކަލާނގެއެވެ!"[1]

(رواه البخاري)

މިބާބުގައި އުނގެނޭ މަސްއަލަތައް:

1. ހަމަކަށަވަރުން ވަކީލުކުރުމަކީ ދީނުގެ ފަރުޟު ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިންވާ ފަރުޟެކެވެ.
2. ހަމަކަށަވަރުން ވަކީލުކުރުމަކީ އީމާންކަމުގެ ޝަރުޠުތަކުގެ ތެރެއިންވާ ޝަރުޠެކެވެ.
3. އަންފާލު ސޫރަތުގެ ދެވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.
4. ހަމަ އެސޫރަތުގެ 64 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.
5. الطّلاق ސޫރަތުގެ 3 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.

---

(1) تنبيه: ވަކީލުކުރުމަކީ الله ގެއްލި ސަބަބުތަކުގައި ހިފުމާ މިކަމާގެ ހުރިހާ ކަމެއް ހުރިހާ ހާލަތެއްގައި ހިތުގެ އަޑިން الله އާ ހަވާލުކުރުމެވެ. މިސާލަކަށް ރިޒުގު ހޯދުމަށް މަސައްކަތްކުރުމާއެކު الله އަށް ވަކީލުކުރުން. الله ރިޒުގު ދެއްވާނެކަމަށް އެއްވެސް މަސައްކަތެއްނުކޮށް ތިބުން އެއްވެސް އިންސާނަކަށް ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ. الله ރިޒުގު ސަބަބުތަކުގައި މަސައްކަތްކުރުން ވަނީ ލާޒިމުކޮށްވައެވެ.

6. ﴿حَسْبُنَا ٱللَّهُ وَنِعْمَ ٱلْوَكِيلُ﴾ މިއާޔަތުގެ މަތިވެރިކަމާއި މާތްކަން ބަޔާންވުން. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން إبراهيم عليه السّلام އާއި محمّد صلّى الله عليه وسلّم މުސީބާތުގެ ވަގުތުގައި ވިދާޅުވީ މިއާޔަތުގެވެ.

❁❁❁❁❁❁❁❁

34

ﷲ ގެ އަންނަނިވި ފަރިބަސްތުކުގެ ވާހަކަ ނަންގަތް ބާބު

އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ أَفَأَمِنُوا۟ مَكْرَ ٱللَّهِ ۚ فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴾ (الأعراف: 99)

މާނައީ: "ﷲ ގެ ތަދުބީރުތަކުން އެބައިމީހުން އަމާންވެގެންވޭހެއްޔެވެ؟ (ނޫނެކެވެ!) ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުން ފިޔަވާ ﷲ ގެ ތަދުބީރުތަކުން އަމާންވެގެންނުވާނެއެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ قَالَ وَمَن يَقْنَطُ مِن رَّحْمَةِ رَبِّهِۦٓ إِلَّا ٱلضَّآلُّونَ ﴾ (الحجر: 56)

މާނައީ: "(އިބްރާހީމްގެފާނު) ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި މަގުފުރެދިގެންވާ ބަޔަކު ފިޔަވާ ﷲ ގެ ރަޙްމަތުން މާޔޫސްނުވާނެއެވެ."

މާތްﷲ ރުއްސުންވެވޮޑިގެންވި އިބްނު ޢައްބާސްގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ބޮޑެތި ފާފަތަކާމެދު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާ ސުވާލުކުރެވުމުން ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ.

"الشِّرْكُ بِاللهِ، وَاليَأْسُ مِنْ رَوْحِ اللهِ، وَالأَمْنُ مِنْ مَكْرِ اللهِ" (رواه البزّار وابن أبي حاتم)

މާނައީ: "ﷲ އަށް ޝަރީކުކުރުމާއި، ﷲ ގެ ރަޙްމަތުން މާޔޫސްވުމާއި، ﷲ ގެ ތަދުބީރުތަކުން އަމާންވެގަތުމެވެ."

އަދި މާތްﷲ ރުއްސުންވެވޮޑިގެންވި عبدالله بن مسعود ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.

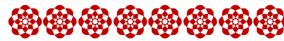
"أَكْبَرُ الكَبَائِرِ الإِشْرَاكُ بِاللهِ، وَالأَمْنُ مِنْ مَكْرِ اللهِ، وَالقُنُوطُ مِنْ رَحْمَةِ اللهِ، وَاليَأْسُ مِنْ رَوْحِ اللهِ"

(رواه عبد الرزّاق)

މާނައީ: "އެންމެ ބޮޑެތި ފާފަތަކަކީ: الله އަށް ޝަރީކުކުރުމާއި، الله ގެ ތަދުބީރުފުޅުން އަމާންވެގެންވުމާއި، الله ގެ ރަޙްމަތުން އުއްމީދުކަނޑައިލުމާއި، الله ގެ ދަރުމަވަންތަކަމުން މާޔޫސްވުމެވެ."

މިބާބުގައި އުނގެނޭ މަސްއަލަތައް:

1. الأعراف ސޫރަތުގެ 99 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.
2. الحجر ސޫރަތުގެ 56 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.
3. الله ގެ ތަދުބީރުފުޅުން އަމާންވެގެންވާ މީހާގެ މައްޗަށް ހުރި ހަރުކަށި ވަޢީދު.
4. الله ގެ ރަޙްމަތުން މާޔޫސްވުމުގެ މައްޗަށް ހުރި ހަރުކަށި ވަޢީދު.

35

ﷲ ގެ މިންވަރުފުޅަށް ކެތްތެރިވުމަކީ ﷲ އަށް އީމާންވުމުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެއްކަން ނަންގަތް ބާބު

އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿وَمَن يُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُۥ ۚ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ﴾ (التغابن: 11)

މާނައީ: "ﷲ އަށް އީމާންވެއްޖެމީހާ ދަންނަނައެވެ. ﷲ އެމީހާގެ ހިތަށް ހިދާޔަތުގެ އަލިކަން ވެއްދެވައެވެ. އަދި ﷲ އީ ހުރިހާ އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ތަސްކަލާނގެއެވެ."

عَلْقَمَة –رحمه الله– "މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި ވިދާޅުވިއެވެ. އެއީ މުޞީބާތެއްޖެހުމުން އެ މުޞީބާތަކީ ﷲ ގެ ޙަޟްރަތުން ކަނޑައެޅުއްވި މިންވަރުފުޅުކަމުގައިވާ ކަމެއްކަން ދަނެ އެކަމަށް ރުހި ހިތުގެ އަޑިން ޤަބޫލުކުރާ މީހާއެވެ."

އަދި މާތްﷲ ރުއްސުންލެއްވި أبو هريرة ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވިދާޅުވިއެވެ.

"اِثْنَتَانِ فِي النَّاسِ هُمَا بِهِمْ كُفْرٌ: الطَّعْنُ فِي النَّسَبِ، وَالنِّيَاحَةُ عَلَى الْمَيِّتِ" (صحيح مسلم)

މާނައީ: "މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައިވާ ކުފުރުގެ ދެކަމެކެވެ. އެއީ (އެކަކު އަނެކަކުގެ) ނަސަބަށް ޢައިބުކުރުމާއި، (މަރުވެދިޔަ މީހަކަށް) ވަސްތަގެ ގޮވުމެވެ."

އަދި މާތްﷲ ރުއްސުންލެއްވި عبدالله بن مسعود ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވިދާޅުވިއެވެ.

"لَيْسَ مِنَّا مَنْ ضَرَبَ الخُدُوْدَ، وَشَقَّ الجُيُوبَ، وَدَعَا بِدَعْوَى الجَاهِلِيَّةِ" (صحيح البخاري و مسلم)

މާނައީ: "(މުޞީބާތެއްގެ ހިނދު) މޫނުމަތީގައި ތަޅައި، ގަމީސް ފަޅައި، ޖާހިލިއްޔަތުގެ ގޮވުން ގޮވާ މީހާ އަހަރެމެންގެ ތެރެއިންނުވެއެވެ."

އަދި މާތްالله ރުހިވޮޑިގެންވި އަނަސްގެފާނުގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"إِذَا أَرَادَ اللهُ بِعَبْدِهِ الخَيْرَ عَجَّلَ لَهُ العُقُوبَةَ فِي الدُّنْيَا، وَإِذَا أَرَادَ بِعَبْدِهِ الشَّرَّ أَمْسَكَ عَنْهُ بِذَنْبِهِ، حَتَّى يُوَافِيَ بِهِ يَوْمَ القِيَامَةِ" (رواه الترمذي وحسّنه والحاكم والطبراني)

މާނައީ: "الله، އެކަލާނގެ އަޅާއަށް ހެޔޮކަން އިރާދަކުރައްވާ ހިނދު އެއަޅާއަށް (އެއަޅާގެ ފާފަތަކުގެ ސަބަބު ދުނިޔޭގައި އަވަސްކޮށްދެއްވައެވެ. (އެބަހީ އެއަޅާއަށް ތަކުލީފު މުސީބާތްތަކެއްދެއްވައި ފާފަތަކުން އެއަޅާ ޠާހިރުކުރައްވައެވެ. އެއީ ދުނިޔޭގެ ދުވަހު އެއަޅާ الله އާ ބައްދަލުވުމާއިރު ސަބަބިބޭން އެއްވެސް ފާފައެއް އެއަޅާގެ ކިބައިގައި ނުވުމަށްޓަކައެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ އަޅާއަށް ނުބައިކަން އިރާދަކުރައްވާ ހިނދު އޭނާގެ ފާފަތަކާއެކު ބަރަށްޓަކައެވެ. (އެބަހީ އޭނާގެ ފާފަތަކުގެ ސަބަބު ދަޑުކުރައްވައެވެ.) އެއީ ޤިޔާމަތްދުވަހުގައި އޭނާއަށް އޭނާގެ ފާފަތަކުގެ ސަބަބު ފުރިހަމައަށް ދެއްވުމަށެވެ."[1]

އަދިވެސް އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

إِنَّ عِظَمَ الجَزَاءِ مَعَ عِظَمِ البَلَاءِ، وَإِنَّ اللهَ إِذَا أَحَبَّ قَوْمًا ابْتَلَاهُمْ فَمَنْ رَضِيَ فَلَهُ الرِّضَا، وَمَنْ سَخِطَ فَلَهُ السَّخَطُ" (حسّنه الترمذي)

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ޖަޒާގެ ބޮޑުކަން ވަނީ މުސީބާތުގެ ބޮޑުކަމާއެކުގައެވެ. (އެބަހީ މުސީބާތް ބޮޑުވަރަކަށް ލިބޭ އަޖުރުވެސް ބޮޑުވާނެއެވެ.) އަދި الله، ބަޔަކަށް ލޯބިވެވޮޑިގެންނަވާ ހިނދު އެބަޔަކު އިމްތިޙާނު ކުރައްވައެވެ. ފަހެ (އެކަލާނގެ އިމްތިޙާނަށް) ރުހިއްޖެ މީހާ ދަންނައެވެ. އޭނާއަށް (الله ގެ) ރުހިވޮޑިގެންވުމެވެ. އަދި (އެކަލާނގެ އިމްތިޙާނަށް) ނުރުހިއްޖެމީހާ ދަންނައެވެ. އޭނާއަށް (الله ގެ) ނުރުއްސެވުން ވެއެވެ."

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. التغابن ސޫރަތުގެ 11 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.

[1] تنبيه: ދަންނައެވެ. ދުނިޔޭގައި މުސްލިމަކަށް ޖެހޭމުސީބާތަކީ އޭނާ ކޮށްފައިވާ ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން އައުމަކީ ފާފަތަކުގެ ކައްފާރާއެކެވެ. އެހެންކަމުން މުސީބާތުގައި ކޮށްފައިވާ ދުޢާ އެއްމެ ދުރުކަމެއް ނުވާނެއެވެ.

2. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ގެ މިންވަރުފުޅަށް ރުހި ކެތްތެރިވުމަކީ الله تعالى އަށް އީމާންވުމުގެ ތެރެއިންނެވެ.

3. މީހުންގެ ނަސަބަށް ޢައިބުދެއްކުމަކީ ކުފުރުގެ ކަމެކެވެ.

4. މުޞީބާތެއްގެ ހިނދު މޫނުމަތީގައި ތަޅައި، ހެދުންފަޅައި، ޖާހިލީ ގޮވުން ގޮވާ މީހާގެ މައްޗަށް ހުރި ހަރުކަށި ވަޢީދު.

5. الله تعالى، އެކަލާނގެ އަޅާއަށް ހެޔޮކަން އިރާދަކުރެއްވުމުގެ ޢަލާމާތް.

6. الله تعالى، އެކަލާގެ އަޅާއަށް ނުބައިކަން އިރާދަކުރެއްވުމުގެ ޢަލާމާތް.

7. الله تعالى އަޅަކަށް ލޯބިވެވޮޑިގެންވުމުގެ ޢަލާމާތް.

8. الله تعالى ގެ މިންވަރުފުޅަށް ނުރުހުމަކީ ހަރާމްކަމެކެވެ.

9. މުޞީބާތުގައި ރުހުމުން އެކަމަށް ދެއްވާ ސަވާބު ބަޔާންކުރުން.

36

ދެއްކުންތެރިކަމާ ބެހޭގޮތުން އައިސްފައިވާ ވާހަކަތައް ނަންގަތް ބާބު

الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ قُلْ إِنَّمَآ أَنَا۠ بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰٓ إِلَىَّ أَنَّمَآ إِلَـٰهُكُمْ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ فَمَن كَانَ يَرْجُواْ لِقَآءَ رَبِّهِۦ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَـٰلِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِۦٓ أَحَدًۢا ﴾ (الكهف: 110)

މާނައީ: "(އޭ މުޙައްމަދުގެފާނެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ ތިޔަބައިމީހުން ފަދައިން އިންސާނެކެވެ. (އިލާހީ ވަޙީ) ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ވަޙީ ބާވައިލެއްވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ އިލާހަކީ އެއްއިލާހެކެވެ. ފަހެ، އެމީހަކުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއާ ބައްދަލުވުމަށް އުއްމީދުކުރާ މީހާ ދަންނައެވެ. ފަހެ، އޭނާ ޞާލިޙު ޢަމަލުކުރާހުށިކަމެވެ. އަދި އޭނާގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއަށް ކުރާ އަޅުކަމުގައި އެއްވެސް ފަރާތެއް ޝަރީކުނުކުރާހުށިކަމެވެ."

އަދި މާތްالله ރުހިވޮޑިގެންވި أبو هريرة ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. الله تعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

"أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ، مَنْ عَمِلَ عَمَلاً أَشْرَكَ مَعِيَ فِيْهِ غَيْرِي تَرَكْتُهُ وَشِرْكَهُ" (صحيح مسلم)

މާނައީ: "އެންމެވާ ޝަރީކުންނަކުން، ޝިރުކުން އެންމެބޭނުންނުވެ ފުދިވޮޑިގެންވަނީ ތިމަން الله އެވެ. ބަޔަކު ޢަމަލެއްގައި ތިމަން الله އާއެކު ތިމަން الله ނޫން ފަރާތެއް ޝަރީކުކޮށްފި ނަމަ ދަންނައެވެ. އޭނާއާއި އޭނާގެ ޝިރުކު ތިމަން الله ދޫކޮށްލައްވާނެއެވެ."

އަދި މާތްالله ރުހިވޮޑިގެންވި أبوسعيد الخدري ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"أَلاَ أُخْبِرُكُمْ بِمَا هُو أَخْوَفُ عَلَيْكُمْ عِنْدِي مِنَ المَسِيْحِ الدَّجَّالِ؟" قَالُوا: بَلَى يَارَسُولَ اللهِ، قَالَ: "الشِّرْكُ الخَفِيُّ، يَقُوْمُ الرَّجُلُ فَيُصَلِّي فَيُزَيِّنُ صَلاَتَهُ، لِمَا يَرَى مِنْ نَظَرِ رَجُلٍ" (رواه أحمد)

މާނައީ: "މަސީޙުއްދައްޖާލަށްވުރެ ބޮޑަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ބިރުވެތިވެލައްވާ ކަމެއްގެ ޚަބަރު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވަންހެއްޔެވެ؟ އަސްޙާބުބޭކަލުން ދެންނެވިއެވެ. އާދޭހެވެ! އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! ބަޔާންފުޅުކުރައްވިއެވެ. އެއީ ޝިރުކުޚަފީއެވެ. (އޭގެ މިސާލަކީ) މީހަކު ތެދުވެ ނަމާދުކުރެއެވެ. ދެންފަހެ، މީހަކު ބަލާތަން ފެނުމުން (އެމީހާއަށް ދެއްކުމަށްޓަކައި) އޭނާގެ ނަމާދު ޒީނަތްތެރިކުރެއެވެ. (މިއެވެ.)"

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. ކަހުފު ސޫރަތުގެ 110 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.
2. ޞާލިޙުޢަމަލުގެ ތެރޭގައި الله ނޫން ފަރާތަކަށް ކުޑަވެސް މިންވަރެއް ވެއްޖެނަމަ އެޢަމަލު ރައްދުވެގެންދާއި ގޮތް (ބާޠިލްވެގެންދާ) ބޭނު މައްސަލަ.
3. އެގޮތަށް ޝިރުކާއި މަސްހުނިވެގެންވާ ޞާލިޙުއަމަލު ރައްދުވެގެންވުމުގެ ބުނިޔާދީ ސަބަބަކީ الله تعالى ފުރިހަމައަށް ފުދިވޮޑިގެންވުމެވެ.
4. އެގޮތަށް ޝިރުކާ މަސްހުނިވެގެންވާ ޞާލިޙުއަމަލުތައް ސަބަބުތަކުގެ ތެރެއިން އަނެއް ސަބަބަކީ الله تعالى ހުރިހާ ޝަރީކުންތަކަށްވުރެ ހެޔޮވެ، މަތިވެރިވެގެންވުމެވެ.
5. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙާބީންގެ މައްޗަށް، ދެއްކެވުންތެރިކަން އަރައިގަންނާނެކަމަށް ބިރުވެތިވެވަޑައިގަތުން.
6. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެކަމުގެ ތަފްސީރު ބަޔާންކޮށްދެއްވަނީ މިގޮތައިންނެވެ. މީހަކު الله އަށްޓަކައި ނަމާދުކުރެއެވެ. އެކަމަކު އޭނާ އެނަމާދު ޒީނަތްތެރިކުރަނީ މީހަކު ބަލާތަން އޭނާއަށް ފެނުމުން އެމީހާއަށް ދެއްކުމަށެވެ.

❁❁❁❁❁❁❁❁❁

37

އިންސާނާ، އޭނާގެ އަމަލުތަކުން (ހަމައެކަނި) ދުނިޔެއަށް އެދުމަކީ ޝިރުކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެއްކަން ނަންގަތުމުގެ ބާބު

الله تعالى ވިދާޅުވެއްވާ ފަދައިން.

﴿ مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَٰلَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ ﴿١٥﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ إِلَّا ٱلنَّارُ ۖ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا۟ فِيهَا وَبَٰطِلٌ مَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴾ (هود: 15- 16)

މާނައީ: "ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމާއި، އެތަންގެ ޒީނަތްތެރިކަމަށް އެދިވުރެން ތިބޭނަމައެވެ. ފިޔަވަން الله އެބައިމީހުންނަށް އެބައިމީހުންގެ އަމަލުތަކުގެ ބަދަލު އެތަނުގައި (ދުނިޔޭގައި) ފުރިހަމަކޮށް ދެއްވާހުށީމެވެ. އަދި އެތަނުގައި (ދުނިޔޭގައި) އެބައިމީހުންނަށް (އެބައިމީހުންގެ އަޖުރުން) އެއްވެސް މިންވަރެއް އުނިއެއްނުވާނެއެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ އާޚިރަތުގައި ނަރަކަ ފިޔަވައި އެހެން ޗީޒެއްނުވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އެތަނުގައި (ދުނިޔޭގައި) ކުރިކުރިކަމެއް ބަރުބާދުވެގެންވެއެވެ. އަދި ކުރަމުން ގެންދިޔަ އަމަލެއް ބާތިލުވެގެންވެއެވެ."

މާތްالله ރުއްސުންވެއްވި أبو هريرة ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.
رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ.

"تَعِسَ عَبْدُ الدِّيْنَارِ، تَعِسَ عَبْدُ الدِّرْهَمِ، تَعِسَ عَبْدُ الخَمِيْصَةِ، تَعِسَ عَبْدُ الخَمِيْلَةِ، إِنْ أُعْطِيَ رَضِيَ، وَإِنْ لَمْ يُعْطَ سَخِطَ، تَعِسَ وَانْتَكَسَ، وَإِذَا شِيْكَ فَلاَ انتَقَشَ، طُوْبَى لِعَبْدٍ آخِذٍ بِعِنَانِ فَرَسِهِ فِي سَبِيْلِ اللهِ، أَشْعَثَ رَأْسُهُ، مُغْبَرَّةٍ قَدَمَاهُ، إِنْ كَانَ فِي الحِرَاسَةِ كَانَ فِي الحِرَاسَةِ، وَإِنْ كَانَ فِي السَّاقَةِ كَانَ فِي السَّاقَةِ، إِنِ اسْتَأْذَنَ لَمْ يُؤْذَنْ لَهُ، وَإِنْ شَفَعَ لَمْ يُشَفَّعْ" (صحيح البخاري)

މާނައީ: "ދީނާރާއި، ދިރުހަމުގެ އަޅާ ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. ޚަމީސާގެ ސާބާއި، ގަޔަށްލާފައިވާ ސާލުގެ އަޅާ ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. (އެބައި ދުނިޔޭގެ މުދަލާއިގެން ވިޔާއަށް ހަލާކުވެއްޖެއެވެ.) އޭނާއަށް (އެތަކެތި) ދެވިއްޖެނަމަ ރުހެއެވެ. އަދި ނުދެވިއްޖެނަމަ ރުޅިއާދެއެވެ. އޭނާއަށް

ހަލާކުވުމެވެ. އަދި އޭނާ މުސްތަޤްބަލްގައި ހަލާކުވާނެއެވެ. (އެބަހީ ބަރުބާދުވެގެންދާނެއެވެ.) އަދި (ދުނިޔޭގެ މުދަލާގެންއުޅޭ އުޅުމުގައި) އޭނާގެ ގައިން ތަނަކަށް ކަށިއެއް ވަދެއްޖެނަމަ އެކަށި ނުނެގޭހެއެވެ. އަދި الله ގެ މަގުގައި އެމީހެއްގެ އިސްތަރީގަނޑު ހިފާ، ފަހި ހިތަފުރުން ތަތަތިވެގެންވާ ހާލު އެމީހެއްގެ ފައިތިލަ ހިފައިގެންވުމަކީ މިހާރު އުފަލިވަނީއެވެ. ބޯހަލިވެކަތްވެއްޖެއެވެ. އޭނާ ފުރިމަތީގައި ރުކުރެއްޖެނަމަ އެކަން ފުރިހަމަކަމާ އަދާކުރެއެވެ. އަދި ފަސްފަރާތުގެ ފަހަރާވެރިކަން ރުކުރެއްޖެނަމަ އެކަން ފުރިހަމަކަމާ އަދާކުރެއެވެ. އޭނާ (ކަމަކަށް) ހުއްދައަށް އެދިފައިވާނަމަ އޭނާއަކަށް ހުއްދައެއް ނުލިބޭނެއެވެ. އަދި (ކަމަކަށް) ޝަފާޢަތްތެރިވެއްޖެނަމަ އޭނާގެ ޝަފާޢަތް ގަބޫލުކުރެވޭނެއެވެ." (އެބަހީ އެމީހުންގެ ކިބައިން އޭނާ ކަމަކަށް އެދިފައިވާނަމަ އެބައިމީހުން އޭނާއަކަށް އެއްވެސް ހައްޤެއް އަދާކޮށްދެއްވާނޭކަމުގައެވެ. އެއީ އޭނާ ހުރި ނިކަމެތިކަމެވެ. ނަމަވެސް الله ގެ ހަޟްރަތުގައި އޭނާއަކީ އަގުހުރި މަތިވެރިއެކެވެ. އެހެނީ ހަމައެކަނި އޭނާގެ އަމަލަކީ އޭނާ އިޚްލާޞްތެރިވާ ކަމެވެ. ދުނިޔޭގެ ޝުހުރަތަށް ނޫނެވެ.)

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. އާޚިރަތަށްޓަކައި ކުރަންޖެހޭ ޢަމަލުން އިންސާނާ ދުނިޔެއަށް އެދުން.
2. ހޫދު ސޫރަތުގެ 15 އަދި 16 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.
3. (ދުނިޔެއަށް ތަރިވެޑިފައިވާ) މުސްލިމް އިންސާނާއަށް ((عبد الدينار، عبد الدرهم، عبد الخميصة)) "ދީނާރާއި، ދިރުހަމާއި، އަދި ސަލުވާގެ އަޅާ" މިފަދައިން ކިޔުން.
4. މިބައިތިގެ މަގާމު ތަފްސީރުކުރުމުގައިވަނީ މިފަދައިންނެވެ. "އެބަހީ އޭނާއަށް އެތަކެތި ދިނުމުން ރުހެއެވެ. ނުދިނުމުން ނުރުހެއެވެ."
5. "تَعِسَ وَانْتَكَسَ" (އޭނާއަށް ހަލާކުވުމެވެ. އަދި އޭނާ ބަރުބާދުވެދާނުމެވެ.) رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ މިބަސްފުޅު ބާރުވެގެންވުން.
6. "وَإِذَا شِيْكَ فَلاَ انْتَقَشَ" (ދުނިޔޭގެ މުދަލާގެން އުޅުމުގައި އޭނާގެ ގައިން ތަނަކަށް ކަށިއެއް ވަދެއްޖެނަމަ އެކަށި ނުނެގޭހެއެވެ.) އެކަހާގެ ފާހަގެ މިބަސްފުޅުގެ ބާރުވުން.

7. އިސްވެދިޔަ ބަދީޢުތުކުގައި ބާނަވެގެން ދިޔަ ސިފަތަކުން ސިފަވެގެންވާ މުޢާހިދުގެ ސަލަފުންނާއި ތައުޙީދު.

38

الله ހަރާމްކުރެއްވި އެއްޗެއް ނުވަތަ ކަމެއް ހަލާލުކުރުމުގައާއި، ހަލާލުކުރެއްވި އެއްޗެއް ނުވަތަ ކަމެއް ހަރާމްކުރުމުގައި ޢިލްމުވެރިންނާއި އަމީރުންނަށް ކިޔަމަންވެއްޖެމީހާ، ފަހެ الله ފިޔަވައި އެބައިމީހުން ރައްބުންތަކެއް ކަމުގައި ހަދައިފި ވާހަކަ ނަންގަނޭ ބާބު

މާތްالله ރުއްސެވުންލެއްވި ابن عبّاس ވިދާޅުވިއެވެ. "އަހުރެން ދެންނަނީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ހަދީޘްފުޅުކުރެއްވިއެވެ. (ހަމަބުނާއިރުން) ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަބުނަނީ އަބޫބަކުރުގެފާނާއި ޢުމަރުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. (މިގޮތަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ ބަހަށްވުރެ) ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އުޑުން ހިލަވެހުން ކައިރިވެގެންވެއެވެ."

އަދި إمام أحمد بن حنبل –رحمه الله– ވިދާޅުވިއެވެ. "ހަދީޘްގެ سند އާއި ހަދީޘް ޞައްޙަކަން އެނގިގެން ހުރެގެންވެސް سفيان الثوري ގެ ރައުޔު އިޚްތިޔާރުކުރާ މީހުންނާމެދު އަހުރެން ޢަޖައިބުވެއެވެ."

އަދި الله تعالى ވަޙީކުރައްވަނީވެސް މިފަދައިންނެވެ.

﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (النور: 63)

މާނައީ: "رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަމުރުފުޅާ ޚިލާފުވާމީހުން، އެބައިމީހުންނަށް ފިތުނައެއް ނުވަތަ ވޭންދެނިވި އަޛާބެއް އަރައިގަތުމަށް، ބިރުވެތިވާހުށިކަމެވެ."

ފިތުނައަކީ ކޮބާކަން ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެނގޭތޯއެވެ؟ އޭގެ މުރާދަކީ ޝިރުކެވެ. މީހަކު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ބައެއް ޤައުލުފުޅުތައް ރައްދުކުރާނަމަ، އޭނާގެ ހިތަށް ޒައިޣުކަން ވެއްދި، އޭނާ ހަލާކުވެދިޔުން އެކަށީގެންވެއެވެ.

މާތްالله ރުއްސުންލެއްވި عدي بن حاتم ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم މިއާޔަތް ކިޔަވައިވިދާޅުވަނިކޮށް އެކަލޭގެފާނު އަޑުއެހިއެވެ.

﴿ اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَٰهًا وَاحِدًا ۖ لَّا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴾ (التوبة: 31)

މާނައީ: "އެބައިމީހުން (އަހުލުކިތާބީން) އެބައިމީހުންގެ އިލްމުވެރިންނާއި، ޢަބުދުވެރިންނާއި، مسيح بن مريم، الله ފިޔަވައި ރައްބުންތަކެއް ކަމުގައި ހަދައިފިއެވެ. އެކަމަކު އެންމެ އިލާހަކަށް އަޅުކަންކުރުމަށް މެނުވީ އެބައިމީހުންނަށް އަމުރުކުރެވިގެންނުވެއެވެ. އެކަލާނގެއި، އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ޙައްޤު އިލާހަކުނާ ޙަސްކަލާނގެއެވެ. އެބައިމީހުން ޝިރުކުކުރާތަކެތިން އެކަލާނގެ ހުސްޠާހިރު ވެގެންވެއެވެ."

މާތްالله ރުއްސުންލެއްވި عدي بن حاتم ވިދާޅުވިއެވެ. "އަހަރެން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް ދަންނަވައިލީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން އިލްމުވެރިންނާއި ޢަބުދުވެރިންނަކަށް އަޅުކަމެއްނުކުރަމުއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އިރުޝާދުކުރެއްވިއެވެ. الله ހަލާލުކުރެއްވި ކަމެއް އެބައިމީހުން ހަރާމްކުރުމުން ތިޔަބައިމީހުން އެކަން ހަރާމްކަމުގައި ނުދެކެނީހެއްތޯ؟ އަދި الله ހަރާމްކުރެއްވި ކަމެއް އެބައިމީހުން ހަލާލުކުރުމުން ތިޔަބައިމީހުން އެކަން ހަލާލުކަމުގައި ނުދެކެނީހެއްތޯ؟ އަހަރެން ދަންނަވައިލީމެވެ. ނޫނެކެވެ. އެކަން އެގޮތަށް ދެކެމުއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އިރުޝާދުކުރެއްވިއެވެ. ފަހެ، އެބައިމީހުންނަށް އަޅުކަންކުރުމަކީ އެއީއެވެ." (مسند أحمد سنن ترمذي)

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. ނޫރު ސޫރަތުގެ 63 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.
2. ތައުބާ ސޫރަތުގެ 31 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.

3. މާތްالله ދެއްކެވުމުގައި عدي بن حاتم އިންސާނުންނަށްވުރެ އިބާދަތްގެ މާނަދީގެ ވަސީލަތާ تنبيه (އެބަހީ އިބާދަތްގެ މާނަދީފައި ހަމައެކަނި عدي بن حاتم ވިސްނައިދެއްވުން ކަމެއްނޫނެވެ. އަދިޔައްޔަ! އިބާދަތްގެ މާނަ އެއަށްވުރެ ތަނަވަސްވެގެންވެއެވެ.)

4. (މިހެން މަސްއަލަ ދީނުގެ ގޮތުން އިލްމީގޮތުން ކިޔަންވާ ބަލިކަށިކަމުގައި ވިސްނަވާފަށް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ޙަދީޘްތަކުގެ ހަރަދަނާކަމާއި އުވިގެންދާ ބަސްތަކެއް ހަމަޖެއްސުމަށްވާނެއެވެ. ފިޔަވަޅައި) މާތްالله ދެއްކެވުމުގައި عبدالله بن عبّاس ، أبوبكر –رضي الله عنه–، އާއި عمر –رضي الله عنه– ގެ ފިސާރު ދެއްކެވުން. އަދި الإمام أحمد –رحمه الله–، سفيان الثوري –رحمه الله– ގެ ފިސާރުދެއްކެވުން.

5. ފިޔަވަޅު ބާޠިލު ބަޔަކުވެގެން ގޮސްވެއިތަކީ ފާހަގަކުރެވެނީ. ފިޔަވަޅު ފިސްޕެޅުނުއްކަމަށް ވަކިފަރާތަކުން ދުއްރަރައްޔުން ބާރުވާނަރު އަލްހާމުކުރަނާގެ އަދިރީގޭ. އަދި އެއްބަހަނަ ކަރިބަރުޖާނާ ރަސޫލުއްބާ. އަދި ދުޅަހެޔޮ އަލްޙާމު ހުރިހާ ފައިސާ ގެންދާ އެއްގޮތަކަ މަގަމު ދުއްރަރައްޔުން ޙަރާމް ހިފުއްލަވާ ނުހައްޤު ބާޠިލު ބާރުގައި الله ފުއްތަރުން، ބާރުވެރިކަމުގެ ޝަރުޢީނީ ވަރުނިނެރުވާ އަލްހާމުގެ ދޫކުރުން. އަދި އެގޮތް ޒަމާނުގެ ބޮޑުކަން ޤަވާރިޅުނުގެ އަލްހާމުގެ ދޫކުރުން.

39

الله ގެ އަންނަނިވި ވަޙީބަސްފުޅުގެ ވާހަކަ ނަންގަތް ބާބު

އުކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا۟ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوٓا۟ إِلَى ٱلطَّٰغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوٓا۟ أَن يَكْفُرُوا۟ بِهِۦ وَيُرِيدُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَن يُضِلَّهُمْ ضَلَٰلًۢا بَعِيدًا﴾ (النساء: 60)

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗާއި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ބާވައިލެއްވުނު ފޮތްތަކަށް އީމާންވެގެންވާކަމަށް ދައުވާކުރާ ބަޔަކު ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގެންނުވަނީތޯއެވެ؟ އެބައިމީހުންގެ މައްސަލަ ޠާޣޫތަށް ހުށަހަޅައި ޠާޣޫތުލައްވައި ޙުކުމްކުރުވުމަށް އެބައިމީހުން އެދެތެވެ. އެކަމަކު އެބައިމީހުންނަށް އަމުރުކުރެވިގެންވަނީ ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވުމަށެވެ. އަދި ޝައިޠާނާ އެދެނީ އެބައިމީހުން ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމަކުން މަގުފުރައްދައިލުމަށެވެ."

އަދިވެސް އުކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا۟ إِلَىٰ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ وَإِلَى ٱلرَّسُولِ رَأَيْتَ ٱلْمُنَٰفِقِينَ يَصُدُّونَ عَنكَ صُدُودًا ﴿٦١﴾ فَكَيْفَ إِذَآ أَصَٰبَتْهُم مُّصِيبَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ثُمَّ جَآءُوكَ يَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ إِنْ أَرَدْنَآ إِلَّآ إِحْسَٰنًا وَتَوْفِيقًا﴾ (النساء: 61-62)

މާނައީ: "އަދި އެބައިމީހުންނަށް، الله ގެ ވަޙީއާއި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަރިހަށް (ޙުކުމްކުރުމަށްޓަކައި) އަންނާށޭ ބުނެވިއްޖެ ހިނދު މުނާފިޤުން ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން މޫނު އަނބުރައިލާތަން ކަލޭގެފާނަށް ފެނިލައްވާނެއެވެ. ފަހެ، އެބައިމީހުން ކުރިޔަށްފޮނުވިކަމުގެ ސަބަބުން އެބައިމީހުންނަށް މުޞީބާތެއްޖެހުނު ހިނދު އެބައިމީހުންގެ ހާލު ކިހިނެއްވާނެބާވައެވެ! ދެން އެބައިމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިސް الله ގަންދީ ހުވާކުރާ ހާލު ބުނާނެއެވެ. (މިސްކީނުންގެ ދެމެދުގައި) ސުލްޙަވެރިކަމާއި ހަމަޖެހުމާއި ގުޅުވުން ނޫނީ އަހުރެމެން ނޭދުނުމެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ﴾ (البقرة: 11)

މާނައީ: "އަދި އެބައިމީހުންނަށް ބިންމަތީގައި ފަސާދަނުކުރާށޭ ކިޔާ ހިނދު އެބައިމީހުން ބުނާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެނީ އިސްލާޙުކުރާ މީހުންނީމުއެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا ۚ إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ ﴾ (الأعراف: 56)

މާނައީ: "އަދި ތިޔަބައިމީހުން ބިންމަތީގައި، އެބިންމަތި އިސްލާޙުކުރެވުމަށްފަހު، ފަސާދަނުކުރާށެވެ. އަދި الله އަށް (އެކަލާނގެ ޢަޛާބަށް) ބިރުވެތިވެ، (އެކަލާނގެ ރަޙްމަތަށް) އުއްމީދު ބާއްވާ ދުޢާކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ރަޙްމަތް އިޙްސާންތެރިންނާ ކައިރިވެގެންވެއެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ ۚ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴾ (المائدة: 50)

މާނައީ: "އެބައިމީހުން އެދެނީ ޖާހިލިއްޔަތުގެ ޙުކުމަށްތޯއެވެ؟ އަދި (الله އަށް) ޔަޤީންކުރާ ޤައުމަކަށް الله އަށްވުރެ، ޙުކުމްކުރުމުގެ ގޮތުން ހެޔޮވެގެންވާ ކާކުތޯއެވެ؟"

މާތްالله ރުއްސުންވެވޮޑިގެންވާ عبدالله بن عمر ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"لاَ يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يَكُونَ هَوَاهُ تَبَعاً لِمَا جِئْتُ بِهِ" (قال النوري: حديث صحيح، رويناه في كتاب الحجّة بإسناد صحيح)

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންކުރެ އެކަކުވެސް، އެމީހަކު ހިތްއެދޭ ގޮތްތައް ތިމަންކަލޯގެ ގެންނެވީމަ ޝަރީޢަތާ ތަބާވެއްޖެއުމަކު ނޫނީ، އީމާންވެރިޔަކުގެ ނުވެއެވެ." الإمام النووي – رحمه الله– ވިދާޅުވެއެވެ. މިއީ ޞައްޙަ ޙަދީޘެކެވެ. އަދި كتاب الحُجَّة ގައި މިޙަދީޘް ޞައްޙަ ސަނަދެއްގައި އަޅުގަނޑުމެން ރިވާވެގެން އައިސްފައިވެއެވެ.)

އަދި إمام شعبي –رحمه الله– ވިދާޅުވެއެވެ. "މުނާފިޤަކާއި ޔަހޫދީއެއްގެ ދެމެދުގައި އަރުގުޅުމެއް ހިނގައެވެ. މިހެން ހިނގުމުން ޔަހޫދިޔާގެ ބުނުއްޔެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ

މިމައްސަލައިގެ ފައިސަލާކުރެއްވުމަށްޓަކައި ނާނީ މުޙައްމަދުގެ ގާތުގެ އަރިހަށެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު ރިޝްވަތު ނުހިފާނެކަން ވީހާތަނެއް އެނގެއެވެ. މުނާފިޤުކަލޭގެ ބުނެފިއެވެ. އަހުރެމެންގެ މިމައްސަލައިގެ ފައިސަލާކުރެއްވުމަކީ ނާނީ ޔަހޫދީންގެ ގާތަށެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުން ރިޝްވަތު ހިފާކަން ވީހާތަނެއް އެނގެއެވެ. ދެން ކަހުނަކަށްގަސް މިދެމީހުން އެއްބަސްވެއްޖެ ޖުހައިނާގެ ކާހިނެއްގެ ގާތަށް ފައިސަލާކުރެއްވުމަށްޓަކައި ދަތުރުކުރެވިއްޖެއެވެ. ދެން ބާރަވަނީ ކުރުމަށް ހަމަތަކީ ބާތިލުކާތިލުގެ ޙުކުމެއްގެ ނިޔާކުރުމަށް

ގާތަށް ދިޔުމަށެވެ. ދެންވަނީ މިއާޔަތްކަރީމާ ނާޒިލްވިއެވެ. ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ يَزْعُمُونَ ....﴾

(النساء: 60) (أخرجه ابن جرير الطّبري)

އަދި ބައެއް ރިވާޔަތްތަކުގައި ވާރިދުވެއެވެ. "މިއާޔަތް ބާވައިލެވުނީ (މިމައްސަލައިގައި) އަރައިރުންވި ދެމީހުންނާ ބެހޭގޮތުންނެވެ. ފަހެ އެދެމީހުންކުރެ އެކަކު ބުނެފިއެވެ. އަހަރުމެންގެ މިމައްސަލަ ހުށަހަޅާނީ ނަބިއްޔާގެ ގާތަށެވެ. އަނެކަކު ބުނެފިއެވެ. އަހަރުމެންގެ މިމައްސަލަ ހުށަހަޅާނީ (ޔަހޫދީންގެ ސަރުދާރު) كعب بن أشرف އަށެވެ. (ދެންފަހެ، މައްސަލައާއި ބެހޭގޮތުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ފައިސަލާކުރެއްވުމަށްފަހު އެކަކު އެކަލޭގެފާނުގެ ފައިސަލާއަށް ނުރުހުމުން) ދެން އެންމެފަހުން މިދެމީހުން عمر ގެ ގާތަށް މައްސަލަ ހުށަހަޅައިފިއެވެ. އަދި އޭގެ ތެރެއިން އެކަކު މައްސަލަ ހިނގިގޮތުގެ ވާހަކަ عمر ގެ ގާތަށް ބަޔާންކޮށް ދިނެވެ. ފަހެ، رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ފައިސަލާއަށް ނުރުހުނު މީހާއަށް އުމަރުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަންތައް ހިނގައިދިޔައީ އެހެން އެއްބަސްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ މިހާ ބުނެފިއެވެ. އާއެކެވެ. ހަމައެހެން ބުނުމާއެކު އުމަރުގެފާނު އެހެން ކަނޑިއަށް އެހިސާބުގައި ޤަތުލުކޮށްލައްވައިފިއެވެ."

(أخرجه الثّعلبي)

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މައްސަލަތައް:[1]

1. ނިސާ ސޫރަތުގެ 60 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު. އަދި ޠާޣޫތުގެ މާނަ ވިސްނުމުގެ މައްޗަށް އާޔަތުން މަދަދު ހާސިލުވުން.

---

(1) تنبيه: މިބާބުގެ މައްސަލަތައް ބައެއް ނުސްޚާތަކުގައި ނަންގަނޑުވިގެންނުވެއެއް ނުވެއެވެ. މިބާބު ތަރުޖަމާކުރުމުގައި ބަލާފައި އިސްތިޢާނަތްހޯދި މައްސަލަތައް ނަންގަނޑުވެފައިވާ ނުސްޚާއެކެވެ. އެއީ އެހެން ބާބުތަކާކުވެސް އެއްފަދައިން މިބާބުވެސް ފުރިހަމަ ކުރުމަށްޓަކައެވެ.

2. ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 11 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.

3. الأعراف ސޫރަތުގެ 56 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.

4. އަލްމާއިދާ ސޫރަތުގެ 50 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.

5. ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ يَزْعُمُونَ ....﴾ މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބާއި ބެހޭގޮތުން إمام شعبي -رحمه الله- ވިދާޅުވެފައިވާ ބަސްފުޅު.

6. ޝަކުލީ އީމާންކަމާއި، ޙަޤީޤީ އީމާންކަމުގެ ތަފްސީރު.

7. މުނާފިޤު ކަލޭގެއާ ދުރު އުވަދުވާފަދަ ކަންތައްތަކުގައި ޙުކުމް ވެރިކަ ބޭނުންވުން.

8. ތުހުމަތު ހިތްއެދޭ ގޮތަށް ކަމެއް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެނަސްދެއްވި ޝަރީޢަތާ ޚިލާފުވެއުޅުމަށް ދާންދުން އެއްވެސް މީހަކު އީމާންކަން ހާސިލުނުވުން.

❁❁❁❁❁❁❁❁

40

الله ގެ ބައެއް އިސްމުފުޅުތަކާއި ބައެއް ސިފަފުޅުތަކަށް އިންކާރުކުރާ މީހާއާ ބެހޭ ވާހަކަތަށް ނަންގަތް ބާބު

الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِٱلرَّحْمَٰنِ ۚ قُلْ هُوَ رَبِّى لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ مَتَابِ﴾ (الرعد: 30)
މާނައީ: "އަދި އެބައިމީހުން (މައްކާގެ މުޝްރިކުން) ރަޙްމާނަށް އިންކާރުކުރެތެވެ. ކަލޭގެފާނު (އެބައިމީހުންނަށް) ވިދާޅުވާށެވެ. (ތިޔަބައިމީހުން އިންކާރުކުރާ) އެ ރަޙްމާނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ޙައްޤު އިލާހަކުނުވެއެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ވަކީލުކުރައްވަނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު އެނބުރި ވަޑައިގަންނަވާނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށެވެ."

އަދި މާތްالله ރުއްސުންލެއްވި ޢަލީގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "މީސްތަކުންނަށް، އެބައިމީހުންނަށް އެނގޭވަރުގެ އެއްޗެހި ބުނެދޭށެވެ. (މީސްތަކުންނަށް ނޭނގޭވަރުގެ އެއްޗެއް ބުނެދީގެން) ތިޔަބައިމީހުން ބޭނުން އެދެނީ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ދޮގުކުރުމަށްހެއްޔެވެ؟"

އަދި إمام عبد الرزاق، معمر ގެ ކިބައިން معمر، ابن طاووس ގެ ކިބައިން ابن طاووس އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާގެ ކިބައިން طاووس، މާތްالله ރުއްސުންލެއްވި ابن عبّاس ގެ ކިބައިން ރިވާކުރެއްވިއެވެ. އެއްދުވަހަކު މީހަކު، الله ގެ ސިފަފުޅުތަކާ ބެހޭގޮތުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ޙަދީޘްފުޅެއް އެހި ހިނދު އެޙަދީޘްފުޅަށް އިންކާރުކުރުމުގެ ގޮތުން ތުރުތުރުއަޅައިގަންނަތަން އެކަލޭގެފާނަށް (އެބަހީ ابن عبّاس އަށް) ފެނިވަޑައިގެން ވިދާޅުވިއެވެ. "މިބައިމީހުން މިގަންނަނީ ކޮންފަދަ ބިރެއް ހެއްޔެވެ؟ محكم އާޔަތެއް އައި ހިނދު މަޑުމައިތިރިކަން އިޙްސާސްކުރެތެވެ. އަދި މުތަޝާބިހު އާޔަތެއް އައި ހިނދު ހަލާކުވެގެންދެތެވެ. اهـ."

އަދި ޤުރައިޝުވަންތަކުގެ މީހުން، رسول الله صلّى الله عليه وسلّم، رحمن ގެ ޒިކުރުކުރައްވަނިކޮށް އެހި ހިނދު އެބައިމީހުން އެއިސްމުބާރަކަށް އިންކާރުކުރިއެވެ. ދެންފަހެ، الله تعالى އެބައިމީހުންނާ ބެހޭގޮތުން މިއާޔަތް ބާވައިލައްވައިފިއެވެ. ﴿وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَنِ﴾ "އަދި އެބައިމީހުން ރަޙްމާނަށް އިންކާރުކުރެތެވެ."

މިބާބުގައި އުނގެނޭ މަސްއަލަތައް:

1. الله تعالى ގެ އިސްމުފުޅުތަކަށް ނުވަތަ ސިފަފުޅުތަކަށް އިންކާރުކުރުމަކީ އީމާންކަން ނެތިދިއުން.
2. الرّعد ސޫރަތުގެ 30 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.
3. އަދާ މިއާޔަތް ނުވިސްނޭވަރުގެ އެއްޗެހި ބުނެދިނުން ދުރުކުރުން.
4. އެކަމުގެ ސަބަބު ބަޔާންވުން، އެއީ އެހެނަކު މިހާރަކާ ނުވިސްނޭވަރު އެއްޗެއް ބުނެދިނުމުން އެކަންތައް ވެގެންދާނީ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ދޮގުކުރުމާ ހިސާބަށް ކަމެވެ. އަދި އެއީ އިންކާރުކުރުމާއި އެދުރުވާކަމާ ދޮގުކުރުމަށް ގެނދިޔުމުގެ ސަބަބެއް ކަމުގައިވެއެވެ.
5. الله ގެ އިސްމުފުޅުތަކަށް ނުވަތަ ސިފަފުޅުތަކަށް އިންކާރުކުރި މީހާއަށް ދާއިﷲ ޢިއްޒަތްތެރިކަމުގައި ابن عبّاس ވިދާޅުވިފަދައިން ބަސްފުޅު، އެބަހީ އެކާ ހަމައެކަނި ކަލާނގެއެވެ.

❁❁❁❁❁❁❁❁❁

41

اللهގެ އަންނަނިވި ވަޙީބަސްފުޅުގެ ވާހަކަ ނަންގަތް ބާބު

އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ ٱللَّهِ ثُمَّ يُنكِرُونَهَا وَأَكْثَرُهُمُ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴾ (النحل: 83)

މާނައީ: "އެބައިމީހުން (މައްކާގެ މުޝްރިކުން) اللهގެ ނިޢުމަތްތައް ދެނެތިބި ބާރުވެސް އެނިޢުމަތްތަކަށް އިންކާރުކުރެތެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ގިނަމީހުންނަކީ (ބަރައްދުގެ ނުޝުކުރުވެރިން) ކާފިރުންނެވެ."

مجاهد -رحمه الله- މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި ވިދާޅުވިއެވެ. اللهގެ ނިޢުމަތްތަކަށް އިންކާރުކުރުމުގެ މުރާދަކީ އިންސާނާ މިފަދައިން ބުނުމެވެ. "މިއީ އަހަރެންގެ ކާބަފައިންގެ ފަރާތުން އަހަރެންނަށް ވާރުތަވި މުދަލެވެ."

عون بن عبدالله -رحمه الله- ވިދާޅުވިއެވެ. އޭގެ މުރާދަކީ، މީސްތަކުން މިފަދައިން ބުނުމެވެ. "މިވެނި މީހަކު ނުވާނަމަ އެކަމެއްނުވީހެވެ."

ابن قتيبة -رحمه الله- ވިދާޅުވިއެވެ. އޭގެ މުރާދަކީ މީސްތަކުން މިފަދައިން ބުނުމެވެ. "މިކަންވީއީ އަހަރުމެންގެ އިލާހުން ޝަފާޢަތްތެރިވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ."

އަދި شيخ الإسلام أبو العبّاس ابن تيمية -رحمه الله-، ރަޟިޔަﷲ ޢަންހުގެފާނުގެ زيد بن خالد الجهني ރިވާކުރެއްވި ޙަދީޘުގައިވާ "أَنَّ اللهَ تَعَالَى قَالَ: أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ" (الحديث) "ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. އީމާން اللهގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން އީމާން الله އަށް އީމާންވި ބަޔަކާއި، ކާފިރުވި ބަޔަކު މިއަދު ހެނދުނުންކޮށްވިއެވެ." -މިޙަދީޘުގެ އިސްތިދުލާލުގައެވެ- މިބަސްފުޅުގެ ފަހުމީން ވިދާޅުވިއެވެ. "މިފަދަ ބަސްފުޅުތައް ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގައި ވަރަށްގިނަ ގިނައިން ވާރިދުވެގެން އައިސްފައިވެއެވެ. الله تعالى، އެކަލާނގެ ނިޢުމަތްތަކަށް އެބައިމީހުން

މީހުންނަކީ އެކަލާނގެ ނިޢުމަތްތައް އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތްތަކަށް ނިސްބަތްކޮށް އެކަލާނގެއާ ޝަރީކުކުރާ މީހުންނެވެ."

ބައެއް ސަލަފުން ވިދާޅުވެއެވެ. (الله تعالى ގެ ނިޢުމަތްތައް އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތްތަކަށް ނިސްބަތްކުރުމުގެ މިސާލަކީ) އެއީ މީސްތަކުންގެ މިފަދަ ބަސްތަކެވެ. ވައިވަރަށްވެސް ހެޔޮވެ، ރިވެތިވެގެންވެއެވެ. އަދި ނެވިޔާ ވަރަށްވެސް މޮޅުވެ، ވިސްނުން ތޫނުވެގެންވެއެވެ. އަދިވެސް ގިނަ މީސްތަކުންގެ ދޫތަކުން ނިކުންނަ މިފަދަ ބަސްތަކެވެ.

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. ނިޢުމަތް ދެނެގަތުމާއި އެނިޢުމަތް އިންކާރުކުރުމުގެ ތަފްސީރު.
2. الله تعالى ގެ ނިޢުމަތްތަކަށް މިގޮތަށް އިންކާރުކުރެވޭ ކަލިމަތައް ގިނަ މީސްތަކުންގެ ދޫތަކުން ނުކުންނަކަން ދެނެގަތުން.
3. މިފަދަ ބަސްތަކަށް الله تعالى ގެ ނިޢުމަތް އިންކާރުކުރުމޭ ކިޔުން.
4. ހިތުގައި އިދިކޮޅު ދޭތި (އެބަހީ الله تعالى ގެ ނިޢުމަތްތަކަށް އިޢުތިރާފުވުމާއި، އިންކާރުކުރުން) ޖަމައުވުން ސާބިތުވުން.

42

الله ގެ އަންނަނިވި ވަޙީބަސްފުޅުގެ ވާހަކަ ނަންގަތުމުގެ ބާބު

الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿فَلَا تَجْعَلُواْ لِلَّهِ أَندَادًا وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ (البقرة: 22)

މާނައީ: "ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން ދަންނަވާ ހާލު، الله އަށް ޝަރީކުން ނުހަދާށެވެ."

މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި ރަޟިޔަﷲ ޢަންހުމާ ابن عبّاس ވިދާޅުވިއެވެ. "أنداد" ގެ މުރާދަކީ ޝިރުކެވެ. އެއީ ކަޅުއަނދިރި ރޭގަނޑެއްގައި ކަޅުހިލައެއްގެ މަތީ ހިނގާ ކުޑަކުޑަ ކުޅަވާ ފޮރުވިގެންވާ ޝިރުކެކެވެ. އަދި އެޝިރުކަކީ ތިބާ މިފަދައިން ބުނުމެވެ. "وَاللهِ، وَحَيَاتِكَ يَافُلَانُ وَحَيَاتِي" (الله ގަންދީ ބުނަމެވެ. އަދި ތިބާގެ ދިރިހުރުމުން ގަންދީ ބުނަމެވެ. އޭ މިވެނި މީހާއެވެ. އަދި އަހުރެންގެ ދިރިހުރުމުން ގަންދީ ބުނަމެވެ.) އަދި ތިބާ މިފަދައިން ބުނުމެވެ. "لَوْلَا كُلَيْبَةُ هَذَا لَأَتَانَا اللُّصُوصُ" (މި ކުޑަކުޑަ ކުއްތާ ނުވާނަމަ އަހުރެމެންގެ ގެއަށް ވަގުން އަތުވީހެވެ.) ނުވަތަ ތިބާ މިފަދައިން ބުނުމެވެ. "لَوْلَا البَطُّ فِي الدَّارِ لَأَتَى اللُّصُوصُ" (ގެގައި އަސްދުނބި ނުވާނަމަ ވަގުން އަތުވީހެވެ.) އަދި މީހަކު އެކުވެރިއަކަށް މިފަދައިން ބުނުމެވެ. "مَاشَاءَ اللهُ وَشِئْتَ" (މިއީ الله އިރާދަކުރެއްވި ގޮތެވެ. އަދި ތިބާ އެދުނު ގޮތެވެ.) އަދި މީހަކު މިފަދައިން ބުނުމެވެ. "لَوْلَا اللهُ وَفُلَانٌ" (الله ނުވާނަމަ އަދި މިވެނި މީހަކު ނުވާނަމަ ...)

މިއިން އެއްވެސް ކަމެއްގައި ތިބާ (الله އާއެކު) އެއްވެސް މީހަކު ބައިވެރިނުކުރާށެވެ. މިއީ ހުރިހާވެސް الله އާއެކު ޝަރީކުކުރުމެވެ. (رواه ابن أبي حاتم)

އަދި ރަޟިޔަﷲ ޢަންހުމާ عمر بن خطاب ގެ ދަރިކަލުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللهِ فَقَدْ كَفَرَ أَوْ أَشْرَكَ" (رواه الترمذي وحسّنه وصحّحه الحاكم)

މާނައީ: "الله ނޫން ފަރާތެއް ގަސްދީ ހުވާކޮށްފިމާ ދަންނަހެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. ނުވަތަ ޝިރުކުކޮށްފިއެވެ."

އަދި މާތްالله ރުއްސުންގެއްވި عبدالله بن مسعود ވިދާޅުވިއެވެ.
"لأَنْ أَحْلِفَ بِاللهِ كَاذِباً أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَحْلِفَ بِغَيْرِهِ صَادقاً" (مجمع الزوائد)
މާނައީ: "الله ނޫން ފަރާތެއް ގަސްދީ ތެދުހުވާކުރުމަށްވުރެ الله ގަސްދީ ދޮގުހުވާކުރުމަށް އަޅުގަނޑަށް ޚިޔާރުކުރެވޭނެއެވެ."

އަދި މާތްالله ރުއްސުންގެއްވި خذيفة ގެ ރިވާއަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްފުޅުގައިވެއެވެ.
"لاَ تَقُولُوا: مَاشَاءَ اللهُ وَشَاءَ فُلاَنٌ، وَلَكِنْ قُولُوا: مَاشَاءَ اللهُ ثُمَّ شَاءَ فُلاَنٌ" (رواه أبو داود بسند صحيح)
މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން މިފަދައިން ނުބުނާށެވެ. "الله އެދިވޮޑިގެންނެވިގޮތެވެ. އަދި މިވެނި މީހަކު އެދުނު ގޮތެވެ. އެކަމަކު ތިޔަބައިމީހުން ބުނާށެވެ. الله އެދިވޮޑިގެންނެވި ގޮތެވެ. ދެންފަހެ މިވެނި މީހަކު އެދުނު ގޮތެވެ."

އަދި إبراهيم النَّخَعي –رحمه الله– ގެ ރިވާއަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. "أَعُوذُ بِاللهِ وَبِكَ" (އަޅުގަނޑު اللهގެ ރިޢާޔަތުން ރައްކާތެރިކަމަށް އެދެމެވެ. އަދި ތިބާގެ ރިޢާޔަތުން ރައްކާތެރިކަމަށްއެދެމެވެ.) މިފަދައިން ބުނުން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި "أَعُوذُ بِاللهِ ثُمَّ بِكَ" (އަޅުގަނޑު الله ގެ ރިޢާޔަތުން ރައްކާތެރިކަމަށް އެދެމެވެ. ދެން ތިބާގެ ރިޢާޔަތުން ރައްކާތެރިކަމަށް އެދެމެވެ.) މިފަދައިން ބުނުން ހުއްދަވެގެންވެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "لَوْلاَ اللهُ ثُمَّ فُلاَنٌ" (الله ނުވާނަމަ ދެން މިވެނި މީހަކު ނުވާނަމަ ...) މިހެން ބުނުމަށް ހުއްދައެވެ. އެކަމަކު "لَوْلاَ اللهُ وَفُلاَنٌ" (الله ނުވާނަމަ އަދި މިވެނި މީހަކު ނުވާނަމަ ...) މިހެން ނުބުނާށެވެ.

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

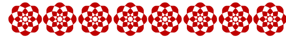
1. ސަޙާބީންނާ ބަޔާންކުރެއްވި ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 22 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.

2. ސަޙާބީން، ބޮޑުޝިރުކާ ބެހޭގޮތުން ބާވައިލެއްވިފައިވާ އާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި ވިދާޅުވެތެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެއާޔަތުގައި ކުޑަޝިރުކުވެސް ޝާމިލުވެގެންވެއެވެ.

3. ހަމަކަށަވަރުން الله ނޫން ފަރާތެއް ގަސްދީ ހުވާކުރުމަކީ ޝިރުކެކެވެ.

4. الله ނޫން ފަރާތެއް ގަސްދީ ތެދުހުވައެއްކުރުން الله ގަސްދީ ދޮގުހުވައެއް ކުރުމަށްވުރެވެސް ފާފައިގެ ގޮތުން ބޮޑުވެގެންވެއެވެ.

5. "وَاوُ" (އަދި) މި ޙަރުފާއި "ثُمَّ" (ދެން) މި ޙަރުފާ ދެމެދުގައިވާ ތަފާތަކީ ފަހަރެވެ. (އެބަހީ واو ގެ ކުރިން ބޭނުންކުރާ ޙަރުފާއި ފަހުން ބޭނުންކުރާ ޙަރުފު ދަރަޖައިގެ ގޮތުން ބަރާބަރު ވެގެންވެއެވެ. އަދި ޘުންމަވަން، ثمّ ގެ ކުރިން ބޭނުންކުރާ ޙަރުފު ފަހުން ބޭނުންކުރާ ޙަރުފަށްވުރެ ދަރަޖައިގެ ގޮތުން މަތިވެރި ވެގެންވެއެވެ.

43

الله ގަންދީ ހުވާކުރުމަށް ރިޟާހަމުނުކުރި މީހާއާ ބެހޭގޮތުން އައިސްފައިވާ ވާހަކަތައް ނަންގަތް ބާބު

މާތްالله ރުއްސެވުންލިބިވި عبد الله بن عمر ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވިދާޅުވިކަމަށްވެއެވެ. "لاَتَحْلِفُوا بِآبَائِكُمْ، مَنْ حَلَفَ بِاللهِ فَلْيَصْدُقْ، وَمَنْ حُلِفَ لَهُ بِاللهِ فَلْيَرْضَ، وَمَنْ لَمْ يَرْضَ فَلَيْسَ مِنَ اللهِ" (رواه ابن ماجه بسند حسن)

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ކާބަފައިން ގަންދީ ހުވާނުކުރާށެވެ. الله ގަންދީ ހުވާކުރާމީހާ ދަންނައެވެ. ދެން، އޭނާ ތެދުބުނަންޖެހޭނެއެވެ. އަދި އެމީހަކަށް الله ގަންދީ ހުވާކުރެވިއްޖެމީހާ ދަންނައެވެ. ދެން އޭނާ ރުހެންޖެހޭނެއެވެ. އަދި ނުރުހިއްޖެ މީހާ ދަންނައެވެ. ދެން، އޭނާ الله އާ އެއްވެސް ގުޅުމެއްނުވެއެވެ."

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. ކާބަފައިން ގަންދީ ހުވާކުރުމަކީ މަނާކަމެއްކަން ބަޔާންވުން.
2. الله ގަންދީ ހުވާކުރެވިއްޖެ މީހާއަށް ރުހުމަށް އަމުރުކޮށްފައިވުން.
3. ހުވާކުރެވުމުން އެކަމަށް ނުރުހުން މީހާގެ މައްޗަށް ވައީދު ވާރިދުވުން.

44

"(މިއީ) الله އެދިވަޑައިގެންނެވި ގޮތެވެ. އަދި ތިބާ އެދުނު ގޮތެވެ." މިފަދައިން ބުނުމުގެ ޙުކުމް ނަންގަވާ ބާބު

ރަޟިޔަالله ޢަންހާ قتيلة ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެއްދުވަހަކު ޔަހޫދީއަކު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ގާތަށް އައިސް (މުސްލިމުންނާ މުޚާޠަބުކޮށް) ބުނެފިއެވެ.

"إِنَّكُمْ تُشْرِكُونَ، تَقُولُونَ: مَاشَاءَ اللهُ وَشِئْتَ، وَتَقُولُونَ: وَالكَعْبَةِ، فَأَمَرَهُمُ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا أَرَادُوا أَنْ يَحْلِفُوا أَنْ يَقُولُوا: وَرَبِّ الكَعْبَةِ، وَأَنْ يَقُولُوا: مَاشَاءَ اللهُ ثُمَّ شِئْتَ" (رواه النسائي وصحّحه)

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ޝިރުކުކުރަމުއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ބުނަމުއެވެ. (މިއީ) الله އެދިވަޑައިގެންނެވި ގޮތެވެ. އަދި ތިބާ އެދުނު ގޮތެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ބުނަމުއެވެ. ކަޢުބާ ގަންދީ ބުނަމުއެވެ. ދެންފަހެ، رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެބައިމީހުން ހުވާކުރުމަށް އެދޭ ހިނދު މިފަދައިން ބުނުމަށް އެބައިމީހުންނަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. ކަޢުބާގެ ރައްބު ގަންދީ ބުނުމަށެވެ. އަދި މިފަދައިން ބުނުމަށްވެސް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. (މިއީ) الله އެދިވަޑައިގެންނެވި ގޮތެވެ. ދެން ތިބާ އެދުނު ގޮތެވެ."

އަދި ރަޟިޔަالله ޢަންހާ ابن عبّاس ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މީހަކު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް ދަންނަވައިފިއެވެ. "مَاشَاءَ اللهُ وَشِئْتَ" (މިއީ) الله އެދިވަޑައިގެންނެވިގޮތެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގެންނެވިގޮތެވެ. ދެން ފަހެ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވިދާޅުވިއެވެ. ތިބާ، ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިބާއަށް الله އާ ޝަރީކަކު ލެއްވީތޯ؟ (ތިބާ މިފަދައިން ބުނާށެވެ.) "مَاشَاءَ اللهُ وَحْدَهُ" ހަމައެކަނި الله އެދިވަޑައިގެންނެވި ގޮތެވެ.

ރަޟިޔަالله ޢަންހާ ޢާއިޝާގެފާނުގެ އެއްމަންމަފުޅުގެ ބޭބެ، طُفَيْل -رضي الله عنه- ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "އަހަރެން ހުވަފެނެއް ދުށީމެވެ. ބައެއް ޔަހޫދީން

(އެއްބަޔަކު) ހުވަފެނެއް ފެންނެވެ. (އެހުވަފެނުގައި) އަހުރެން އެބައިމީހުންނަށް ދަންނަވައިފީމެވެ. ތިޔަބައިމީހުން عُزَير عليه السّلام އަކީ الله ގެ ދަރިކަލުނާ މިހެން ނުބުނާނަމަ ތިޔަބައިމީހުންނަކީ ހާދަރަނގަޅު ބައެކެވެ. ދެން އެބައިމީހުން އަހުރެންނަށް ބުނެފިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން "مَاشَاءَ اللّٰهُ وَشَاءَ مُحَمَّدٌ" (الله އެދިވަޑައިގަންނަވާތީއެވެ. އަދި މުހައްމަދުގެ އެދުމުން އެދިވަޑައިގަންނަވާތީއެވެ.) މިހެން ނުބުނާނަމަ ތިޔަބައިމީހުންނަކީވެސް ހާދަރަނގަޅު ބައެކެވެ. ދެން އަހުރެން ނަޞާރާއިންގެ ބަޔަކާ ކައިރިން ދަމުން އެބައިމީހުންނަށް ބުނެފީމެވެ. ތިޔަބައިމީހުން عيسى عليه السّلام އަކީ الله ގެ ދަރިކަލުނާ މިހެން ނުބުނާނަމަ ތިޔަބައިމީހުންނަކީ ހާދަރަނގަޅު ބައެކެވެ. ދެން އެބައިމީހުން އަހުރެންނަށް ބުނެފިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން "مَاشَاءَ اللّٰهُ وَشَاءَ مُحَمَّدٌ" މިހެން ނުބުނާނަމަ ތިޔަބައިމީހުންނަކީވެސް ހާދަރަނގަޅު ބައެކެވެ. ދެން ފަހެ، ހެނދުނުވުމުން ބައެއްމީހުންނަށް އެހުވަފެން އަހުރެން ކިޔައިދީފީމެވެ. ދެން އަހުރެން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަރިހަށް އައިސް އެކަލޭގެފާނަށް އެހުވަފެން ކިޔައިދިނުމުން ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. އެއްވެސް މީހަކަށް ތިކަ އެހުވަފެން ކިޔައިދީފިންތޯއެވެ؟ އަހުރެން ދަންނަވައިފީމެވެ. އާދެއެވެ. ދެންފަހެ، (އެކަލޭގެފާނު ޚުތުބާދެއްވައިގެން) الله އަށް ޙަމްދުކުރައްވައި ޘަނާކުރައްވާ ތަޢުރީފުކުރެއްވިއެވެ. "أما بعد! އަހަރެން ފަހެ ދަންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ޠުފައިލު ހުވަފެނެއް ދުށީއެވެ. އަދި އެހުވަފެން ބައެއް މީހުންނަށް ކިޔައިދީފިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ބުނަމުންދިޔަ ބަހެއް މިވެސް އެވެސް ކަމަކާހުރެ މަނާކުރަން ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން މަނާކުރުމަށް ލަދުގަތުމުންނެވެ. ވީމާ (މިއަދުފަހެ) ތިޔަބައިމީހުން "مَاشَاءَ اللّٰهُ وَشَاءَ مُحَمَّدٌ" މިފަދައިން ނުބުނާށެވެ. އަދިބުނެއްޔާ! ތިޔަބައިމީހުން "مَاشَاءَ اللّٰهُ وَحْدَهُ" މިފަދައިން ބުނާށެވެ."

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. ހުވަފެން، ވަޙީގެ ބައެއް ކަމުގައިވުން.

2. ޔަހޫދީންގެ ނަސޯރާ އެބައިމީހުންނަށް (ކުދިޝިރުކު) އެނގިފައިވުން.

3. (رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަރިހުގައި އައި މީހާ "مَاشَاءَ اللّٰهُ وَشِئْتَ" އޭ ބުނުމުން) އެކަލޭގެފާނު ނުރުހިވަޑައިގަތުން "މިއީ، ތިބާ މިކަލޭގެފާނު الله އަށް ޝަރީކުކޮށް

ކަމުގައިހެއްޔެވެ؟" މިފަދައިން ޢާންމުން ބަދިވެރިކަމުގައި ކިޔާފައިވާއިރު "مَالِي مَنْ أَلُوذُ بِهِ سِوَاكَ" (ކަލޭފިޔާ ފިޔަވައި އަހުރެން ރައްކާވުމަށްޓަކައި އެދޭނެ އެހެން ފަރާތެއް ނުވެއެވެ.) މިބައިތާއި މިބައިތުގެ ފަހުގެ ދެބައިތު ކިޔާފައިވާ މީހާގެ ޙާލަތު ކޮބައިތޯވެއެވެ! (އެބަޔަ ޢާނާ ދުސްމިކަނަކަށްވުރެގައި އެއްވެސް ޝަރުކެއް ވާތޯވެއެވެ!)

4. "مَاشَاءَ اللهُ وَشِئْتَ" ފަދަ ކަލިމަތައް ޤުދުސިޔުވާގެ ޙުކުމުން ނުހިމެނުމެވެ. އެއީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم މިފަދައިން ބަހިވެފުރުކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. "ތިބާގައިމީހުން ތިބާގެނުމުގެ ދުލުގައި މިހެން އެހެން ކަލިމާދުގެ ތިޔަސްކަލޭޒާތުން ތިބާގައިމީހުންގެ ކިބައިން މަނާކުރެވުނު ދުލުގައި ކަލާވެ."

5. ހަމަކަނޑަވަދުން ތަސްދީޤު ހުވަފެނަކީ ވަޙީގެ ވައްތަރެކެވެ.

6. ބައްޕަހަދު، ބައްޕުހާކުމް ޝަރުޢުވުމުގެ ސަބަބެއްކަމުގައި ތަސްދީޤު ހުވަފެންވެއެވެ.

❁❁❁❁❁❁❁❁

45

ޒަމާނަށް ހަޑިހުތުރު އެއްޗެހިގޮވައިދި ދީމާ ހަމަކަށަވަރުން الله އަށް ބަދުޖީކުރީރި ވާހަކަ ނަންގަތް ބާބު

الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ وَقَالُواْ مَا هِىَ إِلَّا حَيَاتُنَا ٱلدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَآ إِلَّا ٱلدَّهْرُ وَمَا لَهُم بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴾

(الجاثية: 24)

މާނައީ: "އަދި އެބައިމީހުން (މުޝްރިކުން) ބުންޏެވެ. އަހުރެމެންގެ މިދިރިއުޅުން ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. (މިތާނގައި) އަހަރުމެން (އެއްބަޔަކު) ދިރި، އަދި އަހުރެމެން (އަނެއްބަޔަކު) މަރުވަމުންދެއެވެ. އަދި ޒަމާން މެނުވީ އަހުރެމެން ހަލާކުކޮށް ނުލައްވައެވެ. އަދި އެކަމުގެ އެއްވެސް ޢިލްމެއް އެބައިމީހުންނަކަށް ވިބިގެންނުވެއެވެ. (އެކަމުގައި ނުބައި) ހިތަށްއަރާ ބަހަކު ކަމުގައި މެނުވީ އެބައިމީހުން ނުވެއެވެ."

އަދި މާތްالله ރުއްސުންލެއްވި أبو هريرة ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްފުޅުކުރައްވިއެވެ. الله تعالى ވަޙީކުރައްވިއެވެ.

"يُؤْذِيْنِي ابْنُ آدَمَ، يَسُبُّ الدَّهْرَ، وَأَنَا الدَّهْرُ، أُقَلِّبُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ" (صحيح البخاري)

މާނައީ: "އާދަމުގެ ދަރިޔާ ޒަމާނަށް ހަޑިހުތުރު އެއްޗެހިގޮވައި ތިމަން الله އަށް ބަދުޖީކުރެއެވެ. އެހެނީ ތިމަން الله އީ ޒަމާނެވެ. (އެބަހީ) ރޭދުވާ ބަދަލުކުރައްވަނީ ތިމަން الله އެވެ."

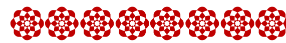
އަދި އެހެން ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ.

"لاَ تَسُبُّوا الدَّهْرَ، فَإِنَّ اللهَ هُوَ الدَّهْرُ" (صحيح مسلم)

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން ޒަމާނަށް ހަޑިހުތުރު އެއްޗެހިނުގޮވާށެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ޒަމާނެވެ. (އެބަހީ ޒަމާނުގައި ހިނގާ ހުރިހާކަމެއް ތަގުދީރުކުރައްވަނީ އެކަލާނގެއެވެ.)"

މިބާބުގައި އުނގެނޭ މަސްއަލަތައް:

1. ޒަމާނަށް ހަޖިހުދުން އެއްކެރިގޫވުން މަނާކުރެއްވިފައިވުން.
2. ޒަމާނަށް ހަޖިހުދުން އެއްކެރިގޫވުމަކީ، الله އަށް ތަކުލީފުދިނުމާ ހަމަވާކަމެވެ.
3. "فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الدَّهْرُ" (ހަދީޘް، ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ޒަމާނެވެ.) މިބަސްފުޅަށް ވިސްނައި ދިނުމުން.
4. ބައެއްފަހަރު އިންސާނާ ޒަމާނަށް ހަޖިހުދުން އެއްކެރިގޫވެއެވެ. އެއީ އޭނާގެ ހިތުން އެކަން ގަސްދުނުކުރި ނަމަވެސް ވެއެވެ.

46

قَاضِي القُضَاة (ޤާޟީންގެ ޤާޟީ) ފަދަ ލަޤަބުދިނުމުގެ ޙުކުމް ނަންގަތުމާ ބާބު

މާތްالله ރުހިވޮޑިގަންނަވާ أبو هريرة ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބަޔާންފުޅުކުރެއްވިއެވެ.

"إِنَّ أَخْنَعَ اسْمٍ عِنْدَ اللهِ رَجُلٌ تَسَمَّى مَلِكَ الأَمْلاَكِ، لاَ مَالِكَ إِلاَّ اللهُ" (صحيح البخاري)

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ޙަޟްރަތުގައި އެންމެ ނިކަމެތިވެގެންވާ ނަމެއްކަމުގައިވާ މީހަކީ އެމީހަކަށް "مَلِكُ الأَمْلاَكِ" (ރަސްރަސްކަލުންގެ ރަސްކަލާ) މިނަންކިޔައިފައިވާ މީހާއެވެ. الله ފިޔަވައި ހަޤީޤީ ރަސްކަލަކު ނުވެއެވެ."

سفيان بن عيينة –رحمه الله– ވިދާޅުވިއެވެ. "مَلِكُ الأَمْلاَكِ" ގެ މިސާލަކީ: "ޝާހާންޝާހު" އެވެ.

އަދި އެހެން ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ.

"أَغْيَظُ رَجُلٍ عَلَى اللهِ يَوْمَ القِيَامَةِ وَأَخْبَثُهُ" (صحيح مسلم)

މާނައީ: "ޤިޔާމަތްދުވަހު الله ގެ ހަޟްރަތުގައި އެންމެ ކޯފާ ލިބިގެންވާ މީހަކީ އަދި އެންމެ ނަފްރަތުލިބިގެންވާ މީހަކީ (އެމީހަކަށް "مَلِكُ الأَمْلاَكِ" މިނަންކިޔައިފައިވާ މީހާއެވެ.)"

ބަޔާންފުޅުގައިވާ أَخْنَعُ ގެ މާނައަކީ: އެންމެ ނިކަމެތިވެގެންވާ މީހާ ނުވަތަ އެއްޗެވެ.

މިބާބުން ނެގޭ ފައިދާތައް:

1. "مَلِكُ الأَمْلاَكِ" މިނަމުން ނަންކިޔުން މަނާވެގެންވުން.

2. ހަމަކަށަވަރުން "ملك الأملاك" ގެ މާނައާއި އެއްފަދަ ނަންތަކުން ނަންކިޔުމަކީވެސް މަނާވެގެންވެއެވެ. އެއީ سفيان بن عيينة –رحمه الله– ވިދާޅުވިފަދައިންނެވެ.

3. "مَلِكُ الأَمْلاَكِ" އާއި މިފަދަ އެހެނިހެން ނަންތައްކިޔުމަށް ޝަރީޢަތުން އަރައިފައިވާކަމު ދެންނެވުން. އެއީ ހިތުން އާދޭހަ ގަސްތުނުކުރެވޭގޮތުން ރަނގަޅުވާނެކަން ދެއްވީ. މިފަދަ ނަންތައްކިޔުމުން މަނާވެގެންވަނީ الله تعالى އަށް މިފަދަ ނަންތައް ޚާއްޞަ ވެގެންވާތީއެވެ.

47

اللهގެ އިސްމުފުޅުތަކަށް އިޙްތިރާމުކުރުމާއި، އެކަލާނގެއަށްޓަކައި ނަން ބަދަލުކުރުމުގެ ވާހަކަ ނަންގަތް ބާބު

ރަޟިﷲ ޢަންހުސްފުޅުގެ أبو شريح ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. "އެކަލޭގެފާނުގެ كُنْيَة ނަންކިޔުއްވަނީ أبو الحكم ށް ކިޔަމުންދިޔައީއެވެ. ފަހެ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެކަލޭގެފާނަށް ބަސްފުޅުކުރެއްވިއެވެ.

"إِنَّ اللهَ هُوَ الحَكَمُ، وَإِلَيْهِ الحُكْمُ"، فَقَالَ: إِنَّ قَوْمِي إِذَا اخْتَلَفُوا فِي شَيْءٍ أَتَوْنِي فَحَكَمْتُ بَيْنَهُم، فَرَضِيَ كِلاَ الفَرِيْقَيْنِ، فَقَالَ: "مَا أَحْسَنَ هَذَا! فَمَا لَكَ مِنْ الوَلَدِ؟" قُلْتُ: شُرَيحٌ، وَمُسْلِمٌ، وَعَبْدُاللهِ، قَالَ: "فَمَنْ أَكْبَرُهُم؟" قُلْتُ: شُرَيْحٌ، قَالَ: "أَنْتَ أَبُو شُرَيْحٍ" (رواه أبو داود وغيره)

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން الله އީ حَكَمُ އެވެ. އަދި حُكم ވެސް ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ ބަށްޓަށެވެ." ފަހެ، أبو شريح ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންގެ ޤައުމުގެ މީސްތަކުން ކަމަކާ އިޚްތިލާފުވެއްޖެނަމަ (އެކަމުގެ ފައިސަލާކުރުމަށްޓަކައި) އަހުރެންގެ ގާތަށް އާދެއެވެ. ދެން އަހުރެން އެބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި ފައިސަލާކޮށްދެމެވެ. ފަހެ، އެ ފައިސަލާއަށް ދެބައިމީހުންވެސް ރުހެއެވެ. ފަހެ، رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބަސްފުޅުކުރެއްވިއެވެ. "މިއީ ކިހާ ރަނގަޅު ކަމެއް ހެއްޔެވެ؟ ތިބާގެ ތިބި ކޮންކޮން ދަރިންނެއް ހެއްޔެވެ؟" އަހުރެން ދަންނަވައިފީމެވެ. شريح އާއި مسلم އާއި عبد الله އެވެ. އެކަލޭގެފާނު ބަސްފުޅުކުރެއްވިއެވެ. "އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެންމެ ބޮޑީ ކާކު ހެއްޔެވެ؟" އަހުރެން ދަންނަވައިފީމެވެ. "شريح" އެވެ. އެކަލޭގެފާނު ބަސްފުޅުކުރެއްވިއެވެ. "ފަހެ، (މިގޮތުން) ކަލޭގެފާނަކީ أبو شريح އެވެ."

މިބާބުގައި އުނގެނޭ މަސްއަލަތައް:

1. الله ގެ އިސްމުފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކަށް އިޙްތިރާމްކުރުން. އެއީ އެހެން މީހަކަށް އިސްތިޢުމާލުކުރާއިރު އޭގެ މާނަ ގަސްދުނުކުރި ކަމުގައިވިޔަސް ވެއްޖެ.

2. الله ގެ އިސްމުފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކަށް އިޙްތިރާމްކުރުމުގެ ގޮތުން ނަން ބަދަލުކުރުން.

3. كُنْيَة ނަންދިނުމުގައި އެންމެބޮޑު ދަރިފުޅުގެ ނަން އިޚްތިޔާރުކުރުން.

48

الله ގެ ޒިކުރު އެއްޗެއްގައިވާ އެއްޗަކަށާއި، ޤުރުއާނަށާއި، ރަސޫލާއަށް މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަކުރާ މީހާގެ ވާހަކަ ނަންގަތް ބާބު

الله تعالى ވަޙީކުރައްވައިފައިވެއެވެ.

﴿ وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ ۚ قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ ﴾ (التوبة: 65)

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު (އެމުނާފިޤުން އެދެއްކިވާހަކަތަކާ މެދު) އެބައިމީހުންނާ ސުވާލުކުރެއްވިނަމަ އެބައިމީހުން ބުނާނެއެވެ. އަހުރެމެން ހަމައެކަނި މުނިފޫހިފިލުވައި މަޖާކުޅެމުއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ފުރައްސާރަކުރީ الله އަށާއި، އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށްހެއްޔެވެ؟"

މާތްالله ރުއްސުންލެއްވި ابن عمر އާއި، محمد بن كعب އާއި، زيد بن أسلم އާއި، އަދި قتادة – رحمهم الله– ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. (މިއެންމެންގެ ބަސްތަކުންގެ ރިވާޔަތްތަކުގައި ތަފުޞީލުގޮތުން ތަފާތުވިޔަސް މަޢުނާގެ ގޮތުން އެއްގޮތެވެ.) ތަބޫކުހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު މުނާފިޤަކު ބުނެފިއެވެ. މިޤާރީން ފަދަ އަދިއްލަ، ދޮގުވެރި، ހަނގުރާމައިގެ ވަގުތު ބިރުގަނޑުވާ އަހުރެމެން ނުދެކެމެވެ. އެހެންގެ މުރާދަކީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙާބީންނެވެ. ދެން މާތްالله ރުއްސުންލެއްވި عوف بن مالك ޙަޟްރަތުން ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭ ދޮގުހެދީމެވެ. އަދި ކަލެއަކީ މުނާފިޤެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް ކަލޭގެ ޚަބަރުދޭނަމެވެ. ދެންފަހެ، عوف، رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަރިހަށް އެކަލޭގެފާނަށް ޚަބަރުދެއްވުމަށްޓަކައި ވަޑައިގެންނެވި ހިނދު އެކަލޭގެފާނަށް ޤުރުއާނުން ވަޙީއާއިގެން އެކަލޭގެފާނު ޚަބަރުދެއްވިކަން (އެމުނާފިޤު ކަލޭގެއާ ބެހޭގޮތުން) ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވިކަމާއި ވާހަކަދެއްކެވިއެވެ. ދެން ފަހެ، އެމުނާފިޤު ކަލޭގެ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަރިހަށް އައެވެ. އޭރު އެކަލޭގެފާނު (ފަސްކަޅުގެން އުޓުބަހަށް އެރިގެންވަޑައިގެން) ދަތުރު

ފައްޓަވައިދިނެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު އިންނެވީ އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙާބުބޭކަލުންގެ މައްޗަށް ސަވާރުވެވަޑައިގެންނެވެ. ފަހެ، އެމުނާފިޤު ކަލޭގެ ބުނެފިއެވެ. ޔާالله ގެ ރަސޫލާއެވެ! އަހުރެމެން ހަމައެކަނި ދަތުރު ކުރުކޮށްލުމަށްޓަކައި ފޯރިޔާގެ ވާހަކަދައްކައި މަޖާކުރީއެވެ.- މާތްالله ރުއްސުންފުޅެއްވި عبدالله بن عمر ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ޖަމަލުފުޅުގެ ވާގަނޑުގައި އެމުނާފިޤު ކަލޭގެ އެލިގެންގެންވަނިކޮށް މިހާރުވެސް އަހުރެންނަށް ފެންނަނީފަދައެވެ.- އަދި ހިލަތަށް އޭނާގެ ފައިގައި ޖެހި އޭނާގެ ފައި ފުރޫޅައިހަދައެވެ. އަދި އޭނާބުނުމުގައި އޭނާ (رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް) ބުނަމުންގެންދިޔައެވެ. އަހުރެމެން ހަމައެކަނި މުނިފޫހިފިލުވައި މަޖާކުރީއެވެ. ފަހެ، رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އޭނާ އަށް ރައްދުގައި ކިޔުއްވަމުން ގެންދެވިއެވެ.

﴿ أَبِٱللَّهِ وَءَايَـٰتِهِۦ وَرَسُولِهِۦ كُنتُمْ تَسْتَهْزِءُونَ ﴿٦٥﴾ لَا تَعْتَذِرُوا۟ قَدْ كَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَـٰنِكُمْ ﴾

"ތިޔަބައިމީހުން ފުރައްސާރަކުރަނީ الله އަށާއި، އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށްހެއްޔެވެ؟ އުޒުރުނުދައްކާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވުމަށްފަހު ކާފިރުވެއްޖައީމުއެވެ." އެކަލޭގެފާނު އޭނާއާ ދިމާއަށް އެނބުރި ބައްލަވައިވެސްނުލައްވައެވެ. އަދި އިތުރު އެއްޗެއް އޭނާއަށް ވިދާޅުވެސްނުވެއެވެ. (أخرجه ابن جرير الطّبري وابن أبي حاتم)

މިބާބުގައި އުނގެނޭ މަސްއަލަތައް:

1. މިބާބުން ސާބިތުވި އެންމެބޮޑު މައްސަލައަކީ: الله އަށާއި، އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށާއި، ރަސޫލާގެ ޞަޙާބީންނަށް ފުރައްސާރަކޮށްފި މީހާއީ ކާފިރެއްކަން ބަޔާންވުމެވެ.

2. އެކަންކުރާ ކޮންމެ މީހަކާ ބެހޭގޮތުން ތައުބާ ސޫރަތުގެ 65 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރަކީ މިއެވެ. (އެބަހީ އެމީހަކު ކާފިރުވެއެވެ.)

3. ނަޞޭޙަތްތެރިވުމާއި، الله އަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ހުތުރުބަސްބުނުމާ ދެމެދު ވާ ތަފާތު.

4. الله އެކަމަކަށް ލޯބިވެވޮޑިގެންވާ ޢުޛުރުދެއްކުމާ الله ގެ ޢަދުއްވުތެރިންގެ މައްޗަށް ހަރުކަށިވުމާ ދެމެދު ވާ ތަފާތު.

5. އުފުރުމަތުގެ ތެރެއިން ޝަފާޢަތް ލިބުން އެކަށީގެންނުވާ ބައެއް އުފުރުވެއެވެ.

❁❁❁❁❁❁❁❁

49

ﷲ ގެ އަންނަނިވި ވަޙީބަސްފުޅުގެ ވާހަކަ ނަންގަތް ބާބު

އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ وَلَئِنْ أَذَقْنَاهُ رَحْمَةً مِّنَّا مِنۢ بَعْدِ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ هَٰذَا لِى وَمَآ أَظُنُّ ٱلسَّاعَةَ قَآئِمَةً وَلَئِن رُّجِعْتُ إِلَىٰ رَبِّىٓ إِنَّ لِى عِندَهُۥ لَلْحُسْنَىٰ ۚ فَلَنُنَبِّئَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِمَا عَمِلُوا۟ وَلَنُذِيقَنَّهُم مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴾ (فصّلت: 50)

މާނައީ: "އޭނާއަށް ޖެހުނު މުޞީބާތަކަށްފަހު ތިމަން ﷲ ގެ ރަޙްމަތުން ނިޢުމަތެއްގެ ރަހަ، ތިމަން ﷲ އޭނާއަށް ދައްކަވައިފިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ބުނާނެއެވެ. މިއީ އަހުރެންނަށް ލިބެންޖެހޭ އަހުރެންގެ ޙައްޤެވެ. އަދި ޤިޔާމަތްދުވަހެއް އައިސްފާނެ ކަމަކަށް އަހުރެން ޤަބޫލެއްނުކުރަމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށް އަހުރެން އަނބުރާ ގެންދެވިއްޖެނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތުގައި އަހުރެންނަށް ހެޔޮކަމެއް ލިބިގެންވެއެވެ. ފަހެ ކާފިރުވީ މީސްތަކުންނަށް އެބައިމީހުން ކުރި އަމަލުތަކުގެ ޚަބަރު ތިމަން ﷲ ދެއްވާހުށީމުއެވެ. އަދި ގަދަފަދަ ޢަޛާބެއްގެ ރަހަވެސް އެބައިމީހުންނަށް ދެއްކަވާހުށީމުއެވެ."

مجاهد –رحمه الله– "هَذَا لِيْ" ގެ ތަފްސީރުގައި ވިދާޅުވިއެވެ. "هَذَا بِعَمَلِيْ وَأَنَا مَحْقُوقٌ بِهِ" އެބަހީ މިތަނަވަސްކަމާއި ލިބިގެން އަހުރެންނަށް ލިބުނީ އަހުރެންގެ މަސައްކަތުންނެވެ. އަދި މިކަން ލިބުމަށް ޙައްޤުވެގެންވަނީވެސް އަހުރެންނެވެ.

މާތްﷲ ރުޟާވެވޮޑިގެންވާ ابن عبّاس "هذا لي" ގެ ތަފްސީރުގައި ވިދާޅުވިއެވެ. "يُرِيْدُ مِنْ عِنْدِي" އެބަހީ މުރާދަކީ މިއީ އަހުރެންގެ އަމިއްލަ މުދަލެވެ.

ﷲ تعالى ގެ ވަޙީ ބަސްފުޅު ﴿قَالَ إِنَّمَآ أُوتِيتُهُۥ عَلَىٰ عِلْمٍ عِندِىٓ﴾ (القصص: 78) (ޤާރޫނު ބުނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިމުދާތައް އަހުރެންނަށް ލިބުނީ އަހުރެންގެ ކިބައިގައިވާ ޢިލްމުގެ ސަބަބުންނެވެ.)

މިބަސްފުޅުގެ ތަފްސީރުގައި قتادة -رحمه الله- ވިދާޅުވިއެވެ. "عَلَى عِلْمٍ مِنِّي بِوُجُوهِ الْمَكَاسِبِ"
(ޤާރޫނު ބުނެއެވެ. މިމުދާތައް އަހުރެންނަށް ލިބުނީ) އާމްދަނީ ހޯދާ ގޮތްތައް އަހުރެންނަށް
އެނގުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދިއެހެން ޢިލްމުވެރިން މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި ވިދާޅުވިއެވެ. "عَلَى
عِلْمٍ مِنَ اللهِ أَنِّي لَهُ أَهْلٌ" (ޤާރޫނު ބުނެއެވެ. މިމުދާތައް އަހުރެންނަށް ލިބުނީ) އަހުރެންނަށް
މިމުދާލިބިކަމާ އެކަށީގެންވާ މީހެއްކަން الله ދެނެވޮޑިގެންވާތީއެވެ.

އަދި މާތްالله ރުއްސެވުން ލެއްވި أبو هريرة ގެ ރިވާޔަތް ކުރެވިގެންވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ހަދީޘްފުޅުކުރައްވަމުން އެކަށައްވާގޮތުން އިއްސެވިއެވެ.

"ހަމަކަށަވަރުން ބަނީއިސްރާއީލުގެ ތިންމީހަކު ވިއެވެ. އެމީހުންނަކީ އެކަކީ ބަރަސްބަލިޖެހިފައިވާ
މީހެކެވެ. އަނެކަކީ ތަލަވެފައިވާ މީހެކެވެ. އަދި އަނެކަކީ ކަނުވެފައިވާ މީހެކެވެ. ފަހެ الله تعالى
މީހުންނަށް އިމްތިޙާނު ކުރެއްވުމަށް އެދިވޮޑިގެން އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް މަލާއިކަތަކު ފޮނުއްވިއެވެ.
ދެންފަހެ މަލާއިކަތާ އެންމެ ފުރަތަމަ ބަރަސްބަލިޖެހިފައިވާ މީހާގެ ގާތަށް ވަޑައިގެން
ދަންނަވައިފިއެވެ. ތިބާއަށް އެންމެ ލޯބިވާ ބޭނުންވާނީ ކޮންކަމެއްހެއްޔެވެ؟ އޭނާ
ބުނެފިއެވެ. ރީތި ކުލައަކާއި ރީތި ހަންގަނޑެކެވެ. އަދި މީސްތަކުން އަހުރެންގެ ކިބައިން
ހުތުރުކަން އިހުސާސްކުރާ ސަބަބު ފިލައިދިޔުމެވެ. ދެން ފަހެ މަލާއިކަތާ އޭނާގެ ގައިގައި އަތްފުޅު
ބާއްސަވައިލެއްވުމުން އޭނާގެ ކިބައިން ހުތުރުކަން ފިލައިހިނގައްޖެއެވެ. ދެން އޭނާއަށް ރީތި ކުލައަކާއި
ރީތި ހަންގަނޑެއް ދެވިއްޖެއެވެ. މަލާއިކަތާ ދަންނަވައިފިއެވެ. ދެން ތިބާއަށް އެންމެ
ލޯބިވާ މުދަލަކީ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ އޭނާ ބުނެފިއެވެ. ޖަމަލެވެ. ނުވަތަ ގެރިއެވެ. (ބަޔާނުގެ
ރާވީ إسحاق -رحمه الله- އަށް މިދެ ތަކެތި ބުނިގޮތުން ޝައްކުވެފައިވެއެވެ.) ދެންފަހެ، މާބަނޑު
ޖަމަލެއް އޭނާއަށް ދެވިއްޖެއެވެ. އަދި މަލާއިކަތާ ދުޢާކުރައްވައިފިއެވެ. "بَارَكَ اللهُ لَكَ فِيْهَا" الله އަ
ޖަމަލުގައި ތިބާއަށް ބަރަކާތްލައްވާށިއެވެ! ދެންފަހެ މަލާއިކަތާ ތަލަވެފައިވާ މީހާގެ ގާތަށް ވަޑައިގެން
ދަންނަވައިފިއެވެ. ތިބާއަށް އެންމެ ލޯބިވާ ބޭނުންވާނީ ކޮންކަމެއްހެއްޔެވެ؟ އޭނާ
ބުނެފިއެވެ. ރީތި އިސްތަށިގަނޑެކެވެ. އަދި މީސްތަކުން އަހުރެންގެ ކިބައިން
ހުތުރުކަން އިހުސާސްކުރާ ސަބަބު ފިލައިދިޔުމެވެ. ދެން މަލާއިކަތާ އޭނާގެ ގައިގައި އަތްފުޅު
ބާއްސަވައިލެއްވުމުން އޭނާގެ ކިބައިން ހުތުރުކަން ނެތިގެންދިޔައެވެ. އަދި އޭނާއަށް ރީތި
އިސްތަށިގަނޑެއް ދެވިއްޖެއެވެ. ދެން މަލާއިކަތާ ދަންނަވައިފިއެވެ. ތިބާއަށް އެންމެ ލޯބިވާ
މުދަލަކީ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ އޭނާ ބުނެފިއެވެ. ގެރި ނުވަތަ ޖަމަލެވެ. ދެންފަހެ، މާބަނޑު ގެރިއެއް

އޭނާއަށް ދުވިއްޖެއެވެ. އަދި މަލާއިކަތާ ދުޢާކޮށްދެއްވިއެވެ. "بَارَكَ اللهُ لَكَ فِيْهَا" الله ތި ގެރިގައި ތިބާއަށް ބަރަކާތްލައްވާށިއެވެ!

ދެންފަހު މަލާއިކަތާ ކަނުވީމީހާގެ ގާތަށް ވަޑައިގެން ދަންނަވައިފިއެވެ. ތިބާއަށް އެންމެ ލޯބިވާކަން ބޮޑުވާނީ ކޮންއެއްޗަކަށްހެއްޔެވެ؟ އޭނާ ބުނެފިއެވެ. އަހުރެން މީސްތަކުން ދުށުމަށްޓަކައި الله تعالى، އަހުރެންނަށް އަހުރެންގެ ލޯތަކުގެ ފެނުން ރައްދުކޮށްދެއްވުމެވެ. ދެން ފަހެ މަލާއިކަތާ އޭނާގެ ގައިގައި އަތްލުއްވާ ބާއްސަވައިލެއްވުމުން الله، އޭނާގެ ލޯތަކުގެ ފެނުން ރައްދުކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. ދެން މަލާއިކަތާ ދަންނަވައިފިއެވެ. ތިބާއަށް އެންމެ ލޯބިވާ މުދަލަކީ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ އޭނާ ބުނެފިއެވެ. ބަކަރިއެވެ. ދެންފަހު، މާބަނޑު ބަކަރިއެއް އޭނާއަށް ދުވިއްޖެއެވެ. ކުޑަދުވަސްކޮޅަކަށް ފަހު ޖަމަލާއި ގެރި ވިހައިފިއެވެ. ބަކަރިވެސް ވިހައިފިއެވެ. ދެންފަހު ކުރިން ބަރަސްބާރުޖެހިފައިވާ މީހާގެ ޖަމަލުތަކުގެ ވާދިޔެއް މިލްކުވެއްޖެއެވެ. އަދި ކުރިން ތަލަފޮޅިފައިވާ މީހާގެ ގެރިތަކުގެ، އޭނާއަށް ގެރީގެ ވާދިޔެއް މިލްކުވެއްޖެއެވެ. އަދި ކުރިން ކަނުވެފައިވާ މީހާގެ ބަކަރިތަކުގެ، އޭނާއަށް ބަކަރީގެ ވާދިޔެއް މިލްކުވެއްޖެއެވެ. ދެން މަލާއިކަތާ ކުރިން ބަރަސްބާރު ޖެހިފައިވާ މީހާގެ ގާތަށް އޭނާގެ އުސޫރަގައި ވަޑައިގެން ދަންނަވައިފިއެވެ. އަހުރެންނަކީ މިސްކީނެކެވެ. ދަތުރުކުރުމުގައި ހުރިހާ ވަސީލަތްތަކެއް ކެނޑިއްޖެއެވެ. މިއަދު الله ގެ މަދަދުފުޅުންނާއި ދެން ތިބާގެ މަދަދުން މެނުވީ އަހުރެންނަށް ރަށަށް ވާސިލުވެވޭކަށް ނެތެވެ. ތިބާއަށް ރީތި ކުލައާއި ރީތި ހަމާއި، މުދާ ދެއްވި ފަރާތުގެ ނަމުގައި އަހުރެން ތިބާއާ ސުވާލުކުރަމެވެ. އަހުރެންގެ ދަތުރުގައި ވާސިލުވުމަށް ޖަމަލެއް ދީބަލާށެވެ. ދެން އޭނާ ބުނެފިއެވެ. ހައްޤުތައް ގިނައެވެ. (އެހެންކަމުން ތިބާއަށް ދެވޭކަށް ނެތެވެ.) މަލާއިކަތާ ދަންނަވައިފިއެވެ. އަހުރެންނަށް ތިބާ އެނގޭ ފަދައެވެ. ތިބާއަކީ ކުރިން ބަރަސްބާރުޖެހިފައިވާ މީހެއް ނޫންހެއްޔެވެ؟ އޭރު މީސްތަކުން ތިބާގެ ކިބައިން ހުތުރުކަން އިހުސާސްކުރެއެވެ. އަދި ފަޤީރެއް ކަމުގައި ތިބާ ނުވާނޫންހެއްޔެވެ؟ ފަހެ، الله ތިބާއަށް މުދާ ދެއްވީ މިބާ މުސްތަޙިއްޤުވުމުން ނޫނެވެ. ފަހެ، އޭނާ ބުނެފިއެވެ. މި މުދަލަކީ އަހުރެންގެ ކާބަފައިންގެ ފަރާތުން އަހުރެންނަށް ވާރުތަވި މުދަލެވެ. ފަހެ، މަލާއިކަތާ ދަންނަވައިފިއެވެ. ތިބާއަކީ ދޮގުހަދާ މީހެއްކަމުގައިވާނަމަ الله، ތިބާގެ ކުރީގެ ހާލަތަށް ތިބާ ބަދަލުކޮށްދެއްވާށިއެވެ! ދެން މަލާއިކަތާ ކުރިން ތަލަފޮޅިފައިވާ މީހާގެ ގާތަށް އޭނާގެ އުސޫރަގައި ވަޑައިގެން ކުރިން ބަރަސްބާރުޖެހިފައިވާ މީހާއަށް ދެންނެވިފަދައިން ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭނާވެސް

ޖަވާބުދިނީ ކުރީގެ މީހާ ޖަވާބުދިންގޮތަށެވެ. ފަހެ މަލާއިކަތާ ދަންނަވައިފިއެވެ. ތިބާއަކީ ދޮގުވެރިޔަކު ކަމުގައިވާނަމަ الله، ތިބާގެ ކުރީގެ ހާލަތަށް ތިބާ ބަދަލުކޮށްދެއްވާނެއެވެ!

ދެން މަލާއިކަތާ ކުރީގައި ކަނުވެފައިވާ މީހާގެ ގާތަށް އޭނާގެ ސޫރަތުގައި ވަޑައިގެން ދަންނަވައިފިއެވެ. އަހުރެންނަކީ މިސްކީނެއްމެވެ. އަދި ދަތުރުވެރިއެއްމެވެ. އަހުރެންގެ ދަތުރުކުރާ ހުސްވެ ވަސީލަތްތައް ކަނޑިއްޖެއެވެ. މިއަދު الله ގެ މަދަދުފުޅުންނާއި ދެން ތިބާގެ މަދަދުން ފިޔަވާ އަހުރެންނަކަށް ރަށަށް ވާސިލުވެވޭނެގޮތެއްނެތެވެ. ތިބާއަށް ތިބާގެ ލޯ ރައްދުކޮށްދެއްވި ފަރާތް ދުރުވެރިކަން އަހުރެން ރަނގަޅަށް ވާސިލުވުމަށްޓަކައި ދަތުރު ޖެހޭގޮތުން އިސްތިޢާނަތްދޭކަން ބަކަރިއެއް ދިނުމަށް މީހާގެ ކިބައިން އެދުނެވެ. ފަހެ، އޭނާ ބުނެފިއެވެ. މީގެކުރިން އަހުރެން ކަނުމީހަކުކަމުގައި ވިމެވެ. ފަހެ، الله تعالى އަހުރެންނަށް ލޮލުގެ ފެނުން ރައްދުކޮށްދެއްވިއެވެ. ފަހެ، މިހާ ބޭނުންވާވަރަކަށް ގެންދޭވެ. އަދި ބޭނުންވާވަރަކަށް އަހުރެންނަށް ދޫކޮށްލާށެވެ. ފަހެ، الله ގަސަމު ބުނަމެވެ. الله އަށްޓަކައި މިހާ އަހުރެންގެ އަތުން ގެންދިޔަ އެއްޗަކާ މެދު އަހުރެން މިއަދު ބަހެއް ނުބުނާނަމެވެ. މަލާއިކަތާ ދެންނެވިއެވެ. ތިބާގެ މުދާ ތިބާގެ އަތުގައި ބަހައްޓާށެވެ. މިއީ ތިޔަބައިމީހުން ގެން ކުރެވުނު އިމްތިޙާނެކެވެ. ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން الله ތިބާއަށް ރުހިވޮޑިގެންފިއެވެ. އަދި ތިބާގެ ދެ އެކުވެރިންގެ މައްޗަށް ކޯފާވެވޮޑިގެންފިއެވެ. (صحيح البخاري وصحيح مسلم)

މިބާބުގައި އުނގެނޭ މަސްއަލަތައް:

1. فصّلت ސޫރަތުގެ 50 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.
2. ﴿لَيَقُولَنَّ هَٰذَا لِي﴾ މިބަސްފުޅުގެ މާނައަކީ ކޮބައިކަން ބަޔާންވުން.
3. ﴿إِنَّمَآ أُوتِيتُهُۥ عَلَىٰ عِلْمٍ عِندِيٓ﴾ މިބަސްފުޅުގެ މާނައަކީ ކޮބައިކަން ބަޔާންވުން.
4. ބަނީއިސްރާއީލު ތިންމީހުންގެ އިސްވެދިޔަ ވާހަކައިގައިވާ މަތިވެރި އިބުރަތް.

50

الله ގެ އަންނަނިވި ވަޙީބަސްފުޅުގެ ވާހަކަ ނަންގަތް ބާބު

އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿فَلَمَّآ ءَاتَىٰهُمَا صَٰلِحًا جَعَلَا لَهُۥ شُرَكَآءَ فِيمَآ ءَاتَىٰهُمَاۚ فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ (الأعراف: 190)

މާނައީ: "ފަހެ الله، އެދެމެދުންނަށް (ދަރިފިރިހެނަކު) ޞާލިޙުދަރިއަކު ދެއްވި ހިނދު، އެކަލާނގެ އެދެއްވި ނިޢުމަތުގައި އެކަލާނގެއާ އެހެން ފަރާތްތަކެއް އެދެމީހުން ޝަރީކުކުރިއެވެ. ފަހެ الله އެބައިމީހުން ޝަރީކުކުރާކަންތަކުން މަތިވެރިވެ ހުސްޗަށިވެވޮޑިގެންވެއެވެ."

ابن حزم –رحمه الله– ވިދާޅުވިއެވެ. الله ނޫން ފަރާތަކަށް ޢަބްދުވަންތަކަން ނިސްބަތްކޮށްދޭ ކޮންމެ ނަމެއް ހަރާމްވެގެންވާކަމަށް ޢިލްމުވެރިން އިއްތިފާޤުވެގެންވެއެވެ. މިސާލަކަށް عبد عمر، عبد الكعبة މިފަދަ ނަންނަމެވެ. އެކަމަކު ހަރާމްވެގެންވާ ނަންތަކުން عبد المطّلب އިސްތިސްނާވެގެންވެއެވެ.[1] އިސްވެދިޔަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި މާތްالله ރުއްސެވުންލެއްވި ابن عبّاس ވިދާޅުވިއެވެ.

---

(1) فائدة: عبد المطّلب ގެ ނަންފުޅު ހަރާމްވެގެންވާ ނަންތަކުން އިޖްމާޢުވެރިން އިސްތިސްނާކޮށްދެއްވީ އެކަލޭގެފާނުގެ ނަންފުޅުގައި އަބްދު ހިމެނިފައިވީ عبديّة ގެ މާނައިގައި ނޫންކަމަށްވާތީއެވެ. އަދިކިއްޔާ! އެކަލޭގެފާނުގެ ނަންފުޅުގައި عبد ހިމެނިފައިވީ غلام ގެ މާނައިގައެވެ. އެކަލޭގެފާނަށް عبد المطّلب ކިޔުނު ސަބަބާއި ވާހަކަ ދަންނަވަމެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ އަސްލުނަންފުޅަކީ شيبة بن هاشم بن عبد مناف އެވެ. المطّلب އަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅުގެ ބޭބޭކަލެކެވެ. އެއްފަހަރަކު المطّلب މަދީނާއަށް ވަޑައިގެންފިއެވެ. އޭރު عبد المطّلب ގެފާނު ހުންނެވީ بنو نجّار ގެ އެކަލޭގެފާނުގެ މަންމަފުޅާއި ބޭބޭކަލުންގެ ގާތުގައެވެ. އެހިނދު ހަމަކަށަވަރުން ... بنو نجّار ގެ އަރިހުންނެވެ. عبد المطّلب ގެފާނަކީ އެދުވަހުން ... ކުޑަކުއްޖެކެވެ. ފަހެ، عبد المطّلب ގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ބޭބޭކަލުންގެ ގާތުގައި ... ހިނދު އެކަލޭގެފާނުގެ ބޭބޭފުޅު المطّلب، އެކަލޭގެފާނު މައްކާއަށް ވަޑައިގަންނަވައިފިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އިންނެވީ ބޭބޭފުޅުގެ ފަހަތުގައެވެ. ... ސަވާރުކޮށްގެން ... =

އާދަމުގެފާނު، ހައްވާގެފާނާއި އެއްދާންކުރެއްވި ހިނދު ހައްވާގެފާނު އާލާސްވެ އިންނަވައިފިއެވެ. އެހިނދު އެކަމަނާގެ ގާތަށް އިބިލީސް އައިސް ބުނެފިއެވެ. އަހުރެންނަކީ ތިޔަދެކަނބަލުން ސުވަރުގެއިން ނެރުނު ތިޔަދެކަނބަލުންގެ އެކުވެރިޔާއެވެ. އަހުރެންގެ ބަސްއަހާށެވެ. ނޫނީނަމަ ކަނބުލޮގެ ބަނޑުގައިވާ ދަރިފުޅުގެ ބޮލުގައި ދަރުފިލި ފުއްޓާގެ ދެދަދު ޖައްވާލަނީމެވެ. އޭރުން އެދަރިފުޅު ނިކުންނަވާނީ ކަނބުލޮގެ ބަނޑު ފަޅައިގެންނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިވެނި އެވެނި ކަމެއް ކުރާނަމެވެ. (މިގޮތަށް އިންޒާރުދެއްވި) އެދެކަނބަލުން ބިރުގަންނަވާދުން ގެންދިޔައެވެ. އަދި ބުނެފިއެވެ. އެދަރިފުޅަށް عبد الحارث ނަން ކިޔާށެވެ. ފަހެ، އެދެކަނބަލުން އެބަސްބަހަށް ބަސްއެހުމަށް އިންކާރުކުރެއްވިއެވެ. ފަހެ، އެކަމަނާ ދަރިފުޅާގެން ބަރުކަށްވީއިރު ދަރިފުޅު އޮތީ މަރުވެފައެވެ. ދެން ދެވަނަފަހަރަށް އާލާސްވެ އިންނަވައިފިއެވެ. ފަހެ، އެކަމަނާ އާލާސްވެ އިންނެވުމާއި އަނެއްކާވެސް އެދެކަނބަލުންގެ ގާތަށް އިބިލީސް އަތުވެއްޖެއެވެ. އަދި ހަމަކުރިން ބުނީފަދައިން ބުނެފިއެވެ. ފަހެ، އެދެކަނބަލުން އެބަސްބަހަށް ބަސް އެހުމަށް އިންކާރުކުރެއްވިއެވެ. ދެންފަހެ، އެކަމަނާ ބަރުކަށްވީއިރު ދަރިފުޅު އޮތީ މަރުވެފައެވެ. ދެން ތިންވަނަ ފަހަރަށް އާލާސްވެ އިންނަވައިފިއެވެ. އަނެއްކާވެސް އެދެކަނބަލުންގެ ގާތަށް އިބިލީސް އަތުވެއްޖެއެވެ. އަދި ހަމަކުރިން ބުނީފަދައިން ބުނެފިއެވެ. ދެންފަހެ، އެދެކަނބަލުންގެ ހިތްފުޅުގައި ދަރިވަންތަކަމުގެ ލޯބި އެކުލެވިއްޖެއެވެ. އެހެންކަމުން މިފަހަރު އެދެކަނބަލުންނަށް ވިހުނު ދަރިފުޅަށް އެދެކަނބަލުން عبد الحارث ނަން ކިޔައިފިއެވެ. ފަހެ، ﴿ جَعَلَا لَهُۥ شُرَكَآءَ فِيمَآ ءَاتَىٰهُمَا ﴾ الله تعالى ގެ މިބަސްފުޅުގެ މުރާދަކީ މިއެވެ. (رواه ابن أبي حاتم) އަދި ހަމަ إمام ابن أبي حاتم، قتادة –رحمه الله– ގެ ކިބައިން ޞައްޙަ ސަނަދަކުން ރިވާކުރެއްވިއެވެ. އެ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އާދަމުގެފާނާއި ހައްވާގެފާނު، الله އަށް ޝަރީކަކު ހަދަންގޮތުގައި އެކަލާނގެ އާ އެހެން ފަރާތަކަށް ބައިވެރިކުރިއެވެ. (އެއީ އިބާދަތުގެ ބަސްއަޅުވާލިއެވެ.) އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކުރުމުގައި އެކަލާނގެއާ އެހެން ފަރާތްތައް ބައިވެރިނުކުރެއްވިއެވެ. (އެއީ އިބާދަތުގެ އަޅުކަން ކުރެއްވިކަށްނުވެއެވެ.)"

އަދި ހަމަ إمام ابن أبي حاتم، ﴿لَئِنْ ءَاتَيْتَنَا صَٰلِحًا ﴾ (الأعراف: *189*) (ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ އަޅަމެން ދަރިކަލުންނަށް ފުރިހަމަ ދަރިއަކު ދެއްވައިފިނަމަ) މިއާޔަތުގެ ތަފުސީރުގައި مجاهد –

އެކަލޭގެފާނުގެ ބޮޑުބޭބޭގެ ފަހަތުން ދުވެގެން އައުމުން އިންސާނުންނަށް ފެނުނު ހިނދު، المطّلب ގެ غلام އެއްކަމަށް ހީކޮށް عبد المطّلب ނަމަށް ގޮވަންފަށައިފިއެވެ. އަދި އެނަންފުޅު އެކަލޭގެފާނަށް ހަރުލާފިއެވެ.

رحمه الله– ގެ ރިވާއިން ޞައްޙަ ސަނަދަކުން ރިވާކުރެއްވިއެވެ. "އެބަހީ އާދަމްގެފާނާއި ހައްވާގެފާނާ ދެކަނބަލުންނަށް ލިބޭ ދަރިފުޅު އިންސާނަކަށް ނުވެދާނެތީ އެދެކަނބަލުން ބިރުފުޅުގަތީއެވެ." އަދި إمام ابن أبي حاتم މިމާނާގައި حسن އާއި سعيد އާއި މިނޫން ބޭބޭފުޅުންގެ ރިވާއިން އާޔަތުގެ ތަފްސީރު ޒިކުރުކުރެއްވިއެވެ.

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. الله ނޫން ފަރާތަކަށް އަޅުވަންތަކަށް ނިސްބަތްކޮށްގެން ކިޔޫ ހުރިހާ ނަމެއް ޙަރާމްވެގެންވުން.
2. الأعراف ސޫރަތުގެ 190 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.
3. އިސްވެދިޔަ آدم عليه السّلام އާއި حوّاء عليها السّلام ގެ واقعة ގައި ނަންދެއްވިގެން އެވާޝިރުކަކީ ހަމައެކަނި ނަންކިޔުމުގައިވާ ޝިރުކެކެވެ. ޙަޤީޤީ ޝިރުކެއްނޫނެވެ.
4. الله تعالى މީހަކަށް ފުރިހަމަ އަންހެން ދަރިއަކު ދެއްވުން އެއީ އެކަލާނގެ ނިޢުމަތްތަކުގެ ތެރެއިން ނިޢުމަތެކެވެ.
5. الله تعالى އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގައި ކުރެވޭޝިރުކާއި އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި ކުރެވޭޝިރުކާ ދެމެދު ހުރިތަފާތު ސަލަފުން ބަޔާންކޮށްދެއްވުން.

❁❁❁❁❁❁❁❁

51

اللّٰه ގެ އަންނަނިވި ވަރިބަސްފުޅުގެ ވާހަކަ ނަންގަތް ބާބު

﴿وَلِلَّهِ ٱلۡأَسۡمَآءُ ٱلۡحُسۡنَىٰ فَٱدۡعُوهُ بِهَاۖ وَذَرُواْ ٱلَّذِينَ يُلۡحِدُونَ فِيٓ أَسۡمَٰٓئِهِۦۚ﴾ (الأعراف: 180)

މާނައީ: "އަދި އެންމެ ރިވެތި އިސްމުފުޅުތައް މިލްކުވެގެންވަނީ اللّٰه އަށެވެ. ފަހެ، އެއިސްމުފުޅުތަކުން، ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް ދުޢާކުރާށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިސްމުފުޅުތަކުގައި އިލްޙާދުކުރާ މީހުން ތިޔަބައިމީހުން ދޫކޮށްލާށެވެ."(1)

إمام ابن أبي حاتم، رَحِمَهُ اللّٰه ރިވާކުރެއްވި عبدالله بن عبّاس ގެ ރިވާއިން اللّٰه ގެ އިސްމުފުޅުތަކުގައި އިލްޙާދުކުރުމުގެ މާނައަކީ ޝިރުކުކުރުން ކަމުގައި ނަޤުލުކުރައްވައެވެ.

އަދި ހަމަ އިބްނު ޢައްބާސްގެ ރިވާއިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. މުޝްރިކުން އެބައިމީހުންގެ لاَت އަށް އިލާހުގެ ނަމުން ނަންދިނީއެވެ. އަދި عُزَّى އަށް عزيز ގެ ނަމުން ނަންދިނީއެވެ. (اللّٰه ގެ އިސްމުފުޅުތަކުގައި އިލްޙާދުކުރުމުގެ މާނައަކީ މިއެވެ.)

---

(1) يقول المترجم: އިލްޙާދުގެ މާނައަކީ ޙައްޤުމަގުން ކަނޑައިލުމެވެ. ބެލުން ދީނީޢާލިމުންގެ ބަސްތަކުގައި ހަތަރު ގޮތަކަށް اللّٰه ތަޢާލާގެ އިސްމުފުޅުތަކުގައި އިލްޙާދުކުރެވެއެވެ. (1) އެކަލާނގެ އިސްމުފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކުން ބުދުތަކަށް އިލާހުންތަކަށް ނަންދިނުން. މިސާލަކަށް މުޝްރިކުން އެބައިމީހުންގެ لاَت އަށް اللّٰه ގެ ނަމުން ނަންދިނުން. عُزَّى އަށް عزيز ގެ ނަމުން ނަންދިނުން. (2) އެކަލާނގެ އިސްމުފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކަށް ތިމާގެ ފަރާތުން އިތުރުކުރުން. މިސާލަކަށް اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިނުވާ ނަމެއް ނުވަތަ ސިފައެއް އެކަލާނގެއަށް ނިސްބަތްކުރުން. (3) އެކަލާނގެ އިސްމުފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކުން އިންކާރުކުރުން. މިސާލަކަށް އެކަލާނގެ އިސްމުފުޅުތަކުންނާއި ސިފަފުޅުތަކުން ބިލްކުލް ނަންފުޅުތަކާއި ނުވަތަ ސިފަފުޅުތަކާއި އެކަލާނގެއަށް ޘާބިތުކަން އިންކާރުކުރުމުގެ ސިފަފުޅުތަކާއި އެކަލާނގެއަށް ދޭހައިކުރުން. އަދި ބާޠިލު އިސްމުފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކަށް ނިސްބަތްކުރުން. (4) އެކަލާނގެ ސިފަޔާ އިސްމުފުޅުތައް ތަޝްބީހުކުރުން. ނުވަތަ ސިފަޔާ އިސްމުފުޅުތަކަށް އިންކާރުކުރުން. ނުވަތަ އެކަލާނގެ ސިފަޔާ އިސްމުފުޅުތައް މަޚްލޫޤުންގެ ސިފަތަކާ އެއްގޮތްކަމަށް ބެލުން. މިސާލަކަށް مُعْتَزِلَة، أَشْعَرِيَّة، جَهْمِيَّة، مَاتُرِيْدِيَّة ފަދަ ބާޠިލު فرقة ތަކުގެ ޢަޤީދާތަކުގައި ކަންތައްތަކާ ގޮތެވެ. اهـ.

މިބާބުގައި އުނގެނޭ މަސްއަލަތައް:

1. الله އަށް އިސްމުފުޅުތައް ލިބިވޮޑިގެންވާކަން ސާބިތުވުން.

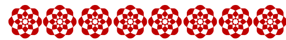
2. އެކަލާނގެއަށް ލިބިވޮޑިގެންވާ އިސްމުފުޅުތަކަކީ އެންމެރީތި އިސްމުފުޅުތައް ކަމުގައި ސާބިތުވުން.

3. އެކަލާނގެ އިސްމުފުޅުތަކުން އެކަލާނގެއަށް ދުޢާކުރުމަށް އަމުރުކުރެވިގެންވުން.

4. الله ގެ އިސްމުފުޅުތަކަށް އިންކާރުކުރާ ޖާހިލު މުލްޙިދުންނާއި ދުރުހެލިވުން.

5. الله ގެ އިސްމުފުޅުތަކުގައި އިލްޙާދުކުރުމުގެ ގޮތުގެ ތަފްސީލު.

6. އިލްޙާދުކުރާ މީހުންގެ މައްޗަށް ހުރި ވަޢީދު.

52

"السَّلَامُ عَلَى اللهِ" މިފަދައިން ނުބުނުންވާނެ ވާހަކަ ނަންގަތް ބާބު

މާތްالله ރުއްސުންލެއްވި عبدالله بن مسعود ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަހަރުމެން ނަބިއްޔާއާއެކު ނަމާދުކުރާއިރު، "السَّلَامُ عَلَى اللهِ مِنْ عِبَادِهِ، السَّلَامُ عَلَى فُلَانٍ وَفُلَانٍ" (الله ގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ފަރާތުން ސަލާމަތްކަންވާނދޭވެ. މިވެނި އެވެނި މީހެއްގެ މައްޗަށްވެސް ސަލާމަތްކަންވާނދޭވެ.) މިފަދައިން ކިޔާކަށްވެއްޖެއެވެ. ފަހެ ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ.

"لاَ تَقُولُوا: السَّلَامُ عَلى اللهِ، فَإِنَّ اللهَ هُوَ السَّلَامُ"

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން "السَّلَامُ عَلَى اللهِ" މިފަދައިން ނުކިޔާށެވެ. އެހެނީ الله އީ ހުދު ސަލާމަތްކަން ދެއްވާ ފަރާތެވެ." (صحيح البخاري وصحيح مسلم)

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. ސަލާމުގެ ތަފްސީރު ބަޔާންވުން.
2. ސަލާމަކީ މުސްލިމުން އެކަކު އަނެކަކަށް އަރުވައިދޭ ދުޢާއެކެވެ.
3. السَّلَامُ عَلَى اللهِ މިކަހަލަ الله ގެ ޝަރީޢަތާ އެކަށީގެންނުވާއެވެ.
4. މިކަހަލަ އެކަށީގެންވާ ޝަރީޢަތާ އެކަށީގެންނުވާ ސަބަބު ބަޔާންވުން.
5. الله އަށް އެކަށީގެންވާ ވާހަކަ ސަލާމު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އުއްމަތަށް އުނގަންނައިދެއްވުން. އެއީ "التَّحِيَّاتُ لِلهِ والصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ" އެވެ.

53

"އޭ ހައްދަވާބެލެހެއްޓެވި ރަސްކަލާނގެ! ތިޔަރަސްކަލާނގެ އެދިވަޑައިގެންފިނަމަ މިއަޅާއަށް ފާފަފުއްސަވާނދޭވެ!" މިފަދައިން ބުނުމުގެ ޙުކުމް ނަންގަތުމާ ބާބު

ރަޟިޔަﷲ ޢަންހުގެފާނު أبو هريرة ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"لاَ يَقُلْ أَحَدُكُمْ: اللَّهُمَّ اغْفِرْلِي إِنْ شِئْتَ، اللَّهُمَّ ارْحَمْنِي إِنْ شِئْتَ، لِيَعْزِمِ المَسْأَلَةَ فَإِنَّ اللهَ لاَ مُكْرِهَ لَهُ"

(صحيح البخاري وصحيح مسلم)

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންކުރެ އެކަކުވެސް މިފަދައިން ދުޢާނުކުރާހުށިކަމެވެ. "އޭ ހައްދަވާބެލެހެއްޓެވި ރަސްކަލާނގެ! ތިޔަރަސްކަލާނގެ އެދިވަޑައިގެންފިނަމަ މިއަޅާއަށް ފާފަ ފުއްސަވާނދޭވެ! އޭ ހައްދަވާބެލެހެއްޓެވި ރަސްކަލާނގެ! ތިޔަރަސްކަލާނގެ އެދިވަޑައިގެންފިނަމަ މިއަޅާއަށް ރަޙްމަތްލައްވާނދޭވެ!" (އަދިޔައްޔާ!) އެކަލާނގެއަށް ދުޢާކުރުން ހަރުދަނާކުރާހުށިކަމެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއަށް މަޖުބޫރުކުރުވާނެ އެއްވެސް ފަރާތެއް ނުވެއެވެ."

އަދި صحيح مسلم ގައިވަނީ މިފަދައިންނެވެ.

"وَلِيُعَظِّمِ الرَّغْبَةَ، فَإِنَّ اللهَ لاَ يَتَعَاظَمُهُ شَيْءٌ أَعْطَاهُ" (صحيح مسلم)

މާނައީ: "އެކަލާނގެ ބަރަކާތަށް އެދުން ބޮޑުކުރާހުށިކަމެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ދެއްވާ އެއްޗެއް އެކަލާނގެއަށް ބޮޑުކަމެއްނޫނެވެ."

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. ދުޢާކުރުމުގައި އިސްތިސްނާކުރުން މަނާކުރެވިގެންވުން.
2. އެކަން މަނާކުރުމުގެ ސަބަބު ބަޔާންވުން.

3. ދުޢާކުރުން ހަރުދަނާކުރުމަށް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބަރީޢަތްވުމުގެ ކުރެއްވުން.

4. الله ގެ ބަސްތަކުން އެދޭއެދުން ބޭނުކުރުމަށް ހަދުރުކުރެވިފައިވުން.

5. އެކަމަށް ހަދުރުކުރެވިފައިވާ ސަބަބު ބަޔާންވުން.

❁❁❁❁❁❁❁❁

54

"އަޅުގަނޑުގެ އަޅުވެރިޔާ އަދި އަޅުގަނޑުގެ އަޅުއަންހެނާ" މިފަދައިން ބުނެގެންނުވާނެ ވާހަކަ ނަންގަތް ބާބު

ރަޟިﷲ ޢަންހުސްނަތުގައިވޭ أبو هريرة ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"لاَيَقُلْ أَحَدُكُمْ: أَطْعِمْ رَبَّكَ، وَضِّىء رَبَّكَ، وَلْيَقُلْ: سَيِّدِي وَمَوْلاَيَ، وَلاَ يَقُلْ أَحَدُكُمْ: عَبْدِي وَأَمَتِي، وَلْيَقُلْ: فَتَايَ وَفَتَاتِي وَغُلاَمِي" (صحيح مسلم)

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންކުރު މީހަކު، ތިބާގެ ރައްބަށް ކާންދޭށެވެ. ތިބާގެ ރައްބު ވުޟޫކުރުވާށެވެ. މިފަދައިން ނުބުނާހުށިކަމެވެ. އަދި ބުނާށެވެ! އަޅުގަނޑުގެ ސައްޔިދު، އަޅުގަނޑުގެ ވެރިމީހާ މިފަދައިން ބުނާހުށިކަމެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންކުރު މީހަކު އަޅުގަނޑުގެ އަޅުވެރިޔާ، އަދި އަޅުގަނޑުގެ އަޅުއަންހެނާ މިފަދައިން ނުބުނާހުށިކަމެވެ. އަދި ބުނާށެވެ! އަޅުގަނޑުގެ ޚާދިމު، އަޅުގަނޑުގެ ޚާދިމާ، އަޅުގަނޑުގެ ޅުގަދު މިފަދައިން ބުނާހުށިކަމެވެ."

މިބާބުގައި އުނގެނޭ މަސްއަލަތައް:

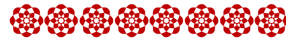
1. "عَبْدِي وَأَمَتِي" (އަޅުގަނޑުގެ އަޅުވެރިޔާ އަދި އަޅުގަނޑުގެ އަޅުއަންހެނާ) މިފަދައިން ބުނުން މަނާކަމުގައިވެގެންވުން.

2. އަޅުވެސް އުޅާމަކު އޭނާގެ ވެރިމީހާއަށް رَبِّي (އަޅުގަނޑުގެ ރައްބާ) ނުބުނާށެވެ. އަދި އަޅުވެސް އުޅާމަކަށް "أَطْعِمْ رَبَّكَ" (ތިބާގެ ރައްބަށް ކާންދޭށެވެ.) މިފަދައިން ބުނެގެންނުވާނެއެވެ.

3. އުޅާމުންގެ مَالِك ނުނަން "عَبْدِي" އަދި "أَمَتِي" ގެ ބަދަލުގައި "فَتَايَ، فَتَاتِي، غُلاَمِي" މިފަދައިން ބުނުމަށް ތަރުޖީޙުދީފައިވުން.

4. ޣުލާމުންނަށް، رَبِّي ގެ ބަދަލުގައި "سَيِّدِي" އަދި "مَوْلاَيَ" މިލަފްޒުތައް ބުނުމަށް ތަޢުލީމުދެއްވިފައިވުން.

5. އަސްލު މަޤުޞަދުގެ މައުނައަށް ހުށިހާޅުރުގޮތުން. އެއީ ތަރުތީބުތަކުގައިވެސް ތަޢުލީދު ސާބިތުކުރުމެވެ.

55

الله ގެ ދުރުވެރިކޮށް ސުވާލުކުރައިފިމާ ހުސްއަތާ ފޮނުވައިލައިގެންނުވާނެ ވާހަކަ ނަންގަތް ބާބު

މާތްالله ރުހިވޮޑިގެންވާ عبدالله بن عمر ގެ ފަރާތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.
رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.
"مَنْ سَأَلَ بِاللهِ فَأَعْطُوهُ، وَمَنْ اسْتَعَاذَ بِاللهِ فَأَعِيْذُوهُ، وَمَنْ دَعَاكُمْ فَأَجِيْبُوهُ، وَمَنْ صَنَعَ إِلَيْكُمْ مَعْرُوفاً فَكَافِئُوهُ، فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا مَا تُكَافِئُونَهُ فَادْعُوا لَهُ حَتَّى تَرَوْا أَنَّكُمْ قَدْ كَافَأْتُمُوهُ" (رواه أبوداود والنسائي بسند صحيح)

މާނައީ: "الله ގެ ދުރުވެރިކޮށް މީހަކު ސުވާލުކުރައްވައިފިނަމަ، ދެން ތިޔަބައިމީހުން އޭނާއަށް (ކޮންމެވެސް އެއްޗެއް) ދޫކުރާށެވެ. އަދި الله ގެ ދުރުވެރިކޮށް މީހަކު ރައްކާތެރިކަމަށް އެދިފިނަމަ ދެން ތިޔަބައިމީހުން އޭނާއަށް ރައްކާތެރިކަން ދޫކުރާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް މީހަކު ދަޢުވަތު ދީފިނަމަ ދެން ތިޔަބައިމީހުން އޭނާގެ ދަޢުވަތު ޤަބޫލުކުރާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް މީހަކު ހެޔޮކަމެއް ކޮށްދީފިނަމަ ދެން ތިޔަބައިމީހުން އޭނާއަށް އެކަމުގެ ބަދަލުދޫކުރާށެވެ. ދެން ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެކަމުގެ ބަދަލުގައި ދޭނެ އެއްޗެއް ނުފެނިއްޖެނަމަ ދެން، ތިޔަބައިމީހުން އޭނާއަށް ދުޢާކުރާށެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެކަމުގެ ބަދަލުދެވިއްޖެކަމަށް ހީވެއްޖައުމަށް ދާންދެނެވެ."

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

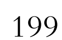
1. الله ގެ ދުރުވެރިކޮށް ރައްކާތެރިކަމަށް އެދޭ މީހާއަށް ރައްކާތެރިކަން ދިނުން.
2. الله ގެ ދުރުވެރިކޮށް ސުވާލުކުރާ މީހާއަށް (ކޮންމެވެސް އެއްޗެއް) ދިނުން.

3. ދަޢުވަތު ޤަބޫލުކުރުން.

4. ހެޔޮކަމުގެ ބަދަލުދިނުން.

5. ދުޢާކޮށްދިނުން ޙިމާޔަތި ބަދަލުދެއި އެއްޗެއް ދިނުމުގެ ކުޅަދާނަކަން ލިބިގެންނުވާ މީހާ ދުޢާކޮށްދިނުން އެއީ އެކަމުގެ ބަދަލެވެ.

6. "ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބަދަލުދިނުމަށް ކަމުގައި ހަދީންވެއްޖެއްޔަމަން ފާންގެން ދުޢާކޮށްދޭށެވެ." ޔީރިވާކަސްތޯގޭ މިބަސްފުޅު ބަޔާންވެން.

56

الله ގެ ވަޖުހުފުޅުގެ މުތުވެރިކަމުން ސުވަރުގެއަށް މެނުވީ ސުވާލު ނުކުރުމުގެ ބާބު

ޖާބިރު الله ތަޢާލާ އެކަލޭގެފާނުގެ ފަރާތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"لاَ يُسْأَلُ بِوَجْهِ اللهِ إِلاَّ الجَنَّةَ" (رواه أبوداود)

މާނައީ: "الله ގެ ވަޖުހުފުޅުގެ މުތުވެރިކަމުން ސުވަރުގެ ފިޔަވައި އެހެން އެއްޗަކަށް ނުދެވޭނެއެވެ."

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. الله ގެ ވަޖުހުފުޅުގެ މުތުވެރިކަމުން އެންމެބޮޑު މަޤްޞަދު (ސުވަރުގެ) ފިޔަވައި އެހެން އެއްޗަކަށް އެދުން މަނާކުރައްވާފައިވުން.
2. الله ގެ ވަޖުހުފުޅުވާކަން ސާބިތުވުން.

❁❁❁❁❁❁❁❁❁

57

"ނަމަ" ކިޔުމުގެ ޙުކުމް ނަންގަތް ބާބު

الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ ٱلْأَمْرِ شَىْءٌ مَّا قُتِلْنَا هَـٰهُنَا﴾ (آل عمران: *154*)

މާނައީ: "(އުޙުދުހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު) މުނާފިޤުން ބުނެއެވެ. އަހުރެމެންނަށް އެއްވެސްކަމަކާ އިޚްތިޔާރެއް ލިބިގެންވީނަމަ މިތާނގައި އަހުރެމެން ޤަތުލުކޮށްނުވީހެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ٱلَّذِينَ قَالُوا۟ لِإِخْوَٰنِهِمْ وَقَعَدُوا۟ لَوْ أَطَاعُونَا مَا قُتِلُوا۟﴾ (آل عمران: *168*)

މާނައީ: "އެ މުނާފިޤުންނަކީ ގޮދަ ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ތިބި (އުޙުދުހަނގުރާމައިގައި ޝަހީދުވި) އެބައިމީހުންގެ އަޚުންނާ ބެހޭގޮތުން އެބައިމީހުންނަށް ބުނިމީހުންނެވެ. އަހުރެމެންގެ ބަސްއަހައިފިނަމަ ޤަތުލުކުރެވިނުވާނެއެވެ."

މާތްالله ރުއްސުންވެވޮޑިގެންވާ أبو هريرة ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"اِحْرِصْ عَلَى مَا يَنْفَعُكَ، وَاسْتَعِنْ بِاللهِ، وَلاَ تَعْجزَنَّ، وَإِنْ أَصَابَكَ شَيْئٌ فَلاَ تَقُلْ: لَوْ أَنِّي فَعَلْتُ كَذَا لَكَانَ كَذَا وَكَذَا، وَلَكِنْ قُلْ: قَدَّرَ اللهُ وَمَا شَاءَ فَعَلَ، فَإِنَّ (لَوْ) تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ" (صحيح مسلم)

މާނައީ: "ތިބާއަށް ފައިދާހުރި ކަންތައްތަކުގެ މައްޗަށް ތިބާ ދަހިވެތިވާށެވެ. އަދި الله ގެ ކިބައިން މަދަދު އެދޭށެވެ. އަދި (ހެޔޮކަންތައްތަކުގައި ކަސްލުވެ) ނިކަމެތިވެގެން ނުގޮސްނާށެވެ. އަދި ތިބާއަށް މުސީބާތެއް ޖެހިއްޖެނަމަ ފަހެ، ތިބާ މިފަދައިން ނުބުނާށެވެ. އަހުރެން މިފަދައިން ކޮށްފާނަމަ ކަންތައް ހުރީނަމަ މިވެނި އެވެނި ގޮތަކަށެވެ. އަދި އެހެނަކު! ތިބާ މިފަދައިން ބުނާށެވެ. މިއީ

الله މިންވަރުކުރެއްވި ގޮތެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި ގޮތަށް ކަންތައްކުރެއްވިއެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން "ނަމަ" ކިޔުމަކީ ޝައިޠާނީ ޢަމަލެއް ހުޅުވައިދޭ ކަމެކެވެ."(1)

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. آل عمران ސޫރަތުގެ 154 ވަނަ އާޔަތާއި، 168 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.
2. ތިބާއަށް މުސީބާތެއް ޖެހިއްޖެ ހިނދު "ނަމަ" ކިޔުން ސަރީޙަކޮށް މަނާކުރެވިފައިވުން.
3. ނަމަކިޔުން މަނާވުމުގެ ސަބަބު ބަޔާންވުން. އެބަހީ، ނަމަކިޔުމަކީ ޝައިޠާނީ ޢަމަލެއް ހުޅުވައިދޭ ކަމެކެވެ.
4. الله ގެ ކިބަފުޅުން މަދަދަށް އެދުމާއެކު ފައިދާހުރި ކަންތައްތަކުގެ މައްޗަށް ދަހިވެތިވުމަށް އަމުރުކުރެވިފައިވުން.
5. އެއާ ހިލާފަށް (ފައިދާހުރި ކަންތައްތަކަށް ހާސްފިލުވުމުން) ނިކަމެތިވެގަތުން މަނާކުރެވިފައިވުން.

❁❁❁❁❁❁❁❁

(1) يقول المترجم: ދަންނަށެވެ. ފާއިތުވެ ގޮސްފައިވާ އެއްވެސްކަމަކަށް ނަމަކިޔުން ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ. އެއީ މުސީބާތެއްވިޔަސް، ނުރުހޭކަމެއްވިޔަސް އަދި އުނދުން އެހެންކަމެއް ވިޔަސްމެއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން މިންވަރަށް އީމާންވުމަކީ އީމާންކަމުގެ ރުކުންތަކުގެ ތެރެއިން ރުކުނެކެވެ. ފާއިތުވެގޮސްފައިވާ ކަންތައްތަކަށް ނަމަކިޔުން ދެކޮޅުހަދަނީ މިންވަރަށް އީމާންވުމުގެ މައްޗަށެވެ. އެއާ ހިލާފަށް މުސްތަޤުބަލުގައި ފައިދާހުރި ކަންތައްތަކަށް ނަމަކިޔުމަކީ ހުއްދަވެގެންވާ ކަމެކެވެ. ނަމަވެސް އެނަމަކިޔާ ކަމަކީ ހުއްދަކަމެއް ކަމުގައި ވާންޖެހެއެވެ. މިސާލަކަށް ބުނެވިދާނެ އަހަރެންނަށް މިބައި ދަނިގެނާނަމަ ނަމަވެސް. ބޮޑުންތަރަށް ކަންތައްތަކެވެ. اهـ.

58

ވައިން ހަޖެހުނު އެއްޗެހިގޮވުން މަނާވެގެންވާކަން ނަންގަތް ބާބު

މާތްالله ރުއްސެވުން ލިބިވޮޑިގެންވާ أبيّ بن كعب ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލާކަލޭގެފާނު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"لاَ تَسُبُّوا الرِّيحَ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ مَا تَكْرَهُونَ فَقُولوُا: اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ هَذِهِ الرِّيحِ وَخَيْرِ مَا فِيْهَا وَخَيْرِ مَا أُمِرَتْ بِهِ، وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ هَذِهِ الرِّيحِ وَشَرِّ مَا فِيهَا وَشَرِّ مَا أُمِرَتْ بِهِ" (صحّحه الترمذي)

މާނައީ: ތިޔަބައިމީހުން ވައިން ހަޖެހުނު އެއްޗެހިނުގޮވާށެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިޔަބައިމީހުން ނުރުހޭފަދަ ވައެއް އަންނަހަން ފެނިއްޖެ ހިނދު، ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން މިފަދައިން ދުޢާކުރާހުށިކަމެވެ. "އޭ ހަމައެކަނި ޢިބާދަތްކުރެވޭ ކަލާނގެ! ރަސޫލާކަލާނގެ އަޅަގަނޑުމެން ތިބާގެ ހަޟްރަތުން މިވައިގެ ހެޔޮކަމާއި، މިވައިގައިވާ ހެޔޮކަމާއި، މިވައިން އަދާކުރުމަށްޓަކައިވާ ކަމެއްގެ ހެޔޮކަމުން ދެއްވުމަން އެދި ދަންނަވަމުއެވެ. އަދި އަޅަގަނޑުމެން ތިބާގެ ހަޟްރަތުން މިވައިގެ ނުބައިކަމާއި، މިވައިގައިވާ ނުބައިކަމާއި، މިވައިން އަދާކުރުމަށްޓަކައިވާ ކަމެއްގެ ނުބައިކަމުން ރައްކާތެރިކަން ދެއްވުމަން އެދި ދަންނަވަމުއެވެ."

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. ވައިން ހަޖެހުނު އެއްޗެހިގޮވުން މަނާކުރެވިފައިވުން.
2. އިންސާނާ ނުރުހޭކަމެއް ފެނުނަ ހިނދު ފައިދާހުރި ބަސްބުނުމަށް އިރުޝާދުދެއްވާފައިވުން.
3. ރަސޫލާކަލޭގެފާނު ވައަކީ الله ގެ އަމުރުކުރެވިގެން ހިނގާ އެއްޗެއްކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވުން.
4. ވައިން ބައެއްފަހަރު ހެޔޮކަން އަމުރުކުރެވިގެންވާކަމާއި، އަދި ބައެއްފަހަރު ނުބައިކަން އަމުރުކުރެވިގެންވާކަން ބަޔާންވުން.

59

الله ގެ އަންނަނިވި ވަޙީބަސްފުޅުގެ ވާހަކަ ނަންގަތް ބާބު

އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿يَظُنُّونَ بِٱللَّهِ غَيۡرَ ٱلۡحَقِّ ظَنَّ ٱلۡجَٰهِلِيَّةِۖ يَقُولُونَ هَل لَّنَا مِنَ ٱلۡأَمۡرِ مِن شَيۡءٖۗ قُلۡ إِنَّ ٱلۡأَمۡرَ كُلَّهُۥ لِلَّهِۗ يُخۡفُونَ فِيٓ أَنفُسِهِم مَّا لَا يُبۡدُونَ لَكَۖ يَقُولُونَ لَوۡ كَانَ لَنَا مِنَ ٱلۡأَمۡرِ شَيۡءٞ مَّا قُتِلۡنَا هَٰهُنَاۗ قُل لَّوۡ كُنتُمۡ فِي بُيُوتِكُمۡ لَبَرَزَ ٱلَّذِينَ كُتِبَ عَلَيۡهِمُ ٱلۡقَتۡلُ إِلَىٰ مَضَاجِعِهِمۡۖ وَلِيَبۡتَلِيَ ٱللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمۡ وَلِيُمَحِّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمۡۚ وَٱللَّهُ عَلِيمُۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ﴾ (آل عمران: 154)

މާނައީ: "(އުޙުދު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު މުސްލިމުންނަށް މުސީބާތެއްޖެހުން ހިނދު) މުނާފިޤުން، الله އާ މެދު ހައްޤުވެގެންނުވާ ޖާހިލިއްޔަތުގެ ހީކުރުން ހީކުރަމުންދިޔައެވެ. އެބައިމީހުން ބުނެތެވެ. އަހުރެމެންނަށް އެއްވެސް އިޚްތިޔާރެއް ލިބިގެންވާނެހެއްޔެވެ؟ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެންމެހާ އިޚްތިޔާރެއް ލިބިވޮޑިގެންވަނީ الله އަށެވެ. ކަލޭގެފާނަށް ފާޅުނުކުރާ އެތައްކަމެއް އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ފޮރުވަތެވެ. އެބައިމީހުން ބުނެތެވެ. އަހުރެމެންނަށް އެއްވެސް އިޚްތިޔާރެއް ލިބިގެންވިނަމަ މިތާނގައި އަހުރެމެން ޤަތުލުކުރެއްނުވީހެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ގޭތެރޭގައި ވީނަމަވެސް އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް الله ޤަތުލުވުން ލިޔުއްވާފައިވާ މީހުން އެބައިމީހުން ޤަތުލުވާން ހުރިތަންތަނަށް ނިކުމެގެން އައީހެވެ. (އެދުވަހު މިހެނިހެން ހާދިސާތަކެއް ހިނގީ) الله ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ކަންތައްތައް އިމްތިޙާނުކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ކަންތައްތައް ޠާހިރުކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި الله އީ ހިތްތަކުގައިވާ ކަންތައްތައް ވަރަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ٱلظَّآنِّينَ بِٱللَّهِ ظَنَّ ٱلسَّوۡءِۚ عَلَيۡهِمۡ دَآئِرَةُ ٱلسَّوۡءِۖ﴾ (الفتح: 6)

މާނައީ: "(އެ މުޝްރިކުންނާއި މުނާފިޤުންނަކީ) ﷲ އާ މެދު ނުބައި ހީކުރުން ހީކުރި މީހުންނެވެ. (މުއުމިނުންނަށް ޖެހުމަށް އެބައިމީހުން އިންތިޒާރުކުރި) ނުބައި މުސީބާތްތައް ދައުރުވަމުން އަންނަހުރީ އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށެވެ."

ابن القيّم –رحمه الله– ފުރަތަމަ އާޔަތާ ބެހޭގޮތުން ވިދާޅުވިއެވެ. އާޔަތުގައި ޒިކުރުކުރެވިފައިވާ މުޝްރިކުންނާއި މުނާފިޤުން ކުރި ނުބައިހީގެ ތަފްސީރު މިފަދައިން ކުރެވިފައިވެއެވެ. "އެބައި އެބައިމީހުން ހީކުރީއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ﷲ އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް މަދަދުނުކުރައްވާނެކަމަށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުގެ ދީނުވެސް އަވަހަށް ފޭލިގެން ހިނގައިދާނެކަމަށެވެ." އަދި މިފަދައިންވެސް ތަފްސީރުކުރެވިފައިވެއެވެ. "އެބައި އެބައިމީހުން ހީކުރީއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް ޖެހިވަޑައިގެންނެވި މުސީބާތަކީ ﷲ ގެ ތަޤްދީރާއި ހިކުމަތުން ޖެހިވަޑައިގަތް މުސީބާތެއްނޫނެވެ."

އަދި މިފަދައިންވެސް ތަފްސީރުކުރެވިފައިވެއެވެ. "އެބައި އެބައިމީހުން ﷲ ގެ ހިކުމަތްތެރިކަމާއި، އެކަލާނގެ ތަޤްދީރުކުރެއްވުން އިންކާރުކުރިއެވެ. އަދި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ދީނުވެސް ފުރިހަމަވާނެކަމާއި، ﷲ ގެ ދީން ހުރިހާ ދީނެއްގެ މައްޗަށް ވެރިވާނެކަމަށްވެސް އިންކާރު ކުރިއެވެ." فتح ސޫރަތުގައި ޒިކުރުކުރެވިފައިވާ މުޝްރިކުންނާއި މުނާފިޤުން ކުރި ނުބައިހީއަކީ މިއެވެ. އެބައިމީހުން އެހީކުރި ހީކުރުން ނުބައި ހީކުރުމަކަށްވީ ސަބަބަކީ ހަމަކަށަވަރުން އެ ހީކުރުން ﷲ ގެ ޝާނާ އެކަށީގެންނުވާތީއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ހިކުމަތްތެރިކަމާއި، حمد ލިބުމާއި، ތެދުވެރި ވަޢުދުތަކާވެސް އެކަށީގެންނުވާތީއެވެ. ފަހެ ﷲ، ޙައްޤުގެ މައްޗަށް ބާޠިލު ދާއިމީ ގޮތަކަށް ވެރިކުރައްވާ ހާލަތުގެ ސަބަބުން ޙައްޤު ފޭދިގެންދާނެ ގޮތަށް ނުވަތަ ހިނގާ ކަމެއް އެކަލާނގެ ބާރުލިބުމާއި ތަޤްދީރުކުރެއްވުންތަކާމެދު އިންކާރުކުރާ ނުވަތަ އެކަލާނގެ ތަޤްދީރުތަކުގެ މައްޗަށް ތަދުބީރުކުރުން ބަޔަކު ލިބިވަޑައިގަންނަވާ ކަމަކަށް ބަލާ ކަމެއް އެކަލާނގެ ތަޤްދީރުކުރެއްވުންތަކާއި އިންކާރުކުރާ އަދިވެސް! މިކަންތައްތަކަށް ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ ތަޤްދީރުކުރެއްވުން ވާކަންތައްތައް ކަމަށް ހިތަހިފާނަމަ ދަންނާށެވެ! ފަހެ، އެއީ ކާފިރުން ހީކުރި ހީކުރުމެވެ. ފަހެ ކާފިރުންނަށް އަލިފާނުގެ ބަދުބަލާއެވެ.

އަދި މިސްކީނުންކުރު ދިނަމަވީން އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކާ ކުރާ ކަންތައްތަކުގައާއި އެހެން މީހުންނަށް ކަންތައްތަކުގައި ﷲ އާއި މެދު ނުބައި ހީކުރެއެވެ. އަދި ﷲ ގެ ނަންތަކާއި، އެކަލާނގެ އިސްމުތަކާއި ސިފަތަކާއި، އެކަލާނގެ ހިކުމަތްތަކާއި،

ބަސްދުފުޅުގެ ސަބަބުތަކެއް ދެނެގަނެވި މީހަކު ގެންދުވި މިކަމުން ސަލާމަތެއްވުންވާނެއެވެ. ޔަނީ، ތިމާގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށް ހެވަށް އެދޭ ޓަކާ ބެއްދިވެރިއަކު އިސްވެރިޔާ ކަންތައްތަކަށް އަރައްމިއްޔަތުކަންދޫނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި ﷲ ގެ ރަސޫލާތަކަށް ތައުބާވެހުރެވޭނެއެވެ. އަދި ތިމާގެ ވިރިޔަސްކަމާނެގެއާ ގުޅި ހިކުމަތްތެރިކަމާ ނުބައި ހިތްކުރާ މާތުޖެހުނުސަބަބުއިވެގެން އެކަމާނެގެ ރަސޫލަށް އެދޭނުނިކުމެވެ.

އަދި މިހާރު ތަޤްދީރާތަކް ތިބާ ބަޔަކުފުދޭއަށް ތަޤްދީރުގެ ވަކިކަން ޚާޞްކަމުއި ތަޤްދީރަށް މަޖާތްކުރެކަން ޢާލާގެ ކިބައިން ތިބާއަށް ދެނެގަނެއެވެ. އަދި ތަޤްދީރުގެ ސަކުރާކުރުން މިފަދައިން ބަލާޔަކަށް ދެނެގަނެއެވެ. މިފަދަ ކަމެއްވާނަމަ ހުސްނު މިފަދަ އެފަދަ ޒާތަކަށްވެ. ބަލައިލުމުން މިދާނަމަ މަދުން ޙާލަތުކުރެވެ. އަދި ބަލައިލުމުން ގިނައިން ޙާލަތުކުރެވެ. އަދި ތިބާގެ އަމިއްލަ ނަފްސު ތަޤްދީރު ބަލާށެވެ. އަނެއްކާ ތިބާ އެކަމުން ސަލާމަތްވެގެންނުވާނެއެވެ؟

فَإِنْ تَنْجُ مِنْهَا تَنْجُ مِنْ ذِيْ عَــظِيْمَــةٍ، وَإِلاَّ فَــإِنِّــــي لاَ إِخَــالُكَ نَــاجِــيــاً.

ޔަނީ، ތިބާއެކަމުން ސަލާމަތްވެއްޖެނަމަ، ތިބާ ސަލާމަތްވީ ބޮޑު ބޭކަމަކުންނެވެ. ނޫނީމަ ތިބާ އެކަމުން ސަލާމަތްވާނެކަމަކަށް އަހުރެން ޚިޔާލެއްނުކުރަމެވެ.

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. آل عمران ސޫރަތުގެ 154 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.
2. فتح ސޫރަތުގެ 6 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރު.
3. މިނަޔަ އަދަދުނުކުރެވޭވަރަށް ނުބައި ހިކުމުގެ ވައްތަރުތައްވާކަން އަންގަވާދެއްވާފައިވުން.
4. ﷲ ގެ އިސްމުފުޅުތަކާއި، ސިފަފުޅުތައް ދެނެގަތުމާއިއެކު ތިމާގެ އަމިއްލަ ނަފްސުވެސް ދެނެގަނެވިމީހަކު ގެންދި ނުބައި ހިކުރުންތަކުން ސަލާމަތްވެއްޖެއެވެ.

❀❀❀❀❀❀❀❀

60

ތަޤްދީރަށް އިންކާރުކުރާ މީހުންނާ ބެހޭގޮތުން އައިސްފައިވާ ވާހަކަތައް ނަންގަތް ބާބު

މާތްالله ދެއްކެވުންފުޅެއްގައި ޢަބްދުالله ބިން ޢުމަރު ވިދާޅުވިއެވެ.

"وَالَّذِي نَفْسُ ابْنِ عُمَرَ بِيَدِهِ، لَوْ كَانَ ِلأَحَدِهِمْ مِثْلُ أُحُدٍ ذَهَباً، ثُمَّ أَنْفَقَهُ فِي سَبِيْلِ اللهِ مَا قَبِلَهُ اللهُ مِنْهُ حَتَّى يُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ – ثُمَّ اسْتَدَلَّ بِقَوْلِ النبِيِّ صلَّى اللهُ عَلَيهِ وَسَلّم: الإِيْمَانُ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ، وَمَلائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَاليَوْمِ الآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ" (رواه مسلم)

މާނައީ: "عبدالله بن عمر ގެ ފުރާނަ އެފަރާތުގެ އަތްޕުޅުގައިވާ ފަރާތް ގަސަމްކުރައްވާ ބުނަމެވެ. އެބައިމީހުންކުރެ މީހެއްގެ އަތުގައި އުހުދުފަރުބަދައާ އެއްވަރަށް ރަން ހުރެގެން އެރަން الله ގެ މަގުގައި ހޭދަކުރިނަމަވެސް އޭނާ ތަޤްދީރަށް (މިންވަރަށް) އީމާންވެއްޖައުމަށް ދާންދެން الله، އޭނާގެ ކިބައިން އެކަން ގަބޫލެއްނުކުރައްވާނެއެވެ. ދެން عبدالله بن عمر ދަލީލެއްގެގޮތުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ޙަދީޘްފުޅު ހުށަހެޅިއެވެ. އީމާންކަމީ: ތިބާ الله އަށާއި، އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުންނަށާއި، އެކަލާނގެ ފޮތްތަކަށާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލުންނަށާއި، އާޚިރަތްދުވަހަށާއި އަދި ހެޔޮމިންވަރަށާއި ނުބައިމިންވަރަށް އީމާންވުމެވެ."

އަދި މާތްالله ދެއްކެވުންފުޅެއްގައި ޢުބާދަތު ބިން ޞާމިތުގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަލުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ.

"يَابُنَيَّ! إِنَّكَ لَنْ تَجِدَ طَعْمَ الإِيْمَانِ حَتَّى تَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَكَ، وَمَا أَخْطَأَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَكَ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صلَّى اللهُ عَلَيهِ وسلّم يَقُولُ: إِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللهُ القَلَمُ، فَقَالَ لَهُ: اكْتُبْ، فَقَالَ: رَبِّ! وَمَاذَا أَكْتُبُ؟ قَالَ: اكْتُبْ مَقَادِيْرَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ، يَابُنَيَّ! سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيهِ وَسَلّم يَقُولُ: مَنْ مَاتَ عَلَى غَيْرِ هَذَا فَلَيْسَ مِنِّي" (سنن أبي داود ومسند أحمد)

"އޭ ދަރިފުޅާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިބާއަށް ޙަޤީޤީ އީމާންކަމުގެ މިރުހުގެ ތިބާގެ ޔަޤީން ކަސްތޮޅާލުވެ ނުލިބޭނެކަމާއި އަދި ތިބާއަށް ޙަޤީޤީ އީމާންކަމުގެ ނުޙަޤީޤަތެއް ތިބާ ދެނެގަތުމަށް ދެނެގަން އިމާންކަމުގެ ރަހަ ތިބާއަކަށް ނުލިބެނޭނެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރައްވަނިކޮށް އަހުރެން އައްސަވާފައެވެ. "الله އެންމެ ފުރަތަމަ ހެއްދެވީ ގަލަމެވެ. އަދި އޭގަތަމަށް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ލިޔާށެވެ. ގަލަމް ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ވެރި ރައްބެވެ!
އަހުރެން ލިޔަންވީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟ الله ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ޤިޔާމަތް ހަމައަށް އަންނާނެ ހުރިހާ އެއްޗެއްގެ މިންވަރު ލިޔާށެވެ." އޭ ދަރިފުޅާއެވެ! رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރައްވަނިކޮށް އަހުރެން އައިސްފައެވެ." މިއަޤީދާ ނޫން އެހެން ޢަޤީދާއެއްގެ މަތީ މަރުވެއްޖެމީހާ ދަންނަންވާށެވެ. ފަހެ އޭނާ މިމަން ކަލޭގެފާނުގެ ޔަތީމުން ބައިގަނެއްވާގެންނެވެ."

އަދި إمام أحمد –رحمه الله– ގެ އެހެން ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ.

"إِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللهُ تَعَالَى القَلَمُ، فَقَالَ لَهُ: اكْــتُبْ، فَجَرَى فِي تِلْكَ السَّاعَةِ بِمَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى يَوْمِ القِيَامَةِ"

މާނައީ: "الله އެންމެ ފުރަތަމަ ހެއްދެވީ ގަލަމެވެ. އަދި އެ ގަލަމަށް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ލިޔާށެވެ. ދެންފަހެ، ހަމައެވަގުތު ޤިޔާމަތް ހަމައަށް ވާންހުރި ކަމެއް ގަލަމް ލިޔުނެވެ."

އަދި ابن وهب ގެ ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"فَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِالقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ أَحْرَقَهُ اللهُ بِالنَّارِ"

މާނައީ: "ފަހެ، ހެޔޮމިންވަރާއި، ނުބައިމިންވަރަށް އީމާންނުވާމީހާ ދަންނަވައެވެ. (ދެންފަހެ ފަރުވާ)
الله، އަލިފާނުން އޭނާ އަންދައިލައްވާނެއެވެ."

އަދި مسند أحمد އާއި سنن أبي داود ގައި ابن الدَّيْلَمي ގެ ރިވާޔަތެއްވެއެވެ. އޭނާގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.

أَتَيْتُ أُبَيَّ بنَ كَعْبٍ، فَقُلْتُ فِي نَفْسِي شَيْءٌ مِنَ القَدَرِ، فَحَدِّثْنِي بِشَيْءٍ، لَعَلَّ اللهَ يُذْهِبُهُ مِنْ قَلْبِي، فَقَالَ: لَوْ أَنْفَقْتَ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَباً مَا قَبِلَهُ اللهُ مِنْكَ حَتَّى تُؤْمِنَ بِالقَدَرِ، وَتَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَكَ، وَمَا أَخْطَأَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَكَ، وَلَوْ مِتَّ عَلَى غَيْرِ هَذَا، لَكُنْتَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ، قَالَ: فَأَتَيْتُ عَبْدَاللهِ بْنَ مَسْعُودٍ، وَحُذَيْفَةَ بْنَ اليَمَانِ، وَزَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ، فَكُلُّهُمْ حَدَّثَنِي بِمِثْلِ ذَلِكَ عَنِ النَّبِيِّ صلّى الله عليه وسلّم" (حديث صحيح رواه الحاكم في صحيحه)

"އަހުރެން أُبَيُّ بن كعب ގެ އަރިހަށް އައިސް (އެކަލޭގެފާނަށް) ދަންނަވައިދީމެވެ. އަހުރެންގެ ހިތުގައި ތަޤްދީރާ ބެހޭގޮތުން ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް ޝައްކުކަމެއްވެއްޖެއެވެ. ވީމާ، އެޝައްކުކަން އަހުރެންގެ ހިތުން ﷲ ދުރުކޮށްދެއްވައިފާނޭތޯ އަހުރެންނަށް (ތަޤްދީރާ ބެހޭގޮތުން) ކޮންމެވެސް ޙަދީޘެއް ބަޔާންކޮށްދެއްވާށެވެ. ވީމާ، އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިބާ އުޙުދުފަރުބަދާ އެއްވަރަށް، ﷲ ގެ މަގުގައި ރަން ހޭދަކުރިނަމަވެސް ޤަދަރަށް ތިބާ އީމާންވެ، އަދި ތިބާއަށް ޖެހުނުކަމެއް ތިބާއަށް ނުޖެހި ދާނެކަމުގައި ނުވާނެކަމާއި، އަދި ތިބާއަށް ނުޖެހުނުކަމެއް ތިބާއަށް ނުޖެހޭނެކަން ދެނެގަތުމާ ހަމައަށް ﷲ، ތިބާގެ ކިބައިން އެއްވެސް ޤަބޫލެއްނުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި މިޢަޤީދާ ނޫން ޢަޤީދާއެއްގައި ތިބާ މަރުވެއްޖެނަމަ ހަމަކަށަވަރުން ތިބާވާނީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ." ابن الدَّيْلَمِي ވިދާޅުވިއެވެ. ދެން އަހުރެން عبدالله بن مسعود އާއި، خذيفة بن اليمان އާއި، زيد بن ثابت –رضي الله عنهم– އާއި މިބޭބޭކަލުންގެ އަރިހަށް އައިސްފައިވީމެވެ. ވީމާ، އެބޭކަލުންވެސް ހަމަ އެފަދައިން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ކިބައިން އަހުރެންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ."

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. މިންވަރަށް އީމާންވުމަކީ ފަރުޟުވެގެންވާ ކަމެއްކަން ބަޔާންވުން.
2. މިންވަރަށް އީމާންވުމުގެ ކައިފިއްޔަތު ބަޔާންވުން.
3. މިންވަރަށް އީމާންނުވާ މީހާގެ ޢަމަލުތައް ބާޠިލުވުން.
4. ހަމައެކަނިކަމުވެސް މިންވަރަށް އީމާންވެއްޖެއަށް ނުވާނެ، އީމާންކަމުގެ ރަހަ ނުލިބޭނެކަން އަންގައިދީފައިވުން.
5. ﷲ އުފެއްދެވި ފުރަތަމަ މަޚްލޫޤަކީ ޤަލަމު ކަމުގައި ބަޔާންވެގެންވުން.
6. ޤިޔާމަތާހަމައަށް ވާންހުރި ހުރިހާ ކަމެއް ލިޔުމަށް ޤަލަމަށް އަމުރުކުރެވިގެންވުން.
7. މިންވަރަށް އީމާންނުވާ މީހާގެ ކިބައިން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބަރީއަވެގެންވުން.

8. ޝުބުހަ ދުރުކުރުމަށްޓަކައި ޢިލްމުވެރިންނާ ސުވާލުކުރުމަކީ ސަލަފުންގެ އާދައެކެވެ.

9. ހަމަކަށަވަރުން ޢިލްމުވެރިން، ސަލަފުންގެ އެޝުބުހަ ދުރުކުރުމާ ޖެހޭ ޢަޤީދާއިއެވެ. އަދި ޢަޤީދާގައި އެބަކަމުން ވިދާޅުވީ ބަސްފުޅު ނިސްބަތްކުރައްވާ ހަމައެކަނި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށެވެ.

61

ސޫރަތުކުރަހާ މީހުންނާ ބެހޭގޮތުން އައިސްފައިވާ ވާހަކަތައް ނަންގަތް ބާބު

މާތްالله ރުއްސުންލެއްވި އަބޫހުރައިރާގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބަޔާންފުޅުކުރެއްވިއެވެ. الله ވަޙީކުރައްވައެވެ.

"وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذَهَبَ يَخْلُقُ كَخَلْقِي، فَلْيَخْلُقُوا ذَرَّةً أَوْ لِيَخْلُقُوا حَبَّةً أَوْ لِيَخْلُقُوا شَعِيْرَةً" (صحيح البخاري وصحيح مسلم)

މާނައީ: "ތިމަން الله ހެއްދެވުންތަކާ ފަދައިން ހެއްދުމަށްދާ މީހަކަށްވުރެ ވަރަށްބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކީ ކާކުހެއްތޯ؟ ދެން، އެބައިމީހުން ޒައްރާއެއް ހެއްދީތޯބަލާށެވެ. ނުވަތަ އޮށްޗަރެއް ހެއްދީތޯބަލާށެވެ. ނުވަތަ ގޮދަންފުށެއް ހެއްދީތޯބަލާށެވެ."

އަދި މާތްالله ރުއްސުންލެއްވި ޢާއިޝާގެފާނުގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބަޔާންފުޅުކުރެއްވިއެވެ.

"أَشَدُّ النَّاسِ عَذَاباً يَوْمَ القِيَامَةِ الَّذِيْنَ يُضَاهِئُونَ بِخَلْقِ اللهِ" (صحيح البخاري)

މާނައީ: "ޤިޔާމަތްދުވަހު އެންމެ ގަދަފަދަ ޢަޛާބުދެވޭނީ މީހުންނަކީ الله ގެ ހެއްދެވުންތަކާ އެއްގޮތްކުރާމީހުންނެވެ."

އަދި މާތްالله ރުއްސުންލެއްވި ޢަބްދުالله ބުނު ޢައްބާސްގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބަޔާންފުޅުކުރައްވަނިކޮށް އަޑުއެހީމެވެ.

"كُلُّ مُصَوِّرٍ فِي النَّارِ يُجْعَلُ لَهُ بِكُلِّ صُوْرَةٍ صَوَّرَهَا نَفْسٌ يُعَذِّبُ بِهَا فِي جَهَنَّمَ" (رواه البخاري و مسلم)

މާނައީ: "ސޫރަތުކުރަހާ ކޮންމެ މީހަކުވެސް ނަރަކައިގައެވެ. އަދި އޭނާ ކުރެހި ކޮންމެ ސޫރަތެއްގެ ބަދަލުގައި އޭނާއަށް ފުރާނައެއް ހައްދަވައިދެއްވޭނެއެވެ. އޭގެ ސަބަބުން ނަރަކާގައި އޭނާއަށް ޢަޛާބުދެވޭނެއެވެ."

އަދިވެސް މާތްالله ރުއްސުވުން ލެއްވި ابن عبّاس ގެ ރިވާޔަތް ރިވާވެގެންވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްފުޅުކުރެއްވިއެވެ.

"مَنْ صَوَّرَ صُوْرَةً فِي الدُّنْيَا كُلِّفَ أَنْ يَنْفُخَ فِيْهَا الرُّوْحَ، وَلَيْسَ بِنَافِخٍ" (رواه البخاري و مسلم)

މާނައީ: "ދުނިޔޭގައި ސޫރައެއް ކުރަހައިފިމީހާ ތަންނަހެވެ. (ޤިޔާމަތްދުވަހު) އޭނާއަށް އެސޫރައަށް ފުމެނައެޅުމަށް ތަކުލީފުކުރެއްސެވޭނެއެވެ. އެކަމަކު އޭނާއަކަށް އެއަކަށް ފުމެނައެޅުމެއް ނުވެއެއްނުވެއެވެ."

އަދި أبو الهيّاج ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެންނަށް علي ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.

"أَلاَ أَبْعَثُكَ عَلَى مَا بَعَثَنِيْ عَلَيهِ رَسُولُ اللهِ صلَّى اللهُ عَلَيهِ وسَلَّم أَلاَّ تَدَعَ صُوْرَةً إِلاَّ طَمَسْتَهَا، وَلاَ قَبْرًا مُشْرِفًا، إِلاَّ سَوَّيْتَهُ" (صحيح مسلم)

"އެކަމެއްކުރުމަށް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަހުރެން ފޮނުއްވި ކަމެއްކުރުމަށް އަހުރެން ތިބާ ނުފޮނުވާނަމުތޯ؟ އެއީ އެއްވެސް ސޫރައެއް ފޮހެލައިފައި ނޫނީ ދޫކޮށްނުލުމާއި، އުސްކޮށްހުރި އެއްވެސް ޤަބުރެއް ބިމާ ހަމަކޮށްލައިނޫނީ ދޫކޮށްނުލުމެވެ."

މިބާބުގައި އުނގެނޭ މަސްއަލަތައް:

1. ސޫރަކުރަހާ މީހުންނާ ބެހޭގޮތުން އައިސްފައިވާ ހަރުކަށި ވައީދު.

2. އެބައިމީހުންނާ ދެތި ހަރުކަށި ވައީދު އައިސްފައިވާ ސަބަބުގެ މައްޗަށް ތަންބީހުކުރެއްވުން. އެސަބަބަކީ الله އާ ދޭތެރޭގައި ބަހައްޓަންޖެހޭ އަދަބުވެރިކަން ދޫކޮށްލުމެވެ. އެއީ الله ވަޙީކުރައްވައިފައިވާ ފަދައިންނެވެ. "ޒިމަން الله ހެއްދެވުމާ ފަދައިން ހެއްދުމަށް ދަނީމީހާއަށް ވުރެ ވަކިން ބޮޑު އަނިޔާވެރިޔަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟"

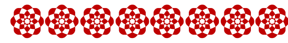
3. الله ގެ ކުރިދުވަސްވަންތަކަމުގެ މައްޗަށާއި މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ނިކަމެތިކަމުގެ މައްޗަށް تنبيه ކުރެއްވުން. އެއީ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ. "ފަހެ އެބައިމީހުން ޒަރްރާއެއް ނުވަތަ އަށްޓަކެއް ނުވަތަ ގޮދަންފުއްޓެއްވެސް ހަދާކޮށްބަލާތޯ."

4. ޤިޔާމަތްދުވަހު އެންމެ ގަދަފަދަ އަޒާބުލިބޭނީ ސޫރަކުރަހާ މީހުންކަން ބެހިގެންކަން ބަޔާންވެގެންވުން.

5. ހަމަކަށަވަރުން الله ކޮންމެ ސޫރައަކަށް ފުރާނައެއް ލައްވަވާނެއެވެ. އޭގެ ޒަރީޢާއިން ސޫރަކުރި މީހާއަށް ނަރަކައިގައި އަޒާބުދެއްވާނެއެވެ.

6. ހަމަކަށަވަރުން ސޫރަކުރެހިމީހާއަށް އޭނާ ކުރެހިސޫރައަށް ފުރާނައެއްލުމަށް ތަކުލީފުދެއްވޭނެއެވެ.

7. ސޫރައެއް ފެނިއްޖެނަމަ އެސޫރަ ފޮހެލުމަށް އަމުރުކުރެވިފައިވުން.

62

ގިނަގިނައިން ހުވާކުރުމާ ބެހޭގޮތުން އައިސްފައިވާ ވާހަކަތައް ނަންގަތް ބާބު

الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿وَٱحۡفَظُوٓاْ أَيۡمَٰنَكُمۡ﴾ (المائدة: 89)

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ހުވާތައް ރައްކާތެރިކުރާށެވެ." (އެބަހީ ބޮޑާކޮށް ހުވާތައް ނުކުރާށެވެ. އަދި ބޭނުމެއްނެތި ހިނދުގައި ތެދުވެރި ހުވައެއް މެނުވީ ނުކުރާށެވެ.)

މާތްالله ރުހިވެވޮޑިގެންވާ أبو هريرة ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވިދާޅުވިކަމަށްވާ ޙަދީޘް އަންނަނީއެވެ.

"الحَلِفُ مَنْــفَقَةٌ لِلسِّلْعَةِ، مَمْحَقَةٌ لِلْكَسَبِ" (صحيح البخاري وصحيح مسلم)

މާނައީ: "ހުވާކުރުމަކީ ވިޔަފާރީގެ މުދާ ވިއްކުމަށް ސަބަބުވާ ކަމެކެވެ. (އަދި އެކަމަކީ) ލާބަ ކެނޑިގެންދާ ކަމެކެވެ."

މާތްالله ރުހިވެވޮޑިގެންވާ ސަލްމާނުގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވިދާޅުވިއެވެ.

"ثَلاَثَةٌ لاَ يُكَلِّمُهُمُ اللهُ، وَلاَ يُزَكِّيْهِمْ، وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ: أُشَيْمِطٌ زَانٍ، وَعَائِلٌ مُسْتَكْبِرٌ، وَرَجُلٌ جَعَلَ اللهَ بِضَاعَتَهُ، لاَ يَشْتَرِي إِلاَّ بِيَمِينِهِ، وَلاَ يَبِيْعُ إِلاَّ بِيَمِينِهِ" (رواه الطبراني بسند صحيح)

މާނައީ: "ތިންބަޔަކާމެދު الله (ޤިޔާމަތްދުވަހުން) އެބައިމީހުންނާ ބަސްބަހެއް ނުދައްކަވާނެއެވެ. އަދި (ފާފައިން) ޠާހިރުކުރައްވާވެސް ނުދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި އަޒާބެއް ވެއެވެ. (1) ޒިނާކުރާ މުސްކުޅިޔާ. (2) ބޮޑާވެރި ފަޤީރުވެރިޔާ. (3) ތިމާގެ މުދަލަކީ الله ކަމަށް ހަދައިފައިވާ މީހާ، އެއީ، އޭނާގެ ހުވައިން މެނުވީ (ސާމާނު) ނުގަނެއެވެ. އަދި ހުވައިން މެނުވީ (ސާމާނު) ނުވިއްކައެވެ."

އަދި މާތްالله ރުހިވޮޑިގެންވި ޢިމްރާން ބިން ޙުޞައިނުގެ ފަރާތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"خَيْرُ أُمَّتِي قَرْنِيْ ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُم، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُوْنَهُم، – قَالَ عِمْرانُ: فَلاَ أَدْرِيْ أَذْكَرَ بَعْدَ قَرْنِهِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلاَثَاً؟ – ثُمَّ إِنَّ بَعْدَكُمْ قَوْمٌ يَشْهَدُونَ وَلاَ يُسْتَشْهَدُونَ، وَيَخُونُونَ وَلاَ يُؤْتَمَنُونَ، وَيَنْذُرُونَ وَلاَ يُوفُونَ، وَيَظْهَرُ فِيْهِمُ السِّمَنُ" (صحيح مسلم)

މާނައީ: "ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުގެ އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ ބަޔަކީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ޤަރުނުގެ މީސްތަކުންނެވެ. (އެބަހީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙާބީންނެވެ.) ދެން އެބައިމީހުންނާ ގުޅިގެން އައި މީސްތަކުންނެވެ. (އެބަހީ ތާބިޢީންނެވެ.) ދެން އެބައިމީހުންނާ ގުޅިގެން އައި މީސްތަކުންނެވެ. (އެބަހީ ތަބަޢު ތާބިޢީންނެވެ.) - ޢިމްރާން ވިދާޅުވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ޤަރުނަށް ފަހު ދެޤަރުނުގެ ވާހަކަ ދެއްކެވިކަމެއް ނުވަތަ ތިންޤަރުނުގެ ވާހަކަ ދެއްކެވިކަމެއް ޔަޤީނުން އަހުރެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.- (ދެން ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.) ދެން ތިޔަބައިމީހުންނަށްފަހުގައި ބަޔަކުމީހުން އަންނާނެއެވެ. އެބައިމީހުންގެ ފަރާތުން ހެކިބަސް ނުއެދިފައިވެސް ހެކިދޭނެއެވެ. އަދި ޚިޔާނާތްތެރިވާނެއެވެ. އަމާނާތްތެރިއަކަށް ނުވާނެއެވެ. އަދި ނަދުރުކުރާނެއެވެ. އެކަމަކު އެނަދުރު ނުފުއްދާނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި ފަލަކަން ފާޅުވާނެއެވެ."

އަދި މާތްالله ރުހިވޮޑިގެންވި ޢަބްދުالله ބިން މަސްޢޫދުގެ ފަރާތުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

خَيْرُ النَّاسِ قَرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُم، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُم، ثُمَّ يَجِيءُ قَوْمٌ تَسْبِقُ شَهَادَةُ أَحَدِهِمْ يَمِيْنَهُ وَيَمِيْنُهُ شَهَادَتَهُ" (صحيح مسلم)

މާނައީ: "މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ މީހުންނަކީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ޤަރުނުގެ މީހުންނެވެ. ދެން އެބައިމީހުންނާ ގުޅިގެން އައި މީހުންނެވެ. ދެން އެބައިމީހުންނާ ގުޅިގެން އައި މީހުންނެވެ. ދެން (އެބައިމީހުންނަށް ފަހުގައި) ބަޔަކު މީހުން އަންނާނެއެވެ. އެބައިމީހުންކޮޅު މީހެއްގެ ހެކިބަސް އޭނާގެ ހުވާގެ ކުރިން އިސްވެގެންވާނެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ހުވާ އޭނާގެ ހެކިބަހުގެ ކުރިން އިސްވެގެންވާނެއެވެ." (އެބަހީ: އެބައިމީހުން ހުވާކުރުމާއި ހެކިބަސްދިނުމުގައި، ހެކިބަހުގައި އޮޅުވާލާ ފަރުވާކުޑަކަމާއި ނުބައިކަން ހުރުމެވެ. އަދި އަވަސް! އެއްވެސް ބޭނުމެއް ނެތިހުރެ ހުވާދީ ހެކިބަސްދޭނެއެވެ.)

إمام النَّخَعِي –رحمه الله– ވިދާޅުވިއެވެ. "އަހުރެމެންގެ ބޭބެއިން، އަހުރެމެން ކުޑައިރުގައި އަހުރެމެން ހުވަދި ހުވާކޮށް ހަދާތީވެ، އެކަން މަނާކުރުމަށްޓަކައި އަހުރެމެންގެ ގައިގައި ތަޅާހަދައެވެ."

މިބާބުގައި އުނގެނޭ މަސްއަލަތައް:

1. ހުވާތައް ރައްކާތެރިކުރުމަށް ވަސިއްޔަތްކުރުވިފައިވުން.
2. ހަމަކަށަވަރުން ހުވައިދީ ވިޔަފާރިމުދާ ވިއްކުމުގެ ސަބަބެއްކަމާއި، ބަރަކާތް ފޮހެވިގެންދާ އެއްޗެއްކަމަށް ޚަބަރުދެއްވާފައިވުން.
3. އެމީހެއްގެ ހުވައިން ފިޔަވައި ނުވިއްކާ އަދި ނުގަންނަ މީހާއާމެދު ވާރިދުވެފައިވާ ވައީދު.
4. ފާފަކުރަން މަގުދައްކާ ސަބަބުތައް މަދުވާއިރު ކުރެވޭފާފަ ބޮޑުވާނެ ކަމުގެ މައްސަލާ تنبيهކުރެވިފައިވުން.
5. ހުވާކުރުމަށް ނަދުރުވީނަސް ހުވާކުރާ މީހުންގެ ނުބައިކަން ބަޔާންވެގެންވުން.
6. ތިންގޮތުން ނުވަތަ ހަތަރުގަރުނުގެ މައްޗަށް ކީރިތިރަސޫލާ ތަޢުރީފުކުރެއްވުން. އަދި އޭގެ ފަހުން ވާނޭގޮތް ބަޔާންކޮށްދެއްވުން.
7. ހެކިބަހަށް ނަދުރުވީނަސް ހެކިދޭ މީހުންގެ ނުބައިކަން ބަޔާންވެގެންވުން.
8. ސަލަފުއްޞާލިޙުން އެބޭކަލުންގެ ދަރިންނަށް، ހެކިދިނުމާއި ޢަހުދުގެ މަތީ އެބޭކަލުން ޤާއިމުވެ ތިބުމަށްޓަކައި، އަދަބުދެއްވާކަމުގައިވުން.

❁❁❁❁❁❁❁❁

63

الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ޒިންމާއާއިބެހޭ ބުނެވުނު ބާބު

الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ وَأَوْفُوا۟ بِعَهْدِ ٱللَّهِ إِذَا عَـٰهَدتُّمْ وَلَا تَنقُضُوا۟ ٱلْأَيْمَـٰنَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ ٱللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴾ (النحل: 91)

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން الله އާ މުޢާހަދާކުރާ ހިނދު، الله ގެ ޢަހުދު ފުރިހަމަކުރާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ހުވާތަށް ގަދަކުރުމަށްފަހު އެހުވާތައް ފުނޑައިނުލާށެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ޟާމިނަކު ގޮތުގައި الله ހަދައިފީއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله، ތިޔަބައިމީހުން ކުރާކަންތައްތައް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ."

އަދި ބުރައިދާ رضي الله عنه ގެ ފަރާތުން ޞަޙީޙު މުސްލިމްގައި ރިވާވެގެންވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޖިހާދަށް ފޮނުއްވާ ލަޝްކަރެއްގެ އަމީރަކު ޢައްޔަންކުރައްވާއިރު، الله އަށް ތަޤްވާވެރިވުމަށާއި، އެކަލޭގެފާނާއި އެކު ހުންނަ މުސްލިމުންނަށް ހެޔޮކަމުގެ ވަޞިއްޔަތް ކުރައްވައެވެ. ދެން ވަޙީކުރައްވައެވެ.

"اُغْزُوا بِاسْمِ اللهِ فِي سَبِيْلِ اللهِ، قَاتِلُوا مَنْ كَفَرَ بِاللهِ، اغْزُوا وَلاَ تَغُلُّوا، وَلاَ تَغْدِرُوا وَلاَ تُمَثِّلُوا، وَلاَ تَقْتُلُوا وَلِيْدًا، وَإِذَا لَقِيْتَ عَدُوَّكَ مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ فَادْعُهُمْ إِلَى ثَلاَثِ خِصَالٍ – أَوْ خِلاَلٍ – فَأَيَّتُهُنَّ مَا أَجَابُوكَ فَاقْبَلْ مِنْهُمْ وَكُفَّ عَنْهُم. ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الإِسلاَمِ، فَإِنْ أَجَابُوكَ فَاقْبَلْ مِنْهُمْ، ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى التَّحَوُّلِ مِنْ دَارِهِمْ إِلَى دَارِ الْمُهَاجِرِينَ، وَأَخْبِرْهُم أَنَّهُمْ إِنْ فَعَلُوا ذَلِكَ فَلَهُمْ مَا لِلْمُهَاجِرِينَ، وَعَلَيهِمْ مَا عَلَى الْمُهَاجِرِينَ، فَإِنْ أَبَوْا أَنْ يَتَحَوَّلُوا مِنْهَا فَأَخْبِرْهُم أَنَّهُمْ يَكُونُونَ كَأَعْرَابِ الْمُسْلِمِينَ، يَجْرِي عَلَيْهِم حُكْمُ اللهِ تَعَالَى، وَلاَ يَكُونُ لَهُمْ فِي الغَنِيْمَةِ وَالفَيْءِ شَيْءٌ، إِلاَّ أَنْ يُجَاهِدُوا مَعَ الْمُسْلِمِينَ، فَإِنْ هُمْ أَبَوْا فَاسْأَلْهُمُ الجِزْيَةَ، فَإِنْ أَجَابُوكَ فَاقْبَلْ مِنْهُمْ وَكُفَّ عَنْهُمْ، فَإِنْ هُمْ أَبَوْا فَاسْتَعِنْ بِاللهِ وَقَاتِلْهُم، وَإِذَا

حَاصَرْتَ أَهْلَ حِصْنٍ فَأَرَادُوكَ أَنْ تَجْعَلَ لَهُمْ ذِمَّةَ اللهِ وَذِمَةَ نَبِيِّهِ فَلاَ تَجْعَلْ لَهُمْ ذِمَّةَ اللهِ وَذِمَّةَ نَبِيِّهِ، وَلَكِنِ اجْعَلْ لَهُمْ ذِمَّتَكَ وَذِمَّةَ أَصْحَابِكَ، فَإِنَّكُمْ أَنْ تُخْفِرُوا ذِمَمَكُمْ وَذِمَّةَ أَصْحَابِكُم أَهْوَنُ مِنْ أَنْ تُخْفِرُوا ذِمَّةَ اللهِ وَذِمَّةَ نَبِيِّهِ، وَإِذَا حَاصَرْتَ أَهْلَ حِصْنٍ فَأَرَادُوكَ أَنْ تُنْزِلَهُمْ عَلَى حُكْمِ اللهِ، فَلاَ تُنْزِلْهُمْ عَلَى حُكْمِ اللهِ، وَلَكِنْ أَنْزِلْهُمْ عَلَى حُكْمِكَ، فَإِنَّكَ لاَ تَدْرِي أَتُصِيْبُ فِيْهِم حُكْمَ اللهِ أَمْ لاَ" (رواه مسلم)

މާނައީ: "ﷲ ގެ މަގުގައި ﷲ ގެ އިސްމުފުޅުގެ ބަރަކާތުން ހަނގުރާމަކުރާށެވެ. ﷲ އަށް ކާފަރުވި ކޮންމެ މީހަކާ ހަނގުރާމަކުރާށެވެ. އަދި ޣަނީމާ މުދަލުން ޚިޔާނާތްތެރިނުވާށެވެ. އަދި ޢަހުދުތައް ފުއްދައި ޒުލު އެއްބަސްވުން އުވައިނުލާށެވެ. އަދި ޤަތުލުކުރެވޭ މީސްތަކުންގެ ގުނަވަންތައް ނުކަނޑާށެވެ. އަދި ކުޑަކުއްޖަކު ޤަތުލުނުކުރާށެވެ. އަދި މުޝްރިކުންގެ ދުޝްމަނުންނާ ބައްދަލުވާ ހިނދު އެބައިމީހުން ތިންކަމަކަށް ދަޢުވަތުދޭށެވެ. އޭގެތެރެއިން އެއްވެސް ކަމަކުން އެބައިމީހުން ތިބާއަށް އިޖާބަދީފިނަމަ އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން (އެކަން) ޤަބޫލުކުރާށެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރުން އެއްކިބާވާށެވެ.

1 އެންމެ ފުރަތަމަ އެބައިމީހުންނަށް އިސްލާމްދީނަށް ދަޢުވަތުދޭށެވެ. ފަހެ އެބައިމީހުން އެކަމުގައި ތިބާއަށް އިޖާބަދީފިނަމަ އެކަން އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން ޤަބޫލުކުރާށެވެ. ދެން އެބައިމީހުންނަށް، އެބައިމީހުންގެ ރަށްރަށުން މުހާޖިރުންގެ ރަށަށް ހިޖުރަކުރުމަށް ދަޢުވަތުދޭށެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އެގޮތަށް ކަންތައް ކޮށްފިނަމަ، މުހާޖިރުންނަށް ލިބޭ ބައިތަކާއި އެބައިމީހުންނަށްވެސް ލިބޭނެކަމާއި މުހާޖިރުންގެ މައްޗަށްވާ ބައިތަކާއި އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށްވެސް ވާނެކަމަށް އެބައިމީހުންނަށް ހަބަރުދޭށެވެ. ފަހެ، އެބައިމީހުން އެބައިމީހުންގެ ގެދޮރުން ހިޖުރަކުރުމަށް އިންކާރުކޮށްފިނަމަ އެބައިމީހުންވާނީ އެބަދަވީންގެ މައްޗަށް ﷲ ގެ ހުކުމްފުޅު ބަރާބަރަށް ހިނގާނެކަމާ ބަދަވީ މުސްލިމުންގެ ގޮތުގައިކަމާއި، އެބައިމީހުން މުސްލިމުންނާއެކު ޖިހާދުކުރިއަސް މެނުވީ އެބައިމީހުންނަކަށް ޣަނީމާމުދަލާއި "فَيء" ގެ މުދަލުން އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުލިބޭނެކަމަށް އެބައިމީހުންނަށް ހަބަރުދޭށެވެ.

2 ފަހެ، އެބައިމީހުން އިސްލާމްވުމަށް އިންކާރުކޮށްފިނަމަ، ފަހެ އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން ޖިޒްޔާ ދިނުމަށް އެދޭށެވެ. ފަހެ އެބައިމީހުން އެކަމުގައި ތިބާއަށް އިޖާބަދީފިނަމަ، ފަހެ އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން އެކަން ޤަބޫލުކުރާށެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަ ކުރުމުން އެއްކިބާވާށެވެ.

3 ފަހެ އެބައިމީހުން ޖިޒްޔާ ދިނުމަށް އިންކާރުކޮށްފިނަމަ، ފަހެ، الله ގެ ހަޟްރަތުން މަދަދަށް އެދި
އެބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރާށެވެ. އަދި ތިބާ ކިއްލާއެއްގެ އަހުލުވެރިން ވަށާލައި ހިސާރުކުރާ
ހިނދު އެބައިމީހުން، ތިބާގެ ކިބައިން الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ޛިއްމާއާއި އަމާން
ދިނުމަށް އެދިފިނަމަ، ފަހެ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ޛިއްމާއާއި އަމާންނުދޭށެވެ.
އަމީރުއްޔާ! ތިބާއާއި، އެކުގައިވާ މުސްލިމުންގެ ޛިއްމާއާއި އަމާން އެބައިމީހުންނަށް
ދޭށެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިޔަބައިމީހުންނާއި، އެކުގައިވާ އެހެނިހެން
މުސްލިމުންގެ ޛިއްމާއާއި އަމާން ތިޔަބައިމީހުން އުވައިލުން، الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ
ޛިއްމާއާއި އަމާން ތިޔަބައިމީހުން އުވައިލުމަށްވުރެ (ފާފައިގެ ގޮތުން) ކުށުގައި
ކުޑަކަމެކެވެ. އަދި ތިބާ ކިއްލާއެއްގެ އަހުލުވެރިން ވަށާލައި ހިސާރުކުރާ ހިނދު
އެބައިމީހުން ތިބާގެ ކިބައިން الله ގެ ޙުކުމްފުޅުގެ މައްޗަށް އެބައިމީހުން ބޭލުމަށް އެދިފިނަމަ،
ފަހެ، الله ގެ ޙުކުމްފުޅުގެ މައްޗަށް އެބައިމީހުން ނުބޭލާށެވެ. އަމީރުއްޔާ! ތިބާގެ ޙުކުމްފުޅުގެ
މައްޗަށް އެބައިމީހުން ބޭލާށެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންނާ މެދު الله ގެ ޙުކުމްފުޅު
ތިބާއަށް ސީދާވާނެކަމާ ނުވަތަ ނުވާނެކަމާ ތިބާއަކަށް ނޭނގޭނެއެވެ."

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. الله ގެ ޛިއްމާއާއި، އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާގެ ޛިއްމާއާއި، މުސްލިމުންގެ ޛިއްމާއާ ދެމެދުގައިވާ ތަފާތު.

2. ދެކަމުންކުރެ ނުރައްކަލުބޮޑުކަން އެންމެ ކުޑަކަމަކަށް އިޚްތިޔާރުކުރެއްވުން.

3. "اغْزُوا بِسْمِ اللهِ فِي سَبِيْلِ اللهِ" (الله ގެ މަގުގައި الله ގެ އިސްމުފުޅުގެ ބަރަކާތުން ހަނގުރާމަކުރާށެވެ.) ރަސޫލާގެ މިބަސްފުޅު ބަޔާންވުން.

4. "قَاتِلُوا مَنْ كَفَرَ بِاللهِ" (الله އަށް ކާފިރުވި (ކޮންމެ) މީހަކާ ހަނގުރާމަކުރާށެވެ.) ރަސޫލާގެ މިބަސްފުޅު ބަޔާންވުން.

5. "اسْتَعِنْ بِاللهِ وَقَاتِلْهُمْ" (الله ގެ ބަސްފުޅުން މަދަދަށް އެދުމާއެކު އެބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރާށެވެ.) ރަސޫލާގެ މިބަސްފުޅު ބަޔާންވުން.

6. الله ގެ ބުނުއްވުމާއި އިޞްލާޙުވެރިންގެ ބުނުމާ ދެމެދުގާ ތަފާތު.

7. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ސަޙާބީންނަށް ބޮޑުންޖެހިވަޑައިގަންނަވާ ހިނދު އެފަދަ ބުނުއްވަމުން ބުނުއްވުނުކަމުގައެވެ. އަލަތަކީ ގޮނޑަކަސް، އުކުރޭއްވިމުކު الله ގެ ބުނުއްވާ ތިމާވަންހަދާ ނުވަތަ ނުވާނަހަދާ އެނިޔަޔާއްންހަނަވައެވެ.

64

މީހަކާމެދު، ﷲ އޭނާގެ ފާފަ ފުއްސަވައިނުދެއްވާނެކަމަށް ﷲ ގަންދީ ހުވާކުރުމާ ބެހޭގޮތުން އައިސްފައިވާ ވާހަކަތައް ނަންގަތް ބާބު

މާތްﷲ ރުއްސުންލެއްވި جندب بن عبدالله البجلى ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"قَالَ رَجُلٌ: وَاللهِ لاَ يَغْفِرُ اللهُ لِفُلاَنٍ، فَقَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: مَنْ ذَا الَّذِي يَتَأَلَّى عَلَيَّ أَلاَّ أَغْفِرَ لِفُلاَنٍ؟ إِنِّي قَدْ غَفَرْتُ لَهُ وَأَحْبَطْتُ عَمَلَكَ" (رواه مسلم)

މާނައީ: "މީހަކު ބުނެއްޖެއެވެ. ﷲ ގަންދީ ބުނަމެވެ. މިވެނި މީހަކަށް ﷲ ފާފަ ނުފުއްސަވާނެއެވެ. ދެން، ﷲ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. މިވެނި މީހަކަށް ތިމަން ﷲ ފާފަ ނުފުއްސަވާނެކަމަށް ތިމަން ﷲ ގަންދީ ހުވާކުރަނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ (ދަންނާށެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ﷲ އޭނާގެ ފާފަ ފުއްސަވައިދެއްވައިފީމެވެ. އަދި ތިބާގެ ޢަމަލުތައް ބާޠިލުކޮށްލައްވައިފީމެވެ."

އަދި މާތްﷲ ރުއްސުންލެއްވި أبو هريرة ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވާ ޙަދީޘްގެ ރިވާޔަތެއްގައިވަނީ މިފަދައިންނެވެ.

"أَنَّ القَائِلَ رَجُلٌ عَابِدٌ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: تَكَلَّمَ بِكَلِمَةٍ أَوْبَقَتْ دُنْيَاهُ وَآخِرَتَهُ" (سنن أبي داود ومسند أحمد)

މާނައީ: "ﷲ ގަންދީ ހުވާކޮށްފައި މިވެނި މީހަކަށް ﷲ ފާފަ ނުފުއްސަވާނެއޭ ބުނި މީހާއީ ޢިބާދަތްތެރިއެކެވެ. أبو هريرة ވިދާޅުވިއެވެ. އޭނާ އެބުނި އެކަލިމައަކުން އޭނާގެ ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތް ބަރުބާދުކޮށްލައިފިއެވެ."

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

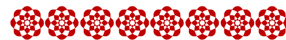
1. ﷲ ގެ މައްޗަށް ހުވާކުރުމުން ބިރުދައްކަވާފައިވުން.

2. ނަރަކަ އަހުރެމެންނަށް މީހާއާގެ ފައިވާނު ވާރުކޮޅަށްވުރެ ކައިރިވެގެންވާކަން ބަޔާންވުން.

3. ސުވަރުގެވެސް ހަމައެފަދައިން ކައިރިވެގެންވާކަން ބަޔާންވުން.

4. އިސްވެދިޔަ ހަދީޘްގައި "إِنَّ الرَّجُلَ لَيَتَكَلَّمُ بِكَلِمَةٍ ... إلخ" (ހަމަކަށަވަރުން މީހާ ބުނަނީ ކަލިމައެއް ބުނެއެވެ. އޭގެ ސަބަބުން އޭނާގެ ދުނިޔައާއި އާޚިރަތް ބަރުބާދުވެ ޖަހަންނަމަ ވައްޓެވިގެންވާ މީހެއްގެ ގޮތުގައިވެގެންދެއެވެ.) މިބަސްފުޅަށްވާ ދަލީލެއްވެއެވެ.

5. ބައެއްފަހަރު، އިންސާނާއަށް އޭނާ އިންތިޒާރުކުރަމުއަށް ނުދާ ސަބަބަކުން ހާދިސާއެއްވެއެވެ.

65

މަޚްލޫޤުންގެ މައްޗަށް الله ޝަފާޢަތްތެރިއަކު ކަމުގައި ނުހެދޭނެ ވާހަކަ ނަންގަތް ބާބު

ރަޟިﷲ ޢަންހު جُبَيرُ بن مُطْعِم ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެއްދުވަހު އަޢުރާބީންގެ މީހަކު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ޙަޟްރަތަށް އައިސް ދަންނަވައިދިނެވެ.

"يَارَسُولُ اللهِ!، نُهِكَتِ الأَنْفُسُ، وَجَاعَ العِيَالُ، وَهَلَكَتِ الأَمْوَالُ، فَاسْتَسْقِ لَنَا رَبَّكَ، فَإِنَّا نَسْتَشْفِعُ بِاللهِ عَلَيْكَ، وَبِكَ عَلَى اللهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيهِ وَسَلَم: سُبْحَانَ اللهِ! سُبْحَانَ اللهِ! فَمَا زَالَ يُسَبِّحُ حَتَّى عُرِفَ ذَلِكَ فِي وُجُوهِ أَصْحَابِهِ، ثُمَّ قَالَ: وَيْحَكَ! أَتَدْرِيْ مَا اللهُ؟ إِنَّ شَأْنَ اللهِ أَعْظَمُ مِنْ ذَلِكَ، إِنَّهُ لاَ يُسْتَشْفَعُ بِاللهِ عَلَى أَحَدٍ مِنْ خَلْقِهِ" (رواه أبو داود)

މާނައީ: "އޭ اللهގެ ރަސޫލާއެވެ! ނަފްސުތައް ހަލާކުވާން ކައިރިވެއްޖެއެވެ. ދަރިންނަށް ބަނޑުހައިހުންކަން ޖެހިއްޖެއެވެ. މުދާތައް ބަރުބާދުވެއްޖެއެވެ. ފަހެ، ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތުން އަހަރުމެންނަށް ވާރޭވެހުމަށް ދުޢާކޮށްދެއްވާށެވެ. ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން އަހަރުމެން ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް الله ޝަފާޢަތްތެރިއަކު ކަމުގައި ހަދަމުއެވެ. އަދި الله ގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނު ޝަފާޢަތްތެރިއަކު ކަމުގައި ހަދަމުއެވެ. ފަހެ، رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބަސްފުޅުދެއްކެވިއެވެ. سبحان الله! سبحان الله! (الله ގެ ހުސްޠާހިރުވަންތަކަމާއެވެ! الله ގެ ހުސްޠާހިރުވަންތަކަމާއެވެ!) ފަހެ، އަސްޙާބުބޭކަލުންގެ މޫނުފުށްތަކުގެމަތިން އެކަމުގެ އަސަރު ފާޅުވެއްޖައުމަށް ދާންދެން އެކަލޭގެފާނު ތަސްބީޙަ ކިޔުއްވަމުން ގެންދެވިއެވެ. ދެން (އަޢުރާބީންގެ މީހާއަށް) ބަސްފުޅުދެއްކެވިއެވެ. ތިބާއަށް ހިތާމައެވެ! ތިބާއަށް الله އަކީ ކާކުކަން އެނގޭތޯއެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ މަޤާމު މަންޒިލަތް އެއަށްވުރެ މާމަތިވެރިވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެއްވެސް މީހެއްގެ މައްޗަށް الله ޝަފާޢަތްތެރިއަކު ކަމުގައި ނުހެދޭނެއެވެ."

މިބާބުގައި އުނގެނޭ މަސްއަލަތައް:

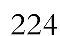
1. "نَسْتَشْفِعُ بِاللهِ عَلَيْكَ" (އަޅުގަނޑުން، ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް الله ޝަފާޢަތްތެރިއެއް ކަމުގައި ހަދަމުވެ.) މިފަދައިން ބުނި އަޢުރާބީންގެމީހާގެ މައްޗަށް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އިންކާރުކުރެއްވުން.

2. އަޢުރާބީންގެމީހާ އެބުނި ކަލިމައިގެ ސަބަބުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ މޫނުފުޅުގެ ހާލަތް ބަދަލުވެގެންދިޔައީ ސުބްޙާނީގެ މޫނުފުޅުމަތިން އެނގި ބާރުވެގެންދިޔައެވެ.

3. ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަޢުރާބީންގެމީހާ "وَنَسْتَشْفَعُ بِكَ عَلَى اللهِ" (އަޅުގަނޑުން الله ގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނު ޝަފާޢަތްތެރިއެއްކަމުގައި ހަދަމުވެ.) މިބަސްބުނި ބުނުމަކަށް އިންކާރުކުރެއްވިއެވެ.

4. سبحان الله މިކަލިމަފުޅުގެ ތަސްބީޙުގެ މައްޗަށް ނުރުހުންފާޅުކުރެއްވިފައިވުން.

5. ހަމަކަށަވަރުން މުސްލިމުން (އެބަހީ ސަޙާބީން) رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޢަރްޒުކުރަމުން (اللهގެ ޙަޟްރަތުން) ވާސިޠާ އެދި ދުޢާކުރެއްވުމަށެވެ.

66

ކައުއިމުރުނަބިއްޔާ ތައުހީދުގެ "ހިމާ" ރައްކާތެރިކުރުމާއި، ޝިރުކުގެ މަގުތައް ބަންދުކުރުމާ ބެހޭގޮތުން އައިސްފައިވާ ވާހަކަތައް ނަންގަތުން ބާބު

މާތްالله ރުޟާވެވޭނީ عبدالله بن شِخِّيرُ ގެ ރިވާއިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.

"انْطَلَقْتُ فِي وَفْدِ بَنِي عَامِرٍ إِلَى رَسُولِ اللهِ صلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْنَا: أَنْتَ سَيِّدُنَا، فَقَالَ: السَّيِّدُ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى، قُلْنَا: وَأَفْضَلُنَا فَضْلاً، وَأَعْظَمُنَا طَوْلاً، فَقَالَ: قُولُوا بِقَوْلِكُمْ أَوْ بَعْضِ قَوْلِكُمْ وَلاَ يَسْتَجْرِيَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ" (رواه أبو داود بسند جيّد)

މާނައީ: "ބަނޫ ޢާމިރުގެ ވަފުދުގައި އަޅުގަނޑު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަރިހަށް ދިޔައީމެވެ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން ދަންނަވައިފީމެވެ. ކަލޭގެފާނަކީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ސާހިބާއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. ޙަޤީޤީ ސާހިބާއަކީ الله تبارك وتعالى އެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ދަންނަވައިފީމެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނަކީ މާތްކަމުގެ ގޮތުން އަޅުގަނޑުމެންކުރެ އެންމެމާތް އަދި އިޙްސާންތެރިކަމުގެ ގޮތުން އަޅުގަނޑުމެންކުރެ އެންމެމަތިވެރި ބޭކަލެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން މިހާރު ތިޔަބުނާ ގޮތަށް ބުނާށެވެ. ނުވަތަ ތިޔަބުނާ ގޮތުގެ ގޮތްގޮތަށް ބުނާށެވެ. އަދި ޝައިޠާނާ ތިޔަބައިމީހުން ކަލެކުރިމަތިގައި ދުއްސިތަނުލާހުރިކަމެވެ."

އަދި މާތްالله ރުޟާވެވޭނީ އަނަސް ބިން މާލިކު ރިވާވެގެން ވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ބައެއް މީހުން ދެންނެވިއެވެ.

يَا رَسُولَ اللهِ! ، يَاخَيْرَنَاَ وَابْنَ خَيْرِناَ وَسَيِّدَناَ وَابْنَ سَيِّدِناَ، فَقَالَ: "يَاأَيُّهَا النَّاسُ قُولوُا بِقَوْلِكُم، وَلاَ يَسْتَهْوِيَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ، أَنَا مُحَمَّدٌ عَبْدُاللهِ وَرَسُولُهُ، مَا أُحِبُّ أَنْ تَرْفَعُونِي فَوْقَ مَنْزِلَتِي الَّتِي أَنْزَلَنِي اللهُ عَزَّ وَجَلَّ" (رواه النسائي بسند جيّد)

"އޭ اللهގެ ރަސޫލާއެވެ! އޭ އަޅުގަނޑުމެންކުރެ އެންމެހެޔޮ ކަލޭގެފާނެވެ! އަދި އަޅުގަނޑުމެންކުރެ އެންމެހެޔޮ ކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަލުންނެވެ! އަދި އޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ ސާހިބާއެވެ! އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ސާހިބާގެ ދަރިކަލުންނެވެ! ދެން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. އޭ މީސްތަކުންނެވެ!

ތިޔަބައިމީހުން (ޢާއްމުކޮށް) ބުނެއުޅޭ ގޮތްގޮތަށް ބުނާށެވެ. އަދި ޝައިޠާނާ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވަސްވާސް ދިނަންނުދޭށެވެ. އަޅުގަނޑަކީ محمّد އެވެ. الله ގެ އަޅާއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއެވެ. الله އަޅުގަނޑަށް ދެއްވި މަޤާމަށްވުރެ ތިޔަބައިމީހުން އަޅުގަނޑު މަތިވެރިކުރުމަކަށް އަޅުގަނޑު ނުރުހެމެވެ."(1)

މިބާބުގައި އެކުލެވޭ މަސްއަލަތައް:

1. ހައްދުފަހަނަޅައި ދިއުމުން މީސްތަކުންނަށް އިންޒާރުދީފައިވުން.

2. އެމީހަކާ ދިމާއަށް "أَنْتَ سَيِّدُنَا" (ތިބާއަކީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ސާހިބާއެވެ.) މިފަދައިން ބުނުމިއްޗެދިމާ އޭގެ ޖަވާބުގައި ބުނަން އެކަށީގެންވާ އިބާރާތް ބަޔާންވެގެންވުން.

3. ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުން ބުނީ ރަނގަޅަށް ކަމަށްވުމާއެކުވެސް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެބައިމީހުންނަށް "ولا يَسْتَهْوِيَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ" (ޝައިޠާނާ ތިޔަބައިމީހުން ކުރިވެރިމަދުގައި ޖެއްސިހަންނުދޭށެވެ.) މިފަދައިން ހަދިޔާތުރުކުރާހާގަދައިވުން.

4. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ "مَا أُحِبُّ أَنْ تَرْفَعُونِي فَوْقَ مَنْزِلَتِي" (الله ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ދެއްވި މަޤާމަށްވުރެ ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނު މަތިވެރިކުރުމަކަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިނުގަންނަވަމެވެ.) މިބަސްފުޅު ބަޔާންވުން.

---

(1) يقول المترجم: އިސްވެދިޔަފަދަ އިބާރާތްތަކުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް މުޚާޠަބުކުރުން ހުއްދަވެގެންވެއެވެ. އެހެނީ ޝަރުޢީގޮތުންވެސްމެވެ. އެކަލޭގެފާނަކީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ސާހިބާއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންކުރެ އެންމެ ހެޔޮމީހާއެވެ. ނަމަވެސް މިފަދަ އިބާރާތްތަކުން އެކަލޭގެފާނާ މުޚާޠަބުކުރައްވާފައިވާ ވާހަކަތަކުގެ ނިސްބަތުން ސަރުކާރުތައް އެފަދައިން ޤާބިލުކަމެއް ފެނިގެންވާތީ ބާރުކޮށްލެއްވީއެވެ. އޭރު އެކަލޭގެފާނު މުޚާޠަބުކުރައްވާފައިވާ އެކަލޭގެފާނު ޤަބޫލުކުރައްވަފައިވާކަމުގެ އެކަލޭގެފާނަށް ألوهية އާއި ربوبية ގެ ދަރަޖަ ދިނުން އެކަށީގެންވާކަމެވެ. އޭރު އިސްލާމްގައި ވެސް ނަސޭހަތްތެރިން ކަންތައްތަކުގެ ފަހަރިއްސުރެ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ތައުޙީދުގެ "ޙިން" ރައްކާތެރިކުރައްވާފައިވާ ބާރުދުން ދުރުހަށް އެއްވެސް ކަމެއް ކުރުމުގެ ދޮރު ބަންދުކުރައްވާފައިވާ އެވެ. ބަތަރު އިބާރާތްތަކުން އެކަލޭގެފާނު މުޚާޠަބުކުރައްވާފައިވާ ނުރުހުން ފާޅުކުރެއްވިއެވެ. اهـ.

67

اللهُ ގެ އަންނަނިވި ވަޙީބަސްފުޅާ ބެހޭގޮތުން އައިސްފައިވާ ވާހަކަތައް ނަންގަތް ބާބު

އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވި ބަސްފުޅެވެ.

﴿ وَمَا قَدَرُواْ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦ وَٱلْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ وَٱلسَّمَـٰوَٰتُ مَطْوِيَّـٰتُۢ بِيَمِينِهِۦ ۚ سُبْحَـٰنَهُۥ وَتَعَـٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴾ (الزمر: 67)

މާނައީ: "އަދި އެބައިމީހުން الله އަށް ޤަދަރުކުރަންޖެހޭ ޙައްޤުވާގޮތަށް ޤަދަރުއެއްނުކުރިއެވެ. އަދި ޤިޔާމަތްދުވަހު މުޅިބިންގަނޑުވާނީ އެކަލާނގެ މުށުތެރޭގައެވެ. އަދި އުޑުތައްވާނީ އެކަލާނގެ ކަނާތްފުށުގައި ވަޅުލެވިގެންނެވެ. އެބައިމީހުން ޝަރީކުކުރާތަކެތިން އެކަލާނގެ ޒާތްޠާހިރުވެގެންވެއެވެ، މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ."

މާތްالله ރުޟާފުޅުވެވި عبدالله بن مسعود ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ޔަހޫދީންގެ ޙިބުރުވެރިއަކު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ޙަޟްރަތަށް އައިސް ދަންނަވައިފިއެވެ.

"يامُحَمَّدُ! إِنَّا نَجِدُ أَنَّ اللهَ يَجْعَلُ السَّمَاوَاتِ عَلَى إِصْبَعٍ، وَالأَرَضِينَ عَلَى إِصبَعٍ، وَالشَّجَرَ عَلَى إِصْبَعٍ، وَالمَاءَ عَلَى إِصبَعٍ، وَالثَّرى عَلَى إِصبَعٍ، وَسَائِرَ الخَلْقِ عَلَى إِصْبَعٍ، فَيَقُولُ: أَنَا المَلِكُ، فَضَحِكَ النَّبِيُّ صلَّى اللهُ عَلَيهِ وَسَلّم حتَي بَدَتْ نَوَاجِذُهُ تَصْدِيْقاً لِقَوْلِ الحَبْرِ، ثُمَّ قَرَأَ: ﴿ وَمَا قَدَرُواْ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦ وَٱلْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ ﴾ (صحيح البخاري وصحيح مسلم)

މާނައީ: "އޭ މުޙައްމަދުއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން (އަޅުގަނޑުމެންގެ ފޮތްތަކުގައި ލިޔެވިފައިވާގޮތުން) ދެކެމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله، (ޤިޔާމަތްދުވަހު) އުޑުތައް އިނގިލިއަކުގެ މައްޗަށް، އަދި ބިންތައް އިނގިލިއަކުގެ މައްޗަށް އަދި ގަސްތައް އިނގިލިއަކުގެ މައްޗަށް އަދި ފެން އިނގިލިއަކުގެ

މައްޗަށް އަދި ކިސަލު އެއްއިނގިލިމަތީގައި މައްޗަށް އަދި އެންމެހާ މަޚްލޫޤުން އެއްއިނގިލިމަތީގައި މައްޗަށް ލައްވަވާނެއެވެ. ދެން ވަޙީފުޅުކުރައްވާނެއެވެ. ތިމަންނަކީ ރަސްކަލާނގެއެވެ. ޔަނީ، رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެ ޙަދީޘް އިވިފުޅުވިއިރުގެ ބަސް ތެދުކުރެއްވުމުގެ ގޮތުން، އެކަލޭގެފާނުގެ ކާށިދަތްކޮޅުތައް ފާޅުވެއްޖައުމަށް ހިނިތުންވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ދެން މިއާޔަތް ކިޔުއްވައި ވިދާޅުވިއެވެ. (އަދި އެބައިމީހުން الله އަށް ޤަދަރުކުރަން ޖެހޭފަދަ ގޮތަކަށް ޤަދަރުކޮށްނުދިނެވެ. އަދި ޤިޔާމަތްދުވަހު މުޅިބިންގަނޑު ވާހުށީ އެކަލާނގެ މުށުތެރޭގައެވެ.)"

އަދި އެހެން ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ.

"وَالجِبَالَ وَالشَّجَرَ عَلَى إِصْبَعٍ، ثُمَّ يَهُزُّهُنَّ فَيَقُولُ: أَنَا المَلِكُ، أَنَا اللهُ" (صحيح مسلم)

މާނައީ: "އަދި (الله، ޤިޔާމަތްދުވަހު) ފަރުބަދަތަކާއި، ގަސްތަކެއް އެއްއިނގިލިމަތީގައި މައްޗަށް ލައްވަވާނެއެވެ. ދެން އެތަކެތި ގޮވާލައްވައި ވަޙީފުޅުކުރައްވާނެއެވެ. ތިމަންނަކީ ރަސްކަލާނގެއެވެ. ތިމަންނަކީ الله އެވެ."

އަދި އެހެން ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ.

"يَجْعَلُ السَّمَاوَاتِ عَلَى إِصْبَعٍ، وَالمَاءَ وَالثَّرَى عَلَى إِصْبَعٍ، وَسَائِرَ الخَلْقِ عَلَى إِصْبَعٍ" (صحيح البخاري)

މާނައީ: "އުޑުތަކާއި (ޤިޔާމަތްދުވަހު) އެގޮތަށް އެއްއިނގިލިމަތީގައި މައްޗަށް، އަދި ފެނާއި ކިސަލު އެއްއިނގިލިމަތީގައި މައްޗަށް، އަދި އެންމެހާ މަޚްލޫޤުން އެއްއިނގިލިމަތީގައި މައްޗަށް ލައްވަވާނެއެވެ."

އަދި މާތްالله ރުއްސުންލިބި عبدالله بن عمر ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްފުޅުކުރެއްވިއެވެ.

"يَطْوِي اللهُ السَّمَوات يَوْمَ القِيَامَةِ، ثُمَّ يَأْخُذُهُنَّ بِيَدِهِ اليُمْنَى، ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا المَلِكُ، أَيْنَ الجَبَّارُونَ؟ أَيْنَ المُتَكَبِّرُونَ؟ ثُمَّ يَطْوِي الأَرَضِينَ السَّبْعَ ثُمَّ يَأْخُذُهُنَّ بِشِمَالِهِ، ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا المَلِكُ، أَيْنَ الجَبَّارُونَ؟ أَيْنَ المُتَكَبِّرُونَ" (صحيح مسلم)

މާނައީ: "الله، ޤިޔާމަތްދުވަހު އުޑުތައް ކަތްކަތްޖަހައްސަވައިހިފައްވާނެއެވެ. ދެން އެއުޑުތައް އެކަލާނގެ ކަނާއަތްޕުޅުން ހިއްޕަވާނެއެވެ. ދެން ވިދާޅުވާނެއެވެ. ތިމަންނަކީ ރަސްކަލާނގެއެވެ. (ބޮންޑިޔާގަދަ) ގަދަކަންދައްކަން އުޅުން ނުވަތަ މިންވަރު ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ (ބޮންޑިޔާގަދަ) ބޮޑާކަންދައްކަން އުޅުން ބޮޑާވިން ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ ދެން އެކަލާނގެ ހަތްބިން ކަތްކަތްޖަހައްސަވައިހިފައްވާނެއެވެ. ދެން

އެބިންތަކެއް އެކަލާނގެ ވާތްފުޅުގެން (1) ހިއްޕަވާނެއެވެ. ދެން ވަޙީކުރައްވާނެއެވެ. "ތިމަންނަކީ ރަސްކަލާއެވެ. (ބިންމަތީގައި) ގަދަކަންތައްކަން އުޅުނު ނުވަތަ މީހުންތައް ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ (ބިންމަތީގައި) ބޮޑާކަންތައްކަން އުޅުނު ބޮޑާވެރިން ކޮބައިހެއްޔެވެ؟"

އަދި މާތްﷲ ރުއްސުންލެއްވި عبدالله بن عبّاس ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.

"مَا السَّمَواتُ السَّبْعُ وَالأَرَضُونَ السَّبْعُ فِي كَفِّ الرَّحْمَنِ إِلاَّ كَخَرْدَلَةٍ فِي يَدِ أَحَدِكُم" (رواه ابن جرير الطّبري)

މާނައީ: "ރަޙްމާނުވަންތަ ﷲ ގެ އަތްޕުޅުގައި ހަތްއުޑާއި، ހަތްބިން، ތިޔަބައިމީހުންކުރެ މީހެއްގެ އަތުގައި ޚަރުދަލްއޮށްކޮޅަކާ ފަދައިން މެނުވީ ނުވެއެވެ."

އަދި ابن جرير –رحمه الله– ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންނައަށް ޙަދީޘްބަޔާންކޮށްދެއްވީ يونس އެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންނައަށް ޚަބަރުދެއްވީ ابن وهب އެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ابن زيد ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންނައަށް ޙަދީޘް ބަޔާންކޮށްދެއްވީ ތިމަންނަގެ ބައްޕަކަލޭގެފާނެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބަޔާންފުޅުކުރެއްވިއެވެ.

"مَا السَّمَواتُ السَّبْعُ فِي الكُرْسِيِّ إِلاَّ كَدَرَاهِمَ سَبْعَةٍ أُلْقِيَتْ فِي تُرْسٍ"

މާނައީ: "ﷲ ގެ ކުރުސިއްޔާ އަޅައި ބަލާއިރު ހަތްއުޑު، އަސްކަރީދާލެއްގެ މައްޗަށް އެއްލައިލާފައިވާ ހަތްދިރުހަމު ފަދައިން މެނުވީ ނުވެއެވެ."

ابن جرير –رحمه الله– ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި މާތްﷲ ރުއްސުންލެއްވި أبو ذَرٌّ الغِفَاري ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބަޔާންފުޅުކުރައްވަނިކޮށް އަހުރެން އެހީމެވެ.

"مَا الكُرْسِيُّ فِي العَرْشِ إِلاَّ كَحَلْقَةٍ مِنْ حَدِيدٍ أُلْقِيَتْ بَيْنَ ظَهْرَيْ فَلاَةٍ مِنَ الأَرْضِ"

މާނައީ: "ﷲ ގެ ޢަރުޝާ އަޅައި ބަލާއިރު އެކަލާނގެ ކުރުސިއްޔު، ބިމުގެ ފަޅަކާ ދެކޮޅު އެއްކައިރިވިކަމާ ދަގަނޑު ބޯޅަ ފަދައިން މެނުވީ ނުވެއެވެ."

---

(1) فائدة: رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބަޔާންފުޅުކުރައްވާފައިވެއެވެ. "كِلْتَا يَدَي الرَّحْمنِ يَمِيْنٌ" (ﷲ ގެ ދެއަތްޕުޅުގައިވެސް ކަނާތްޕުޅެވެ.) ނަމަވެސް އިސްވެދިޔަ ބަޔާންފުޅުގައި އެވަނީ ﷲ ގެ ވާތްފުޅުކަމަށެވެ. އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި މިދެބަޔާންފުޅު ތަޢާރުޟުއެއްނުވެއެވެ. ހަޤީޤަތަކީ ﷲ ގެ ވާތްފުޅުވެސް ފުރިހަމަކަމުގެ ގޮތުން ކަނާތްފުޅު ފަދައެވެ. ފުރިހަމަކަމުގެ ގޮތުން ދެއަތް ތަފާތުވެފައިވަނީ މަޚްލޫޤުންގެ ކިބައިގައެވެ.

އަދި މާތްالله ރުއްސުވުންގެއްވި عبدالله بن مسعود ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.

"ދުނިޔެއަށް ކައިރިންވާ އުޑާއި ދެވަނަ އުޑާއި ދެމެދު ފަސްސަތޭކަ އަހަރުގެ ދުރުމިންވެއެވެ. އަދި ކޮންމެ އުޑެއް އާއި ދެވަނަ އުޑާއި ދެމެދު ފަސްސަތޭކަ އަހަރުގެ ދުރުމިންވެއެވެ. އަދި ހަތްވަނަ އުޑާ ކުރުސިއްޔާ ދެމެދު ފަސްސަތޭކަ އަހަރުގެ ދުރުމިންވެއެވެ. އަދި ކުރުސިއްޔާ ފެންގަނޑާ ދެމެދު ފަސްސަތޭކަ އަހަރުގެ ދުރުމިންވެއެވެ. އަދި ޢަރުޝުވަނީ އެފެންގަނޑުގެ މަތީގައެވެ. އަދި الله ވަޑައިގެންވަނީ ޢަރުޝުގެ މަތީގައެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ އެއްވެސް ޢަމަލެއް އެކަލާނގެއަށް ވަންހަނާވެގެންނުވެއެވެ." (މިރިވާޔަތް ނަގުލުކުރެއްވީ ابن مهدي، حمّاد بن سلمة ގެ ކިބައިން حمّاد، عاصم ގެ ކިބައިން عاصم، زرّ ގެ ކިބައިން، زرّ، عبد الله بن مسعود رضي الله عنه ގެ ކިބައިންނެވެ.)

އަދި މިރިވާޔަތް މިގޮތަށް مسعودي، عاصم ގެ ކިބައިން عاصم، أبو وائل ގެ ކިބައިން أبو وائل، عبدالله بن مسعود رضي الله عنه ގެ ކިބައިން ރިވާކުރައްވައެވެ.

އަދި الحافظ الذَّهَبِي –رحمه الله– ވިދާޅުވިއެވެ. މި ރިވާޔަތް އެތައް ސަނަދަކުން ރިވާވެގެންވެއެވެ.

އަދި މާތްالله ރުއްސުވުންގެއްވި عبّاس بن عبدالمطّلب ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

"هَلْ تَدْرُونَ كَمْ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ؟" قُلْنَا: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: "بَيْنَهُمَا مَسِيْرَةُ خَمْسِ مِائَةِ سَنَةٍ، وَمِنْ كُلِّ سَمَاءٍ إِلَى سَمَاءٍ مَسِيْرَةُ خَمْسِ مِائَةِ سَنَةٍ، وَكِثَفُ كُلِّ سَمَاءٍ مَسِيْرَةُ خَمْسِ مِائَةِ سَنَةٍ، وَبَيْنَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ وَالعَرْشِ بَحْرٌ بَيْنَ أَسْفَلِهِ وَأَعْلاَهُ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ، واللهُ تَعَالَى فَوقَ ذَلِكَ، وَلَيْسَ يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ مِنْ أَعْمَالِ بَنِي آدَمَ" (أخرجه أبو داود وغيره)

މާނައީ: "އުޑާއި ބިމާ ދެމެދު ކިހާ ދުރުމިނެއްވާކަން ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެނގޭތޯއެވެ؟ އަޅުގަނޑުމެން ދަންނަވައިފީމުއެވެ. އެކަން އެންމެ ރަނގަޅަށް ދަންނަވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. އެދެމެދުގައި ފަސްސަތޭކަ އަހަރުގެ ދުރުމިންވެއެވެ. އަދި ކޮންމެ އުޑަކާއި ޖެހިގެން އޮންނަ އުޑާ ހަމައަށް ފަސްސަތޭކަ އަހަރުގެ ދުރުމިންވެއެވެ. އަދި ކޮންމެ އުޑެއްގެ ބޮޑުމިނަކީ ފަސްސަތޭކަ އަހަރުގެ ދުރުމިންވެއެވެ. އަދި ހަތްވަނަ އުޑާއި ޢަރުޝާ ދެމެދު ކަނޑެއްވެއެވެ. އެކަނޑުގެ އެންމެ އަޑީން ފެށިގެން އެންމެމަތިއާ ހަމައަށް އުޑާއި ބިމާ ދެމެދުގައިވާ

ދުރުވިންފަވެއެވެ. އަދި الله ވޮޑިގެންވަނީ އެބަރުޝުގެ މަތިވެރިއެވެ. އަދި އާދަމުގެ ދަރިންގެ ހަމަޖެހިލުން އެއްވެސް ހަމަޖެހުމެއް އެކަލާނގެއަށް ވަންނަނާވެގެންނުވެއެވެ."

މިބާބުގައި އުނގެނޭ މަސްއަލަތައް:

1. ﴿وَٱلْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ﴾ الله تعالى ގެ މިބަސްފުޅުގެ ތަފްސީރު.
2. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ޒަމާންގައި އުޅުނު ޔަހޫދީންގެ ކިބައިގައި الله تعالى ގެ ބަޔާންވެދިޔަ ސިފަފުޅުތަކާއި އެފަދަ އެނގުން ކަންތައްތަކުގެ އިލްމު ދެމިހުރުއްޖެވެ. އެބައިމީހުން الله ގެ އެސިފަފުޅުތަކަށް އިންކާރެއްނުކުރެއެވެ. އަދި تأويل އެއްނުކުރެއެވެ.
3. ޔަހޫދީ އިލްމުވެރިޔާ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ހަޟްރަތުގައި الله تعالى ގެ ސިފަފުޅުތައް ޒިކުރުކުރި ހިނދު އެކަލޭގެފާނު އެކަން ތަޞްދީޤުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަން ސާބިތުކުރެއްވުމަށްޓަކައި ޤުރުއާނުގެ އާޔަތްވެސް ބާވައިލެއްވުނެވެ.
4. ޔަހޫދީ އިލްމުވެރިޔާ މިބާވަތުގެ އިލްމުގެ ޒިކުރުކުރި ހިނދު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ހިނިވަރުނަކުރެއްވުން.
5. الله ގެ ދެއަތްޕުޅުވާކަން ސަރީޙަކޮށް ބަޔާންވުން. އަދި (ޝިމާލުއަތުން) އުޑުތައް އެކަލާނގެ ކަނާއަތްޕުޅުގައި، އަދި ބިންތައް އަނެއް އަތްޕުޅުގައި ވާކަން ބަޔާންވުން.
6. އެކަލާނގެ އެއްއަތްޕުޅަށް ޝިމާލީކަން ވާތްޕުޅެވެ، ކިޔައިފައިވުން.
7. الله އުޑުތަކާއި، ބިންތައް އެކަލާނގެ ދެއަތްޕުޅުން ހިއްޕަވާ ވަގުތު ޖައްބާރުންނާއި މުތަކައްބިރުންގެ ނަންގަތުން.
8. الله ގެ އަތްޕުޅުގައި ހަތްއުޑާއި، ހަތްބިން، ތިޔަބައިމީހުންކުރު މީހެއްގެ އަތުގައި ކޮވިއްކޮތަޅުއާ ފަދައިން ވެސްދީ ނުވެއެވެ. عبدالله بن عبّاس رضي الله عنه ގެ މިބަސްފުޅު ބަޔާންވުން.
9. އުޑުގެ ނިސްބަތުން ކުރުސިއްޔު ބޮޑުވެގެންވުން.

10. ކުރުސިއްޔާގެ ނިސްބަތުން އަރުޝު ބޮޑުވެގެންވުން.

11. ހަމަކަށަވަރުން އަރުޝަކީ ކުރުސިއްޔާއެއްނޫނެވެ. އަދި ހަތްއުޑުގެ މަތީގައިވާ ފެންގަނޑެއްވެސް ނޫނެވެ. އަދިޔާއްލަ! މިއީ ބާޠިލުވެގެންވާ ތިއޯރީއެކެވެ.

12. ކޮންމެ ދެއުޑެއްގެ ދުރުމިނުގައި ކިހާ ދުރުމިނެއްވާކަން ބަޔާންވުން.

13. ހަތްވަނަ އުޑާއި ކުރުސިއްޔާއާ ދުރުމިނުގައި ކިހާ ދުރުމިނެއްވާކަން ބަޔާންވުން.

14. ކުރުސިއްޔާއާއި ފެންގަނޑާ ދުރުމިނުގައި ކިހާ ދުރުމިނެއްވާކަން ބަޔާންވުން.

15. ހަމަކަށަވަރުން އަރުޝުވަނީ ފެންގަނޑުގެ މަތީގައިކަން ބަޔާންވުން.

16. އުޑާއި ބިމާ ދުރުމިނުގައި ކިހާ ދުރުމިނެއްވާކަން ބަޔާންވުން.

17. ކޮންމެ އުޑެއްގެ ބޮޑުމިނުގައި ފަސްސަތޭކަ އަހަރުގެ ދުރުމިންވާކަން ބަޔާންވުން.

18. ހަތްއުޑުގެ މަތީގައިވާ ކަނޑުގެ އެންމެއަޑިން ފެށިގެން އެންމެމައްޗާއި ހަމައަށް ފަސްސަތޭކަ އަހަރުގެ ދުރުމިންވާކަން ބަޔާންވުން. والله أعلم.

الله سبحانه وتعالى ގެ ރަޙްމަތާއި ތައުފީޤުވަންތަކަމުން މިފޮތް ތަރުޖަމާކޮށް ނިމުނީއެވެ. އެކަލާނގެއަށް ދުޢާކުރަނީ ނިކަމެތިއަޅާގެ މިކުޑަކުޑަ މަސައްކަތް ޤަބޫލުކުރައްވައި އަދި އާޚިރަތުގައި ނަޖާތުގެ ސަބަބެއްކަމުގައި ލައްވަވާށެވެ. އަދި މިފޮތުގެ ޢިލްމީ ފައިދާ ދިވެހިރައްޔިތުންނަށް الله تعالى ގެ މަގުބޫލު ހަސަދުވެރިކަމާއި އެންމެހާ އުނިއިތުރުކަމާއި އެކަލާނގެ ހުޅުވާލުއްވައި ދެއްވާށިޔާ އެދެމެވެ. آمين.

وَالحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ العَالَمِين وَصَلى اللّٰهُ عَلى سَيِّدِنَا محمدٍ وَعَلى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِين.

ފިހުރިސްތު

މައުޟޫޢު **ޞަފްޙާ**